

CURTEA DE JUSTIȚIE
A UNIUNII EUROPENE

RAPORT ANUAL
2016

ACTIVITATEA JUDICIARĂ

CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE

RAPORT ANUAL 2016 ACTIVITATEA JUDICIARĂ

Sinteză a activității judiciare a Curții de Justiție,
a Tribunalului și a Tribunalului Funcției Publice a Uniunii Europene

Luxemburg, 2017

curia.europa.eu

CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE

CURTEA DE JUSTIȚIE
L-2925 LUXEMBURG
LUXEMBURG
TEL. +352 43031

TRIBUNALUL
L-2925 LUXEMBURG
LUXEMBURG
TEL. +352 43031

TRIBUNALUL FUNCȚIEI PUBLICE
L-2925 LUXEMBURG
LUXEMBURG
TEL. +352 43031

Curtea pe internet: curia.europa.eu

Finalizarea redactării: 1 ianuarie 2017

Reproducerea este autorizată cu condiția menționării sursei. Fotografiiile nu pot fi reproduse decât în contextul acestei publicații. Pentru orice altă utilizare, trebuie să fie solicitată o autorizare de la Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

Numeroase alte informații despre Uniunea Europeană sunt disponibile pe internet pe serverul Europa (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Curtea de Justiție a Uniunii Europene / Direcția comunicare / Unitatea publicații și presă electronice
Oficiul pentru publicații al Uniunii Europene.

Print	ISBN 978-92-829-2341-2	ISSN 2467-0944	doi:10.2862/159074	QD-AP-17-001-RO-C
PDF	ISBN 978-92-829-2337-5	ISSN 2467-1177	doi:10.2862/121004	QD-AP-17-001-RO-N
ePUB	ISBN 978-92-829-2372-6	ISSN 2467-1177	doi:10.2862/55041	QD-AP-17-001-RO-E

© Uniunea Europeană, 2017

Fotografii © Georges Fessy

Fotografii © Gediminas Karbauskis

Printed in Luxembourg

CUPRINS

<i>Prefață de domnul Koen LENAERTS, președintele Curții de Justiție a Uniunii Europene</i>	8

CAPITOLUL I | CURTEA DE JUSTIȚIE

A. Evoluția și activitatea Curții de Justiție în anul 2016	12
B. Jurisprudența Curții de Justiție în anul 2016	14
I. Drepturile fundamentale	14
II. Cetățenia Uniunii	15
1. Drepturile cetățenilor Uniunii	15
2. Dreptul de ședere derivat în favoarea unui resortisant al unui stat terț	17
III. Dispozițiile instituționale	19
1. Temeiul juridic al actelor Uniunii	19
2. Competențele și puterile instituțiilor	22
IV. Dreptul Uniunii și dreptul național	23
V. Contenciosul Uniunii	25
VI. Agricultură	26
VII. Libertățile de circulație	28
1. Libera circulație a lucrătorilor	28
2. Libera circulație a mărfurilor	30
3. Libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor	30
VIII. Controalele la frontiere, azil și imigrare	34
1. Politica de azil	34
2. Politica de imigrare	38
IX. Cooperarea judiciară în materie civilă	39
1. Regulamentul Bruxelles I	39
2. Regulamentele Roma I și Roma II	40
X. Cooperarea judiciară în materie penală	42
1. Mandatul european de arestare	42
2. Dreptul la interpretare și la traducere în cadrul procedurilor penale	46
3. Procedurile și deciziile penale în alt stat membru	47
XI. Concurența	48
4. Înțelegerile	48
5. Ajutoarele de stat	50
XII. Dispozițiile fiscale	54

XIII. Apropierea legislațiilor	55
1. Proprietatea intelectuală și industrială	55
2. Protecția datelor cu caracter personal	59
3. Comerțul electronic	61
4. Telecomunicațiile	62
5. Produsele din tutun	62
6. Produsele cosmetice	63
XIV. Achizițiile publice	64
XV. Politica economică și monetară	66
XVI. Politica socială	68
XVII. Protecția consumatorilor	69
XVIII. Mediul	73
XIX. Acordurile internaționale	75
XX. Politica externă și de securitate comună	77
C. Activitatea grefei Curții de Justiție în anul 2016	80
I. Sinteza statistică a activității jurisdicționale în anul 2016	80
II. Comunicarea cu părțile și cu terții	83
III. Asistența acordată membrilor instanței	84
D. Statistici judiciare ale Curții de Justiție	86
E. Compunerea Curții de Justiție	114
1. Modificare în compunerea Curții de Justiție în anul 2016	115
2. Ordini protocolare	116
3. Foști membri ai Curții de Justiție	118

CAPITOLUL II | TRIBUNALUL

A. Activitatea Tribunalului în anul 2016	124
1. Organizarea	124
2. Statisticile judiciare	125
B. Jurisprudența Tribunalului în anul 2016	128
I. Procedura jurisdicțională	128
Admisibilitatea acțiunilor formulate în temeiul articolului 263 TFUE	128
1. Noțiunea de act supus căilor de atac	128
2. Calitatea procesuală	129
Afectarea directă	129
a. Afectarea individuală	130
3. Noțiunea de act normativ care nu presupune măsuri de executare	131

4. Respectarea cerințelor de formă și a termenelor de introducere a căilor de atac	133
Abuzul de procedură	135
Asistența judiciară	135
Aplicarea noului Regulament de procedură	136
II. Drept instituțional – Inițiativa cetățenească europeană – Politica socială	137
III. Normele de concurență aplicabile întreprinderilor	138
Generalități	138
1. Dreptul la apărare	138
a. Comunicarea privind obiecțiunile	138
b. Dreptul de a fi audiat	139
c. Utilizarea în calitate de probe a înregistrărilor secrete ale conversațiilor telefonice	139
2. Condițiile prevăzute pentru acordarea imunității	140
3. Posibilitatea Comisiei de a opta pentru încheierea unei tranzacții	141
4. Obligația de motivare	142
5. Competența de fond	143
Contribuții în domeniul articolului 101 TFUE	143
1. Noțiunea de concurență potențială	143
2. Restrângerea prin obiect	145
a. Clauza de neconcurență	145
b. Plățile inverse disproporționate care implică excluderea concurenților de pe piață	146
3. Calculul cuantumului amenzii	147
IV. Ajutoarele de stat	150
Admisibilitate	150
1. Act atacabil	150
2. Afectarea individuală	150
Procedura administrativă	151
Noțiunea de avantaj	152
1. Sarcina probei	152
2. Criteriul creditorului privat	153
Noțiunea de resurse de stat	155
Selectivitate gestionari Ajutoare fiscale	156
Ajutor de stat compatibil cu piața internă	158
Recuperarea ajutoarelor	159
V. Proprietatea intelectuală – Marca Uniunii Europene	161
Autonomia sistemului mărcii Uniunii Europene	161
Motive absolute de refuz	162
1. Invocarea din oficiu de către camera de recurs	162
2. Obligația de motivare	162
3. Reaua-credință	163
4. Indicația geografică	164
5. Mărci sonore	165
6. Prezentarea de probe	165

Motive relative de refuz	166
1. Invocarea din oficiu de către camera de recurs	166
2. Mijloace de probă	167
3. Limitarea drepturilor ca urmare a toleranței	169
Chestiuni de procedură	169
VI. Politica externă și de securitate comună – Măsuri restrictive	171
Republica Islamică Iran	171
Republica Tunisiană	174
Ucraina	176
Republica Arabă Siriană	177
Lupta împotriva terorismului	178
VII. Înregistrarea produselor chimice	179
VIII. Dumping	181
IX. Supravegherea sectorului financiar	183
X. Contracte de achiziții publice ale instituțiilor Uniunii	183
XI. Accesul la documentele instituțiilor	185
Cererea de acces la documente divulgate anterior	185
Excepția privind protecția procesului decizional	185
Excepția referitoare la protecția privind consultanța juridică	186
Excepția privind protecția procedurilor jurisdicționale	188
XII. Contenciosul în despăgubire	189
Aderarea Republicii Croația la Uniunea Europeană	189
Prelucrarea datelor cu caracter personal	190
Competențele OLAF	191
Pierderea unei șanse	192
XIII. Recursuri	193
XIV. Cereri de măsuri provizorii	194
C. Activitatea grefei Tribunalului în anul 2016	198
I. Incidențele organizatorice legate de intrarea în funcție a unor noi judecători	199
II. Incidențele procedurale ale reformei	200
III. Misiunea de asistență jurisdicțională	203
D. Statistici judiciare ale Tribunalului	206
E. Compunerea Tribunalului	232
1. Modificări în compunerea Tribunalului în anul 2016	233
2. Ordini protocolare	235
3. Foști membri ai Tribunalului	239

CAPITOLUL III | TRIBUNALUL FUNCȚIEI PUBLICE

A. Activitatea Tribunalului Funcției Publice în anul 2016	244
B. Jurisprudența Tribunalului Funcției Publice în anul 2016	246
I. Chestiuni de procedură	246
1. Procedura precontencioasă	246
2. Act care lezează	246
3. Necompetența autorului actului care lezează	246
4. Termenul de introducere a acțiunii	247
5. Cheltuielile de judecată	247
6. Autoritatea de lucru judecat	248
II. Chestiuni de fond	248
Condițiile generale de validitate a actelor și drepturi fundamentale	248
1. Conținutul unui preambul	248
2. Motivarea formală	248
3. Aplicabilitatea în timp a dispozițiilor noului statut	249
4. Reexaminarea actelor administrative	249
5. Invocarea principiilor care figurează în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene	249
6. Obligația de cooperare loială cu instanțele naționale	249
7. Dreptul de a fi ascultat	250
8. Dreptul la bună administrare	250
9. Obligația de solitudine	251
10. Dreptul funcționarului sau al agentului de a avea acces la dosarul care îl privește	251
Regimul financiar și avantajele sociale ale funcționarilor	252
1. Asigurările sociale	252
2. Pensiile	253
3. Indemnizația de plecare	253
4. Avansarea în treaptă	254
Cariera funcționarilor și a agenților	254
1. Promovarea personalului pus la dispoziția organizațiilor sindicale sau profesionale	254
2. Regimul disciplinar	254
3. Schimbarea repartizării personalului temporar și contractual la transferul sediului unei agenții dintr-un stat membru în altul	255
4. Schimbarea radicală a carierei unui agent	255
Lansarea unei alerte	256
C. Statistici judiciare ale Tribunalului Funcției Publice	258
D. Compunerea Tribunalului Funcției Publice	270
1. Schimbări în compunerea Tribunalului Funcției Publice în anul 2016	271
2. Ordini protocolare	272
3. Foști membri ai Tribunalului Funcției Publice	274

Koen LENAERTS

Președintele Curții de Justiție a Uniunii Europene

Uniunea Europeană a fost marcată de evenimente dureroase în cursul acestui an 2016.

După Paris în noiembrie 2015, Bruxelles, Nisa și Berlin au fost, la fel ca numeroase alte locuri din lume, confruntate în aceste ultime luni cu atrocitatea unor atacuri teroriste de anvergură care disprețuiesc în mod laș valorile fundamentale ale păcii, umanității, toleranței și respectului față de celălalt, aflate la temelia proiectului european de care suntem atașați.

La 23 iunie 2016, poporul britanic a luat decizia de a părăsi Uniunea Europeană. Această opțiune democratică și suverană determină Uniunea Europeană și instituțiile sale să se confrunte cu provocări importante, pe care va trebui să le gestioneze cât mai bine într-un climat caracterizat deocamdată de incertitudini.

Anul 2016 ne procură totuși și câteva motive de satisfacție.

Odată cu numirea, în luna septembrie a anului trecut, a avocatului general care, potrivit rotației, revine Bulgariei, colegiul avocaților generali ai Curții de Justiție, în număr de 11 începând din iunie 2013, poate să funcționeze în sfârșit cu efectiv complet, ceea ce este îmbucurător având în vedere numărul în creștere de cauze care, îndeosebi în materiile legate de provocările majore cărora Uniunea Europeană trebuie să le facă față (combaterea terorismului, criza migrației, măsurile legate de criza bancară și financiară etc.), ridică chestiuni de drept noi și importante ce justifică lămuririle din cadrul concluziilor.

Trebuie de asemenea să ne felicităm pentru faptul că primele două dintre cele trei etape ale reformei arhitecturii jurisdicționale a Uniunii adoptate de organele legislative europene în decembrie 2015 au fost aproape integral puse în aplicare în 2016. Astfel, unsprezece dintre cele douăsprezece numiri de judecători suplimentari la Tribunalul Uniunii Europene legate de prima etapă a acestei reforme au intervenit în cursul acestui an. În ceea ce privește a doua etapă, ea a constat concret, în septembrie 2016, în dizolvarea Tribunalului Funcției Publice a Uniunii Europene și țin să le mulțumesc din nou foștilor membri și colaboratorilor lor pentru contribuția lor prețioasă la evoluția jurisprudenței în contenciosul, deseori sensibil, al funcției publice europene. Pe de altă parte, cinci din cei șapte judecători suplimentari la Tribunal a căror intrare în funcție este prevăzută de asemenea de această a doua etapă a reformei ni s-au alăturat în luna septembrie a acestui an.

În sfârșit, dacă, exceptând sosirea unui nou avocat general, anul 2016 a fost marcat de o stabilitate perfectă în compunerea Curții, el a marcat în schimb plecarea a șase membri ai Tribunalului, în cadrul reînnoirii parțiale a acestuia, precum și ca urmare a demisiei unui membru al acestuia din urmă.

Pe plan statistic, anul 2016 a fost marcat de o activitate foarte susținută. Dacă numărul global de cauze introduse la cele trei instanțe în 2016 (1 604 cauze) a fost ușor inferior celui din 2015 (1 711), numărul de cauze soluționate în 2016 a rămas în schimb la un nivel ridicat (1 628 de cauze). Această situație este valabilă în special pentru Curtea de Justiție, care, cu 704 cauze finalizate, a soluționat în 2016 mai multe cauze decât a primit (692 de cauze), și pentru Tribunalul Funcției Publice, care și-a făcut o datorie de onoare din soluționarea unui număr cât mai mare de cauze înainte de dizolvarea sa și de transferul contenciosului funcției publice către Tribunal. Din ianuarie până în august 2016, nu mai puțin de 169 de cauze au fost soluționate de această instanță.

Pe un plan mai material, oricine va fi putut constata începerea lucrărilor de construcție a celui de al treilea turn, la temelia căruia prima piatră a fost pusă în mod simbolic la 27 iunie 2016. Ne felicităm deja în legătură cu realizarea finală a acestui proiect imobiliar important, care va permite astfel regrouparea ansamblului personalului instituției în același sit, favorizând consolidarea contactelor noastre profesionale și umane.

Pe lângă aceste dezvoltări, țin să amintesc că a doua ediție a întâlnirii „Bâtisseurs d'Europe” – după prima ediție, din noiembrie 2014 – a avut loc la 11 noiembrie 2016, ziua comemorării armistițiului care a pus capăt primului război mondial. Deosebit de binevenită în această perioadă dificilă pentru construcția europeană, întâlnirea amintită, organizată la inițiativa Curții, a permis unui număr de 250 de liceeni din unitățile școlare din zonă să dialogheze într-o atmosferă complet informală cu președinții Parlamentului European, Comisiei Europene și Curții pe o serie de teme de actualitate europeană.

Acest raport furnizează cititorului o prezentare completă a evoluției și a activității instituției în cursul anului 2016. La fel ca în anii precedenți, o parte substanțială este consacrată unor prezentări succinte, dar exhaustive ale activității jurisdicționale propriu-zise a Curții de Justiție, a Tribunalului și a Tribunalului Funcției Publice. Precedate de o scurtă introducere, datele statistice specifice fiecărei instanțe completează și ilustrează analiza.

Profit de această ocazie pentru a adresa mulțumiri călduroase colegilor mei, precum și ansamblului personalului instituției pentru activitatea remarcabilă pe care au desfășurat-o în cursul acestui an.

CAPITOLUL I

CURTEA DE JUSTIȚIE

A | EVOLUȚIA ȘI ACTIVITATEA CURȚII DE JUSTIȚIE ÎN ANUL 2016

de Koen LENAERTS, președintele Curții de Justiție

Acest prim capitol prezintă în mod sintetic activitățile Curții de Justiție în anul 2016. Prezenta parte (A) oferă în primul rând o imagine generală a evoluției instanței în cursul anului trecut și a activității sale jurisdicționale. A doua parte (B) prezintă, ca în fiecare an, principalele evoluții jurisprudențiale clasificate pe materii, a treia și a patra parte detaliază activitatea grefei în perioada de referință (C), precum și statisticile referitoare la anul judiciar 2016 (D), iar cea de a cincea parte prezintă compunerea Curții în cursul aceluiași an (E).

1. 1. Anul 2016 s-a tradus printr-o perfectă stabilitate la nivelul judecătorilor Curții, neintervenind, așadar, nicio plecare și nicio nouă intrare în funcție în cursul acestui an. În ceea ce privește avocații generali, intrarea în funcție, la 19 septembrie 2016, a avocatului general bulgar, domnul Evgeni Tanchev, permite colegiului acestora, al căror număr a crescut de la opt la unsprezece în urma Deciziei Consiliului din 25 iunie 2013 privind majorarea numărului de avocați generali ai Curții de Justiție, să funcționeze cu un efectiv complet, ceea ce este de apreciat în mod deosebit în contextul unui flux crescut de cauze care ridică chestiuni de drept noi și delicate.

1. 2. Pe planul funcționării instituționale, 2016 a însemnat punerea în aplicare aproape integrală a celor două prime etape ale reformei arhitecturii jurisdicționale a Uniunii care rezultă din Regulamentul (UE, Euratom) 2015/2422 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 decembrie 2015 de modificare a Protocolului nr. 3 privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene (JO 2015, L 341, p. 14).

Astfel, în cadrul ședințelor solemne care au avut loc la 13 aprilie, la 8 iunie și la 19 septembrie 2016, au intrat în funcție unsprezece noi judecători ai Tribunalului Uniunii Europene în cadrul primei etape a acestei reforme, care prevede majorarea cu doisprezece a numărului de judecători ai acestei instanțe.

Cea de a doua etapă a reformei, care, potrivit intenției organelor legislative ale Uniunii, a coincis cu reînnoirea parțială a Tribunalului Uniunii Europene în septembrie 2016, s-a tradus în dispariția Tribunalului Funcției Publice a Uniunii Europene și în transferul competențelor sale către Tribunalul Uniunii Europene, transfer care a fost materializat prin Regulamentul (UE, Euratom) 2016/1192 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 iulie 2016 privind transferul către Tribunal al competenței de a se pronunța în primă instanță asupra litigiilor dintre Uniunea Europeană și agenții acesteia (JO 2016, L 200, p. 137), aplicat de la 1 septembrie 2016.

Această a doua etapă a reformei prevede, în același timp, numirea a șapte judecători suplimentari la Tribunalul Uniunii Europene, număr care corespunde celui al „foștilor” judecători ai Tribunalului Funcției Publice a Uniunii Europene. În acest context, ședința solemnă din 19 septembrie 2016 a marcat intrarea în funcție a cinci judecători suplimentari la Tribunalul Uniunii Europene, în speranța că ultimele numiri care vizează finalizarea punerii în aplicare a primelor două etape ale reformei vor interveni în scurt timp.

Cea de a treia etapă a reformei va interveni cu ocazia reînnoirii parțiale a Tribunalului Uniunii Europene în septembrie 2019. Numărul de judecători ai acestei instanțe va fi atunci majorat cu nouă, astfel încât numărul lor total va fi de 56 de judecători, respectiv doi judecători pentru fiecare stat membru.

2. Pe plan statistic, facem trimitere la comentariile consacrate datelor aferente anului 2016 din introducerea părții C a acestui capitol al Raportului anual, limitându-ne aici la a rezuma succint marile tendințe care rezultă din aceste date.

Primul element marcant privește numărul global de cauze soluționate de Curte în anul 2016: cu 704 cauze soluționate (+ 14 % în raport cu anul 2015), Curtea a soluționat în 2016 un număr de cauze superior numărului de cauze înregistrate în cursul aceluiași an (692), ceea ce denotă o productivitate remarcabilă a instanței în cursul anului trecut și care a condus la o ușoară diminuare a numărului de cauze pendinte la 31 decembrie 2016 (872) în raport cu cel observat la sfârșitul anului 2015 (884).

În ceea ce privește cauzele introduse în 2016, 470 au fost legate de cereri de decizie preliminară, ceea ce constituie un număr record în istoria Curții și denotă atât importanța procedurii preliminare în edificarea dreptului Uniunii Europene, cât și încrederea acordată de instanțele naționale acestei forme de cooperare jurisdicțională în vederea interpretării și a aplicării uniforme a acestui drept.

O altă tendință importantă a anului 2016 este legată de durata medie a procedurilor în fața Curții. În ceea ce privește trimiterile preliminare, această durată medie a fost în 2016 de 15 luni, o cifră comparabilă celei din 2014, care constituie durata cea mai scurtă înregistrată în ultimii treizeci și ceva de ani. Această cifră se explică îndeosebi, pe de o parte, prin recurgerea accentuată la judecarea pe calea unei ordonanțe a trimiterilor preliminare în care răspunsul Curții este evident și, pe de altă parte, prin numărul deosebit de ridicat în acest an al trimiterilor preliminare judecate potrivit procedurii preliminare de urgență (PPU) sau procedurii accelerate. În ceea ce privește recursurile, scăderea semnificativă a duratei medii a judecării lor, și anume 12,9 luni (față de 14 luni în 2015) – reprezentând durata cea mai mică înregistrată de la crearea Tribunalului – se datorează în mare parte modului de examinare simplificat, adoptat de Curte în 2016, al recursurilor formulate în domeniul accesului la documente, al contractelor de achiziții publice și al proprietății intelectuale și industriale.

B | JURISPRUDENȚA CURȚII DE JUSTIȚIE ÎN ANUL 2016

I. DREPTURILE FUNDAMENTALE

În cursul anului 2016, Curtea s-a pronunțat în mai multe rânduri cu privire la drepturile fundamentale în ordinea juridică a Uniunii. Unele dintre aceste decizii sunt recenzate în prezentul raport¹.

Printre acestea, Hotărârea **Paoletti și alții** (C-218/15, [EU:C:2016:748](#)), pronunțată la 6 octombrie 2016, merită o atenție deosebită. În această hotărâre, Curtea a fost chemată să examineze, *în raport cu principiul retroactivității legii penale mai favorabile, efectul aderării unui stat terț la Uniune asupra aplicării legii penale a unui stat membru referitoare la infracțiunea de facilitare a imigrației ilegale, care pune în aplicare articolul 3 din Directiva 2002/90*². În speță, mai mulți cetățeni italieni au făcut obiectul unei proceduri penale pentru facilitarea imigrației ilegale în Italia a unor resortisanți din România înainte de aderarea acestui stat la Uniunea Europeană. Având în vedere că aceștia din urmă au devenit ulterior cetățeni ai Uniunii, instanța de trimitere solicita să se stabilească, pe de o parte, dacă aderarea a avut ca efect eliminarea respectivei infracțiuni de facilitare a imigrației ilegale săvârșite înainte de aderarea României la Uniunea Europeană și, pe de altă parte, dacă principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile trebuia să se aplice inculpaților din litigiul principal.

În primul rând, după ce a amintit că principiul retroactivității legii penale mai favorabile, astfel cum a fost consacrat la articolul 49 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, face parte din dreptul primar al Uniunii, Curtea a constatat că aplicarea legii penale mai favorabile implică în mod necesar o succesiune de legi în timp și se întemeiază pe constatarea că legiuitorul și-a schimbat opinia fie cu privire la calificarea penală a faptelor, fie cu privire la pedeapsa care trebuie aplicată unei infracțiuni. Or, în speță, legislația penală italiană nu a făcut obiectul unor modificări de la data săvârșirii infracțiunilor imputate inculpaților.

În al doilea rând, Curtea a apreciat că, potrivit articolului 6 TUE și articolului 49 din Carta drepturilor fundamentale, aderarea unui stat la Uniune nu se opune ca un alt stat membru să poată aplica o sancțiune penală unor persoane care au săvârșit, anterior acestei aderări, infracțiunea de facilitare a imigrației ilegale a resortisanților din primul stat. Astfel, o legislație penală care sancționează, în conformitate cu Directiva 2002/90 și cu Decizia-cadru 2002/946³, o asemenea infracțiune cu pedeapsa închisorii nu vizează imigranții ilegali, ci persoanele care facilitează intrarea și șederea ilegală a imigranților menționați pe teritoriul statului

1| Hotărârile luate sunt următoarele: Hotărârea din 6 septembrie 2016, **Petruhhin** (C-182/15, [EU:C:2016:630](#)), prezentată în rubrica II.1, „Drepturile cetățenilor Uniunii”, Hotărârea din 5 iulie 2016, **Ognyanov** (C-614/14, [EU:C:2016:514](#)), prezentată în rubrica V, „Contenciosul Uniunii”, Hotărârea din 9 iunie 2016, **Pesce și alții** (C-78/16 și C-79/16, [EU:C:2016:428](#)), prezentată în rubrica VI, „Agricultură”, Hotărârea din 21 decembrie 2016, **AGET Iraklis** (C-201/15, [EU:C:2016:972](#)), prezentată în rubrica VII.3, „Libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor”, Hotărârea din 15 februarie 2016, **N.** (C-601/15 PPU, [EU:C:2016:84](#)), prezentată în rubrica VIII.1, „Politica de azil”, Hotărârea din 5 aprilie 2016, **Aranyosi și Căldăraru** (C-404/15 și C-659/15 PPU, [EU:C:2016:198](#)), prezentată în rubrica X.1, „Mandatul european de arestare”, Hotărârea din 29 iunie 2016, **Kossowski** (C-486/14, [EU:C:2016:483](#)), prezentată în rubrica X.3, „Proceduri și decizii penale într-un alt stat membru”, Hotărârea din 28 iulie 2016, **Ordre des barreaux francophones et germanophone și alții** (C-543/14, [EU:C:2016:605](#)), prezentată în rubrica XII, „Dispoziții fiscale”, Hotărârea din 21 decembrie 2016, **Tele2 Sverige și Watson și alții** (C-203/15 și C-698/15, [EU:C:2016:970](#)), prezentată în rubrica XIII.2, „Protecția datelor cu caracter personal”, Hotărârea din 20 septembrie 2016, **Ledra Advertising și alții/Comisia și BCE** (C-8/15 P-C-10/15 P, [EU:C:2016:701](#)), prezentată în rubrica XV, „Politica economică și monetară”, Hotărârea din 8 noiembrie 2016, **Lesoochranárske zoskupenie VLK** (C-243/15, [EU:C:2016:838](#)), prezentată în rubrica XVIII, „Mediu”.

2| Directiva 2002/90/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2002 de definire a facilitării intrării, tranzitului și șederii neautorizate (JO 2002, L 328, p. 17, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 33).

3| Decizia-cadru 2002/946/JAI a Consiliului din 28 noiembrie 2002 privind consolidarea cadrului penal pentru a preveni facilitarea intrării, tranzitului și șederii neautorizate (JO 2002, L 328, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 30).

respectiv. Simplul fapt că, după intrarea lor ilegală, acești imigranți au devenit cetățeni ai Uniunii nu poate influența desfășurarea procedurilor penale inițiate împotriva celor care au facilitat imigrația ilegală.

În al treilea rând, Curtea a constatat că nicio dispoziție din dreptul Uniunii nu permite să se considere că dobândirea cetățeniei Uniunii ar trebui să determine dispariția infracțiunii comise de persoane care au săvârșit fapta de trafic de migranți. A statua într-un sens contrar ar însemna să se încurajeze acest trafic din momentul în care un stat ar începe procesul de aderare la Uniune. Scopul atins ar fi în acest caz contrar celui urmărit de legiuitorul Uniunii.

II. CETĂȚENIA UNIUNII

În ceea ce privește cetățenia europeană, merită să fie semnalate șase hotărâri. Printre acestea, trei privesc drepturile de care pot beneficia cetățenii statelor membre în temeiul cetățeniei europene. Alte trei hotărâri privesc dreptul de ședere derivat în favoarea unui resortisant al unui stat terț membru al familiei unui cetățean al Uniunii.

1. DREPTURILE CETĂȚENILOR UNIUNII

La 2 iunie 2016, în Hotărârea **Bogendorff von Wolffersdorff** (C-438/14, [EU:C:2016:401](#)), Curtea s-a pronunțat cu privire la *limitele obligației unui stat membru de a recunoaște numele de familie pe care un cetățean l-a obținut în cursul unei șederi într-un alt stat membru, a cărui cetățenie o are de asemenea persoana respectivă*. Litigiul principal privea un cetățean german care, în cursul unei șederi în Regatul Unit, dobândise cetățenia britanică și își schimbase prenumele și numele astfel încât acesta din urmă cuprindea titluri nobiliare germane. La întoarcerea în Germania, i-a fost refuzată recunoașterea noilor sale nume și prenume dobândite potrivit dreptului britanic.

Curtea a constatat că, în această cauză, refuzul autorităților unui stat membru de a recunoaște prenumele și numele unui resortisant al acestui stat membru, astfel cum au fost stabilite și înregistrate în alt stat membru a cărui cetățenie o deține de asemenea, constituie o restricție privind libertățile recunoscute la articolul 21 TFUE. Astfel, întrucât reclamantul este înregistrat cu prenume și cu nume diferite în registrul de stare civilă german și la autoritățile britanice, există nu numai un risc concret să fie necesară, din cauza diversității de nume, eliminarea îndoielilor privind identitatea persoanei în cauză, dar și un risc ca aceasta să întâmpine dificultăți în a justifica legăturile sale de familie cu fiica sa.

În această cauză, guvernul german a arătat că, în conformitate cu articolul 123 din Legea fundamentală coroborat cu articolul 109 al treilea paragraf din Constituția de la Weimar, în Germania sunt abolite toate privilegiile și inegalitățile legate de naștere sau de clasă și, chiar dacă utilizarea și transmiterea lor în calitate de elemente ale numelui sunt permise, crearea de noi titluri nobiliare și acordarea lor sunt interzise. Aceste dispoziții, care fac parte din ordinea publică germană, ar avea ca obiectiv garantarea unui tratament egal al tuturor cetățenilor germani.

În această privință, Curtea a admis că, în contextul alegerii constituționale germane, articolul 109 al treilea paragraf din Constituția de la Weimar, în calitate de element al identității naționale a unui stat membru vizate la articolul 4 alineatul (2) TUE, poate fi luat în considerare ca un element de justificare a unei restricții privind dreptul de liberă circulație a persoanelor recunoscut de dreptul Uniunii. Mai precis, justificarea referitoare la principiul egalității cetățenilor germani în fața legii și la alegerea constituțională de a abolii purtarea unor titluri de noblețe ca atare trebuie interpretată în sensul că se raportează la un motiv de ordine publică.

Potrivit Curții, ar fi contrar intenției legiuitorului german ca resortisanți germani, utilizând dreptul unui alt stat membru, să adopte din nou titlurile nobiliare abolite. Or, o recunoaștere sistematică a schimbărilor de nume precum cea în discuție în litigiul principal ar putea conduce la acest rezultat.

Curtea a concluzionat că autoritățile unui stat membru pot, în împrejurări precum cele din speță, să refuze să recunoască numele unui resortisant dobândit în mod legal în alt stat membru. Astfel, un asemenea refuz al recunoașterii constituie o restricție privind libertățile recunoscute la articolul 21 TFUE, dar este justificat de motive legate de ordinea publică, întrucât este adecvat și necesar pentru a garanta respectarea principiului egalității în drept a tuturor cetățenilor primului stat membru. Aprecierea caracterului proporțional al unei astfel de practici impune o analiză și o evaluare comparativă a diverselor elemente de drept și de fapt proprii statului membru în cauză, pe care instanța de trimitere le poate efectua mai bine decât Curtea. Printre elementele care trebuie luate în considerare în acest scop, Curtea a subliniat între altele faptul că reclamantul din litigiul principal a exercitat dreptul de liberă circulație și are dublă cetățenie, germană și britanică, faptul că elementele numelui dobândit în Regatul Unit nu constituie formal titluri de noblete nici în Germania, nici în Regatul Unit, dar conferă aparența unei origini nobiliare, și faptul că schimbarea numelui în cauză se bazează pe o alegere care reflectă preferința pur personală, divergența numelor care rezultă din aceasta nefiind imputabilă nici circumstanțelor nașterii reclamantului, nici unei adopții, nici dobândirii cetățeniei britanice.

În Hotărârea **Petruhhin** (C-182/15, [EU:C:2016:630](#)), pronunțată la 6 septembrie 2016, Marea Cameră a Curții a examinat dacă, *în vederea aplicării unui acord de extrădare încheiat între un stat membru și un stat terț, resortisanții unui alt stat membru trebuie să beneficieze, având în vedere principiul nediscriminării pe motiv de cetățenie și libertatea de circulație și de sedere a cetățenilor Uniunii, de norma statului de reședință care interzice extrădarea resortisanților naționali*. Era vorba în speță despre o cerere de extrădare a unui resortisant estonian adresată de autoritățile ruse autorităților letone în legătură cu o infracțiune de trafic de stupefiante.

Curtea a amintit mai întâi că, deplasându-se în Letonia, persoana interesată a făcut uz, în calitatea sa de cetățean al Uniunii, de dreptul de a circula liber în Uniune, astfel încât situația sa intră în domeniul de aplicare al tratatelor și, prin urmare, al principiului nediscriminării pe motiv de cetățenie. Or, o reglementare care cuprinde o inegalitate de tratament care constă în a permite numai extrădarea cetățenilor Uniunii resortisanți ai unui alt stat membru constituie o restricție privind libertatea de circulație în sensul articolului 21 TFUE. Curtea a arătat în continuare că o astfel de restricție nu poate fi justificată decât dacă se întemeiază pe considerații obiective și dacă este proporțională cu un obiectiv urmărit în mod legitim de dreptul național. În cazul de față, deși obiectivul invocat de statul membru în discuție, de a evita riscul de impunitate a resortisanților unui alt stat membru care au comis o infracțiune într-un stat terț, trebuie să fie considerat ca prezentând un caracter legitim în dreptul Uniunii, Curtea a apreciat că trebuie să se verifice totuși dacă nu există o măsură alternativă care să afecteze mai puțin exercitarea drepturilor conferite de articolul 21 TFUE și care să permită să se atingă la fel de eficient obiectivul menționat. În această privință, în lipsa unor norme ale dreptului Uniunii care să reglementeze extrădarea între statele membre și un stat terț, se impune punerea în aplicare a tuturor mecanismelor de cooperare și de asistență reciprocă existente în materie penală în temeiul dreptului Uniunii. În special, trebuie privilegiat schimbul de informații cu statul membru al cărui cetățean este persoana interesată. Prin urmare, atunci când unui stat membru în care s-a deplasat un cetățean al Uniunii resortisant al altui stat membru i se adresează o cerere de extrădare de către un stat terț cu care primul stat membru a încheiat un acord de extrădare, acesta are obligația să informeze statul membru a cărui cetățenie o are respectivul cetățean și, dacă este cazul, la cererea acestui din urmă stat membru, să i-l predea pe acel cetățean, în conformitate cu dispozițiile Deciziei-cadru 2002/584⁴, cu condiția ca acest stat membru

4| Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre (JO 2002, L 190, p. 1, rectificare în JO 2006, L 279, p. 30, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 3).

să fie competent, în temeiul dreptului său național, să urmărească penal respectiva persoană pentru fapte săvârșite în afara teritoriului său național.

În plus, în ipoteza unei cereri a unui stat terț privind extrădarea unui resortisant al unui alt stat membru decât statul membru solicitat, acesta din urmă trebuie să verifice că extrădarea nu va aduce atingere drepturilor prevăzute la articolul 19 din Carta drepturilor fundamentale, potrivit căruia nimeni nu poate fi strămutat, expulzat sau extrădat către un stat unde există un risc serios de a fi supus pedepsei cu moartea, torturii sau altor pedepse sau tratamente inumane sau degradante. În această privință, Curtea a precizat că existența unor declarații și acceptarea unor tratate internaționale care garantează în principiu respectarea drepturilor fundamentale nu sunt suficiente, în sine, pentru a asigura o protecție adecvată împotriva riscului de rele tratamente atunci când din surse fiabile reies practici ale autorităților vădit contrare principiilor Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (denumită în continuare „CEDO”).

În sfârșit, în Hotărârea **García-Nieto și alții** (C-299/14, [EU:C:2016:114](#)), pronunțată la 25 februarie 2016, Curtea a confirmat jurisprudența sa recentă⁵ potrivit căreia *un stat membru poate exclude de la beneficiul anumitor prestații sociale resortisanții altor state membre în primele trei luni ale șederii lor*. Litigiul principal se desfășura între o familie spaniolă și un centru pentru ocuparea forței de muncă german care a refuzat, în conformitate cu legislația națională, să acorde prestațiile de subzistență pentru solicitanții unui loc de muncă și pentru copiii acestora tatălui și fiului său în primele trei luni ale șederii lor în Germania. Aceștia au sosit în respectivul stat la sfârșitul lunii iunie 2012, la câteva luni după mama și fiica lor. La acea dată, mama desfășura deja o activitate regulată în Germania, activitate pentru care, începând cu luna iulie, fusese afiliată cu titlu obligatoriu la securitatea socială.

Curtea a amintit că, potrivit Directivei 2004/38, cetățenii Uniunii au dreptul de ședere în alt stat membru pe o perioadă de cel mult trei luni fără nicio altă condiție sau formalitate în afara cerinței de a deține o carte de identitate valabilă sau un pașaport valabil. Întrucât, pentru această perioadă, statele membre nu pot impune cetățenilor Uniunii să dețină mijloace de subzistență suficiente și o asigurare medicală personală, directiva le permite, în vederea menținerii echilibrului financiar al sistemului lor de asistență socială, să refuze să acorde acestor cetățeni, alții decât lucrătorii salariați sau cei care își mențin acest statut, orice prestație de asistență socială în primele trei luni. Potrivit Curții, un astfel de refuz nu presupune o examinare a situației individuale a persoanei în cauză.

2. DREPTUL DE ȘEDERE DERIVAT ÎN FAVOAREA UNUI RESORTISANT AL UNUI STAT TERȚ

În cauzele în care Marea Cameră a pronunțat, la 13 septembrie 2016, Hotărârea **Rendón Marín** (C-165/14, [EU:C:2016:675](#)) și Hotărârea **CS** (C-304/14, [EU:C:2016:674](#)), Curtea a examinat problema dacă *dreptul Uniunii permite unui stat membru să refuze automat, pentru simplul motiv al existenței unor antecedente penale, un permis de ședere unui resortisant al unui stat terț care exercită în mod exclusiv autoritatea părintească în privința a doi copii, cetățeni minori ai Uniunii, dintre care unul are cetățenia unui alt stat membru decât statul membru al reședinței, iar celălalt are cetățenia statului membru în care a locuit întotdeauna*.

În primul rând, Curtea a constatat că refuzul de a permite părintelui, resortisant al unui stat terț, care exercită efectiv autoritatea părintească în privința unui copil minor care locuiește în alt stat membru decât cel a cărui cetățenie o are, să locuiască împreună cu el în statul membru gazdă ar lipsi de orice efect util dreptul de

5| Hotărârea Curții din 11 noiembrie 2014, **Dano** (C-333/13, [EU:C:2014:2358](#)), și Hotărârea Curții din 15 septembrie 2015, **Alimanovic** (C-67/14, [EU:C:2015:597](#)).

ședere al copilului. Curtea a apreciat astfel că articolul 21 TFUE și Directiva 2004/38 permit acestui părinte să locuiască împreună cu copilul său, care are calitatea de cetățean al Uniunii, în statul membru gazdă dacă îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 7 alineatul (1) litera (b) din această directivă, și anume să dispună de resurse suficiente și de o asigurare medicală completă. În al doilea rând, în ceea ce privește situația unui minor care a locuit întotdeauna în statul membru a cărui cetățenie o deține, Curtea a arătat că articolul 20 TFUE conferă oricărei persoane care deține cetățenia unui stat membru statutul de cetățean al Uniunii, care cuprinde dreptul de liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre. Acest articol se opune unor măsuri naționale care au efectul de a-i priva pe cetățenii Uniunii de beneficiul efectiv al drepturilor lor. Or, o astfel de privare are loc atunci când refuzul de a acorda un permis de ședere unui resortisant al unui stat terț sau expulzarea sa ar avea ca efect obligarea copilului său, cetățean al Uniunii în privința căruia exercită în mod exclusiv autoritatea părintească, să îl însoțească și, prin urmare, să părăsească teritoriul Uniunii.

În ceea ce privește incidența unor antecedente penale asupra recunoașterii unui drept de ședere derivat în favoarea unui membru al familiei unui cetățean al Uniunii, Curtea a considerat că dreptul Uniunii se opune unei limitări a dreptului de ședere întemeiate pe considerații de prevenție generală și decise în scopul de a-i descuraja pe alți străini, în special în cazul în care această măsură a fost pronunțată în mod automat în urma unei condamnări penale. Astfel, eventualele măsuri de restrângere adoptate de statele membre trebuie să respecte principiul proporționalității și să se întemeieze exclusiv pe existența unei amenințări reale, prezente și suficient de grave la adresa ordinii publice sau a securității publice, ceea ce presupune o apreciere concretă, printre altele, a conduitei persoanei în cauză.

Astfel, Curtea a evidențiat faptul că, într-un caz precum cel din speță, orice derogare de la dreptul de ședere al cetățenilor Uniunii sau al membrilor familiilor acestora în temeiul menținerii ordinii publice sau al protejării securității publice trebuie să fie interpretată strict. Chiar dacă articolul 20 TFUE nu afectează posibilitatea statelor membre de a invoca o asemenea excepție, întinderea sa nu poate să fie determinată în mod unilateral de acestea fără controlul instituțiilor Uniunii, întrucât respectiva apreciere trebuie să țină seama atât de interesul superior al copilului, cât și de dreptul la respectarea vieții private și de familie, astfel cum este prevăzut la articolul 7 din cartă.

În cauza în care s-a pronunțat, la 30 iunie 2016, Hotărârea **NA** (C-115/15, [EU:C:2016:487](#)), Curtea a analizat problema dacă *un resortisant al unui stat terț divorțat de un cetățean al Uniunii și căruia i s-au încredințat copiii poate beneficia de menținerea dreptului său de ședere în statul membru gazdă chiar și atunci când începutul procedurii judiciare de divorț este ulterior plecării soțului cetățean al Uniunii din acest stat membru*. Cauza principală privea o resortisantă pakistaneză căsătorită cu un resortisant german. Cuplul locuia în Regatul Unit, unde soțul a avut statutul de lucrător salariat și pe cel de lucrător independent. Întrucât relația s-a deteriorat, soția, victimă a mai multe acte de violență domestică, a inițiat în anul 2006, după plecarea soțului său din Regatul Unit, procedura de divorț în respectivul stat membru, iar cei doi copii ai acestora i-au fost încredințați exclusiv. Cei doi copii, deși dețineau cetățenia germană, s-au născut în Regatul Unit, unde au fost școlarizați începând din anul 2009 și, respectiv, din anul 2010. Resortisanta pakistaneză a formulat de asemenea o cerere având ca obiect obținerea unui drept de ședere permanentă în Regatul Unit, însă cererea a fost respinsă de autoritatea națională competentă.

În ceea ce privește dreptul de ședere al soției în Regatul Unit, Curtea a amintit mai întâi că, potrivit articolului 13 alineatul (2) primul paragraf litera (c) din Directiva 2004/38⁶, divorțul nu atrage după sine pierderea dreptului de ședere al membrilor familiei unui cetățean al Uniunii care nu sunt resortisanți ai unui stat membru în

6] Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (JO 2004, L 158, p. 77, rectificări în JO 2004, L 229, p. 35, și în JO 2005, L 197, p. 34, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56).

cazul în care acest lucru este justificat de circumstanțe deosebit de dificile, precum faptul de a fi fost victima violenței în familie. Cu toate acestea, referindu-se la Hotărârea Singh și alții⁷, Curtea a reiterat faptul că, în conformitate cu articolul 7 alineatul (2) din această directivă, soțul cetățean al Uniunii al unui resortisant al unei țări terțe trebuie să aibă reședința în statul membru gazdă până la data începutului procedurii judiciare de divorț pentru ca respectivul resortisant al unui stat terț să se poată prevala de păstrarea dreptului său de ședere. Or, această situație nu se regăsea în cauza principală.

În schimb, Curtea a considerat că, în temeiul dreptului de acces la instruire în statul membru gazdă al copiilor lucrătorilor migranți prevăzut la articolul 12 din Regulamentul nr. 1612/68⁸, copiii și părintele resortisant al unui stat terț căruia acești copii i-au fost încredințați în mod exclusiv beneficiază de un drept de ședere în statul membru gazdă într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, în care celălalt părinte este cetățean al Uniunii și a lucrat în acest stat membru, însă a încetat să aibă reședința acolo înainte de începerea de către copii a școlarizării în statul respectiv. Astfel, în împrejurări în care copiii beneficiază, în temeiul acestei dispoziții, de dreptul de a-și continua școlarizarea în statul membru gazdă, în timp ce părintele căruia i-au fost încredințați riscă să își piardă dreptul de ședere, refuzul de a acorda părintelui menționat posibilitatea de a rămâne în statul membru gazdă pe perioada școlarizării copiilor săi ar putea fi de natură să îi priveze pe aceștia din urmă de un drept care le-a fost recunoscut de legiuitorul Uniunii.

În sfârșit, Curtea a amintit că, potrivit articolului 21 TFUE, cetățenii minori ai Uniunii, precum și părintele căruia i-au fost încredințați efectiv acești cetățeni ai Uniunii au un drept de ședere cu condiția ca respectivii cetățeni ai Uniunii să îndeplinească condițiile prevăzute la articolul 7 alineatul (1) din Directiva 2004/38⁹, în special condiția de a dispune de resurse suficiente, care pot să fie furnizate și de părintele resortisant al unui stat terț.

III. DISPOZIȚIILE INSTITUȚIONALE

1. TEMEIUL JURIDIC AL ACTELOR UNIUNII

În cursul anului 2016, Curtea a pronunțat trei hotărâri importante care privesc temeiul juridic al actelor Uniunii. Acestea vizează politica externă și de securitate comună (PESC), agricultura și, respectiv, cooperarea judiciară în materie penală.

În primul rând, Curtea, întrunită în Marea Cameră, a anulat, prin Hotărârea din 14 iunie 2016, **Parlamentul/Consiliul** (C-263/14, [EU:C:2016:435](#)), *Decizia 2014/198/PESC a Consiliului din 10 martie 2014 privind semnarea și încheierea Acordului dintre Uniunea Europeană și Republica Unită Tanzania privind condițiile pentru transferul persoanelor suspectate de piraterie și al bunurilor confiscate asociate de la forțele navale aflate sub comanda Uniunii Europene către Republica Unită Tanzania*¹⁰.

7| Hotărârea Curții din 16 iulie 2015, *Singh și alții* (C-218/14, [EU:C:2015:476](#)).

8| Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO 1968, L 257, p. 2, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 11).

9| Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (JO 2004, L 158, p. 77, rectificări în JO 2004, L 229, p. 35, și în JO 2005, L 197, p. 34, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56).

10| JO 2014, L 108, p. 1.

În susținerea acțiunii sale în anulare, Parlamentul a invocat două motive. Prin intermediul primului motiv, Parlamentul arăta că decizia atacată a fost adoptată în mod eronat potrivit procedurii specifice acordurilor care privesc exclusiv PESC, instituită la articolul 218 alineatul (6) al doilea paragraf prima teză TFUE, care exclude orice participare a Parlamentului. Prin intermediul celui de al doilea motiv, întemeiat pe încălcarea articolului 218 alineatul (10) TFUE, Parlamentul reproșa Consiliului că nu l-a informat de îndată și pe deplin pe parcursul tuturor etapelor negocierii și ale încheierii acordului menționat.

În ceea ce privește procedura urmată pentru adoptarea deciziei atacate, Curtea a amintit mai întâi că, în cazul în care examinarea unui act al Uniunii demonstrează că acesta urmărește două obiective sau că are două componente și dacă unul dintre aceste două obiective sau componente poate fi identificat ca principal, în timp ce celălalt este numai accesoriu, actul trebuie, în principiu, să aibă un singur temei juridic, respectiv cel impus de obiectivul sau de componenta principală sau preponderentă. Astfel, întrucât examinarea acordului UE-Tanzania a demonstrat că acesta privește în mod preponderent PESC, iar nu cooperarea judiciară în materie penală sau cooperarea polițienească, Curtea a constatat că decizia privind semnarea și încheierea sa a fost adoptată în mod corect potrivit procedurii specifice acordurilor privind PESC.

Amintind lipsa participării Parlamentului la procedurile de negociere și de încheiere a acordurilor care privesc domeniul PESC, Curtea a apreciat în continuare că cerința de informare a Parlamentului potrivit articolului 218 alineatul (10) TFUE se extinde și la rezultatele intermediare la care ajung negocierile. Astfel, Consiliul ar fi trebuit în speță să comunice textul proiectului de acord și pe cel al proiectului de decizie, în măsura în care acestea fuseseră comunicate autorităților tanzaniene în vederea încheierii acordului UE-Tanzania. Întrucât nerespectarea acestei cerințe de informare a împiedicat Parlamentul să își exercite dreptul de control în materia PESC și, dacă este cazul, să își expună punctul de vedere în ceea ce privește temeiul juridic corect pe care trebuia să îl aibă decizia privind semnarea și încheierea acordului, Curtea a anulat decizia atacată pentru încălcarea unei norme fundamentale de procedură.

În al doilea rând, *corelarea a două temeuri juridice prevăzute la alineatul (2) și, respectiv, la alineatul (3) ale articolului 43 TFUE* a fost precizată de Curte în Hotărârea **Germania/Parlamentul și Consiliul** (C-113/14, [EU:C:2016:635](#)), pronunțată la 7 septembrie 2016. Prin acțiunea sa în anulare, Republica Federală Germania a invocat faptul că, adoptând articolul 7 din Regulamentul nr. 1308/2013¹¹ în temeiul articolului 43 alineatul (2) TFUE, iar nu în temeiul articolului 43 alineatul (3) TFUE, Parlamentul și Consiliul au ales un temei juridic eronat. Articolul 7 din Regulamentul nr. 1308/2013 fixează pragurile de referință ale diferitor produse agricole care pot face obiectul unor intervenții publice pentru susținerea pieței. Aceste praguri se referă la produsele agricole prevăzute la articolul 2 din Regulamentul nr. 1370/2013¹².

În această privință, Curtea a arătat că, potrivit articolului 43 alineatul (2) TFUE, Parlamentul și Consiliul adoptă, în conformitate cu procedura legislativă ordinară, printre altele, „dispoziții[le] necesare pentru îndeplinirea obiectivelor politicii comune în domeniul agriculturii și pescuitului”. În schimb, în conformitate cu articolul 43 alineatul (3) TFUE, Consiliul, la propunerea Comisiei, adoptă „măsurile privind stabilirea prețurilor, a taxelor, a ajutoarelor și a contingentelor, precum și privind stabilirea și repartizarea posibilităților de pescuit”. Potrivit Curții, aceste din urmă măsuri au în principal un caracter tehnic și se consideră că sunt luate pentru executarea dispozițiilor adoptate în temeiul articolului 43 alineatul (2) TFUE. În cazul de față, stabilirea, ca și revizuirea pragurilor de referință prevăzute la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1308/2013 necesită

11 | Regulamentul (UE) nr. 1308/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 decembrie 2013 de instituire a unei organizări comune a piețelor produselor agricole și de abrogare a Regulamentelor (CEE) nr. 922/72, (CEE) nr. 234/79, (CE) nr. 1037/2001 și (CE) nr. 1234/2007 ale Consiliului (JO 2013, L 347, p. 671).

12 | Regulamentul (UE) nr. 1370/2013 al Consiliului din 16 decembrie 2013 privind măsuri pentru stabilirea anumitor ajutoare și restituții în legătură cu organizarea comună a piețelor produselor agricole (JO 2013, L 346, p. 12).

efectuarea unor aprecieri preponderent tehnice și științifice. Având în vedere că Regulamentul nr. 1308/2013 nu furnizează elemente care să permită să se stabilească în mod valabil o distincție între revizuirea pragurilor și prima stabilire a acestora și ținând seama de împrejurarea potrivit căreia prețurile de intervenție provin din pragurile de referință, Curtea a concluzionat că stabilirea pragurilor menționate constituie o măsură privind stabilirea prețurilor. Prin urmare, articolul 7 din Regulamentul nr. 1308/2013 ar fi trebuit adoptat în temeiul articolului 43 alineatul (3) TFUE.

Curtea a admis acțiunea și a anulat nu numai articolul 7 din Regulamentul nr. 1308/2013, ci și articolul 2 din Regulamentul nr. 1370/2013, ținând seama de legăturile indisolubile care există între acestea. Având în vedere consecințele grave pe care le-ar putea avea anularea lor cu efect imediat, Curtea a decis totuși menținerea efectelor acestora până la intrarea în vigoare, într-un termen rezonabil, care nu poate depăși cinci luni începând de la data pronunțării hotărârii, a unei noi reglementări adoptate pe temeiul juridic adecvat.

În sfârșit, la 22 septembrie 2016, în Hotărârea **Parlamentul/Consiliul** (C-14/15 și C-116/15, [EU:C:2016:715](#)), Curtea a admis acțiunea în anulare formulată de Parlament împotriva *Deciziilor de punere în aplicare 2014/731*¹³, *2014/743*¹⁴, *2014/744*¹⁵ și *2014/911*¹⁶, prin care s-a acordat în favoarea a patru state membre accesul la un sistem de schimb de informații privind profiluri ADN, amprentele digitale și anumite date referitoare la înmatricularea vehiculelor. Curtea a apreciat astfel că temeiul juridic al respectivelor decizii, și anume articolul 25 din Decizia 2008/615¹⁷, a prevăzut adoptarea unor măsuri de punere în aplicare a acestora potrivit unor modalități diferite de cele stabilite de tratate.

În această privință, Curtea a amintit mai întâi că, întrucât normele referitoare la formarea voinței instituțiilor Uniunii sunt stabilite de tratate și nu sunt nici la dispoziția statelor membre, nici la cea a instituțiilor înseși, numai tratatele pot abilita, în cazuri speciale, o instituție să modifice o procedură decizională pe care o stabilesc. Curtea a arătat în continuare că legalitatea unui act al Uniunii trebuie apreciată în funcție de elementele de fapt și de drept existente la data adoptării actului respectiv. În această privință, la momentul adoptării Deciziei 2008/615, articolul 34 alineatul (2) litera (c) UE prevedea două proceduri distincte pentru adoptarea actelor de bază și a măsurilor de punere în aplicare, numai primele trebuind să fie adoptate de Consiliu hotărând în unanimitate.

Or, după ce a examinat articolul 25 alineatul (2) din Decizia 2008/615, Curtea a considerat că acesta trebuie să fie interpretat în sensul că prevede adoptarea de către Consiliu hotărând în unanimitate a unor măsuri de punere în aplicare a respectivei decizii în ceea ce privește în special protecția datelor. Curtea a concluzionat că, întrucât impune ca măsurile necesare pentru punerea în aplicare a Deciziei 2008/615 la nivelul Uniunii să fie adoptate de Consiliu hotărând în unanimitate, în timp ce articolul 34 alineatul (2) litera (c) UE prevedea că astfel de măsuri trebuiau să fie adoptate de Consiliu hotărând cu majoritate calificată, articolul 25 alineatul

13| Decizia 2014/731/UE a Consiliului din 9 octombrie 2014 privind lansarea schimbului automatizat de date privind înmatricularea vehiculelor (VRD) în Malta (JO 2014, L 302, p. 56).

14| Decizia 2014/743/UE a Consiliului din 21 octombrie 2014 privind lansarea schimbului automatizat de date în ceea ce privește înmatricularea vehiculelor (VRD) în Cipru (JO 2014, L 308, p. 100).

15| Decizia 2014/744/UE a Consiliului din 21 octombrie 2014 privind lansarea schimbului automatizat de date în ceea ce privește înmatricularea vehiculelor (VRD) în Estonia (JO 2014, L 308, p. 102).

16| Decizia 2014/911/UE a Consiliului din 4 decembrie 2014 privind lansarea schimbului automatizat de date în ceea ce privește datele dactiloscopice în Letonia (JO 2014, L 360, p. 28).

17| Decizia 2008/615/JAI a Consiliului din 23 iunie 2008 privind intensificarea cooperării transfrontaliere, în special în domeniul combaterii terorismului și a criminalității transfrontaliere (JO 2008, L 210, p. 1).

(2) din această decizie instituie în mod nelegal modalități de adoptare îngreunate în raport cu procedura prevăzută în acest scop de tratate. În consecință, deciziile atacate au fost anulate.

2. COMPETENȚELE ȘI PUTERILE INSTITUȚIILOR

În ceea ce privește competențele instituțiilor Uniunii, trebuie menționată Hotărârea **Consiliul/Comisia** (C-660/13, [EU:C:2016:616](#)), pronunțată la 28 iulie 2016. În această hotărâre, Curtea, reunită în Marea Cameră, a anulat decizia Comisiei care prevedea, pe de o parte, aprobarea unui addendum la *memorandumul de înțelegere între Uniune și Confederația Elvețiană privind contribuția financiară elvețiană în Uniunea extinsă* și, pe de altă parte, autorizarea anumitor membri ai Comisiei să semneze acest addendum în numele Uniunii. Consiliul contestase competența Comisiei de a semna addendumul în discuție fără autorizarea sa prealabilă.

Curtea, întemeindu-se pe principiile atribuirii competențelor și echilibrului instituțional, a amintit mai întâi că funcția Consiliului constă în elaborarea acțiunii externe a Uniunii, în conformitate în special cu articolul 16 TUE, în timp ce funcția Comisiei este de a asigura reprezentarea externă a Uniunii. Potrivit Curții, simpla putere de reprezentare externă a Comisiei nu este suficientă pentru a determina dacă autorizarea prealabilă a Consiliului era necesară pentru semnarea addendumului în cauză. În plus, Curtea a arătat că, deși Comisia era autorizată să angajeze discuții în acest scop cu Elveția, ea nu avea totuși o autorizare pentru a semna în numele Uniunii addendumul rezultat în urma acestor negocieri. Prin urmare, nu se poate considera că Comisia este abilitată să semneze un acord fără caracter obligatoriu rezultat din astfel de negocieri. Pe de altă parte, întrucât o decizie privind semnarea unui astfel de acord face parte din actele de elaborare a acțiunii externe a Uniunii, în sensul articolului 16 alineatul (1) a doua teză și alineatul (6) al treilea paragraf TUE, această semnare implică din partea Uniunii aprecierea aspectului dacă acest acord continuă să corespundă interesului său, astfel cum este definit de Consiliu în special în decizia privind inițierea negocierilor. Această apreciere impune o verificare a conținutului acordului, conținut care nu poate fi nici prestabilit și nici prevăzut cu ocazia deciziei de angajare a unor asemenea negocieri. Prin urmare, simplul fapt că conținutul acordului corespunde mandatului de negociere acordat de Consiliu nu este suficient pentru a conferi Comisiei competența de a semna un astfel de act fără autorizarea prealabilă a Consiliului.

Acțiunea în anulare a Consiliului a fost admisă. Curtea a menținut totuși efectele deciziei Comisiei până la intrarea în vigoare, într-un termen rezonabil, a unei noi decizii destinate să o înlocuiască.

În Hotărârea din 17 martie 2016, **Parlamentul/Comisia** (C-286/14, [EU:C:2016:183](#)), Curtea a avut ocazia să precizeze *întinderea puterii delegate Comisiei de a completa un act legislativ, în sensul articolului 290 alineatul (1) TFUE*.

Pronunțându-se asupra unei acțiuni în anulare formulate de Parlamentul European împotriva Regulamentului delegat nr. 275/2014¹⁸, Curtea a fost chemată să examineze un motiv unic întemeiat pe faptul că Comisia și-ar fi depășit competența care i-a fost conferită de Regulamentul nr. 1316/2013¹⁹. În această privință, Parlamentul reproșa mai concret Comisiei că a adăugat o parte VI la anexa I la respectivul Regulament nr. 1316/2013, în loc să adopte un act delegat distinct.

18| Regulamentul delegat (UE) nr. 275/2014 al Comisiei din 7 ianuarie 2014 de modificare a anexei I la Regulamentul (UE) nr. 1316/2013 al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a Mecanismului pentru Interconectarea Europei (JO 2014, L 80, p. 1).

19| Regulamentul (UE) nr. 1316/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 decembrie 2013 de instituire a Mecanismului pentru Interconectarea Europei, de modificare a Regulamentului (UE) nr. 913/2010 și de abrogare a Regulamentelor (CE) nr. 680/2007 și (CE) nr. 67/2010 (JO 2013, L 348, p. 129).

În ceea ce privește regimul delegărilor prevăzut la articolul 290 TFUE, Curtea a amintit că un act legislativ poate delega Comisiei competența de a adopta acte fără caracter legislativ cu domeniu de aplicare general care „completează” sau „modifică” anumite elemente neesențiale ale actului legislativ și că cele două categorii de competențe delegate se disting în mod net. Atunci când Comisia exercită competența de a completa un act legislativ, mandatul său este limitat la detalierea, cu respectarea integrității actului legislativ adoptat de legiuitor, a elementelor neesențiale ale reglementării în cauză pe care legiuitorul nu le-a definit. În schimb, delegarea unei competențe de a modifica un act legislativ vizează să autorizeze Comisia să amendeze sau să abroge elemente neesențiale edictate în acest act de legiuitor. Diferențele dintre cele două categorii de competențe delegate vizate la articolul 290 alineatul (1) TFUE se opun posibilității de a se recunoaște Comisiei competența de a stabili ea însăși natura competenței delegate care îi este conferită.

În speță, prin împuternicirea Comisiei să adopte acte delegate „care să detalieze” anumite elemente, articolul 21 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1316/2013 a autorizat Comisia să „completeze” regulamentul menționat, în sensul articolului 290 TFUE. Pentru motive de claritate normativă și de transparență a procesului legislativ, Comisia nu poate adăuga un element în însuși textul acestui act. Astfel, o asemenea încorporare ar risca să creeze o confuzie în ceea ce privește temeiul juridic al elementului respectiv, dat fiind că textul însuși al unui act legislativ ar conține un element care provine din exercitarea de către Comisie a unei competențe delegate care nu îi permite să amendeze sau să abroge acest act. Prin urmare, Comisia era ținută să adopte un act distinct de Regulamentul nr. 1316/2013. Or, prin adăugarea unei părți VI la anexa I la acest regulament, Comisia nu a respectat diferența dintre cele două categorii de competențe delegate prevăzute la articolul 290 alineatul (1) TFUE, iar o astfel de nerespectare atrage anularea regulamentului delegat.

Referindu-se la motive importante de securitate juridică, Curtea a decis totuși să mențină efectele Regulamentului delegat nr. 275/2014 până la intrarea în vigoare, într-un termen rezonabil, care nu poate depăși șase luni de la data pronunțării hotărârii sale, a unui nou act care să îl înlocuiască.

IV. DREPTUL UNIUNII ȘI DREPTUL NAȚIONAL

La 15 noiembrie 2016, în Hotărârea **Ullens de Schooten** (C-268/15, [EU:C:2016:874](#)), Marea Cameră s-a pronunțat asupra posibilității de a invoca *răspunderea extracontractuală a unui stat membru pentru prejudicii cauzate particularilor printr-o încălcare a libertăților fundamentale prevăzute la articolele 49, 56 și 63 TFUE, în contextul unei situații în care toate elementele se limitează la interiorul unui stat membru*. În cauza principală, reclamantul, un resortisant belgian care a exploatat în Belgia un laborator de biologie clinică, a invocat răspunderea acestui stat pentru prejudiciul pe care l-ar fi suferit ca urmare a încălcării articolelor 49, 56 și 63 TFUE printr-o reglementare națională care fusese aplicată în privința sa.

Cu titlu introductiv, Curtea a amintit că dispozițiile în materia libertății de stabilire, a liberei prestări a serviciilor și a liberei circulații a capitalurilor nu își găsesc aplicarea într-o situație în care toate elementele se limitează la interiorul unui singur stat membru.

Cu toate acestea, Curtea a precizat că cererile de decizie preliminară privind dispozițiile menționate, formulate în cauze pur interne, pot fi considerate admisibile în următoarele situații: nu poate fi exclus ca resortisanți stabiliți în alte state membre să fie interesați să utilizeze aceste libertăți pentru a exercita activități pe teritoriul statului membru care a edictat reglementarea națională în cauză; instanța de trimitere a sesizat Curtea în cadrul unei proceduri în anularea unor dispoziții aplicabile nu numai resortisanților naționali, ci și resortisanților celorlalte state membre; dreptul național impune instanței de trimitere să acorde unui resortisant național aceleași drepturi precum cele conferite de dreptul Uniunii în aceeași situație unui resortisant al altui stat membru; aplicabilitatea dispozițiilor dreptului Uniunii a fost determinată de

legislația națională, care se conformează, în soluționarea unor situații în care toate elementele se limitează la interiorul unui singur stat membru, soluțiilor reținute de dreptul Uniunii. Curtea a subliniat că instanța de trimitere trebuie să indice Curții, în ordonanța sa de trimitere, în conformitate cu cele impuse la articolul 94 din Regulamentul de procedură al Curții, motivul pentru care, în pofida caracterului său pur intern, litigiul pendinte în fața acesteia prezintă cu dispozițiile dreptului Uniunii referitoare la libertățile fundamentale un element de legătură care face ca interpretarea preliminară solicitată să fie necesară pentru soluționarea respectivului litigiu.

În speță, Curtea a concluzionat că, într-o situație în care toate elementele litigiului principal se limitează la interiorul unui stat membru și în care nu rezultă din cuprinsul deciziei de trimitere nicio legătură între obiectul sau circumstanțele litigiului menționat și articolul 49, 56 sau 63 TFUE, aceste dispoziții, care vizează să protejeze persoanele care utilizează efectiv libertăți fundamentale, nu sunt susceptibile să confere drepturi particularilor și, prin urmare, dreptul Uniunii nu poate întemeia răspunderea extracontractuală a statului membru în cauză.

În Hotărârea din 28 iulie 2016, **Association France Nature Environnement** (C-379/15, [EU:C:2016:603](#)), Curtea a adus precizări cu privire la *posibilitatea unei instanțe naționale de a menține, cu titlu excepțional, anumite efecte ale unui act național incompatibil cu dreptul Uniunii*. Cererea de decizie preliminară avea ca origine o procedură de control al legalității care privea compatibilitatea dreptului național de transpunere cu Directiva 2001/42²⁰. Instanța de trimitere constatare că cerințele impuse de această directivă referitoare la autonomia autorităților care trebuie să fie consultate în cadrul evaluării ecologice nu fuseseră transpuse în mod corect. Apreciind totuși că retroactivitatea anulării în parte a actului național de transpunere putea avea efecte prejudiciabile asupra mediului, instanța de trimitere a solicitat Curții să stabilească dacă se pot limita în timp efectele acestei declarații de nelegalitate.

Răspunzând la această întrebare, Curtea a amintit jurisprudența sa rezultată din Hotărârea Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne²¹, potrivit căreia instanța națională poate în mod excepțional să mențină provizoriu anumite efecte ale unui act național considerat incompatibil cu dreptul Uniunii, cu condiția ca această menținere să se impună în temeiul unei cerințe imperative legate de protecția mediului și ținând seama de împrejurările specifice ale cauzei cu care este sesizată. Instanța națională este însă chemată să constate faptul că toate condițiile precizate de hotărârea menționată sunt îndeplinite. Astfel, ea trebuie mai întâi să constate că actul național atacat, deși a fost adoptat cu încălcarea obligațiilor prevăzute de Directiva 2001/42, efectuează o transpunere corectă a dreptului Uniunii în domeniul protecției mediului. În continuare, ea trebuie să verifice dacă adoptarea și intrarea în vigoare a unei noi dispoziții a dreptului național nu permite evitarea efectelor negative asupra mediului care decurg din anularea actului atacat. În sfârșit, instanța națională trebuie să constate că anularea actului are drept consecință crearea unui vid juridic prejudiciabil pentru mediu și că menținerea excepțională a efectelor dispoziției atacate a dreptului național nu acoperă decât perioada strict necesară pentru adoptarea măsurilor care să permită remedierea neregularității constatate.

La întrebarea dacă o instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse unei căi de atac este ținută să sesizeze Curtea cu titlu preliminar înainte de a recurge la această posibilitate excepțională, Curtea a răspuns afirmativ. Cu toate acestea, o asemenea instanță națională este scutită de această obligație atunci când reușește să demonstreze în mod detaliat că nu există nicio îndoială rezonabilă cu privire la interpretarea și la aplicarea condițiilor prevăzute în Hotărârea Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne.

20 | Directiva 2001/42/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 27 iunie 2001 privind evaluarea efectelor anumitor planuri și programe asupra mediului (JO 2001, L 197, p. 30, Ediție specială, 15/vol. 7, p. 135).

21 | Hotărârea Curții din 28 februarie 2012, *Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne* (C-41/11, [EU:C:2012:103](#)).

V. CONTENCIOSUL UNIUNII

În cursul anului 2016, Curtea a pronunțat trei hotărâri importante privind trimiterea preliminară. Primele două dezvoltă o jurisprudență constantă potrivit căreia dreptul Uniunii se opune oricărei reglementări naționale care împiedică instanțele naționale să adreseze o întrebare preliminară privind interpretarea dispozițiilor relevante ale dreptului Uniunii. Cea de a treia este Hotărârea **Ullens de Schooten** (C-268/15, [EU:C:2016:874](#)), care precizează condițiile de admisibilitate a trimiterilor preliminare efectuate în cauze de natură strict internă. Această hotărâre este prezentată în rubrica IV, „Dreptul Uniunii și dreptul național”²².

În primul rând, Hotărârea **PFE** (C-689/13, [EU:C:2016:199](#)), pronunțată la 5 aprilie 2016, se înscrie într-un litigiu care s-a desfășurat, în fața unei instanțe naționale de ultim grad de jurisdicție, între un ofertant respins din cadrul unui contract de achiziții publice și adjudecatarul respectivului contract. Întrucât acesta din urmă contestase, printr-o acțiune incidentă, admisibilitatea acțiunii ofertantului, instanța sesizată era obligată, potrivit propriei jurisprudențe adoptate în plen, să examineze cu prioritate acțiunea incidentă. Potrivit normelor de drept național aplicabile, în măsura în care această jurisprudență a plenului era obligatorie pentru celelalte secții ale aceleiași instanțe, secția căreia litigiul în discuție îi fusese atribuit nu putea să deroge de la aceasta fără a adresa o trimitere prioritară plenului, chiar dacă soluția reținută de acesta era contrară jurisprudenței Curții. Ca urmare a aparentei contradicții dintre această normă procedurală internă și jurisprudența Curții, respectiva instanță de trimitere a solicitat să se stabilească dacă *articolul 267 TFUE se opune ca o secție a unei instanțe naționale de ultim grad de jurisdicție, atunci când nu împărtășește orientarea definită printr-o decizie a plenului acestei instanțe, să fie ținută să trimită chestiunea menționată plenului respectiv și să fie astfel împiedicată să se adreseze cu titlu preliminar Curții*.

În această privință, Curtea, reunită în Marea Cameră, a amintit mai întâi că instanțele naționale au cea mai largă posibilitate de a sesiza Curtea cu o chestiune de interpretare a dispozițiilor pertinente ale dreptului Uniunii, această posibilitate transformându-se în obligație pentru instanțele de ultim grad de jurisdicție, sub rezerva anumitor excepții. Atât această posibilitate, cât și această obligație sunt inerente sistemului de cooperare între instanțele naționale și Curte, stabilit prin articolul 267 TFUE, și funcțiilor de instanță însărcinată cu aplicarea dreptului Uniunii încredințate de respectiva dispoziție instanțelor naționale. În consecință, Curtea a afirmat că o dispoziție de drept național nu poate împiedica o secție a unei instanțe de ultim grad de jurisdicție care se confruntă cu o chestiune de interpretare a dreptului Uniunii să adreseze o întrebare preliminară Curții.

În ceea ce privește obligația instanțelor naționale de a aplica dreptul Uniunii astfel cum este interpretat de Curte, aceasta din urmă a reafirmat jurisprudența sa constantă în această privință încă de la Hotărârea **Simmenthal**²³. Ea a concluzionat că, după ce a primit răspunsul Curții la o întrebare privind interpretarea dreptului Uniunii pe care i-a adresat-o sau atunci când jurisprudența Curții a dat deja un răspuns clar la această întrebare, o secție a unei instanțe de ultim grad de jurisdicție trebuie să facă tot ceea ce este necesar pentru ca respectiva interpretare a dreptului Uniunii să fie pusă în aplicare.

În prelungirea acestor principii, Curtea, reunită în Marea Cameră, a răspuns, în Hotărârea din 5 iulie 2016, **Ognyanov** (C-614/14, [EU:C:2016:514](#)), la întrebările adresate cu privire la aplicarea la trimiterea preliminară a unor dispoziții bulgare care vizează să garanteze imparțialitatea judecătorilor în materie penală. Potrivit acestor dispoziții, *judecătorii care expun în cadrul unei trimeri preliminare faptele și calificarea lor juridică trebuie*

22] Trebuie semnalate de asemenea Hotărârea **Mallis și alții/Comisia și BCE** (C-105/15 P-C-109/15 P, [EU:C:2016:702](#)) și Hotărârea **Ledra Advertising și alții/Comisia și BCE** (C-8/15 P-C-10/15 P, [EU:C:2016:701](#)), privind admisibilitatea unei acțiuni în anulare formulate împotriva unor decizii în materia politicii economice și monetare (a se vedea rubrica XV, „Politica economică și monetară”).

23] Hotărârea Curții din 9 martie 1978, **Simmenthal** (C-106/77, [EU:C:1978:49](#)).

să se abțină de la judecarea cauzei. Instanța de trimitere a precizat de asemenea că, potrivit Codului deontologic național, prezentarea în decizia de trimitere a cadrului factual și juridic al cauzei principale este considerată ca fiind exprimarea unei opinii provizorii care atrage angajarea unei acțiuni în răspundere împotriva judecătorului național pentru abatere disciplinară.

După ce a amintit elementele-cheie ale procedurii instituite la articolul 267 TFUE, Curtea a observat că, prin expunerea cadrului factual și juridic al cauzei principale în cadrul cererii de decizie preliminară, o instanță de trimitere nu face decât să se conformeze cerințelor care decurg din articolul 267 TFUE și din articolul 94 din Regulamentul de procedură al Curții. Prezentarea cadrului factual și juridic menționat răspunde, în consecință, cerinței de cooperare inerentă mecanismului trimiterii preliminare și nu poate, în sine, să încalce nici dreptul la un proces echitabil, consacrat la articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale, nici dreptul la prezumția de nevinovăție, garantat prin articolul 48 alineatul (1) din aceasta.

Având în vedere aceste considerații, Curtea a constatat că dispozițiile naționale, penale și deontologice, evocate de instanța de trimitere riscă să aibă drept consecință faptul ca o instanță națională să prefere să se abțină de la a adresa Curții întrebări preliminare pentru a evita fie recuzarea și aplicarea unor sancțiuni disciplinare, fie introducerea unor cereri de decizie preliminară inadmisibile. Prin urmare, astfel de dispoziții aduc atingere prerogativelor recunoscute instanțelor naționale prin articolul 267 TFUE și, în consecință, eficacității cooperării dintre Curte și instanțele naționale, instituită prin mecanismul trimiterii preliminare.

În ceea ce privește posibilitatea instanței de trimitere de a-și modifica aprecierea inițială a cadrului factual și juridic ca urmare a pronunțării hotărârii preliminare, Curtea a indicat că instanța națională poate modifica constatările de fapt și de drept pe care le-a făcut în cadrul cererii de decizie preliminară cu condiția ca această instanță să asigure efectul deplin al interpretării dreptului Uniunii reținute de Curte.

VI. AGRICULTURA

În Hotărârea din 9 iunie 2016, **Pesce și alții** (C-78/16 și C-79/16, [EU:C:2016:428](#)), pronunțată în cadrul unei proceduri accelerate, Curtea s-a pronunțat *asupra validității articolului 6 alineatul (2) litera (a) din Decizia de punere în aplicare 2015/789²⁴, adoptată în temeiul Directivei 2000/29²⁵*. Această din urmă directivă are ca obiectiv să garanteze un înalt nivel de protecție fitosanitară împotriva introducerii în Uniune a unor organisme dăunătoare în produsele importate din țări terțe. În conformitate cu acest obiectiv, articolul 6 alineatul (2) litera (a) din decizia de punere în aplicare atacată, care urmărește eradicarea bacteriei *Xylella fastidiosa*, obligă statele membre în cauză să elimine imediat plantele-gazdă, indiferent de starea lor de sănătate, în interiorul unei zone cu rază de 100 de metri în jurul plantelor infectate de bacteria menționată. În speță, autoritățile italiene au aplicat această normă mai multor terenuri agricole din regiunea Apulia.

În ceea ce privește chestiunea validității privind compatibilitatea respectivului articol 6 alineatul (2) litera (a) din Decizia de punere în aplicare 2015/789 cu dreptul Uniunii și în special cu Directiva 2000/29, interpretată în lumina principiilor precauției și proporționalității, Curtea a considerat că, având în vedere datele științifice disponibile și măsurile alternative care puteau fi avute în vedere la data adoptării acestei decizii, măsura

24| Decizia de punere în aplicare (UE) 2015/789 a Comisiei din 18 mai 2015 privind măsuri de prevenire a introducerii în Uniune și a răspândirii în interiorul acesteia a *Xylella fastidiosa* (JO 2015, L 125, p. 36).

25| Directiva 2000/29/CE a Consiliului din 8 mai 2000 privind măsurile de protecție împotriva introducerii în Comunitate a unor organisme dăunătoare plantelor sau produselor vegetale și împotriva răspândirii lor în Comunitate (JO 2000, L 169, p. 1, Ediție specială, 03/vol. 33, p. 68), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2002/89/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2002 (JO 2002, L 355, p. 45, Ediție specială, 03/vol. 45, p. 295).

menționată era adecvată și necesară pentru atingerea obiectivului său de evitare a răspândirii bacteriei. Cu toate acestea, Curtea a subliniat de asemenea că, dacă situația ar evolua în sensul că eradicarea bacteriei *Xylella fastidiosa* nu mai impune, pe baza unor noi date științifice pertinente, respectiva eliminare a plantelor-gazdă, ar reveni Comisiei obligația de a modifica Decizia de punere în aplicare 2015/789 sau de a adopta o nouă decizie pentru a ține seama de această evoluție.

În ceea ce privește lipsa din decizia de punere în aplicare a unui regim de despăgubire, Curtea a recunoscut că obligația prevăzută la articolul 6 alineatul (2) litera (a) din această decizie era în special susceptibilă să aducă atingere dreptului de proprietate asupra exploatărilor agricole în cauză. Cu toate acestea, în măsura în care dreptul la despăgubire decurge direct din articolul 17 din Carta drepturilor fundamentale, simplul fapt că nici Directiva 2000/29, nici decizia de punere în aplicare nu conțin ele însele un astfel de regim sau că nu impun obligația explicită de a prevedea un asemenea regim nu poate însemna că un astfel de drept este exclus. Decizia 2015/789 nu este, prin urmare, nevalidă pentru acest motiv.

Cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 28 iulie 2016, **Masterrind** (C-469/14, [EU:C:2016:609](#)), prezintă două aspecte distincte. Ea privește, pe de o parte, *durata călătoriei și perioadele de repaus pentru animale în timpul transportului rutier* și, pe de altă parte, *efectele declarației medicului veterinar oficial din statul membru de ieșire în raport cu autoritatea unui alt stat membru competentă pentru plata restituirilor la export*. Litigiul principal privea o operațiune de transport de bovine cu camionul din Germania către Franța, unde animalele erau apoi încărcate pe o navă spre Maroc. În urma controlului efectuat în Franța de medicul veterinar oficial de la punctul de ieșire, prevăzut la articolul 2 din Regulamentul nr. 817/2010²⁶, care considerase că transportul nu îndeplinea cerințele care decurg din Regulamentul nr. 1/2005²⁷, autoritățile germane au solicitat rambursarea restituirilor la export plătite în avans, iar această decizie a fost atacată în fața instanței germane.

În primul rând, Curtea a adus precizări privind norma prevăzută de Regulamentul nr. 1/2005, care stabilește o perioadă maximă de transport de 28 de ore, întreruptă pentru o perioadă minimă de odihnă de o oră după prima tranșă de 14 ore. În ceea ce privește perioada de repaus dintre perioadele de deplasare, Curtea a afirmat că aceasta poate să aibă o durată mai mare de o oră, precizând în același timp că această perioadă nu trebuie, în practică, să constituie un risc de rănire sau de suferințe inutile pentru animalele transportate. În plus, perioadele de călătorie și de repaus combinate nu pot depăși 29 de ore, sub rezerva posibilității de a le prelungi cu două ore în interesul animalelor²⁸ sau a unor circumstanțe neprevăzute²⁹. În sfârșit, perioadele de deplasare de 14 ore pot cuprinde una sau mai multe etape de staționare, dar acestea trebuie să fie adăugate la etapele de deplasare pentru calculul perioadei totale de deplasare de maximum 14 ore din care fac parte.

În al doilea rând, Curtea a considerat că, potrivit Regulamentului nr. 817/2010, autoritatea competentă pentru plata restituirilor la exportul de bovine nu este ținută de aprecierea medicului veterinar oficial de la punctul de ieșire potrivit căreia dispozițiile Regulamentului nr. 1/2005 nu au fost respectate în cadrul transportului acestor animale. Astfel, decizia referitoare la respectarea condițiilor cărora le este supus dreptul la plata restituirilor la export ține de atribuțiile autorității naționale competente pentru această plată. În acest context,

26| Regulamentul (UE) nr. 817/2010 al Comisiei din 16 septembrie 2010 de stabilire a normelor de aplicare în temeiul Regulamentului (CE) nr. 1234/2007 al Consiliului în ceea ce privește cerințele privind bunăstarea animalelor vii din specia bovină în timpul transportului pentru acordarea restituirilor la export (JO 2010, L 245, p. 16).

27| Regulamentul (CE) nr. 1/2005 al Consiliului din 22 decembrie 2004 privind protecția animalelor în timpul transportului și al operațiunilor conexe și de modificare a Directivelor 64/432/CEE și 93/119/CE și a Regulamentului (CE) nr. 1255/97 (JO 2005, L 3, p. 1, rectificare în JO 2011, L 336, p. 86, Ediție specială, 03/vol. 62, p. 3).

28| Punctul 1.8 din capitolul V din anexa I la Regulamentul nr. 1/2005.

29| Articolul 22 din Regulamentul nr. 1/2005.

informațiile furnizate de medicul veterinar oficial de la punctul de ieșire constituie, desigur, un element de probă, dar ele pot fi contestate.

VII. LIBERTĂȚILE DE CIRCULAȚIE

1. LIBERA CIRCULAȚIE A LUCRĂTORILOR

În materia liberei circulații a lucrătorilor, trei hotărâri merită o atenție deosebită. Prima hotărâre privește dreptul la o pensie pentru limită de vârstă al unei persoane care s-a stabilit în alt stat membru, iar celelalte două hotărâri privesc o schemă de ajutor pentru studiile superioare acordată unor rezidenți ai unui alt stat membru.

În Hotărârea **Pöpperl** (C-187/15, [EU:C:2016:550](#)), pronunțată la 13 iulie 2016, Curtea a adus elemente importante cu privire la interpretarea articolului 45 TFUE. Litigiul principal privea *dreptul unui fost funcționar al unui land german, care a lucrat în alt stat membru, la pensia pentru limită de vârstă prevăzută pentru angajații acestui land*.

În această privință, Curtea a apreciat că articolul 45 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale potrivit căreia o persoană care are statutul de funcționar într-un stat membru și care se retrage din proprie inițiativă din această activitate pentru a lucra în alt stat membru își pierde drepturile la pensie pentru limită de vârstă aferente regimului special de pensie și este afiliată retroactiv la regimul general de asigurări pentru limită de vârstă, care dă dreptul la o pensie pentru limită de vârstă mai mică decât cea care ar rezulta din acele drepturi. O astfel de reglementare constituie o restricție privind libera circulație a lucrătorilor, întrucât, chiar dacă se aplică și funcționarilor din acest stat membru care demisionează pentru a lucra în sectorul privat al aceluiași stat membru, ea îi poate împiedica sau descuraja pe funcționarii respectivi să își exercite dreptul la liberă circulație pe teritoriul Uniunii.

Curtea a hotărât de asemenea că revine instanței naționale obligația să asigure efectul deplin al articolului 45 TFUE, interpretând dreptul intern în conformitate cu articolul menționat sau, dacă o astfel de interpretare nu este posibilă, înlăturând orice dispoziție contrară din dreptul intern. În plus, atunci când dreptul național prevede, cu încălcarea dreptului Uniunii, un tratament diferențiat între mai multe grupuri de persoane, membrii grupului defavorizat trebuie tratați în același mod și trebuie să li se aplice același regim ca celorlalte persoane interesate. În consecință, regimul aplicabil membrilor grupului favorizat rămâne, în lipsa aplicării corecte a dreptului Uniunii, singurul sistem de referință valabil.

În Hotărârile **Bragança Linares Verruga și alții** (C-238/15, [EU:C:2016:949](#)) și **Depesme și alții** (C-401/15-C-403/15, [EU:C:2016:955](#)), pronunțate la 14 și, respectiv, la 15 decembrie 2016, Curtea, chemată să examineze încă o dată *reglementarea luxemburgheză privind ajutorul financiar al statului pentru studiile superioare*, a adus precizări în materia liberei circulații a lucrătorilor și a securității sociale. Inițial, reglementarea menționată subordona acordarea ajutorului unei condiții privind reședința studentului. Această condiție a fost eliminată pentru a se ține seama de Hotărârea *Giersch și alții*³⁰. Cu toate acestea, potrivit versiunii modificate a respectivei reglementări, în vigoare la data faptelor din cauzele principale, un student nerezident nu putea beneficia de ajutorul financiar în cauză decât dacă, pe de o parte, era copilul unui lucrător și dacă, pe de altă parte, acesta din urmă fusese angajat în Luxemburg o perioadă neîntreruptă de cel puțin cinci ani la data formulării cererii de ajutor.

30 | A se vedea Hotărârea Curții din 20 iunie 2013, *Giersch și alții* (C-20/12, [EU:C:2013:411](#)), prezentată în Raportul anual 2013, p. 23.

În aceste două hotărâri din acest an, Curtea a amintit, cu titlu introductiv, pe de o parte, că articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68³¹, al cărui text a fost preluat la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011³², reprezintă, în domeniul specific al acordării avantajelor sociale, reflectarea particulară a normei egalității de tratament consacrate prin articolul 45 alineatul (2) TFUE. Pe de altă parte, membrii familiei unui lucrător migrant sunt beneficiari indirecti ai egalității de tratament acordate acestui lucrător prin articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68 și, prin urmare, ai avantajelor sociale vizate la acest articol, precum finanțarea studiilor acordată de un stat membru copiilor lucrătorilor care își desfășoară sau care și-au desfășurat activitatea în acest stat.

Astfel, în Hotărârea **Bragança Linares Verruga** și alții, Curtea a apreciat că articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011 se opune reglementării în discuție. Ea constituie o discriminare indirectă pe motiv de cetățenie, în măsura în care o distincție întemeiată pe reședință este susceptibilă să producă efecte mai ales în detrimentul resortisanților altor state membre. O astfel de reglementare nu poate fi admisă decât dacă este de natură să asigure realizarea unui obiectiv legitim, fără să depășească ceea ce este necesar pentru atingerea acestui obiectiv. Cu privire la acest aspect, în primul rând, Curtea a arătat că obiectivul social urmărit, care vizează promovarea efectuării studiilor superioare și creșterea numărului de titulari de diplome de învățământ superior în rândul populației rezidente, este un obiectiv de interes general recunoscut la nivelul Uniunii. În al doilea rând, condiția referitoare la durata de muncă de cinci ani este adecvată pentru realizarea acestui obiectiv, în măsura în care, pe de o parte, pare legitim ca statul care acordă ajutorul să caute să se asigure că lucrătorul frontalier prezintă efectiv o legătură de integrare cu societatea, pentru a combate riscul de apariție a unui „turism al burselor de studii”, și, pe de altă parte, această condiție este de natură să stabilească un astfel de element de legătură. Cu toate acestea, condiția amintită cuprinde o restricție care depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului urmărit. Astfel, ea nu permite autorităților competente să acorde ajutorul în cazul în care, în pofida unor scurte întreruperi, părinții au lucrat în Luxemburg o durată semnificativă, în perioada care a precedat această cerere, în măsura în care asemenea întreruperi nu sunt de natură să rupă legătura dintre solicitantul ajutorului financiar și Luxemburg.

În Hotărârea **Depesme și alții**, Curtea s-a pronunțat asupra noțiunii „copil al unui lucrător”, prezentă în reglementarea națională în discuție, în raport cu articolul 45 TFUE și cu articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011. Mai precis, Curtea a examinat dacă această noțiune cuprinde copiii soțului sau ai partenerului acestui lucrător și a răspuns afirmativ. Astfel, reiese din hotărâre că prin acești termeni trebuie să se înțeleagă nu numai copilul care are o legătură de filiație cu lucrătorul, ci și copilul soțului sau al partenerului înregistrat al lucrătorului menționat, atunci când acesta din urmă contribuie la întreținerea copilului respectiv. Această din urmă condiție are legătură cu o situație de fapt, a cărei apreciere este în sarcina administrației și, dacă este cazul, a instanțelor naționale, fără a fi necesar ca acestea să determine motivele contribuției respective și nici să cuantifice întinderea sa exactă. Cu toate acestea, calitatea de membru al familiei unui lucrător frontalier care se află în întreținerea acestuia din urmă poate să reiasă din elemente obiective, precum existența unui domiciliu comun al lucrătorului respectiv și al studentului. Astfel cum rezultă în special din articolul 2 punctul 2 litera (c) din Directiva 2004/38³³, legiuitorul Uniunii consideră că copiii sunt prezumați a se afla în întreținere până la vârsta de 21 de ani.

31 | Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO 1968, L 257, p. 2, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 11).

32 | Regulamentul (UE) nr. 492/2011 al Parlamentului European și al Consiliului din 5 aprilie 2011 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Uniunii (JO 2011, L 141, p. 1).

33 | Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (JO 2004, L 158, p. 77, rectificări în JO 2004, L 229, p. 35, și în JO 2005, L 197, p. 34, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56).

2. LIBERA CIRCULAȚIE A MĂRFURILOR

La 21 iunie 2016, prin Hotărârea **New Valmar** (C-15/15, [EU:C:2016:464](#)), Curtea, reunită în Marea Cameră, s-a pronunțat asupra problemei dacă o *reglementare care impune redactarea facturilor, inclusiv cele referitoare la tranzacții transfrontaliere, exclusiv într-o limbă națională, sub sancțiunea nulității*, încălca dreptul Uniunii. Cauza principală privea un litigiu legat de facturi neplătite între o societate cu sediul în regiunea de limbă neerlandeză din Belgia și o societate cu sediul în Italia. Aceasta din urmă invocase nulitatea respectivelor facturi pentru motivul că încălcau norme lingvistice care țin, potrivit acesteia, de ordinea publică belgiană. Astfel, potrivit unei reglementări flamande, întreprinderile cu sediul în regiunea în discuție trebuie să utilizeze limba neerlandeză pentru a redacta, printre altele, actele și documentele prevăzute de lege. Or, toate mențiunile standard și condițiile generale care figurau pe facturile în cauză erau redactate în italiană, iar nu în neerlandeză.

În hotărârea sa, Curtea a constatat că reglementarea lingvistică în discuție constituie o restricție privind libera circulație a mărfurilor în cadrul Uniunii. Astfel, prin privarea operatorilor în cauză de posibilitatea de a alege în mod liber o limbă pe care o cunosc deopotrivă pentru redactarea facturilor lor și impunându-le o limbă care nu corespunde în mod necesar celei pe care au convenit să o utilizeze în raporturile lor contractuale, această reglementare este de natură să crească riscul de contestare și de neplată a facturilor. Prin urmare, destinarii facturilor ar putea să fie încurajați să se prevaleze de incapacitatea lor, reală sau pretinsă, de a înțelege conținutul acestora pentru a se opune plății lor. În sens invers, destinatarul unei facturi redactate într-o altă limbă decât limba neerlandeză ar putea, ținând seama de nulitatea absolută care afectează o asemenea factură, să fie încurajat să conteste validitatea sa numai pentru acest motiv.

Chiar dacă obiectivele unei astfel de reglementări, și anume promovarea și stimularea folosirii uneia dintre limbile oficiale ale unui stat membru, pot, în principiu, să justifice o asemenea restricție, această situație nu se regăsește în speță. Astfel, potrivit Curții, respectiva reglementare lingvistică depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivelor amintite și nu poate fi considerată proporțională.

3. LIBERTATEA DE STABILIRE ȘI LIBERA PRESTARE A SERVICIILOR

În materia libertății de stabilire și a liberei prestări a serviciilor, cinci hotărâri merită să fie evocate. Primele două hotărâri privesc refuzul instituțiilor de credit și al instituțiilor de plată de a furniza informații cu privire la clienții lor, a treia aduce precizări legate de procedura de prorogare a concesiunilor privind domeniul public, a patra vizează impunerea unor taxe pentru o licență legată de desfășurarea unei activități comerciale, iar ultima privește aplicarea la o întreprindere străină a legislației naționale legate de concedierea colectivă.

În Hotărârea **Sparkasse Allgäu** (C522/14, [EU:C:2016:253](#)), pronunțată la 14 aprilie 2016, Curtea a apreciat că articolul 49 TFUE nu se opune unei *reglementări a unui stat membru care impune instituțiilor de credit care au sediul social în acest stat să declare autorităților naționale activele păstrate sau gestionate la sucursalele lor dependente stabilite în alt stat membru*, în cazul decesului proprietarului acestor active care are reședința în primul stat membru, atunci când al doilea stat membru nu prevede nicio obligație de declarare comparabilă, iar instituțiile de credit sunt supuse în acest stat secretului bancar protejat prin sancțiuni penale. Litigiul principal se desfășura între Sparkasse Allgäu, instituție de credit cu sediul în Germania, și administrația fiscală germană, în legătură cu refuzul acestei instituții de credit de a declara administrației menționate informații cu privire la conturile deținute la sucursala sa dependentă stabilită în Austria de către persoane care aveau la momentul decesului reședința fiscală în Germania. În acest context, instanța de trimitere a solicitat să

se stabilească dacă, din cauza obligației prevăzute de dreptul german, instituțiile de credit germane pot fi descurajate să desfășoare, prin intermediul unei sucursale, activități comerciale în Austria.

Răspunsul Curții la această întrebare a fost negativ. Curtea a arătat că urmările nefavorabile pe care le-ar putea determina o asemenea obligație de declarare decurg din exercitarea în paralel de către două state membre a competenței lor în materia respectării secretului bancar și în materia controalelor fiscale, care conduce la diferențe notabile între reglementările în discuție. Astfel, statul membru al sediului social al instituției de credit privilegiază eficacitatea controalelor fiscale prin transmiterea de informații către autoritățile fiscale, în timp ce în statul membru al sucursalei secretul bancar trebuie, în principiu, să fie respectat inclusiv față de autoritățile fiscale.

Or, în lipsa oricărei măsuri de armonizare în materia schimbului de informații pentru nevoile controalelor fiscale, statele membre sunt libere să impună instituțiilor de credit naționale o astfel de obligație de declarare, în ceea ce privește sucursalele lor care operează în străinătate, care urmărește să asigure eficacitatea unor asemenea controale, sub rezerva ca operațiunile realizate în cadrul respectivelor sucursale să nu facă obiectul unui tratament discriminatoriu în raport cu operațiunile realizate de sucursalele lor naționale. Curtea a subliniat, în plus, că libertatea de stabilire nu poate fi înțeleasă în sensul că un stat membru este obligat să instituie norme fiscale și în special o obligație de declarare în funcție de cele ale unui alt stat membru, în scopul de a garanta, în toate situațiile, ștergerea oricărei neconcordanțe rezultate din reglementările naționale.

În Hotărârea **Safe Interenvios** (C-235/14, [EU:C:2016:154](#)), pronunțată la 10 martie 2016, Curtea a avut ocazia să statueze asupra aplicării *de către o instituție financiară a unor măsuri de precauție față de o entitate sau o persoană supusă de asemenea obligațiilor prevăzute de Directiva 2005/60³⁴ în materia combaterii spălării banilor și a finanțării terorismului*. Cauza principală privea refuzul de a furniza informații privind clienții săi exprimat de o instituție de plată spaniolă care administra transferul de fonduri către alte state. Aceste cereri de informații fuseseră formulate de trei bănci după descoperirea unor nereguli privind agenții care transferau fonduri, prin intermediul unor conturi deținute de respectiva instituție de plată la acestea. Ca urmare a constatării neregulilor, băncile, în temeiul dreptului național aplicabil, au închis, așadar, aceste conturi.

Curtea a apreciat că Directiva 2005/60 nu se opune unei reglementări naționale care, pe de o parte, permite aplicarea de măsuri standard de precauție privind clientela în măsura în care aceasta este constituită din instituții financiare în cazul cărora respectarea măsurilor de precauție este supusă supravegherii atunci când există o suspiciune de spălare a banilor sau de finanțare a terorismului și, pe de altă parte, impune instituțiilor și persoanelor reglementate de directiva menționată să aplice, în funcție de o analiză a riscului, măsuri sporite de precauție privind clientela în situațiile care, prin natura lor, pot prezenta un risc mai mare de spălare a banilor și de finanțare a terorismului, cum este transferul de fonduri. În plus, chiar și în lipsa unei asemenea suspiciuni sau a unui asemenea risc, respectiva directivă le permite statelor membre să adopte sau să mențină în vigoare dispoziții mai stricte dacă aceste dispoziții urmăresc să consolideze combaterea spălării banilor și a finanțării terorismului.

Potrivit Curții, o reglementare națională care vizează combaterea spălării banilor sau a finanțării terorismului urmărește un obiectiv legitim care poate justifica o restrângere a libertăților fundamentale. În plus, este adecvat pentru a asigura atingerea obiectivului menționat faptul de a presupune că transferurile de fonduri efectuate de o instituție reglementată de Directiva 2005/60 în alte state decât cel în care este stabilită prezintă întotdeauna un risc mai mare de spălare a banilor sau de finanțare a terorismului. Cu toate acestea, o astfel

34| Directiva 2005/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 octombrie 2005 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor și finanțării terorismului (JO 2005, L 309, p. 15, Ediție specială, 09/vol. 2, p. 214), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2010/78/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 noiembrie 2010 (JO 2010, L 331, p. 120).

de reglementare depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului pe care îl urmărește în cazul în care prezumția pe care o instituie se aplică oricărui transfer de fonduri, fără a prevedea posibilitatea de a o înlătura în cazul transferurilor de fonduri care în mod obiectiv nu prezintă un asemenea risc.

Curtea a precizat de asemenea că instituțiile și persoanele reglementate de Directiva 2005/60 nu pot aduce atingere sarcinilor de supraveghere a instituțiilor de plată pe care autoritățile competente trebuie să le îndeplinească și nu se pot substitui acestor autorități. Prin urmare, deși o instituție financiară poate să țină seama, în cadrul obligației de supraveghere care îi revine cu privire la clientela sa, de măsurile de precauție aplicate de o instituție de plată cu privire la propria clientelă, toate măsurile de precauție pe care le adoptă trebuie să fie adaptate la riscul de spălare a banilor și de finanțare a terorismului.

La 14 iulie 2016, în Hotărârea **Promoimpresa** (C-458/14 și C-67/15, [EU:C:2016:558](#)), Curtea s-a pronunțat asupra problemei dacă dreptul Uniunii se opune prelungirii automate a *concesiunilor pentru exercitarea de activități turistico-recreative în domeniul maritim și lacustru* în lipsa unei proceduri de selecție a potențialilor candidați.

Prin hotărârea sa, Curtea subliniază că, în ipoteza în care Directiva 2006/123 (denumită în continuare „Directiva privind serviciile”) ³⁵ ar fi aplicabilă, acordarea de autorizații referitoare la exploatarea economică a domeniului maritim și lacustru trebuie să fie supusă unei proceduri de selecție a potențialilor candidați, care trebuie să îndeplinească toate garanțiile de imparțialitate și de transparență. Or, prelungirea automată a autorizațiilor nu permite organizarea unei astfel de proceduri de selecție.

Articolul 12 din Directiva privind serviciile permite, desigur, statelor membre să țină seama, cu ocazia stabilirii procedurii de selecție, de motive imperative de interes general, precum, printre altele, necesitatea de a proteja încrederea legitimă a titularilor autorizațiilor astfel încât aceștia să poată amortiza investițiile efectuate. Cu toate acestea, asemenea considerații nu pot justifica o prelungire automată în cazul în care nu a fost organizată nicio procedură de selecție în momentul acordării inițiale a autorizațiilor. Această dispoziție se opune deci unei măsuri naționale care, în lipsa unei proceduri de selecție a candidaților potențiali, prevede prelungirea automată a autorizațiilor destinate exercitării de activități turistico-recreative în domeniul maritim și lacustru.

Curtea adaugă, în ipoteza în care Directiva privind serviciile nu ar fi aplicabilă, că, atunci când astfel de concesiuni prezintă un interes transfrontalier cert, prelungirea automată a atribuirii lor unei întreprinderi situate într-un stat membru constituie o diferență de tratament în detrimentul întreprinderilor situate în celelalte state membre și care pot să fie interesate de aceste concesiuni, respectiva diferență de tratament fiind în principiu contrară libertății de stabilire.

În sfârșit, principiul securității juridice, care urmărește să permită concesionarilor să își amortizeze investițiile, nu poate fi invocat pentru a justifica o astfel de diferență de tratament, atât timp cât concesiunile au fost atribuite deși fusese deja stabilit că acest tip de contract, care prezintă un interes transfrontalier cert, trebuia supus unei obligații de transparență.

În Hotărârea din 16 noiembrie 2016, **Hemming și alții** (C-316/15, [EU:C:2016:879](#)), Curtea s-a pronunțat asupra interpretării noțiunii „taxe care pot decurge din procedurile de autorizare” a accesului la o activitate de servicii în sensul articolului 13 alineatul (2) din Directiva privind serviciile. Această hotărâre se înscrie în contextul unui litigiu în care un grup de deținători de licențe pentru sexshopuri au contestat conformitatea cu această directivă a unei reglementări britanice care prevede plata unei taxe pentru acordarea sau reînnoirea unei licențe. Această taxă este compusă din două părți, una pentru prelucrarea administrativă a cererii și nerambursabilă,

35| Directiva 2006/123/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind serviciile în cadrul pieței interne (JO 2006, L 376, p. 36, Ediție specială, 13/vol. 58, p. 50).

iar cealaltă, mult mai importantă, pentru gestionarea și asigurarea punerii în aplicare a regimului de autorizare în cauză și recuperabilă în cazul respingerii cererii.

Curtea a apreciat că articolul 13 alineatul (2) din Directiva privind serviciile se opune cerinței de a plăti o taxă din care o parte corespunde respectivelor costuri legate de gestionarea și de asigurarea punerii în aplicare, chiar dacă această parte este recuperabilă în cazul respingerii cererii amintite. Potrivit Curții, obligația de a plăti o taxă constituie o obligație financiară și, așadar, o taxă pe care solicitantul trebuie să o achite indiferent de faptul că cuantumul ei ar putea fi recuperat ulterior în cazul respingerii cererii sale. Curtea a constatat în continuare că, pentru a fi conforme cu Directiva privind serviciile, taxele trebuie să fie rezonabile și proporționale cu costul procedurilor de autorizare și să nu depășească costul acestor proceduri. În această privință, un stat membru poate să ia în considerare nu numai costurile, cu materialele și cu forța de muncă, legate în mod direct de îndeplinirea operațiunilor a căror contraprestație o constituie, ci și partea din cheltuielile generale ale autorității competente aferente acestor operațiuni.

Cu toate acestea, cheltuielile luate în considerare nu pot să includă cheltuielile legate de activitatea generală de supraveghere a autorității în cauză, dat fiind că, pe de o parte, respectivul articol 13 alineatul (2) vizează doar costul procedurilor și, pe de altă parte, urmărește obiectivul de a facilita accesul la activitățile de servicii. Or, acest obiectiv nu ar fi îndeplinit de cerința plății în avans a costurilor de gestionare și de asigurare a punerii în aplicare, care cuprind printre altele costurile legate de identificarea și de reprimarea activităților neautorizate, a regimului de autorizare vizat.

În sfârșit, la 21 decembrie 2016, în Hotărârea **AGET Iraklis** (C-201/15, [EU:C:2016:972](#)), Curtea, întrunită în Marea Cameră, a avut ocazia să se pronunțe asupra *compatibilității unei reglementări elene referitoare la concedierile colective cu, pe de o parte, Directiva 98/59³⁶ și, pe de altă parte, cu libertățile fundamentale consacrate de Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (Tratatul FUE) și de Carta drepturilor fundamentale*. În speță, ministrul grec al muncii, securității sociale și solidarității sociale a decis să nu autorizeze societatea de drept elen deținută de un grup multinațional francez să procedeze la o concediere colectivă. Această societate a contestat atunci conformitatea cu dreptul Uniunii a reglementării elene care conferă autorităților administrative prerogativa de a se opune unor concedieri colective după evaluarea condițiilor de pe piața muncii, a situației întreprinderii și a interesului economiei naționale.

În hotărârea sa, Curtea a analizat legislația națională în cauză în lumina, pe de o parte, a Directivei 98/59 și, pe de altă parte, a articolelor 49 și 63 TFUE, referitoare la libertatea de stabilire și la libera circulație a capitalurilor, coroborate cu articolul 16 din Carta drepturilor fundamentale. În ceea ce privește Directiva 98/59, Curtea a observat că, în principiu, condițiile de fond cărora eventual le este supusă posibilitatea angajatorului de a efectua sau de a nu efectua concedieri colective nu intră în domeniul de aplicare al Directivei 98/59 și rămân de competența statelor membre. În consecință, în principiu, această directivă nu se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție. Situația ar fi însă diferită dacă ar rezulta că această reglementare are drept consecință privarea dispozițiilor acestei directive de efectul lor util. Aceasta ar fi situația dacă, din cauza, de exemplu, a criteriilor din perspectiva cărora autoritatea competentă este chemată să se pronunțe sau a modului în care aceasta le interpretează și le aplică în mod concret, orice posibilitate efectivă a angajatorului de a efectua astfel de concedieri colective ar fi în practică exclusă.

În schimb, Curtea declară că articolul 49 TFUE, referitor la libertatea de stabilire, se opune reglementării naționale în cauză atât timp cât ea constituie o ingerință importantă în exercitarea anumitor libertăți de care dispun în general operatorii economici. Cu toate acestea, un mecanism de încadrare a concedierilor colective

36| Directiva 98/59/CE a Consiliului din 20 iulie 1998 privind apropierea legislațiilor statelor membre cu privire la concedierile colective (JO 1998, L 225, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 5, p. 95).

precum cel în discuție ar putea să se dovedească de natură a contribui la întărirea nivelului de protecție efectivă a lucrătorilor și a încadrării lor în muncă, fiind astfel propriu să garanteze realizarea unor obiective de interes general. În speță însă, potrivit Curții, modalitățile concrete care caracterizează mecanismul de încadrare prevăzut de reglementarea elenă și în special criteriile de care autoritatea publică competentă este chemată să țină seama în scopul de a decide să autorizeze sau să refuze concedierea colectivă avută în vedere sunt prea vagi, astfel încât reglementarea națională în cauză depășește ceea ce este necesar pentru atingerea scopurilor indicate. Și nici existența eventuală într-un stat membru a unui context caracterizat printr-o criză economică gravă și printr-o rată a șomajului deosebit de ridicată nu este de natură să afecteze această interpretare.

VIII. CONTROALELE LA FRONTIERE, AZIL ȘI IMIGRARE

1. POLITICA DE AZIL

În materia politicii de azil sunt de semnalat cinci hotărâri. Prima hotărâre privește posibilitatea de a plasa în detenție un solicitant de azil pentru motive de securitate națională sau de ordine publică. A doua hotărâre privește problema dacă beneficiarii protecției subsidiare au dreptul de a-și alege locul de reședință în cadrul unui stat membru. Ultimele trei hotărâri privesc obligațiile statului membru responsabil cu examinarea unei cereri de protecție internațională, potrivit Regulamentului nr. 604/2013 (denumit în continuare „Regulamentul Dublin III”)³⁷.

În Hotărârea din 15 februarie 2016, **N.** (C-601/15 PPU, [EU:C:2016:84](#)), în cadrul procedurii preliminare de urgență, Marea Cameră a Curții a examinat, *în raport cu Carta drepturilor fundamentale, validitatea articolului 8 alineatul (3) primul paragraf litera (e) din Directiva 2013/33*³⁸, care permite plasarea în detenție a unui solicitant de azil atunci când protecția securității naționale sau a ordinii publice o impune. În speță, reclamantul a introdus, între 1995 și 2013, trei cereri de azil care au fost respinse de autoritățile neerlandeze. Cu ocazia respingerii ultimei dintre aceste cereri, autoritatea competentă a obligat reclamantul să părăsească teritoriul Uniunii și i-a impus o interdicție de intrare. Deciziile au fost confirmate printr-o hotărâre definitivă. Între 1999 și 2015, persoana interesată a fost condamnată în mai multe rânduri pentru diverse infracțiuni. În 2015, în timp ce executa o pedeapsă cu închisoarea pentru săvârșirea unui furt și sustragerea de la interdicția de intrare, el a introdus o a patra cerere de azil și, drept urmare, a fost plasat în detenție. Or, reclamantul considera că detenția sa era contrară articolului 5 alineatul (1) litera (f) din CEDO, care prevede că detenția unui străin nu se poate justifica decât prin faptul că se află în curs o procedură de expulzare sau de extrădare.

Fiind sesizată de instanța de trimitere cu întrebări privind validitatea articolului 8 alineatul (3) primul paragraf litera (e) din Directiva 2013/33 în raport cu drepturile fundamentale ale persoanei interesate din speță, Curtea a amintit că această examinare trebuie să se realizeze numai din perspectiva drepturilor garantate de cartă, iar nu de CEDO, respectând însă articolul 52 alineatul (3) din cartă, care prevede că drepturile garantate de aceasta au același înțeles și aceeași întindere ca și cele pe care le conferă CEDO.

37 | Regulamentul (UE) nr. 604/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 26 iunie 2013 de stabilire a criteriilor și mecanismelor de determinare a statului membru responsabil de examinarea unei cereri de protecție internațională prezentate într-unul dintre statele membre de către un resortisant al unei țări terțe sau de către un apatrid (JO 2013, L 180, p. 31).

38 | Directiva 2013/33/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 de stabilire a standardelor pentru primirea solicitanților de protecție internațională (JO 2013, L 180, p. 96).

În continuare, după ce a observat că respectiva dispoziție a Directivei 2013/33 prevede o restrângere a exercitării dreptului la libertate consacrat la articolul 6 din cartă, Curtea a amintit că pot fi impuse restrângeri exercitării drepturilor recunoscute de cartă numai în cazul în care acestea sunt necesare și răspund efectiv obiectivelor de interes general recunoscute de Uniune. În această privință, Curtea a constatat că protecția securității naționale și a ordinii publice constituie un asemenea obiectiv. Astfel, plasarea în detenție a unui solicitant de azil atunci când protecția securității naționale sau a ordinii publice o impune este o limitare a dreptului la libertate al acestei persoane care este prevăzută în lista exhaustivă care figurează la articolul 8 alineatul (3) primul paragraf din Directiva 2013/33. Prin însăși natura sa, această măsură este aptă să protejeze publicul de pericolul pe care îl poate constitui comportamentul unei asemenea persoane și poate realiza respectivul obiectiv de interes general. Curtea a considerat, așadar, că Directiva 2013/33 respectă justul echilibru dintre, pe de o parte, dreptul la libertate al solicitantului și, pe de altă parte, cerințele strict necesare aferente protecției securității naționale și a ordinii publice. În această privință, ea a subliniat că dispoziția menționată din directivă nu poate justifica măsuri de detenție fără ca autoritățile naționale competente să fi verificat în prealabil, de la caz la caz, dacă pericolul pe care persoanele în cauză îl generează pentru securitatea națională sau pentru ordinea publică corespunde cel puțin gravității ingerinței pe care ar constitui-o asemenea măsuri în raport cu dreptul la libertate al acestor persoane. Prin urmare, Curtea a concluzionat că examinarea articolului 8 alineatul (3) primul paragraf litera (e) din Directiva 2013/33 nu revelează niciun element de natură să afecteze validitatea sa în raport cu nivelul de protecție prevăzut la articolele 6 și 52 din cartă.

În Hotărârea **Alo** (C-443/14 și C-444/14, [EU:C:2016:127](#)), pronunțată la 1 martie 2016, Curtea, întrunită în Marea Cameră, a fost chemată să interpreteze *articolele 29 și 33 din Directiva 2011/95³⁹, pentru a determina în ce măsură un stat membru poate impune o obligație privind reședința într-un loc determinat beneficiarilor protecției subsidiare*. Litigiul principal a fost declanșat de doi resortisanți sirieni care au obținut acest statut în Germania, dar ale căror permise de ședere au fost însoțite de o obligație de a locui într-un loc determinat, ca urmare a percepției anumitor prestații sociale.

Curtea a afirmat că o astfel de obligație privind reședința constituie o restricție privind libertatea de circulație garantată la articolul 33 din Directiva 2011/95, chiar și în cazul în care această măsură nu interzice beneficiarului protecției subsidiare să se deplaseze liber pe teritoriul în cauză și să aibă reședința în mod temporar pe teritoriul amintit în afara locului desemnat prin obligația privind reședința.

Cu toate acestea, Curtea a apreciat că este posibil să se impună o obligație privind reședința doar beneficiarilor protecției subsidiare dacă aceștia nu se află, în raport cu obiectivul urmărit de reglementarea națională în cauză, într-o situație obiectiv comparabilă cu cea a resortisanților unor țări terțe care au reședința în mod legal în statul membru în discuție sau cu cea a resortisanților acestui stat.

În continuare, Curtea a recunoscut că deplasarea unor persoane care beneficiază de prestații sociale sau concentrarea lor inegală pe teritoriul unui stat membru poate să implice o repartizare inadecvată a sarcinilor financiare legate de aceste prestații între diferitele instituții competente în materie. O astfel de repartizare inegală a sarcinilor nu este însă în mod special legată de eventuala calitate de beneficiar al protecției subsidiare a persoanelor care percep prestații sociale. În aceste condiții, Directiva 2011/95 se opune impunerii unei obligații privind reședința exclusiv beneficiarilor statutului conferit prin protecția subsidiară în vederea realizării unei repartizări adecvate a sarcinilor legate de prestațiile în discuție.

39| Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate (JO 2011, L 337, p. 9).

În schimb, Curtea a arătat că va reveni instanței germane sarcina de a verifica dacă beneficiarii protecției subsidiare care percep ajutorul social sunt confrunțați cu dificultăți mai mari de integrare decât ceilalți resortisanți ai unor țări terțe care au reședința în mod legal în Germania și care primesc ajutor social. În ipoteza în care aceste două categorii de persoane nu sunt într-o situație comparabilă în raport cu obiectivul care vizează facilitarea integrării resortisanților unor țări terțe în Germania, directiva nu se opune impunerii unei obligații privind reședința beneficiarilor statutului conferit prin protecția subsidiară, cu obiectivul facilitării integrării lor, chiar dacă această obligație nu se aplică altor resortisanți ai unor țări terțe care au reședința legală în Germania.

În Hotărârea **Mirza** (C-695/15, [EU:C:2016:188](#)), pronunțată la 17 martie 2016, pentru care a fost aplicată procedura preliminară de urgență, Curtea a analizat *condițiile în care un stat membru poate avea în vedere trimiterea unui solicitant de protecție internațională către o țară terță sigură, conform articolului 3 alineatul (3) din Regulamentul Dublin III, fără a examina pe fond cererea acestuia*. În speță, reclamantul, cetățean pakistanez, a intrat ilegal pe teritoriul maghiar venind din Serbia. El a introdus o primă cerere de protecție internațională în Ungaria. În cursul procedurii, persoana interesată a părăsit locul de ședere care îi fusese stabilit de autoritățile maghiare. Prin urmare, autoritățile menționate au pus capăt examinării cererii pentru motivul că aceasta fusese implicit retrasă de către persoana interesată. Ulterior, reclamantul a fost prins în Republica Cehă în timp ce încerca să intre în Austria. Autoritățile cehave au solicitat Ungariei să reprimească persoana interesată, Ungaria dând curs acestei cereri. Reclamantul a introdus atunci o a doua cerere de protecție internațională în Ungaria, pe care autoritățile maghiare au respins-o ca inadmisibilă fără a o examina pe fond. Astfel, autoritățile respective au considerat că, pentru solicitant, Serbia trebuia să fie considerată drept țară terță sigură. În aceste condiții, reclamantul a introdus o acțiune împotriva acestei decizii.

Curtea a arătat mai întâi că dreptul de a trimite un solicitant de protecție internațională către o țară terță sigură poate fi exercitat și de către un stat membru care a admis, în cadrul procedurii de reprimire, că este responsabil de examinarea unei cereri de protecție internațională prezentate de un solicitant care a părăsit acest stat membru înainte ca o decizie pe fond cu privire la prima sa cerere de protecție internațională să fi fost luată.

În continuare, Curtea a constatat că, în cadrul acestei proceduri, Regulamentul Dublin III nu obligă statul membru responsabil (în speță Ungaria) să informeze statul membru care efectuează transferul (în speță Republica Cehă) cu privire la conținutul reglementării sale naționale în materia trimiterii solicitanților către țări terțe sigure sau cu privire la practica sa administrativă în materie. Astfel, lipsa comunicării cu privire la aceste aspecte între cele două state în cauză nu aduce atingere dreptului solicitantului la o cale efectivă de atac împotriva deciziei de transfer și împotriva deciziei cu privire la cererea de protecție internațională, astfel cum este garantat de dreptul Uniunii.

În sfârșit, Curtea a apreciat că, într-o situație precum cea din litigiul principal, dreptul solicitantului de protecție internațională de a obține o decizie finală cu privire la cererea sa nu presupune nici privarea statului membru responsabil de posibilitatea de a declara cererea inadmisibilă, nici obligarea acestui stat de a relua examinarea cererii dintr-un anumit stadiu procedural.

În cauzele în care Marea Cameră a pronunțat Hotărârile din 7 iunie 2016, **Ghezelbash** (C-63/15, [EU:C:2016:409](#)) și **Karim** (C-155/15, [EU:C:2016:410](#)), solicitanți de azil urmăreau să conteste decizia autorităților competente ale unui stat membru de a-i transfera către un alt stat membru care convenise cu primul stat membru să preia examinarea cererii lor de azil. Aceste cauze ridicau printre altele problema *argumentelor care pot fi invocate de către solicitanții de azil în cadrul căilor de atac prevăzute la articolul 27 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III pentru a contesta o decizie de transfer*.

În prima cauză, un resortisant iranian a introdus la autoritățile neerlandeze o cerere de permis de ședere temporară. Întrucât, în urma consultării Sistemului Uniunii Europene de informații privind vizele (VIS), a rezultat că reprezentanța diplomatică franceză în Iran îi acordase persoanei interesate o viză pentru o perioadă determinată, secretarul de stat neerlandez a solicitat, în temeiul Regulamentului Dublin III, autorităților franceze să preia persoana interesată. Autoritățile menționate au dat curs cererii. Cu toate acestea, cu ocazia unei a doua ascultări de către autoritățile neerlandeze, persoana interesată a solicitat să prezinte documente originale care să facă dovada că se întorsese în Iran după ce s-a deplasat în Franța, ceea ce presupunea, potrivit solicitantului, că acest din urmă stat membru nu era responsabil de examinarea cererii sale de azil. Se ridica astfel problema dacă persoana interesată avea dreptul de a contesta responsabilitatea Republicii Franceze de a examina cererea sa de azil odată ce acest stat membru a acceptat respectiva responsabilitate.

În acest context, Curtea a apreciat că articolul 27 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III coroborat cu considerentul (19) al acestui regulament trebuie interpretat în sensul că un solicitant de azil poate invoca, în cadrul unei acțiuni formulate împotriva unei decizii de transfer luate în privința sa, aplicarea eronată a unui criteriu de responsabilitate prevăzut de regulamentul menționat.

În a doua cauză, un resortisant sirian a solicitat protecție internațională în Suedia. Întrucât o căutare în sistemul „Eurodac” a arătat că persoana interesată solicitase deja această protecție în Slovenia, autoritățile suedeze (Oficiul pentru migrație suedez) au cerut autorităților slovene să reprimească persoana interesată, în baza articolului 18 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul Dublin III. Autoritățile slovene au acceptat această cerere. Oficiul pentru migrație suedez a informat atunci aceste autorități că persoana interesată a susținut că părăsise teritoriul statelor membre pentru o perioadă mai lungă de trei luni după prima sa cerere de azil și că pașaportul său conținea o viză de intrare în Liban. Întrucât autoritățile slovene au reiterat acceptarea cererii de reprimire, oficiul suedez a respins cererea de protecție internațională a persoanei interesate. Persoana interesată considera însă că Slovenia nu era statul membru responsabil de examinarea cererii sale de azil.

În hotărârea sa, Curtea a apreciat mai întâi că articolul 19 alineatul (2) din Regulamentul Dublin III și în special cel de al doilea paragraf al acestuia este aplicabil unui resortisant al unei țări terțe care, după introducerea unei prime cereri de azil într-un stat membru, face dovada că a părăsit teritoriul statelor membre pentru o perioadă de cel puțin trei luni înainte de a introduce o nouă cerere de azil într-un alt stat membru. Astfel, articolul 19 alineatul (2) primul paragraf din Regulamentul Dublin III prevede că, în principiu, obligațiile de preluare și de reprimire a unui solicitant de azil care decurg din articolul 18 alineatul (1) din acest regulament încetează dacă statul membru responsabil poate stabili, atunci când i se solicită reprimirea unui solicitant de azil, că acesta a părăsit teritoriul statelor membre pentru o perioadă de cel puțin trei luni. Articolul 19 alineatul (2) al doilea paragraf din regulamentul menționat precizează însă că o cerere depusă după o astfel de perioadă de absență este considerată o cerere nouă, care dă naștere unei noi proceduri de stabilire a statului membru responsabil. Prin urmare, în situația în care un resortisant al unei țări terțe, după introducerea unei prime cereri de azil într-un stat membru, a părăsit teritoriul statelor membre pentru o perioadă de cel puțin trei luni înainte de a introduce o nouă cerere de azil într-un alt stat membru, articolul 19 alineatul (2) din regulamentul menționat impune statului membru în care a fost depusă noua cerere de azil să finalizeze, pe baza normelor stabilite prin acest regulament, procesul de determinare a statului membru responsabil de examinarea acestei noi cereri.

În continuare, Curtea a considerat, la fel ca în Hotărârea Ghezelbash, citată anterior, că articolul 27 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III trebuie să fie interpretat în sensul că un solicitant de azil poate invoca, în cadrul unei acțiuni exercitate împotriva unei decizii de transfer luate în privința sa, încălcarea normei prevăzute la articolul 19 alineatul (2) al doilea paragraf din acest regulament.

2. POLITICA DE IMIGRARE

În cauza în care, la 7 iunie 2016, Marea Cameră a pronunțat Hotărârea *Affum* (C-47/15, [EU:C:2016:408](#)), i s-a solicitat Curții să stabilească dacă Directiva 2008/115⁴⁰ se opune unei reglementări naționale care sancționează cu pedeapsa închisorii intrarea ilegală pe teritoriul său a unui resortisant al unei țări terțe pe la o frontieră internă a spațiului Schengen. Litigiul privea un resortisant din Ghana, care, fără să îndeplinească condițiile de intrare, de ședere sau de reședință, tranzitase Franța ca pasager al unui autobuz, venind din Belgia și având ca destinație Regatul Unit.

În primul rând, Curtea a afirmat că, în măsura în care un astfel de resortisant al unei țări terțe este prezent pe teritoriul unui stat membru, el se află în situație de ședere ilegală în sensul articolului 3 punctul 2 din Directiva 2008/115. Caracterul doar temporar sau de tranzit al unei asemenea prezențe nu are relevanță.

În al doilea rând, după ce a amintit principiile rezultate din Hotărârea *Achughbabian*⁴¹, Curtea a apreciat că Directiva 2008/115 se opune unei reglementări a unui stat membru care permite, doar pentru faptul intrării ilegale pe la o frontieră internă, care conduce la o ședere ilegală, detenția unui resortisant al unei țări terțe pentru care procedura de returnare stabilită de această directivă nu a fost încă finalizată. În această privință, Curtea a subliniat, printre altele, că o asemenea detenție poate să împiedice aplicarea acestei proceduri și să întârzie returnarea, aducând astfel atingere efectului util al Directivei 2008/115. Curtea a adăugat că această interpretare este valabilă și atunci când resortisantul unei țări terțe este susceptibil să fie preluat de alt stat membru decât cel în care a fost reținut, în aplicarea unui acord sau a unui aranjament în sensul articolului 6 alineatul (3) din aceeași directivă. Astfel, acest articol nu edictează o excepție de la domeniul de aplicare al Directivei 2008/115, care s-ar adăuga la cele enunțate la articolul 2 alineatul (2) din aceasta și care, într-o astfel de ipoteză, ar permite statelor membre să îi sustragă de la standardele și de la procedurile comune de returnare pe resortisanții țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală.

40 | Directiva 2008/115/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2008 privind standardele și procedurile comune aplicabile în statele membre pentru returnarea resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală (JO 2008, L 348, p. 98).

41 | Hotărârea Curții din 6 decembrie 2011, *Achughbabian* (C-329/11, [EU:C:2011:807](#)).

IX. COOPERAREA JUDICIARĂ ÎN MATERIE CIVILĂ

În domeniul cooperării judiciare în materie civilă trebuie semnalate patru hotărâri, privind interpretarea Regulamentelor nr. 44/2001⁴² (Regulamentul Bruxelles I), nr. 593/2008⁴³ (Regulamentul Roma I) și 864/2007⁴⁴ (Regulamentul Roma II).

1. REGULAMENTUL BRUXELLES I

În Hotărârea din 20 aprilie 2016, **Profit Investment SIM** (C-366/13, [EU:C:2016:282](#)), Curtea s-a pronunțat asupra unor *clauze de atribuire de competență inserate într-un prospect privind un program de emisiune de obligațiuni ale unei bănci cu sediul într-un stat membru*. În litigiul principal, prospectul fusese redactat unilateral de emitentul de obligațiuni, iar programul fusese pus în aplicare prin contracte de subscriere a acestor titluri. Unul dintre dobânditorii ulterioari ai titlurilor, stabilit în Italia, aflat în lichidare judiciară ca urmare a neplății dobânzilor datorate de o întreprindere aflată în legătură cu emitentul, l-a citat pe acesta, precum și alte societăți în fața instanțelor italiene, unde i s-a opus clauza de atribuire de competență în beneficiul instanțelor unui alt stat membru. În acest context, Curtea de Casație italiană a sesizat Curtea cu întrebări privind validitatea și opozabilitatea clauzei respective față de un terț.

În ceea ce privește cerința formei scrise a clauzelor de atribuire a competenței, prevăzută la articolul 23 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 44/2001, Curtea a constatat mai întâi că, în împrejurările speței, această cerință impune ca în contractul semnat de părți, cu ocazia primei cumpărări sau a unei cumpărări ulterioare, să se menționeze acceptarea acestei clauze sau să figureze o trimitere expresă la prospect. În lipsa unui consimțământ expres al dobânditorului ulterior al titlurilor, acesta este totuși obligat printr-o astfel de clauză dacă se dovedește că a succedat cedentului titlurilor în drepturile și obligațiile aferente acestor titluri și că a avut posibilitatea de a lua cunoștință de prospectul care conține clauza menționată.

În continuare, Curtea a abordat problema dacă o astfel de clauză atributivă, atunci când nu îndeplinește condiția formei scrise, poate totuși să fie considerată o formă admisă de uzanțele comerțului internațional în sensul articolului 23 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 și, în consecință, ca fiind validă și opozabilă unui terț. În această privință, Curtea a apreciat că existența unei astfel de uzanțe poate fi constatată atunci când se stabilește în special că comportamentul în cauză este urmat în general și cu regularitate de operatorii din domeniul analizat la încheierea contractelor de acest tip și că părțile în cauză trebuiau să aibă cunoștință de aceasta. În ceea ce privește cunoașterea efectivă sau prezumată a acestei uzanțe de către părți, ea poate fi stabilită în special prin demonstrarea fie a faptului că părțile stabileau anterior raporturi comerciale între ele sau cu alte părți care își desfășoară activitatea în sectorul analizat, fie a faptului că respectivul comportament este suficient de cunoscut pentru a putea fi considerat o practică consolidată.

În sfârșit, în ceea ce privește problema aplicării în speță a articolului 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001, care oferă posibilitatea de a acționa în justiție mai mulți pârâți în fața instanței de la domiciliul unuia dintre aceștia în cazul unui risc de pronunțare a unor hotărâri ireconciliabile, Curtea a afirmat că, în ipoteza mai

42 | Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74).

43 | Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I) (JO 2008, L 177, p. 6).

44 | Regulamentul (CE) nr. 864/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 iulie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale (Roma II) (JO 2007, L 199, p. 40).

multor acțiuni care au un obiect și un temei diferite și nu sunt legate între ele printr-o legătură de subordonare sau de incompatibilitate, nu este suficient ca eventuala recunoaștere a temeiniciei uneia dintre acestea să fie în mod potențial de natură să se reflecte asupra întinderii dreptului celeilalte pentru a exista un astfel de risc de pronunțare a unor hotărâri ireconciliabile.

În Hotărârea din 14 iulie 2016, **Granarolo** (C-196/15, [EU:C:2016:559](#)), Curtea s-a pronunțat asupra unui caz de *stabilire a instanței competente în materia ruperii intempestive a unor relații comerciale de lungă durată*. Litigiul principal are ca origine decizia unui producător italian de a pune capăt unei relații de distribuție care exista de aproximativ 25 de ani cu o întreprindere stabilită în Franța. Această relație de distribuție nu făcea obiectul unui contract-cadru și nici al unei clauze de exclusivitate. Întreprinderea cu sediul în Franța a sesizat instanțele franceze cu o acțiune în despăgubire împotriva întreprinderii italiene. S-a solicitat astfel Curții să se pronunțe asupra naturii delictuale sau contractuale a acestei acțiuni, în vederea aplicării normelor de competență prevăzute la articolul 5 din Regulamentul nr. 44/2001.

În această privință, Curtea a stabilit că articolul 5 punctul 3 din acest regulament trebuie să fie interpretat în sensul că o acțiune în despăgubire întemeiată pe o rupere intempestivă a unor relații comerciale de lungă durată nu ține de materia delictuală sau cvasidelictuală dacă exista între părți o relație contractuală tacită, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere, independent de calificarea sa în dreptul național. Demonstrația care vizează stabilirea existenței unei astfel de relații contractuale tacite trebuie să se întemeieze pe o serie de elemente concordante, printre care sunt susceptibile să figureze în special existența unor relații comerciale de lungă durată, buna-credință între părți, regularitatea tranzacțiilor și evoluția lor în timp exprimată în cantitate și în valoare, eventualele acorduri asupra prețurilor facturate și/sau asupra reducerilor acordate, precum și corespondența schimbată.

În ceea ce privește aplicarea articolului 5 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 respectivelor relații comerciale de lungă durată, Curtea arată că ele trebuie calificate drept „contract de vânzare de mărfuri” sau drept „contract de prestare de servicii” în funcție de obligația caracteristică în cauză. Un contract a cărui obligație caracteristică este livrarea unui bun trebuie să fie calificat drept „vânzare de mărfuri”. O asemenea calificare se poate aplica unei relații comerciale de lungă durată între doi operatori economici atunci când această relație se limitează la acorduri succesive având fiecare ca obiect livrarea și recuperarea de mărfuri. În schimb, aceasta nu corespunde economiei unui contract de distribuție tipic, caracterizat printr-un acord-cadru care are ca obiect un angajament de furnizare și de aprovizionare încheiat de doi operatori economici pentru viitor.

În ceea ce privește calificarea drept prestare de servicii, noțiunea de servicii, în sensul dispoziției menționate, implică cel puțin ca partea care le furnizează să efectueze o activitate determinată în schimbul unei remunerații. Această situație se regăsește în cazul în care distribuitorul este în măsură să ofere clienților servicii și avantaje pe care nu le poate oferi un simplu revânzător și astfel să cucerească, în beneficiul produselor furnizorului, o parte mai mare a pieței locale. Pe de altă parte, faptul că un contract de distribuție se întemeiază pe o selecționare a distribuitorilor de către furnizor poate conferi distribuitorilor un avantaj concurențial care, combinat cu ajutorul pe care contractul l-ar acorda acestor distribuitori în materia accesului la suporturile de publicitate, a unor acțiuni de formare sau a unor facilități de plată, îndeplinește criteriul privind remunerația care caracterizează un contract de prestare de servicii.

2. REGULAMENTELE ROMA I ȘI ROMA II

În Hotărârea din 28 iulie 2016, **Verein für Konsumenteninformation** (C-191/15, [EU:C:2016:612](#)), Curtea s-a pronunțat asupra unor chestiuni *privind raportul dintre normele de protecție a consumatorilor și cele privind legea aplicabilă contractelor*. În cauza principală, o asociație austriacă de protecție a intereselor consumatorilor a

introdus o acțiune în încetare, în sensul Directivei 2009/22⁴⁵, împotriva utilizării unor clauze, considerate ca fiind abuzive, de stabilire a legii aplicabile unor obligații contractuale și necontractuale. Clauzele figurau în condițiile generale de vânzare ale unei întreprinderi cu sediul în Luxemburg și care proceda la vânzări electronice de bunuri unor consumatori stabiliți în diferite state membre.

Potrivit Curții, Regulamentele Roma I și Roma II trebuie să fie interpretate în sensul că, fără a aduce atingere articolului 1 alineatul (3) din fiecare dintre aceste regulamente, legea aplicabilă unei astfel de acțiuni în încetare în sensul Directivei 2009/22 trebuie să fie stabilită în conformitate cu articolul 6 alineatul (1) din Regulamentul Roma II, întrucât atingerile aduse ordinii juridice rezultă din utilizarea unor clauze abuzive pe care asociațiile de protecție a consumatorilor au drept misiune să o împiedice. În schimb, legea aplicabilă aprecierii clauzei contractuale în discuție trebuie să fie întotdeauna determinată în temeiul Regulamentului Roma I, indiferent dacă această apreciere este efectuată în cadrul unei acțiuni individuale sau în cadrul unei acțiuni colective.

În plus, decurge din articolul 6 alineatul (2) din Regulamentul Roma I că, la aprecierea caracterului abuziv al unei anumite clauze contractuale în cadrul unei acțiuni în încetare, alegerea legii aplicabile nu afectează aplicarea dispozițiilor imperative prevăzute de legea țării în care au reședința consumatorii ale căror interese sunt apărute prin intermediul acestei acțiuni. Dispozițiile amintite le pot cuprinde pe cele care transpun Directiva 93/13⁴⁶ privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, în măsura în care asigură consumatorului, în conformitate cu articolul 8 din aceasta, un nivel maxim de protecție.

Astfel, o clauză care figurează în condițiile generale de vânzare ale unui profesionist, care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale, și potrivit căreia legea statului membru în care se află sediul acestui profesionist reglementează contractul de comerț electronic cu un consumator este abuzivă în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 în măsura în care îl induce în eroare pe respectivul consumator. Această situație se regăsește în special atunci când clauza amintită îi dă impresia consumatorului că doar legea acestui stat se aplică contractului, fără a-l informa despre faptul că beneficiază de asemenea de protecția dispozițiilor imperative ale dreptului care ar fi aplicabil în lipsa acestei clauze.

Pe de altă parte, Curtea a apreciat că o prelucrare de date cu caracter personal, în sensul articolului 4 alineatul (1) litera (a) din Directiva 95/46⁴⁷, efectuată de o întreprindere de comerț electronic este reglementată de dreptul statului membru spre care această întreprindere își direcționează activitățile dacă se dovedește că întreprinderea respectivă efectuează prelucrarea datelor în cauză în cadrul activităților unui sediu situat în acest stat membru.

În sfârșit, în Hotărârea din 18 octombrie 2016, **Nikiforidis** (C-135/15, [EU:C:2016:774](#)), Curtea, întrunită în Marea Cameră, s-a pronunțat, pe de o parte, asupra domeniului de aplicare *rationae temporis* al Regulamentului Roma I și, pe de altă parte, asupra condițiilor de aplicare a normelor de aplicare imediată ale altor state membre decât statul forului. Acțiunea principală privea reducerea salariului aplicată între 2010 și 2012 unui profesor obligat față de statul elen printr-un contract de drept privat și angajat în Germania din 1996, ca urmare a măsurilor de reorganizare a finanțelor publice elene. În această cauză era în discuție legea aplicabilă contractului, precum și obligația instanței germane de a aplica norme de aplicare imediată elene.

45 | Directiva 2009/22/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind acțiunile în încetare în ceea ce privește protecția intereselor consumatorilor (JO 2009, L 110, p. 30).

46 | Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

47 | Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date (JO 1995, L 281, p. 31, Ediție specială, 13/vol. 17, p. 10).

Curtea a arătat mai întâi că, potrivit articolului 28 din Regulamentul Roma I, acesta se aplică oricărui tip de contract, cum este un contract de muncă, încheiat începând cu 17 decembrie 2009. În schimb, sunt excluse din domeniul său de aplicare efectele viitoare ale unor contracte încheiate înainte de această dată. Prin urmare, orice consimțământ al părților contractante ulterior datei de 16 decembrie 2009 de a continua executarea unui contract încheiat anterior nu poate să conducă la a determina aplicabilitatea regulamentului menționat la raportul contractual în curs. Pe de altă parte, alegerea legiuitorului ar fi repusă în discuție dacă orice modificare, chiar minimă, adusă începând cu 17 decembrie 2009 la un contract încheiat inițial înaintea acestei date ar fi suficientă pentru ca respectivul contract să intre în domeniul de aplicare al regulamentului menționat, prin ignorarea securității juridice. În schimb, în cazul în care, începând cu data aplicării Regulamentului Roma I, raportul de muncă a suferit, cu consimțământul părților, o modificare de o asemenea amploare încât trebuie să se considere că începând cu data respectivă a fost încheiat un nou contract, trebuie să se considere că un nou contract de muncă înlocuiește contractul inițial.

În ceea ce privește posibilitatea de a lua în considerare normele de aplicare imediată, altele decât cele prevăzute la articolul 9 alineatele (2) și (3) din Regulamentul Roma I, ale statului forului sau ale statului de executare a obligațiilor care decurg din contract, Curtea consideră că enumerarea de la aceste dispoziții din Regulamentul Roma I a normelor de aplicare imediată pe care instanța forului le poate pune în aplicare este exhaustivă. Astfel, potrivit Curții, extinderea acestei derogări de la principiul liberei alegeri a legii aplicabile de către părțile la contract pentru a permite instanței forului să ia în considerare normele de aplicare imediată ale altor state decât cele care sunt vizate la articolul 9 alineatele (2) și (3) din Regulamentul Roma I ar putea să compromită realizarea securității juridice în spațiul de justiție european și să afecteze obiectivul de protecție a lucrătorilor prevăzut de dreptul țării în care el își exercită activitățile. Cu toate acestea, respectivele dispoziții nu se opun luării în considerare, ca elemente de fapt, a altor norme de aplicare imediată decât cele ale statului forului sau ale statului de executare a obligațiilor, în cazul în care această luare în considerare este prevăzută de normele materiale ale dreptului aplicabil contractului, care nu au fost armonizate de Regulamentul Roma

X. COOPERAREA JUDICIARĂ ÎN MATERIE PENALĂ

1. MANDATUL EUROPEAN DE ARESTARE

Pentru anul 2016 pot fi evidențiate șapte hotărâri privind mandatul european de arestare stabilit prin Decizia-cadru 2002/584⁴⁸.

În primul rând, în Hotărârea din 5 aprilie 2016, **Aranyosi și Căldăraru** (C-404/15 și C-659/15 PPU, [EU:C:2016:198](#)), Curtea, întrunită în Marea Cameră, s-a pronunțat, în cadrul procedurii preliminare de urgență, asupra *posibilității de a amâna executarea unui mandat european de arestare în cazul unui risc real de tratament inuman sau degradant din cauza condițiilor de detenție în statul membru emitent al acestui mandat*. Fiind sesizată cu cereri de executare ale unor mandate europene de arestare eliberate de instanțe din Ungaria și din România, o autoritate de executare germană a apreciat că condițiile de detenție la care puteau fi supuse persoanele în cauză în închisorile din aceste state încălcau drepturile fundamentale ale acestora, în special articolul 4 din Carta drepturilor fundamentale, care interzice pedepsele sau tratamentele inumane sau degradante. În această privință, autoritatea de executare menționată s-a referit printre altele la mai multe hotărâri ale

48 | Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre (JO 2002, L 190, p. 1, rectificare în JO 2006, L 279, p. 30, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 3).

Curții Europene a Drepturilor Omului prin care aceasta constatare încălcări ale drepturilor omului de către România și de către Ungaria din cauza suprapopulării carcerale care caracterizează penitenciarele lor.

În această privință, Curtea a amintit mai întâi că interdicția absolută a pedepselor și a tratamentelor inumane sau degradante, prevăzută la articolul 4 din cartă, are un caracter absolut întrucât este strâns legată de respectarea demnității umane, vizată la articolul 1 din cartă. Astfel, atunci când autoritatea responsabilă de executarea mandatului dispune de elemente care atestă un risc real al unui asemenea tratament al persoanelor deținute în statul membru emitent, ea trebuie să aprecieze acest risc înainte de a decide predarea persoanei în cauză.

Atunci când un astfel de risc decurge din condițiile generale de detenție în statul membru în cauză, această constatare nu poate conduce, în sine, la refuzul executării mandatului. Astfel, autoritatea de executare trebuie să aprecieze, în mod concret și precis, dacă există motive serioase și temeinice de a crede că persoana în cauză se va confrunta efectiv cu acest risc ca urmare a condițiilor detenției sale avute în vedere în statul membru emitent. În acest scop, autoritatea menționată trebuie să solicite autorității emitente să furnizeze de urgență toate informațiile necesare cu privire la condițiile de detenție în statul membru emitent. Dacă, în lumina informațiilor furnizate sau a oricărei alte informații de care dispune, autoritatea de executare constată că există în privința persoanei care face obiectul mandatului un risc real de tratament inuman sau degradant, executarea mandatului trebuie amânată până la obținerea de informații complementare care permit înlăturarea existenței unui asemenea risc. În cazul în care acest risc nu poate fi înlăturat într-un termen rezonabil, autoritatea respectivă trebuie să decidă dacă este necesar să pună capăt procedurii de predare.

În al doilea rând, în Hotărârea **Dworzecki** (C-108/16 PPU, [EU:C:2016:346](#)), pronunțată la 24 mai 2016 în cadrul unei proceduri preliminare de urgență, Curtea a statuat asupra *interpretării articolului 4a alineatul (1) litera (a) punctul (i) din Decizia-cadru 2002/584, astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299⁴⁹, care prevede un motiv facultativ de nerecunoaștere a unui mandat european de arestare*. Litigiul principal privea o procedură referitoare la executarea în Țările de Jos a unui mandat european de arestare emis de o instanță poloneză împotriva unui resortisant polonez, în vederea executării în Polonia a trei pedepse cu închisoarea. În ceea ce privește una dintre aceste pedepse, mandatul de arestare preciza, pe de o parte, că persoana în cauză nu fusese prezentă personal la procesul în urma căruia s-a pronunțat hotărârea prin care s-a aplicat pedeapsa menționată și, pe de altă parte, că citația trimisă la adresa indicată de persoana în cauză pentru notificări fusese primită de bunicul său. Astfel, întrucât mandatul de arestare nu permitea să se stabilească dacă citația îi fusese efectiv predată persoanei în cauză, instanța neerlandeză solicita să se stabilească dacă erau îndeplinite condițiile de nerecunoaștere a unui mandat european de arestare.

În această privință, Curtea a amintit mai întâi că autoritatea judiciară de executare trebuie în principiu să execute un mandat european de arestare, în pofida absenței persoanei în cauză de la procesul în urma căruia a fost pronunțată decizia de emitere a mandatului. Ea este supusă unei asemenea obligații în special atunci când persoana în cauză a fost citată personal și a fost informată astfel cu privire la data și locul stabilite pentru proces sau atunci când a primit efectiv prin alte mijloace o informare oficială cu privire la aceste elemente, în așa fel încât s-a stabilit fără echivoc faptul că persoana în cauză a avut cunoștință de procesul stabilit. Respectarea acestor condiții de citare este de natură să asigure faptul că persoana în cauză a primit în timp util informațiile referitoare la data și locul procesului său și permite astfel autorității de executare să considere că dreptul la apărare a fost respectat. În aceste condiții, deși în principiu nu se poate exclude faptul

49 | Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 de modificare a Deciziilor-cadru 2002/584/JAI, 2005/214/JAI, 2006/783/JAI, 2008/909/JAI și 2008/947/JAI, de consolidare a drepturilor procedurale ale persoanelor și de încurajare a aplicării principiului recunoașterii reciproce cu privire la deciziile pronunțate în absența persoanei în cauză de la proces (JO 2009, L 81, p. 24).

că predarea citației unei terțe persoane îndeplinește cerințele menționate, trebuie să se stabilească totuși fără echivoc că această terță persoană a predat efectiv citația persoanei în cauză.

În consecință, Curtea a apreciat că nu îndeplinea condițiile prevăzute la respectivul articol 4a alineatul (1) litera (a) punctul (i) din decizia-cadru o citație care a fost predată la adresa persoanei în cauză unei persoane din această gospodărie și care s-a angajat să predea citația persoanei în cauză, fără ca mandatul european de arestare să permită să se garanteze dacă și eventual când această persoană a predat efectiv respectiva citație persoanei în cauză. Cu toate acestea, Curtea a subliniat de asemenea că, întrucât situațiile prevăzute la articolul menționat au fost concepute ca excepții de la un motiv facultativ de nerecunoaștere, autoritatea judiciară de executare poate, în orice caz, să ia în considerare alte împrejurări care îi permit să se asigure că predarea persoanei în cauză nu implică o încălcare a dreptului său la apărare.

În al treilea rând, în Hotărârea din 1 iunie 2016, **Bob-Dogi** (C-241/15, [EU:C:2016:385](#)), Curtea a avut ocazia să se pronunțe asupra articolului 8 alineatul (1) litera (c) din Decizia-cadru 2002/584, în special asupra *consecințelor lipsei unui mandat de arestare național prealabil și distinct de mandatul european de arestare în cazul unei cereri de predare întemeiate pe acesta din urmă*. În speță, o autoritate română de executare fusese sesizată de către o autoritate maghiară cu o cerere de predare întemeiată doar pe un mandat european de arestare care nu era întemeiat pe un mandat național de arestare distinct și prealabil.

Potrivit Curții, atunci când un mandat european de arestare emis în vederea urmăririi penale nu cuprinde indicarea existenței unui mandat național de arestare, autoritatea judiciară de executare nu poate să îi dea curs dacă, după ce a solicitat autorității emitente să îi furnizeze de urgență orice informație suplimentară, respectiva autoritate judiciară de executare constată că mandatul de arestare a fost emis fără să fi fost emis în mod efectiv un mandat național de arestare. În această privință, Curtea a precizat că respectarea cerinței unui mandat național de arestare distinct de mandatul european de arestare are o importanță deosebită întrucât presupune că, atunci când mandatul european de arestare este emis în vederea urmăririi penale, persoana în cauză a putut beneficia deja, într-o primă etapă a procedurii, de garanțiile procedurale și de drepturile fundamentale a căror protecție trebuie să fie asigurată de autoritatea emitentă, potrivit dreptului național aplicabil. Curtea a arătat că sistemul mandatului european de arestare cuprinde o protecție pe două niveluri a drepturilor de care trebuie să beneficieze persoana căutată, având în vedere că, la protecția judiciară prevăzută cu ocazia adoptării unei decizii judiciare naționale, se adaugă protecția care trebuie să fie asigurată cu ocazia emiterii mandatului european de arestare. Or, această protecție judiciară lipsește în principiu atât timp cât emiteria unui mandat european de arestare nu este precedată de o decizie luată de o autoritate judiciară națională.

În al patrulea rând, în Hotărârea **JZ** (C-294/16 PPU, [EU:C:2016:610](#)), pronunțată la 28 iulie 2016 în cadrul unei proceduri preliminare de urgență, Curtea a fost chemată să interpreteze articolul 26 din Decizia-cadru 2002/584, cu privire la *computarea detenției executate în statul membru de executare*. În speță, un resortisant polonez a fost condamnat de o instanță poloneză la o pedeapsă privativă de libertate de trei ani și două luni. Întrucât condamnatul s-a sustras justiției poloneze, împotriva acestuia a fost emis un mandat european de arestare. După ce a fost arestat de autoritățile din Regatul Unit, în executarea acestui mandat, persoanei în cauză i s-a aplicat măsura arestului la domiciliu cu o durată de nouă ore în timpul nopții, însoțită de supravegherea prin intermediul unei brățări electronice, de obligația de a se prezenta inițial zilnic, iar ulterior de mai multe ori pe săptămână la o secție de poliție la ore fixe, precum și de interdicția de a solicita eliberarea de documente care să permită călătoria în străinătate. După predarea sa către autoritățile poloneze, persoana în cauză a solicitat ca perioada în care a fost arestat la domiciliu în Regatul Unit și supus supravegherii electronice să fie dedusă din pedeapsa privativă de libertate care îi fusese aplicată în Polonia.

Curtea a apreciat că noțiunea „detenție executată în statul membru de executare” în sensul articolului 26 alineatul (1) din decizia-cadru desemnează o măsură care nu este restrictivă, ci privativă de libertate și care vizează, pe lângă încarcerare, orice măsură sau ansamblu de măsuri impuse persoanei în cauză, care, din cauza tipului lor, a duratei, a efectelor și a modalităților de executare, privează persoana menționată de libertatea sa într-un mod comparabil cu o încarcerare. În consecință, autoritatea judiciară a statului membru emitent al mandatului european de arestare este obligată să examineze dacă măsurile adoptate în privința persoanei în cauză în statul membru de executare trebuie să fie asimilate unei privări de libertate. În cazul în care, în cadrul acestei examinări, autoritatea judiciară menționată ajunge la o astfel de concluzie, decizia-cadru impune ca din perioada privării de libertate în statul membru emitent să fie computată în întregime perioada în care au fost aplicate aceste măsuri în statul membru de executare.

În speță, Curtea a apreciat că măsuri precum cele aplicate persoanei în cauză în Regatul Unit nu sunt, în principiu, atât de constrângătoare încât să aibă un efect privativ de libertate comparabil cu cel care rezultă dintr-o încarcerare și să fie astfel calificate drept „detenție” în sensul articolului 26 alineatul (1) din decizia-cadru. Cu toate acestea, întrucât această dispoziție se limitează la a impune un nivel minim de protecție a drepturilor fundamentale ale persoanei vizate de un mandat european de arestare, decizia-cadru nu se opune ca, exclusiv în temeiul dreptului național, autoritatea judiciară a statului membru emitent să poată computa din durata totală a privării de libertate întreaga perioadă sau o parte a perioadei în care persoana respectivă a fost supusă unor astfel de măsuri.

În al cincilea rând, la 10 noiembrie 2016, în Hotărârile **Poltorak** (C-452/16 PPU, [EU:C:2016:858](#)), **Özçelik** (C-453/16 PPU, [EU:C:2016:860](#)) și **Kovalkovas** (C-477/16 PPU, [EU:C:2016:861](#)), hotărâri în care a fost aplicată procedura preliminară de urgență, Curtea a avut ocazia de a interpreta articolele 6 și 8 din Decizia-cadru 2002/584, potrivit cărora *un mandat european de arestare trebuie să conțină, printre altele, informații privind existența unui mandat de arestare sau a unei decizii judiciare emise de o autoritate a unui stat membru*. Cauzele priveau trimeri preliminari care proveneau de la aceeași instanță neerlandeză, sesizată, în calitate de autoritate judiciară de executare, cu trei mandate europene de arestare. În cauza **Poltorak**, mandatul european de arestare fusese emis de direcția generală a poliției suedeze. În cauza **Özçelik**, mandatul de arestare în cauză fusese emis tot de un serviciu de poliție maghiar, dar acesta din urmă fusese validat ulterior printr-o decizie a Ministerului Public. În schimb, mandatul european de arestare emis în cauza **Kovalkovas** fusese eliberat de Ministerul Justiției din Lituania.

Instanța de trimitere a solicitat astfel Curții să precizeze dacă un serviciu de poliție (cauza **Poltorak**) și un organ al puterii executive precum Ministerul Justiției din Lituania (cauza **Kovalkovas**) puteau fi considerate ca intrând sub incidența noțiunii „autoritate judiciară emitentă” în sensul articolului 6 alineatul (1) litera (c) din decizia-cadru. În plus, instanța de trimitere a solicitat Curții să stabilească dacă validarea de către Ministerul Public a unui mandat de arestare emis în prealabil, în scopul urmăririi penale, de un serviciu de poliție putea fi considerată ca intrând sub incidența noțiunii „decizie judiciară” în sensul articolului 8 alineatul (1) litera (c) din decizia-cadru (cauza **Özçelik**).

Curtea a apreciat că termenii „autoritate judiciară”, care figurează la articolul 6 alineatul (1) din decizia-cadru, nu se limitează la a desemna numai judecătorii sau instanțele unui stat membru, ci permit să fie acoperite, mai larg, autoritățile chemate să participe la administrarea justiției în ordinea juridică în cauză. Cu toate acestea, Curtea a precizat că principiul recunoașterii reciproce, consacrat la articolul 1 alineatul (2) din decizia-cadru, în temeiul căruia autoritatea judiciară de executare este obligată să execute mandatul de arestare emis de autoritatea judiciară emitentă, are la bază premisa că o autoritate judiciară a intervenit în amonte față de executarea mandatului european de arestare pentru a exercita un control judiciar. Or, emiterea unui mandat de arestare de către o autoritate nejudiciară precum un serviciu de poliție sau de către o entitate care aparține puterii executive, cum este Ministerul Justiției din Lituania, nu permite ca autorității judiciare de executare să i se ofere garanția că emiterea acestui mandat european de arestare a beneficiat de un astfel de

control judiciar și nu poate, în consecință, să fie suficientă pentru a justifica gradul ridicat de încredere între statele membre, care constituie însuși temeiul deciziei-cadru.

După ce a calificat noțiunea „autoritate judiciară” prevăzută la articolul 6 alineatul (1) din Decizia-cadru 2002/584 drept noțiune autonomă a dreptului Uniunii, Curtea a considerat în continuare că această noțiune acoperă autoritățile naționale care participă la administrarea justiției penale, dar nu serviciile de poliție (cauza *Poltorak*). Astfel, Curtea a dedus de aici că validarea de către Ministerul Public a unui mandat național de arestare emis de serviciul național de poliție în scopul urmăririi penale este un act juridic prin care acest minister controlează și confirmă mandatul și constituie, așadar, o „decizie judiciară” în sensul articolului 8 alineatul (1) litera (c) din decizia-cadru (cauza *Özçelik*). Invers, Curtea a apreciat că nu intră sub incidența noțiunii „autoritate judiciară” un organ al puterii executive precum Ministerul Justiției din Lituania (cauza *Kovalkovas*).

2. DREPTUL LA INTERPRETARE ȘI LA TRADUCERE ÎN CADRUL PROCEDURILOR PENALE

La 9 iunie 2016, în Hotărârea **Balogh** (C-25/15, [EU:C:2016:423](#)), Curtea s-a pronunțat, pe de o parte, asupra conținutului dreptului la interpretare și la traducere în cadrul procedurilor penale astfel cum este prevăzut de Directiva 2010/64⁵⁰ și, pe de altă parte, asupra aplicării Deciziei-cadru 2009/315⁵¹ și a Deciziei 2009/316⁵² în materia schimbului de informații cu privire la cazierul judiciar. În speță, un resortisant maghiar a fost condamnat de o instanță austriacă la pedeapsa închisorii. Autoritățile austriece au informat autoritățile maghiare, prin intermediul Sistemului european de informații cu privire la cazierul judiciar (ECRIS), despre conținutul hotărârii. Autoritățile maghiare au transmis atunci această hotărâre unei instanțe maghiare, în conformitate cu o procedură specială națională care urmărește exclusiv să recunoască hotărârii instanței străine aceeași valoare cu cea pe care ar fi avut-o dacă ar fi fost pronunțată de o instanță națională. Această procedură implica necesitatea de a asigura traducerea hotărârii în limba maghiară. Întrebarea adresată viza suportarea cheltuielilor aferente traducerii.

În acest context, Curtea a apreciat că, potrivit articolului 1 alineatul (2) din Directiva 2010/64, dreptul la interpretare și la traducere se aplică persoanei suspectate sau acuzate până la „finalizarea procedurilor”, noțiune prin care se înțelege soluționarea definitivă a problemei dacă persoana în cauză a comis infracțiunea, inclusiv, după caz, stabilirea pedepsei și soluționarea oricărei căi de atac. În consecință, el nu se aplică unei proceduri speciale naționale de recunoaștere a unei decizii judiciare definitive pronunțate de o instanță dintr-un alt stat membru, în măsura în care aceasta din urmă intervine, prin definiție, după soluționarea definitivă a problemei dacă persoana suspectată sau acuzată a comis infracțiunea și, dacă este cazul, după condamnarea acesteia.

Pe de altă parte, Curtea a apreciat că Decizia-cadru 2009/315 și Decizia 2009/316 se opun punerii în aplicare a unei reglementări naționale care instituie o procedură specială de recunoaștere precum cea prevăzută de dreptul maghiar. Astfel, înscrierea în cazierul judiciar de către autoritatea centrală a statului membru de

50 | Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale (JO 2010, L 280, p. 1).

51 | Decizia-cadru 2009/315/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 privind organizarea și conținutul schimbului de informații extrase din cazierul judiciar între statele membre (JO 2009, L 93, p. 23).

52 | Decizia 2009/316/JAI a Consiliului din 6 aprilie 2009 de instituire a Sistemului european de informații cu privire la cazierul judiciar (ECRIS) (JO 2009, L 93, p. 33).

cetățenie a persoanei în cauză a condamnărilor pronunțate de instanțele din statul membru de condamnare trebuie să intervină direct pe baza transmiterii de către autoritatea centrală a acestui din urmă stat membru, prin intermediul ECRIS, a informațiilor privind aceste condamnări. Respectiva înscriere nu poate, așadar, depinde de punerea în aplicare prealabilă a unei proceduri de recunoaștere judiciară a condamnărilor respective și nici *a fortiori* de comunicarea către statul membru de cetățenie a deciziei de condamnare în vederea unei asemenea recunoașteri. O asemenea procedură se lovește, pe de altă parte, de principiul recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești și a deciziilor judiciare în materie penală, prevăzut la articolul 82 alineatul (1) TFUE.

3. PROCEDURILE ȘI DECIZIILE PENALE ÎN ALT STAT MEMBRU

În Hotărârea **Kossowski** (C-486/14, [EU:C:2016:483](#)), pronunțată la 29 iunie 2016, Curtea a fost chemată să precizeze *domeniul de aplicare al principiului ne bis in idem în spațiul Schengen*. În speță, o procedură penală a fost inițiată în Germania împotriva unui resortisant polonez acuzat că a săvârșit în acest stat o extorcare asimilată tâlhăriei. Instanța germană sesizată a refuzat însă să deschidă procedura de judecată, pentru motivul că se opunea principiului *ne bis in idem*, astfel cum se aplică acesta în spațiul Schengen. Într-adevăr, și parchetul polonez deschisese o procedură de urmărire penală pentru aceleași fapte și dispusese închiderea acesteia având în vedere că inculpatul a refuzat să dea declarație și că victima și un martor, care locuiau în Germania, nu au putut fi audiați. Fiind sesizată de parchetul german, instanța de trimitere a solicitat Curții să precizeze dacă, ținând seama de faptul că decizia parchetului polonez fusese luată fără să se fi efectuat o urmărire penală aprofundată, se poate considera că împotriva inculpatului „a fost pronunțată o hotărâre definitivă” în sensul articolului 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen⁵³ sau că inculpatul a fost „achitat [...] prin hotărâre judecătorească definitivă” în sensul articolului 50 din Carta drepturilor fundamentale, astfel încât principiul *non bis in idem* s-ar opune unei noi urmăriri penale pentru aceleași fapte.

Curtea, întrunită în Marea Cameră, a amintit că principiul *ne bis in idem* are ca scop să garanteze că o persoană care a fost condamnată și a executat pedeapsa sau care a fost achitată definitiv într-un stat Schengen se poate deplasa în interiorul spațiului Schengen fără a se teme că va fi din nou urmărită pentru aceleași fapte într-un alt stat Schengen. Principiul amintit nu are însă ca scop protejarea unui suspect împotriva eventualității de a trebui să se supună unor cercetări succesive pentru aceleași fapte în mai multe state Schengen. Prin urmare, Curtea a apreciat că o decizie a ministerului public prin care se pune capăt urmăririi penale și se încheie în mod definitiv procedura de urmărire penală împotriva unei persoane nu poate fi calificată drept decizie definitivă în vederea aplicării principiului *ne bis in idem*, în cazul în care reiese din motivarea acestei decizii că procedura a fost închisă fără ca o urmărire penală aprofundată să fi fost efectuată. În această privință, lipsa audierii victimei și a unui eventual martor constituie un indiciu al lipsei unei urmăriri penale aprofundate.

Pe de altă parte, în Hotărârea din 8 noiembrie 2016, **Ognyanov** (C-554/14, [EU:C:2016:835](#)), Curtea, întrunită în Marea Cameră, s-a pronunțat asupra *domeniului de aplicare al principiului recunoașterii reciproce, prevăzut, printre altele, de Decizia 2008/909⁵⁴, în scopul de a determina dreptul aplicabil executării unei condamnări*. Această

53| Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, semnată la Schengen la 19 iunie 1990 (JO 2000, L 239, p. 19, Ediție specială, 19/vol. 1, p. 183).

54| Decizia-cadru 2008/909/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 27 noiembrie 2008 privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce în cazul hotărârilor judecătorești în materie penală care impun pedepse sau măsuri privative de libertate în scopul executării lor în Uniunea Europeană (JO 2008, L 327, p. 27).

cauza privea un resortisant bulgar condamnat de o instanța daneză la o pedeapsă privativă de libertate cumulată de 15 ani. Persoana interesată a executat o parte din pedeapsă în Danemarca, înainte de a face obiectul unui transfer către autoritățile bulgare. În cursul detenției în Danemarca, persoana interesată a lucrat peste un an și jumătate. În această privință, dreptul bulgar, astfel cum este interpretat de jurisprudența națională, prevede că munca prestată de o persoană deținută în penitenciar, chiar și în alt stat membru, este luată în considerare în scopul reducerii duratei pedepsei, două zile de muncă fiind considerate trei zile de privare de libertate. Cu toate acestea, cu ocazia transferării persoanei în cauză, autoritățile daneze au indicat în mod expres autorităților bulgare că legea daneză nu permitea reducerea pedepsei privative de libertate ca urmare a muncii prestate în cursul executării.

Astfel, pentru a stabili durata pedepsei pe care o mai avea de executat persoana în cauză în Bulgaria, instanța de trimitere bulgară a solicitat Curții să stabilească în special dacă decizia-cadru se opune unei norme naționale care autorizează statul de executare să acorde persoanei condamnate o reducere a pedepsei ca urmare a muncii pe care aceasta a prestat-o în cursul detenției sale în alt stat membru, în condițiile în care autoritățile competente ale acestuia din urmă nu au acordat, în conformitate cu dreptul acestuia, o astfel de reducere de pedeapsă.

Potrivit Curții, articolul 17 din Decizia-cadru 2008/909 trebuie interpretat în sensul că numai dreptul statului emitent este aplicabil, inclusiv cu privire la problema acordării unei eventuale reduceri de pedeapsă, părții din pedeapsă executate de persoana în cauză pe teritoriul statului menționat până la transferarea sa către statul de executare. În ceea ce privește dreptul acestui din urmă stat, el nu are vocația de a se aplica decât părții din pedeapsă care a rămas de executat de respectiva persoană după transferarea amintită pe teritoriul statului de executare. Prin urmare, autoritatea competentă în statul de executare pentru aspectele referitoare la executarea pedepsei nu poate să aplice în mod retroactiv dreptul său privind executarea pedepselor, în special reglementarea sa referitoare la reducerile de pedeapsă, în locul dreptului statului emitent în ceea ce privește partea din pedeapsă care a fost deja executată de persoana în cauză pe teritoriul acestui din urmă stat.

XI. CONCURENȚA

4. ÎNȚELEGERILE

În materia înțelegerilor merită semnalate șase hotărâri. Într-o primă hotărâre, Curtea a fost chemată să se pronunțe asupra participării pasive la o încălcare a dreptului concurenței. Într-o a doua hotărâre, Curtea a avut ocazia să abordeze anumite elemente ale relației dintre articolul 101 TFUE și dreptul brevetelor. Următoarele patru hotărâri privesc aplicarea Regulamentului nr. 1/2003⁵⁵ într-o procedură administrativă referitoare la o înțelegere.

În Hotărârea **Eturas și alții** (C-74/14, [EU:C:2016:42](#)), pronunțată la 21 ianuarie 2016, Curtea a adus precizări cu privire la *modurile pasive de participare la o încălcare a dreptului concurenței*. Întrebările preliminare adresate de instanța de trimitere erau rezultate dintr-un litigiu între 30 de agenții de turism și Consiliul Concurenței din Lituania în legătură, printre altele, cu problema participării respectivelor agenții la o încălcare a dreptului concurenței prin achiesare tacită. Toate agențiile de turism participau la un sistem comun informatizat de oferte de călătorie care permitea vânzarea de călătorii pe site-ul lor internet potrivit unui mod de rezervare

55] Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele [101] și [102] din Tratatul [FUE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167).

uniform. În cursul anului 2009, administratorul sistemului comun menționat a trimis agențiilor abonate, prin intermediul unei poște electronice personale, un mesaj prin care le avertiza că reducerile aferente produselor vândute prin intermediul respectivului sistem urmau să fie plafonate pe viitor. Ca urmare a difuzării acestui mesaj, măsura amintită a fost pusă în aplicare în cadrul exploatării sistemului de rezervare. În aceste împrejurări, instanța de trimitere a solicitat să se stabilească dacă se poate prezuma că agențiile abonate au avut cunoștință sau ar fi trebuit în mod necesar să aibă cunoștință de mesajul menționat și, în lipsa oricărei opoziții din partea lor cu privire la această practică, că au participat la o practică concertată în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE.

În ceea ce privește eventuala participare la o practică concertată, Curtea a considerat că se poate prezuma că agențiile de turism, de la momentul în care au avut cunoștință de mesajul trimis de administratorul sistemului comun informatizat de oferte de călătorie, au participat la o practică concertată în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE dacă nu s-au distanțat în mod public de această practică, nu au denunțat-o entităților administrative sau nu au adus alte probe pentru a combate această prezumție.

În legătură cu probele care trebuie aduse în această privință de diferitele părți din procedura principală, Curtea a observat că, deși articolul 2 din Regulamentul nr. 1/2003 guvernează expres atribuirea sarcinii probei unei încălcări a articolului 101 alineatul (1) TFUE, acest regulament nu conține, în schimb, dispoziții referitoare la aspectele procedurale mai specifice. Or, în lipsa unor norme ale Uniunii în materie, revine instanței naționale sarcina de a examina, în temeiul normelor naționale care guvernează aprecierea probelor și nivelul probatoriu necesar, dacă, în raport cu ansamblul circumstanțelor care îi sunt prezentate, transmiterea mesajului de către administratorul sistemului comun poate constitui o probă suficientă pentru a stabili că destinatarii săi aveau cunoștință de conținutul lui. În această privință, Curtea a precizat totuși că prezumția de nevinovăție se opune ca instanța națională să considere că simpla transmitere a mesajului menționat poate constitui o probă suficientă pentru a stabili că destinatarii săi trebuiau în mod necesar să aibă cunoștință de conținutul acestuia.

În Hotărârea din 7 iulie 2016, **Genentech** (C-567/14, [EU:C:2016:526](#)), Curtea s-a pronunțat *cu privire la compatibilitatea cu articolul 101 alineatul (1) TFUE a obligației unui beneficiar al unei licențe pentru brevet de a plăti redevența convenită pentru utilizarea tehnologiei brevetate, în pofida lipsei contrafacerii sau a anulării brevetului sau a brevetelor sub licență*. Reclamanta din cauza principală este o societate care își desfășura activitatea în sectorul farmaceutic și care deținea o licență neexclusivă mondială pentru utilizarea unui activator brevetat. În urma utilizării acestui activator fără încălcarea brevetelor sub licență, ea a refuzat să plătească o parte din redevența convenită în acordul de licență cu titularul brevetului. Prin sentință arbitrală, societatea farmaceutică a fost totuși obligată la plata redevenței contractuale. Instanța națională, sesizată cu litigiul rezultat din această sentință arbitrală, a solicitat Curții să stabilească dacă plata redevenței impune societății farmaceutice cheltuieli nejustificate în raport cu dreptul concurenței al Uniunii.

În prelungirea jurisprudenței Ottung⁵⁶, Curtea a considerat că dreptul concurenței nu interzice obligarea la plata unei redevențe pentru utilizarea activatorului brevetat în cauză, chiar dacă aceasta nu a determinat o contrafacere sau se consideră că nu a fost niciodată protejată în cazul anulării retroactive a brevetului. Această soluție se explică, potrivit Curții, prin faptul că redevența constituie prețul care trebuie plătit pentru a exploata comercial tehnologia brevetată cu asigurarea că concedentul nu își va exercita drepturile de proprietate industrială. Faptul că contractul poate fi reziliat în mod liber de licențiat permite să se excludă, în acest context, că plata redevenței aduce atingere concurenței prin restrângerea libertății de acțiune a licențiatului sau prin generarea unor efecte de blocare a pieței.

56| Hotărârea Curții din 12 mai 1989, *Ottung/Klee & Weilbach și alții* (320/87, [EU:C:1989:195](#)).

În sfârșit, Hotărârile **HeidelbergCement/Comisia** (C-247/14 P, [EU:C:2016:149](#)), **Schwenk Zement/Comisia** (C-248/14 P, [EU:C:2016:150](#)), **Buzzi Unicem/Comisia** (C-267/14 P, [EU:C:2016:151](#)) și **Italmobiliare/Comisia** (C-268/14 P, [EU:C:2016:152](#)), pronunțate la 10 martie 2016, au oferit Curții ocazia de a aduce precizări importante în ceea ce privește *întinderea obligației de motivare care revine Comisiei la elaborarea solicitărilor de informații în temeiul articolului 18 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1/2003*. Litigiul privea în special decizii prin care Comisia solicitase informații mai multor societăți cu privire la pretinsa participare a acestora la o înțelegere pe piața cimentului și pe piețele produselor conexe⁵⁷.

În ceea ce privește întinderea obligației de motivare a unei astfel de solicitări, Curtea a amintit mai întâi elementele esențiale de motivare impuse prin articolul 18 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1/2003. Potrivit acestei dispoziții, Comisia trebuie, printre altele, să indice temeiul juridic și scopul solicitării de informații, să precizeze informațiile solicitate și să stabilească termenul în care acestea trebuie furnizate. Această obligație specifică de motivare constituie o cerință fundamentală, în scopul nu numai de a pune în evidență caracterul justificat al solicitării de informații, ci și de a le acorda întreprinderilor în cauză posibilitatea de a înțelege întinderea obligației de colaborare care le revine, garantând în același timp dreptul lor la apărare.

În consecință, în cazul în care solicită informații în temeiul articolului 18 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1/2003, Comisia trebuie să indice în solicitarea sa obiectul investigației și să identifice pretinsa încălcare a normelor de concurență. În această privință, Curtea a precizat că, întrucât caracterul necesar al informării trebuie să fie apreciat în raport cu scopul menționat în solicitarea de informații, acest scop trebuie indicat cu suficientă precizie, în lipsa căreia ar fi imposibil să se stabilească dacă informarea este necesară, iar instanța nu și-ar putea exercita controlul.

Referindu-se la cadrul factual al cauzelor în discuție, Curtea a arătat de asemenea că, deși o solicitare de informații constituie, desigur, o măsură de investigare care este utilizată în general în cadrul fazei de investigare a cauzei, Comisia nu se poate limita la o motivare excesiv de succintă, vagă și generică, în condițiile în care dispunea de informații care i-ar fi permis să prezinte cu mai multă precizie suspiciunile de încălcare care planau asupra întreprinderilor în cauză. Astfel, Curtea, după ce a constatat că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a considerat că deciziile Comisiei erau suficient de motivate, a decis să anuleze hotărârile Tribunalului, precum și deciziile Comisiei.

5. AJUTOARELE DE STAT

În materia ajutoarelor de stat trebuie semnalate patru hotărâri: primele două vizează comunicări adoptate de Comisie în ceea ce privește ajutoarele care pot fi acordate în contextul crizei financiare și economice; celelalte două aduc precizări privind interpretarea condiției selectivității.

În Hotărârea **Grecia/Comisia** (C-431/14 P, [EU:C:2016:145](#)), pronunțată la 8 martie 2016, Curtea, întrunită în Marea Cameră, a confirmat în recurs *hotărârea Tribunalului*⁵⁸ *prin care s-a respins acțiunea în anulare formulată de Grecia împotriva unei decizii a Comisiei privind ajutoarele compensatorii plătite de organismul elen de asigurări agricole* (denumit în continuare „ELGA”)⁵⁹. Prin această decizie, Comisia a calificat drept ajutoare de stat ilegale anumite compensații plătite de ELGA agricultorilor greci pentru daune survenite ca urmare a unor condiții

57 | Deciziile C(2011) 2356 final, C(2011) 2361 final, C(2011) 2364 final și C(2011) 2367 final ale Comisiei din 30 martie 2011 privind o procedură de aplicare a articolului 18 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului (cazul COMP/39520 – Ciment și produse conexe).

58 | Hotărârea Tribunalului din 16 iulie 2014, **Grecia/Comisia** (T-52/12, [EU:T:2014:677](#)).

59 | Decizia 2012/157/UE a Comisiei din 7 decembrie 2011 privind ajutoarele compensatorii plătite de Agenția Elenă de Asigurări Agricole (ELGA) în cursul anilor 2008 și 2009 (JO 2012, L 78, p. 21).

climatice nefavorabile. În această privință, Comisia s-a referit printre altele la normele de conduită cuprinse în cadrul comunitar temporar (denumit în continuare „CCT”) pentru măsurile de ajutor de stat de sprijinire a accesului la finanțare în contextul actualei crize financiare și economice⁶⁰.

În hotărârea sa, Curtea a subliniat mai întâi că prestațiile furnizate de ELGA sunt prelevate din resurse de stat. Întrucât plățile efectuate de ELGA erau independente de cotizațiile achitate de agricultori în temeiul cotizației speciale de asigurare, ele constituiau, potrivit Curții, un avantaj pe care beneficiarii nu l-ar fi putut obține în condiții normale de piață și afectau astfel concurența.

În continuare, Curtea a respins argumentul Greciei potrivit căruia Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a apreciat că Comisia nu putea înlătura, ci era, dimpotrivă, obligată să aplice normele de conduită cuprinse în CCT. În această privință, Curtea a amintit că prin adoptarea unor norme de conduită precum cele conținute în CCT, Comisia și-a autolimitat puterea largă de apreciere a compatibilității cu piața internă a ajutoarelor destinate să remedieze o perturbare gravă a economiei unui stat membru, potrivit articolului 107 alineatul (3) litera (b) TFUE. Desigur, Comisia poate fi obligată să înlătore aceste norme de conduită, în special atunci când un stat membru invocă împrejurări excepționale care caracterizează un anumit sector al unui stat membru și se disting de cele vizate de astfel de orientări. Cu toate acestea, după cum a arătat Curtea, Grecia nu a demonstrat în fața Tribunalului că în sectorul agricol elen existau astfel de împrejurări care i-ar fi impus Comisiei să se abată de la CCT.

În cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 19 iulie 2016, **Kotnik și alții** (C-526/14, [EU:C:2016:570](#)), Marea Cameră a Curții a fost chemată să se pronunțe asupra *validității și a interpretării Comunicării Comisiei privind sectorul bancar*⁶¹, în special asupra cerinței, pentru ca ajutoarele acordate în acest sector să poată fi considerate compatibile, a unei repartizări a sarcinilor în rândul acționarilor și al creditorilor subordonați pentru acoperirea costurilor de restructurare a băncilor aflate în dificultate. În litigiul principal, Curtea Constituțională din Slovenia a fost sesizată cu mai multe cereri de control al constituționalității legii naționale privind sectorul bancar. În temeiul acestei legi, Banca Centrală din Slovenia a adoptat, în urma crizei financiare mondiale, o decizie de instituire a unor măsuri cu caracter extraordinar în vederea recapitalizării, a salvării și, respectiv, a lichidării a cinci bănci slovene. În conformitate cu Comunicarea privind sectorul bancar, decizia Băncii Centrale prevedea lichidarea fondurilor proprii ale acționarilor băncilor, precum și a datoriei subordonate. Instanța de trimitere ridica problema conformității cu dreptul Uniunii a condiției „repartizării sarcinilor” prevăzute de comunicare.

Curtea a amintit mai întâi că efectul adoptării unor norme de conduită precum cele cuprinse în Comunicarea privind sectorul bancar echivalează cu cel al unei autolimitări de către Comisie în exercitarea puterii sale de apreciere, în sensul că, dacă un stat membru notifică Comisiei un proiect de ajutor de stat care este conform acestor norme, Comisia trebuie, în principiu, să autorizeze acest proiect. În plus, statele membre își mențin facultatea de a notifica Comisiei proiecte de ajutor de stat care nu îndeplinesc criteriile prevăzute de această comunicare, iar Comisia poate autoriza astfel de proiecte în împrejurări excepționale. Din aceasta reiese că Comunicarea privind sectorul bancar nu este susceptibilă să creeze obligații autonome în sarcina statelor membre, ci se limitează la a stabili condițiile pentru asigurarea compatibilității cu piața internă a ajutoarelor de stat acordate băncilor în contextul crizei financiare.

60 | Cadrul comunitar temporar pentru măsurile de ajutor de stat de sprijinire a accesului la finanțare în contextul actualei crize financiare și economice, care rezultă din Comunicarea Comisiei Europene din 17 decembrie 2008 (JO 2009, C 261, p. 1), și modificat prin Comunicarea Comisiei din 31 octombrie 2009 (JO 2009, C 261, p. 2).

61 | Comunicarea Comisiei privind aplicarea, de la 1 august 2013, a normelor privind ajutoarele de stat pentru măsurile de sprijin în favoarea băncilor în contextul crizei financiare („Comunicarea privind sectorul bancar”) (JO 2013, C 216, p. 1).

În ceea ce privește condiția repartizării sarcinilor în rândul acționarilor și al creditorilor subordonați în vederea autorizării unui ajutor de stat de către Comisie, Curtea a subliniat că respectiva comunicare a fost adoptată în temeiul unei dispoziții a Tratatului FUE potrivit căreia Comisia poate considera ca fiind compatibile cu piața internă ajutoarele destinate să remedieze perturbări grave ale economiei unui stat membru. În acest context, măsurile de repartizare a sarcinilor urmăresc să garanteze că, înainte de acordarea oricărui ajutor de stat, băncile care prezintă un deficit al capitalului lor se străduiesc, împreună cu investitorii, să diminueze acest deficit, în special printr-o mobilizare a capitalurilor proprii, precum și printr-o contribuție a creditorilor subordonați, astfel de măsuri fiind susceptibile să limiteze importanța ajutorului de stat acordat. O soluție contrară ar risca să provoace denaturări ale concurenței, în măsura în care băncile ai căror acționari și creditorii subordonați nu ar fi contribuit la diminuarea deficitului de capital ar primi un ajutor de stat mai ridicat decât cel care ar fi fost suficient pentru a acoperi deficitul rezidual al capitalului. Pe de altă parte, prin adoptarea acestei comunicări, Comisia nu a încălcat competențele acordate Consiliului Uniunii Europene.

În continuare, potrivit Curții, faptul că creditorii subordonați nu aveau obligația de a contribui la salvarea instituțiilor de credit în cursul primelor faze ale crizei financiare internaționale nu permite acestor creditori să se prevaleze de principiul protecției încrederii legitime. Pe de altă parte, întrucât acționarii răspund pentru datoriile băncii în limita capitalului social al acesteia, faptul că respectiva comunicare impune ca, pentru acoperirea deficitului de capital al unei bănci, acești acționari să contribuie, înainte de acordarea unui ajutor de stat, la absorbția pierderilor suferite de bancă în aceeași măsură precum în absența unui astfel de ajutor nu poate fi considerat ca afectând dreptul lor de proprietate. În plus, cu privire la problema validității comunicării în raport cu prevederile Directivei 2012/30⁶², Curtea a arătat că această directivă prevede în esență că orice majorare sau reducere a capitalului societăților pe acțiuni trebuie supusă hotărârii adunării generale a societății. Or, Comunicarea privind sectorul bancar nu conține nicio dispoziție specială cu privire la procedurile juridice prin care măsurile de repartizare a sarcinilor trebuie puse în aplicare. În consecință, deși statele membre pot fi eventual puse în situația, într-un caz determinat, de a adopta astfel de măsuri de repartizare a sarcinilor fără acordul adunării generale a societății, acest fapt nu poate totuși repune în discuție validitatea Comunicării privind sectorul bancar în raport cu dispozițiile Directivei 2012/30.

În ceea ce privește măsurile de conversie sau de reducere a valorii titlurilor subordonate, Curtea a arătat că Comunicarea privind sectorul bancar nu obligă statele membre să impună băncilor aflate în dificultate, înainte de acordarea oricărui ajutor de stat, să convertească titlurile subordonate în fonduri proprii sau să efectueze o reducere a valorii lor și nici să facă astfel încât aceste titluri să contribuie deplin la acoperirea pierderilor. Într-un asemenea caz, ajutorul de stat preconizat nu va putea totuși să fie privit ca fiind limitat la strictul necesar. Prin urmare, statul membru, precum și băncile beneficiare ale acestui ajutor își asumă riscul de a li se opune o decizie a Comisiei care declară respectivul ajutor incompatibil cu piața internă.

În Hotărârea **Comisia/Hansestadt Lübeck** (C-524/14 P, [EU:C:2016:971](#)), pronunțată la 21 decembrie 2016, care confirmă hotărârea Tribunalului atacată, Curtea, întrunită în Marea Cameră, a precizat nu numai jurisprudența sa referitoare la *cerința interesului de a exercita acțiunea în cadrul acțiunilor în anulare împotriva unei decizii în materia ajutoarelor de stat*, ci și pe cea privind *criteriul selectivității unui ajutor*. Această cauză avea la origine un litigiu privind o decizie a Comisiei de deschidere a procedurii oficiale de investigare prevăzute la articolul 108 alineatul (2) TFUE⁶³ în legătură, printre altele, cu un regulament privind taxele aeroportului din Lübeck care se

62 | Directiva 2012/30/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de coordonare, în vederea echivalării, a garanțiilor impuse societăților comerciale în statele membre, în înțelesul articolului 54 al doilea paragraf din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, pentru protejarea intereselor asociaților sau terților, în ceea ce privește constituirea societăților comerciale pe acțiuni și menținerea și modificarea capitalului acestora (JO 2012, L 315, p. 74).

63 | Decizia C(2012) 1012 final a Comisiei din 22 februarie 2012 privind ajutoarele de stat SA.27585 și SA.31149 (2012/C) (ex NN/2012, ex CP 31/2009 și CP 162/2010) – Germania.

aplica tuturor companiilor aeriene care utilizau acest aeroport, cu excepția cazului unui acord încheiat între administratorul aeroportului și o companie aeriană. Regulamentul fusese adoptat de o societate, deținută de orașul Lübeck, care exploatare acest aeroport, vândut ulterior unei societăți private. Prin decizia în litigiu, Comisia, apreciind că acest regulament era susceptibil să cuprindă un ajutor de stat, a deschis o procedură oficială de investigare. În urma unei acțiuni în anulare formulate de orașul Lübeck, această decizie a fost anulată de Tribunal în hotărârea atacată cu recurs⁶⁴.

În ceea ce privește interesul de a exercita acțiunea al orașului Lübeck, Curtea a confirmat că acesta din urmă și-a menținut interesul de a solicita anularea deciziei de deschidere chiar și după vânzarea aeroportului către investitorul privat. În această privință, Curtea a considerat că, după privatizarea aeroportului, orașul rămâne expus riscului ca o instanță națională să dispună recuperarea eventualelor ajutoare acordate în perioada în care controla întreprinderea proprietară a aeroportului vizat de măsura care făcea obiectul investigației. Prin urmare, în lipsa unei decizii finale a Comisiei de închidere a procedurii oficiale de investigare, efectele deciziei de deschidere se mențin, astfel încât orașul are în continuare interesul de a solicita anularea deciziei respective.

În ceea ce privește caracterul selectiv al regulamentului referitor la taxe repus în discuție de Comisie, Comisia a subliniat că o măsură de stat de care beneficiază numai un sector de activitate sau o parte din întreprinderile din acest sector nu este în mod necesar selectivă. Astfel, faptul că, în speță, aeroportul din Lübeck se află în concurență directă cu cel din Hamburg sau cu alte aeroporturi germane și că numai companiile aeriene care utilizează aeroportul din Lübeck beneficiază de avantajele eventual conferite prin regulamentul în discuție nu este suficient pentru a demonstra caracterul selectiv al acestui regulament. Curtea a subliniat în această privință că, întrucât administratorul aeroportului din Lübeck a adoptat regulamentul menționat în exercitarea unei competențe proprii, cadrul de referință pertinent pentru a examina caracterul selectiv al taxelor aeroportuare în discuție este însuși acest regulament, iar nu o reglementare mai generală privind ansamblul aeroporturilor germane. Or, atât timp cât regulamentul în discuție este aplicabil fără distincție tuturor companiilor aeriene care utilizează aeroportul din Lübeck, Tribunalul a apreciat în mod întemeiat că Comisia a considerat în mod eronat acest regulament ca fiind o măsură selectivă.

În Hotărârea din 21 decembrie 2016, **Comisia/World Duty Free Group** (C-20/15 și C-21/15, [EU:C:2016:981](#)), prin care a anulat hotărârile atacate ale Tribunalului, Curtea, întrunită în Marea Cameră, s-a pronunțat de asemenea asupra criteriului *selectivității avantajului în vederea calificării unei măsuri ca ajutor de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE*. Cele două hotărâri ale Tribunalului⁶⁵ au anulat în parte Deciziile 2011/5⁶⁶ și 2011/282⁶⁷ ale Comisiei prin care s-a declarat incompatibil cu piața comună un avantaj fiscal care permitea întreprinderilor impozabile în Spania amortizarea fondului comercial care rezultă din achiziții de titluri de participare în întreprinderi străine și s-a dispus obligarea Regatului Spaniei la recuperarea ajutoarelor acordate în temeiul acestui regim.

Curtea a concluzionat că, în hotărârile atacate, Tribunalul a săvârșit o eroare de drept la interpretarea condiției referitoare la selectivitate, întrucât a cenzurat deciziile Comisiei pentru motivul că, în ceea ce privește o măsură

64 | Hotărârea Tribunalului din 9 septembrie 2014, *Hansestadt Lübeck/Comisia* (T-461/12, [EU:T:2014:758](#)).

65 | Hotărârile Tribunalului din 7 noiembrie 2014, *Autogrill España/Comisia* (T-219/10, [EU:T:2014:939](#)) și *Banco Santander și Santusa/Comisia* (T-399/11, [EU:T:2014:938](#)).

66 | Decizia 2011/5/CE a Comisiei din 28 octombrie 2009 privind amortizarea fiscală a fondului comercial financiar în cazul achiziționării unor titluri de participare străine C 45/07 (ex NN 51/07, ex CP 9/07) pusă în aplicare de Spania (JO 2011, L 7, p. 48).

67 | Decizia 2011/282/UE a Comisiei din 12 ianuarie 2011 privind amortizarea fiscală a fondului comercial financiar în cazul achiziționării unor titluri de participare străine C 45/07 (ex NN 51/07, ex CP 9/07) pusă în aplicare de Spania (JO 2011, L 135, p. 1).

a priori accesibilă oricărei întreprinderi – independent de natura activității sale economice – interesate să achiziționeze un titlu de participare într-o întreprindere străină, aceste decizii nu au determinat o anumită categorie de întreprinderi favorizate de măsura fiscală în discuție și întrucât, în consecință, a omis să verifice dacă Comisia analizase efectiv și stabilise caracterul discriminatoriu al acestei măsuri. Curtea a precizat că nu se poate impune Comisiei, pentru stabilirea selectivității măsurii în cauză, să identifice anumite caracteristici proprii și specifice comune întreprinderilor beneficiare ale avantajului fiscal, care să permită să fie distinse de cele care sunt excluse de la acesta. Astfel, este important în acest scop numai faptul că măsura, indiferent de forma sa sau de tehnica de reglementare utilizată, are ca efect plasarea întreprinderilor beneficiare într-o situație mai avantajoasă decât cea a altor întreprinderi, deși ansamblul acestor întreprinderi se află într-o situație de fapt și de drept comparabilă în raport cu obiectivul urmărit de regimul fiscal în cauză, iar această diferențiere nu este justificată de natura și de economia respectivului regim.

În plus, Curtea a apreciat că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept suplimentară prin faptul că a considerat că, în speță, categoria întreprinderilor beneficiare în raport cu care trebuie să se examineze caracterul selectiv al măsurii fiscale în discuție era cea constituită din întreprinderile exportatoare. Astfel, în aplicarea principiilor menționate mai sus, care se aplică în întregime ajutoarelor fiscale la export, o măsură precum măsura în discuție, care urmărește să favorizeze exporturile, poate fi considerată selectivă dacă beneficiază de aceasta întreprinderile care realizează operațiuni transfrontaliere, în special operațiuni de investiții, în detrimentul altor întreprinderi care, aflându-se într-o situație de fapt și de drept comparabilă în raport cu obiectivul urmărit de regimul fiscal în cauză, efectuează operațiuni de aceeași natură pe teritoriul național.

XII. DISPOZIȚIILE FISCALE

În Hotărârea din 28 iulie 2016, **Ordre des barreaux francophones et germanophone și alții** (C-543/14, [EU:C:2016:605](#)), Curtea s-a pronunțat asupra validității și a interpretării Directivei 2006/112⁶⁸ în raport cu supunerea la plata taxei pe valoarea adăugată (TVA) a serviciilor avocaților. Litigiul principal își avea originea în legea belgiană care a eliminat scutirea de la plata TVA-ului pentru aceste servicii. Instanța de trimitere a solicitat Curții să stabilească dacă perceperea TVA-ului pentru serviciile prestate de avocați, prevăzută de directiva menționată, care implică o majorare a costurilor acestor servicii pentru justițiabilii care nu sunt obligați la plata TVA-ului și care nu beneficiază de asistență juridică, este compatibilă cu dreptul de acces la justiție consacrat la articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale.

În raport, mai întâi, cu dreptul la o cale de atac efectivă și cu principiul egalității armelor garantat la articolul 47 din cartă, Curtea a apreciat că examinarea articolului 1 alineatul (2) și a articolului 2 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2006/112 nu a revelat niciun element de natură să le afecteze validitatea, în măsura în care aceste dispoziții supun la plata TVA-ului serviciile prestate de avocați în favoarea justițiabililor care nu beneficiază de asistență juridică. Pe de o parte, în ceea ce privește acești justițiabili, despre care se presupune că dispun de resurse suficiente pentru a avea acces la justiție prin reprezentarea lor de către un avocat, dreptul la o cale de atac efectivă nu garantează în principiu un drept ca prestațiile menționate să fie scutite de TVA. Impunerea costurilor legate de aplicarea TVA-ului nu poate fi pusă la îndoială în raport cu dreptul menționat decât dacă aceste costuri au un caracter insurmontabil sau sunt de natură să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii.

Pe de altă parte, principiul egalității armelor nu implică obligația de a trata părțile pe picior de egalitate în ceea ce privește costurile financiare suportate în cadrul procedurii judiciare. Astfel, potrivit Curții, dacă

68 | Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (JO 2006, L 347, p. 1, Ediție specială, 09/vol. 3, p. 7).

perceperea TVA-ului și exercitarea dreptului de deducere pot să confere, pentru onorarii într-un cuantum identic, un avantaj pecuniar justițiabilului care are calitatea de persoană impozabilă, în raport cu justițiabilul neimpozabil, acest avantaj pecuniar nu poate totuși să afecteze echilibrul procedural dintre părți și nici să creeze o situație net dezavantajoasă.

În continuare, Curtea a constatat că articolul 9 alineatele (4) și (5) din Convenția privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu (Convenția de la Aarhus) nu poate fi invocat în scopul aprecierii validității articolelor citate anterior din Directiva 2006/112. Astfel, articolul 9 alineatele (4) și (5) din Convenția de la Aarhus, la care Uniunea este parte, nu conține nicio obligație necondiționată și suficient de precisă care să poată governa în mod direct situația juridică a particularilor și nu poate, așadar, să fie invocat în susținerea unei excepții întemeiate pe pretinsa nelegalitate a unei directive a Uniunii.

În ceea ce privește, în sfârșit, problema unei eventuale scutiri a serviciilor prestate de avocați în favoarea justițiabililor care beneficiază de asistență juridică, Curtea a apreciat că articolul 132 alineatul (1) litera (g) din Directiva 2006/112 trebuie să fie interpretat în sensul că respectivele servicii nu sunt scutite de TVA. Astfel, aplicarea scutirii prevăzute de această dispoziție este supusă caracterului social al serviciilor în discuție, ceea ce implică să se țină seama de obiectivele urmărite de prestatorii de servicii în cauză apreciate în ansamblul lor și de stabilitatea angajamentului social al acestora. Curtea a precizat că serviciile în cauză trebuie să fie deci direct legate de ajutorul social și de securitatea socială și că scutirea este, în plus, limitată la prestațiile de servicii efectuate de organisme recunoscute ca având un caracter social. Prin urmare, având în vedere în special lipsa de stabilitate a unui eventual angajament social din partea lor, categoria profesională a avocaților și a *avoués* în general nu poate fi considerată ca prezentând un caracter social în sensul articolului 132 alineatul (1) litera (g) din Directiva 2006/112. Mai precis, în cadrul regimului național de asistență juridică în discuție, în care aceste servicii nu sunt furnizate de toți avocații, ci doar de cei care se oferă voluntari și care sunt înscrși pe o listă stabilită anual, furnizarea acestor servicii nu constituie decât un obiectiv printre altele ale profesiei de avocat. Așadar, respectivele prestații nu pot fi scutite de TVA în temeiul articolului 132 alineatul (1) litera (g) din Directiva 2006/112.

XIII. APROPIEREA LEGISLAȚIILOR

1. PROPRIETATEA INTELECTUALĂ ȘI INDUSTRIALĂ

În domeniul proprietății intelectuale și industriale merită semnalate cinci hotărâri: primele patru privesc chestiuni referitoare la dreptul de autor legate în special de comunicațiile electronice. Cea de a cincea privește rambursarea cheltuielilor de judecată de către partea care a căzut în pretenții într-un litigiu referitor la o atingere adusă unui drept de proprietate intelectuală.

În primul rând, la 9 iunie 2016, în Hotărârea **EGEDA și alții** (C-470/14, [EU:C:2016:418](#)), Curtea s-a pronunțat asupra *sistemului de finanțare a compensației echitabile prevăzute la articolul 5 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2001/29⁶⁹ și destinate autorilor în cazul reproducerii de către o persoană fizică pentru uz personal a operelor lor*. Cauza principală privea reglementarea spaniolă de instituire a unui sistem de compensație echitabilă pentru copia privată finanțat din bugetul general al statului. În acest cadru, poziția bugetară destinată plății

69 | Directiva 2001/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională (JO 2001, L 167, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230).

compensației echitabile trebuia considerată ca fiind alimentată de totalitatea resurselor înscrise în buget și, prin urmare, de totalitatea contribuabililor, inclusiv persoanele juridice.

În această privință, Curtea a considerat că, ținând seama de marja largă de apreciere deținută de statele membre atunci când delimitează diferenții parametri ai sistemului de compensație echitabilă în dreptul lor intern, articolul 5 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2001/29 nu se opune, de principiu, ca statele membre care au decis instituirea excepției plății drepturilor de reproducere pentru copia privată să opteze pentru stabilirea, în acest cadru, a unui sistem de finanțare a compensației nu printr-o redevență, ci din bugetul lor general. Curtea a amintit însă că excepția privind copia privată este concepută exclusiv în favoarea persoanelor fizice care efectuează sau au capacitatea să efectueze reproduceri ale operelor sau ale altor obiecte protejate pentru uz personal și în scopuri care nu sunt direct sau indirect comerciale. Prin urmare, aceste persoane sunt cele care cauzează un prejudiciu titularilor dreptului de autor și care sunt în principiu obligate să finanțeze în schimb compensația echitabilă. În ceea ce le privește, persoanele juridice sunt excluse de la beneficiul respectivei excepții. În acest context, deși statele membre au, desigur, posibilitatea să instituie un sistem de compensație echitabilă finanțat prin intermediul unei redevențe la a cărei plată sunt obligate, în anumite condiții, persoane juridice, asemenea persoane juridice nu pot, în orice caz, să rămână în final debitoare efective ale obligației aferente respectivei redevențe. Acest principiu se aplică, potrivit Curții, în toate cazurile în care un stat membru a introdus excepția privind copia privată, independent de sistemul de finanțare instituit. În consecință, Curtea a apreciat că articolul 5 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2001/29 se opune unui sistem de compensație echitabilă pentru copia privată care este finanțat din bugetul general de stat, fără a fi astfel posibil să se garanteze că valoarea acestei compensații este în final suportată de utilizatorii de copii private.

În al doilea rând, în Hotărârea **GS Media** (C-160/15, [EU:C:2016:644](#)), pronunțată la 8 septembrie 2016, Curtea a examinat problema *dacă și în ce împrejurări eventuale faptul de a posta pe un site internet un hyperlink către opere protejate, disponibile în mod liber pe un alt site internet, fără autorizația titularului dreptului de autor constituie o „comunicare publică”* în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29. Această hotărâre se înscrie în cadrul unui litigiu între o societate care exploatează un site internet de știri și un editor de revistă care deține drepturile de autor asupra anumitor fotografii. Respectiva societate a publicat pe acest site un articol și un hyperlink care trimitea cititorii către un alt site internet unde fotografiile în discuție erau puse la dispoziția publicului fără consimțământul autorului.

Amintind că noțiunea „comunicare publică” implică o apreciere individualizată, Curtea a arătat că, atunci când postarea unui hyperlink către o operă disponibilă în mod liber pe un alt site internet este efectuată de o persoană care, procedând în acest fel, nu urmărește un scop lucrativ, trebuie să se țină cont de împrejurarea că această persoană nu știe și nu poate în mod rezonabil să știe că această operă a fost publicată pe internet fără autorizarea titularului dreptului de autor. În schimb, atunci când o astfel de persoană știa sau trebuia să știe că hyperlinkul conferă accesul la o operă publicată nelegal pe internet, de exemplu din cauză că a fost avertizată de titularii dreptului de autor, este necesar să se aprecieze că furnizarea acestui hyperlink constituie o „comunicare publică”. Situația este aceeași în ipoteza în care respectivul hyperlink permite utilizatorilor site-ului internet pe care acesta se află să evite măsuri de restricție luate de site-ul unde se află opera protejată cu scopul de a restrânge doar la abonați accesul publicului la aceasta.

Pe de altă parte, Curtea a apreciat că, atunci când postarea unor hyperlinkuri se realizează în scop lucrativ, precum în speță, este de așteptat ca autorul unei astfel de postări să efectueze verificările necesare pentru a se asigura că opera vizată nu este publicată nelegal pe site-ul la care conduc respectivele hyperlinkuri. Astfel, trebuie să se prezume că această postare a intervenit cunoscându-se pe deplin natura protejată a operei în cauză și eventuala lipsă a unei autorizații de publicare pe internet din partea titularului dreptului de autor. În asemenea împrejurări și în măsura în care această prezumție refragabilă nu este răsturnată, actul care constă în postarea unui hyperlink care poate fi accesat către o operă nelegal publicată pe internet constituie o

„comunicare publică”. În schimb, nu va fi vorba despre comunicare „publică” în ipoteza în care operele la care se permite accesul prin respectivele hiperlinkuri au fost puse în mod liber la dispoziție pe un alt site internet cu acordul titularului dreptului de autor.

În al treilea rând, la 10 noiembrie 2016, în Hotărârea **Vereniging Openbare Bibliotheken** (C-174/15, [EU:C:2016:856](#)), Curtea a fost chemată să se pronunțe asupra problemei *dacă regimul de împrumut al cărților în format digital de către biblioteci publice poate fi asimilat, în raport cu dispozițiile Directivei 2006/115⁷⁰, celui al împrumuturilor de cărți tradiționale*. Litigiul principal opunea o asociație care reunea bibliotecile publice din Țările de Jos unei fundații însărcinate cu colectarea remunerațiilor datorate autorilor, în legătură cu o eventuală încălcare a drepturilor lor exclusive în materia închirierii și a împrumutului operelor.

Curtea a constatat mai întâi că nu există niciun motiv decisiv care să permită excluderea în orice situație a împrumutului de copii digitale și de obiecte necorporale din domeniul de aplicare al Directivei 2006/115. În continuare, a verificat dacă împrumutul public al unei copii a unei cărți în format digital, potrivit modelului „one copy, one user”, poate intra sub incidența articolului 6 alineatul (1) din directivă, care prevede posibilitatea unei derogări de la drepturile exclusive ale autorilor pentru împrumuturile publice în schimbul unei remunerații echitabile. În această privință, Curtea a constatat că, dată fiind importanța împrumuturilor publice de cărți digitale și pentru a menține atât efectul util al acestei derogări pentru împrumutul public, cât și contribuția acesteia la promovarea culturală, nu se poate exclude că ea se aplică în cazul în care operațiunea efectuată de o bibliotecă accesibilă publicului prezintă caracteristici comparabile în esență cu cele ale împrumuturilor de opere imprimate. Prin urmare, Curtea a considerat că noțiunea „împrumut” în sensul Directivei 2006/115 include și împrumutul unei copii a unei cărți în format digital, după modelul „one copy, one user”.

Statele membre pot să stabilească condiții suplimentare susceptibile să amelioreze protecția drepturilor autorilor, peste ceea ce prevede în mod explicit Directiva 2006/115. În cazul de față, legislația neerlandeză impune ca o copie a unei cărți în format digital pusă la dispoziție de biblioteca publică să fie pusă în circulație printr-o primă vânzare sau printr-un prim altfel de transfer al proprietății acestei copii în Uniune de către titularul dreptului de distribuție sau cu acordul acestuia. Potrivit Curții, o astfel de condiție suplimentară trebuie să fie considerată drept compatibilă cu directiva menționată.

În ceea ce privește, în sfârșit, cazul în care o copie a unei cărți în format digital a fost obținută din surse nelegale, Curtea a amintit că unul dintre obiectivele Directivei 2006/115 este acela de a lupta împotriva pirateriei și a arătat că admiterea împrumutului unei astfel de copii este susceptibilă să determine producerea unui prejudiciu nejustificat titularilor dreptului de autor. În consecință, potrivit Curții, derogarea pentru împrumutul public nu se aplică punerii la dispoziție de către o bibliotecă publică a unei copii a unei cărți în format digital în cazul în care această copie a fost obținută din surse nelegale.

În al patrulea rând, în Hotărârea din 16 noiembrie 2016, **Souliez și Dore** (C-301/15, [EU:C:2016:878](#)), Curtea s-a pronunțat asupra *dreptului de opoziție al autorilor față de reproducerea și comunicarea publică, în format digital, a unor cărți indisponibile în comerț*, în raport cu dispozițiile Directivei 2001/29⁷¹. Litigiul principal se desfășura între doi autori francezi și Republica Franceză, în legătură cu legalitatea unui decret referitor la exploatarea digitală a cărților publicate înainte de 2001 și care nu mai sunt difuzate și nici publicate.

70 | Directiva 2006/115/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind dreptul de închiriere și de împrumut și anumite drepturi conexe dreptului de autor în domeniul proprietății intelectuale (JO 2006, L 376, p. 28, Ediție specială, 17/vol. 3 p. 14).

71 | Directiva 2001/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională (JO 2001, L 167, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230).

În această privință, Curtea a apreciat că articolul 2 litera (a) și articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29 se opun posibilității ca o reglementare națională să acorde unei societăți autorizate de colectare și de distribuire a drepturilor de autor exercitarea dreptului de a autoriza reproducerea și comunicarea publică în format digital a cărților așa-zis „indisponibile”, acordând totodată autorilor cărților respective sau avânzilor-cauză ai acestora dreptul de a se opune sau de a pune capăt acestei exercitări în termen de șase luni de la data introducerii cărților respective într-o bază de date instituită în acest scop. Astfel, sub rezerva excepțiilor și a limitărilor prevăzute expres de directiva menționată, autorii au dreptul exclusiv de a autoriza sau de a interzice reproducerea și comunicarea publică a operelor lor. În aceste condiții, pentru a putea fi admis consimțământul prealabil implicit al unui autor la utilizarea uneia dintre operele sale, fiecare autor trebuie să fie efectiv informat cu privire la utilizarea în viitor a operei sale de către un terț și cu privire la mijloacele puse la dispoziția sa în scopul interzicerii utilizării în cazul în care intenționează acest lucru.

În speță, în raport cu condițiile formale și substanțiale definite de reglementarea franceză pentru a se opune sau pentru a pune capăt exercitării dreptului în cauză de către societatea autorizată în discuție, Curtea a considerat că respectiva reglementare nu garantează informarea efectivă și individualizată a autorilor, astfel încât o simplă lipsă a unei opoziții din partea lor nu poate fi considerată drept expresia consimțământului lor implicit în legătură cu utilizarea operelor lor, cu atât mai mult cu cât nu se poate prezuma în mod rezonabil că, în lipsa unei opoziții din partea lor, toți autorii cărților „uite” sunt în favoarea „readucerii la viață” a operelor lor în format digital. Pe de altă parte, dreptul autorului de a pune capăt exploatarea viitoare a operei sale în format digital trebuie să poată fi exercitat fără a fi necesar să depindă de voința concordantă a altor persoane decât cele pe care autorul le-a autorizat în prealabil să procedeze la o astfel de exploatare digitală. În special, autorul unei opere trebuie să poată pune capăt acestei exploatare fără a fi necesar să se supună în prealabil unei formalități care constă în a dovedi că nu există alte persoane care să fie titulare ale altor drepturi asupra respectivei opere, precum cele privind exploatarea sa în format tipărit.

În al cincilea rând, Hotărârea **United Video Properties** (C-57/15, [EU:C:2016:611](#)), pronunțată la 28 iulie 2016, a dat ocazia Curții să interpreteze noțiunile „*cheltuieli de judecată rezonabile și proporționale*” și „*celelalte cheltuieli*” în sensul articolului 14 din Directiva 2004/48⁷². Potrivit acestui articol, astfel de cheltuieli făcute de partea care a obținut câștig de cauză sunt în principiu suportate de partea care a pierdut, în afară de cazul când principiul echității nu permite acest lucru. Litigiul principal, care avea la origine o încălcare a unui brevet, privea doar cheltuielile de judecată care trebuiau rambursate părții care a avut câștig de cauză. Aceasta contesta conformitatea cu articolul menționat a unei reglementări naționale care oferă instanței posibilitatea de a ține seama de caracteristicile specifice ale cauzei și, în același timp, pe de o parte, presupune un sistem de tarife forfetare ce prevăd un plafon absolut de rambursare în materia costurilor pentru asistența acordată de un avocat, iar, pe de altă parte, nu prevede rambursarea costurilor de consultanță tehnică decât în cazul unei fapte culpabile săvârșite de partea care cade în pretenții.

În ceea ce privește tarifele forfetare pentru rambursarea onorariilor de avocat, Curtea a considerat că o reglementare care prevede astfel de tarife ar putea în principiu să fie justificată, cu condiția să urmărească asigurarea caracterului rezonabil al cheltuielilor care trebuie rambursate, ținând seama de factori precum obiectul litigiului, valoarea sa ori efortul care trebuie depus pentru apărarea dreptului în cauză. În schimb, nu poate fi justificată o reglementare care impune tarife forfetare mult inferioare tarifelor medii efectiv aplicate serviciilor avocațiale în statul membru în cauză. În plus, în măsura în care articolul 14 din Directiva 2004/48 prevede că cheltuielile de judecată trebuie să fie „proporționale”, acesta se opune unei reglementări naționale care prevede tarife forfetare care, din cauza cuantumurilor maxime prea puțin ridicate pe care le presupun,

72 | Directiva 2004/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală (JO 2004, L 157, p. 45, Ediție specială, 17/vol. 2, p. 56, rectificare în JO 2004, L 195, p. 16).

nu garantează că măcar o parte semnificativă și corespunzătoare dintre cheltuielile rezonabile efectuate de partea care a obținut câștig de cauză este suportată de partea care cade în pretenții.

În ceea ce privește costurile de consultanță tehnică, Curtea a considerat că articolul 14 din Directiva 2004/48 se opune unor norme naționale care nu prevăd rambursarea costurilor de consultanță tehnică decât în cazul unei fapte culpabile săvârșite de partea care cade în pretenții, din moment ce aceste servicii, independent de natura lor, sunt indispensabile pentru a putea introduce în mod util o acțiune în justiție care urmărește să asigure respectarea unui drept de proprietate intelectuală. Astfel, aceste cheltuieli intră în categoria „celorlalte cheltuieli” direct și strâns legate de o asemenea acțiune care trebuie, potrivit respectivei dispoziții, să fie suportate de partea care a căzut în pretenții.

2. PROTECȚIA DATELOR CU CARACTER PERSONAL

În cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 19 octombrie 2016, **Breyer** (C-582/14, [EU:C:2016:779](#)), Curtea a avut ocazia să aducă precizări cu privire la noțiunea „date cu caracter personal”, precum și cu privire la realizarea interesului legitim urmărit de operator, în sensul articolului 2 litera (a) și, respectiv, al articolului 7 litera (f) din Directiva 95/46/CE⁷³, în contextul stocării adreselor de protocol internet („adrese IP”) de către un furnizor de servicii de comunicații electronice. Reclamantul din litigiul principal a solicitat să se interzică Republicii Federale Germania să înregistreze sau să permită înregistrarea de către terți a datelor informatice care erau transmise la terminarea fiecărei consultări a site-urilor internet care aparțin organismelor federale germane. Astfel, furnizorul de servicii de comunicații electronice al organismelor federale germane înregistra date care constau într-o adresă IP dinamică⁷⁴, precum și în data și ora sesiunii de consultare a site-ului. Aceste date nu ofereau, singure, acestui furnizor posibilitatea de a identifica utilizatorul, în timp ce furnizorul de acces la internet dispunea, la rândul său, de informații suplimentare care, dacă ar fi coroborate cu această adresă IP, ar permite identificarea utilizatorului menționat.

În primul rând, Curtea a considerat că o adresă IP dinamică, înregistrată de un furnizor de servicii de comunicații electronice cu ocazia consultării de către o persoană a unui site internet pe care acest furnizor îl pune la dispoziția publicului, constituie pentru furnizorul respectiv o dată cu caracter personal, în sensul articolului 2 litera (a) din Directiva 95/46, în cazul în care acesta dispune de mijloace legale care îi permit să identifice persoana vizată cu ajutorul informațiilor suplimentare ale acestei persoane de care dispune furnizorul de acces la internet.

În al doilea rând, Curtea a analizat reglementarea națională în cauză, potrivit căreia un furnizor de servicii de comunicații electronice poate colecta și utiliza datele cu caracter personal aferente unui utilizator al acestor servicii, în lipsa consimțământului acestuia, numai în măsura în care această colectare și această utilizare sunt necesare pentru a permite și a factura utilizarea concretă a serviciilor respective de către acest utilizator, fără ca obiectivul care vizează asigurarea funcționalității generale a serviciilor amintite să poată justifica utilizarea datelor menționate după o sesiune de consultare a acestora. Potrivit Curții, articolul 7 litera (f) din Directiva 95/46 se opune unei asemenea reglementări. Astfel, potrivit respectivei dispoziții, prelucrarea datelor cu caracter personal în sensul acestei dispoziții este legală dacă este necesară pentru realizarea interesului legitim urmărit de operator sau de terțul sau terții cărora le sunt comunicate datele menționate, cu condiția ca acest interes să nu prejudicieze interesul sau drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei vizate.

73 | Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date (JO 1995, L 281, p. 31, Ediție specială, 13/vol. 17, p. 10).

74 | Adresele IP dinamice constau în adrese provizorii care sunt atribuite fiecărei conectări la internet și sunt înlocuite la conectările ulterioare.

Or, în speță, reglementarea germană a exclus în mod categoric și a generalizat posibilitatea ca anumite categorii de date cu caracter personal să fie prelucrate, fără a permite o ponderare a drepturilor și a intereselor opuse în discuție într-un anumit caz. Prin urmare, ea a redus în mod nelegal domeniul de aplicare al principiului prevăzut la articolul 7 litera (f) din Directiva 95/46, excluzând ca obiectivul care vizează garantarea funcționalității generale a comunicațiilor electronice să poată face obiectul unei ponderări cu interesul sau cu drepturile și libertățile fundamentale ale utilizatorilor.

La 21 decembrie 2016, în Hotărârea **Tele2 Sverige și Watson și alții** (C-203/15 și C-698/15, [EU:C:2016:970](#)), Curtea, întrunită în Marea Cameră, s-a pronunțat, în cadrul procedurii accelerate, asupra *interpretării articolului 15 alineatul (1) din Directiva 2002/58⁷⁵, care permite statelor membre să introducă anumite excepții de la obligația, enunțată în această directivă, de a garanta confidențialitatea comunicațiilor electronice și a datelor referitoare la trafic aferente acestora*. Cererile de decizie preliminară au fost formulate în cadrul a două litigii privind reglementări naționale, una suedeză, iar alta britanică, referitoare la accesul autorităților publice la datele utilizatorilor păstrate de furnizorii serviciilor de poștă electronică.

În hotărârea sa, Curtea a amintit mai întâi jurisprudența potrivit căreia protecția dreptului la respectarea vieții private la nivelul Uniunii impune ca derogările de la protecția datelor cu caracter personal și limitările acesteia să fie efectuate în limitele strictului necesar, în conformitate cu principiul proporționalității. În continuare, Curtea a apreciat că articolul 15 alineatul (1) din Directiva 2002/58, interpretat în lumina articolelor 7, 8 și 11, precum și a articolului 52 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale, se opune unei reglementări naționale precum cea din Suedia, care prevede, în scopul combaterii infracționalității, o păstrare generalizată și nediferențiată a ansamblului datelor de transfer și al datelor de localizare ale tuturor abonaților și utilizatorilor înregistrați în ceea ce privește toate mijloacele de comunicare electronică. Potrivit Curții, o asemenea reglementare depășește limitele strictului necesar și nu poate fi considerată justificată într-o societate democratică, astfel cum se prevede la respectivul articol 15 alineatul (1), interpretat în lumina articolelor din cartă citate anterior. În schimb, această dispoziție nu se opune unei reglementări care permite, cu titlu preventiv, păstrarea direcționată a unor date de această natură în scopul combaterii infracționalității grave, cu condiția ca păstrarea datelor să fie, în ceea ce privește categoriile de date vizate, mijloacele de comunicare vizate, persoanele în cauză, precum și durata de păstrare reținută, limitată la strictul necesar.

Potrivit Curții, este de asemenea contrară articolului 15 alineatul (1) din Directiva 2002/58 o reglementare națională precum cea din Regatul Unit, care permite accesul autorităților naționale competente la datele de transfer și la datele de localizare fără a limita acest acces la combaterea infracționalității grave, care este singura de natură să justifice un astfel de acces. Revine dreptului național sarcina de a prevedea norme clare și precise care să indice în ce condiții furnizorii de servicii de comunicații electronice trebuie să acorde acces la aceste date. În plus, cu excepția unor situații de urgență justificate corespunzător, respectivul acces trebuie condiționat de un control prealabil efectuat fie de o instanță, fie de o entitate administrativă independentă, iar decizia acestei instanțe sau a acestei entități trebuie să intervină în urma unei cereri motivate a autorităților naționale competente, formulată, printre altele, în cadrul unei proceduri de prevenire, de detectare sau de urmărire penală. În sfârșit, Curtea a evidențiat că reglementarea națională trebuie să prevadă păstrarea datelor în cauză pe teritoriul Uniunii, precum și distrugerea lor iremediabilă la finalul duratei de păstrare,

75| Directiva 2002/58/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 iulie 2002 privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice (Directiva asupra confidențialității și comunicațiilor electronice), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/136/CE a Parlamentului European și a Consiliului (JO 2009, L 337, p. 11).

pentru ca o astfel de reglementare să respecte nivelul de protecție garantat de cartă în materia prelucrării datelor cu caracter personal.

3. COMERȚUL ELECTRONIC

Prin Hotărârea **Mc Fadden** (C-484/14, [EU:C:2016:689](#)), pronunțată la 15 septembrie 2016, Curtea a adus clarificări *cu privire la aplicarea articolului 12 alineatul (1) din Directiva 2000/31* privind comerțul electronic⁷⁶. Litigiul principal se desfășura între un producător al unei opere muzicale și administratorul unui magazin, în care acesta din urmă exploata o rețea Wi-Fi publică și gratuită care permitea descărcarea unei opere muzicale de către public fără consimțământul producătorului menționat. Curtea era chemată să stabilească *dacă scutirea de răspundere a furnizorilor intermediari pentru o „simplă transmitere” a informațiilor prevăzută de această dispoziție se opune angajării răspunderii indirecte a operatorului rețelei ca urmare a încălcărilor dreptului de autor săvârșite de unul dintre utilizatorii rețelei sale*.

Curtea a subliniat cu titlu prealabil că punerea la dispoziție gratuită a unei rețele de comunicații constituie un „serviciu al societății informaționale”, în sensul articolului 12 alineatul (1) din Directiva 2000/31, atunci când nu este realizată de furnizorul în cauză în schimbul unei remunerații, ci în scopuri publicitare pentru bunuri vândute sau pentru servicii furnizate de acesta. Respectiva dispoziție exclude posibilitatea ca furnizorii unui astfel de serviciu să fie responsabili de informațiile care le sunt transmise de destinatarii acestui serviciu dacă sunt îndeplinite trei condiții: să nu inițieze transmiterea informațiilor, să nu selecteze destinatarul acestei transmise și să nu selecteze sau să modifice informațiile care fac obiectul transmisei menționate. Prin urmare, atunci când aceste condiții sunt îndeplinite, este exclus ca titularul dreptului de autor să poată solicita furnizorului de servicii amintit o despăgubire pentru motivul că conexiunea la această rețea a fost utilizată de terți pentru a-i încălca drepturile. Întrucât o astfel de cerere de despăgubire nu poate fi primită, este de asemenea exclus ca titularul dreptului de autor să poată solicita rambursarea cheltuielilor de punere în întârziere sau a cheltuielilor de judecată aferente cererii de despăgubire menționate. Respectiva dispoziție nu afectează însă posibilitatea ca titularul dreptului de autor să solicite unei autorități sau unei instanțe naționale să oblige furnizorul de servicii să pună capăt oricărei încălcări a drepturilor de autor săvârșite de utilizatorii rețelei sale sau să prevină astfel de încălcări.

În sfârșit, Curtea a constatat că o măsură constând în obligarea furnizorului de servicii de a proteja conexiunea la internet prin intermediul unei parole este susceptibilă să realizeze un echilibru just între, pe de o parte, dreptul fundamental la protejarea proprietății intelectuale și, pe de altă parte, dreptul la libertatea de a desfășura o activitate comercială al furnizorului unui serviciu de acces la o rețea de comunicații și dreptul la libertatea de informare al destinatarilor acestei rețele. O astfel de măsură este susceptibilă să descurajeze utilizatorii unei rețele să încalce drepturi de proprietate intelectuală dacă sunt obligați să își divulge identitatea pentru a obține această parolă. În schimb, o măsură constând în închiderea completă a conexiunii la internet fără a avea în vedere măsuri care să afecteze mai puțin libertatea de desfășurare a unei activități a furnizorului acestei conexiuni nu ar fi de natură să permită concilierea drepturilor concurente în discuție.

76 | Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă (JO 2000, L 178, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 29, p. 257).

4. TELECOMUNICAȚIILE

Hotărârea **Ormaetxea Garai și Lorenzo Almendros** (C-424/15, [EU:C:2016:780](#)), pronunțată la 19 octombrie 2016, a oferit Curții ocazia de a interpreta Directiva 2002/21⁷⁷, *precizând astfel întinderea cerințelor de imparțialitate și de independență pentru autoritățile naționale de reglementare (denumite în continuare „ANR”) în domeniul rețelelor și serviciilor de comunicații electronice*. În speță, guvernul spaniol a întreprins o reformă prin asocierea diferitor organisme de reglementare într-un organism multisectorial unic. Aceasta a avut drept consecință directă încetarea mandatului președintelui ANR, în discuție în litigiul principal, și a mandatului unuia dintre consilierii săi, în mod anticipat și în lipsa unei cauze legale de demitere, astfel cum este prevăzută de legea națională care reglementează această autoritate.

În această privință, Curtea a considerat, în primul rând, în ceea ce privește legalitatea restructurării ANR, că Directiva 2002/21 nu se opune în principiu unei legislații naționale care prevede fuzionarea unei ANR cu alte ANR, precum cele din domeniul concurenței, din sectorul poștal și din sectorul energiei, pentru a înființa un organism de reglementare multisectorial. Această situație nu este însă valabilă decât dacă, în exercitarea atribuțiilor amintite, organismul respectiv îndeplinește condițiile de competență, de independență, de imparțialitate și de transparență prevăzute de respectiva directivă, iar deciziile pe care el le adoptă pot face obiectul unor căi de atac efective în fața unui organism independent de părțile implicate, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.

În al doilea rând, Curtea a constatat că, în împrejurări precum cele din speță, revine statului membru, în vederea îndeplinirii obligațiilor stabilite la articolul 3 alineatul (3a) din Directiva 2002/21, sarcina să prevadă norme care garantează că demiterea înainte de expirarea mandatului membrilor organismului colegial care conduce o ANR nu aduce atingere independenței și imparțialității persoanelor în cauză. Potrivit Curții, riscul revocării imediate pentru un alt motiv decât cele prevăzute anterior de lege cu care s-ar putea confrunta chiar și un singur membru al unui asemenea organ colectiv ar putea crea o îndoială rezonabilă în privința neutralității ANR-ului în cauză și a inflexibilității sale față de factorii externi și ar putea aduce atingere independenței, imparțialității și autorității sale. Curtea a apreciat, așadar, că articolul 3 alineatul (3a) din Directiva 2002/21 se opune ca, în urma unei simple reforme instituționale care constă în fuzionarea anumitor ANR, mandatarii ai acestora să fie demisi înainte de expirarea mandatelor lor dacă nu sunt prevăzute norme care să garanteze că o asemenea demitere nu aduce atingere independenței și imparțialității acestora.

5. PRODUSELE DIN TUTUN

Prin trei hotărâri⁷⁸ din 4 mai 2016, Curtea s-a pronunțat asupra validității anumitor dispoziții ale Directivei 2014/40⁷⁹ privind fabricarea, prezentarea și vânzarea produselor din tutun.

77| Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice (directivă-cadru) (JO 2002, L 108, p. 33, Ediție specială, 13/vol. 35, p. 195), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/140/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2009 (JO 2009, L 337, p. 37, rectificare în JO 2013, L 241, p. 8).

78| Hotărârile Curții din 4 mai 2016, *Polonia/Parlamentul și Consiliul* (C-358/14, [EU:C:2016:323](#)), *Pillbox 38* (C-477/14, [EU:C:2016:324](#)) și *Philip Morris Brands și alții* (C-547/14, [EU:C:2016:325](#)).

79| Directiva 2014/40/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind apropierea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre în ceea ce privește fabricarea, prezentarea și vânzarea produselor din tutun și a produselor conexe și de abrogare a Directivei 2001/37/CE (JO 2014, L 127, p. 1).

Printre aceste decizii trebuie semnalată Hotărârea **Polonia/Parlamentul și Consiliul** (C-358/14, [EU:C:2016:323](#)). Prin această hotărâre, Curtea a respins acțiunea în anulare prin care se contesta *validitatea anumitor dispoziții ale Directivei 2014/40, dintre care articolul 7 alineatul (1), care prevede interzicerea introducerii pe piață a produselor din tutun cu o aromă caracteristică, precum mentolul*. În susținerea acestei acțiuni, Polonia invocă trei motive, întemeiate pe încălcarea articolului 114 TFUE, a principiului proporționalității și, respectiv, a principiului subsidiarității.

În primul rând, în ceea ce privește motivul întemeiat pe faptul că articolul 114 TFUE nu ar reprezenta temeiul juridic adecvat pentru adoptarea dispozițiilor atacate, Curtea a amintit mai întâi că, prin expresia „măsuri privind apropierea”, în sensul acestui articol 114, autorii tratatului au conferit legiuitorului Uniunii o marjă de apreciere cu privire la cea mai adecvată tehnică de apropiere pentru a ajunge la rezultatul dorit, în special în domenii care se caracterizează prin particularități tehnice complexe. Aceste măsuri pot consta în obligarea tuturor statelor membre să autorizeze comercializarea produsului sau a produselor vizate, să instituie anumite condiții ale acestei obligații, chiar să interzică, provizoriu sau definitiv, comercializarea unuia sau a anumite produse. Curtea a considerat, în continuare, că eliminarea diferențelor dintre reglementările naționale, în special prin interzicerea la scara Uniunii a unor aditivi din produsele din tutun, urmărește să faciliteze buna funcționare a pieței interne a acestor produse. Prin urmare, nimic nu indică faptul că, prin instituirea unor mecanisme dinamice care abilitază Comisia să determine produsele din tutun care conțin o aromă caracteristică, legiuitorul Uniunii nu ar fi respectat marja de apreciere care îi este conferită prin articolul 114 TFUE.

În al doilea rând, Curtea a considerat că interdicția în cauză este de asemenea adecvată pentru a asigura un dublu obiectiv ce constă în facilitarea bunei funcționări a pieței interne a produselor din tutun având totodată în vedere un nivel înalt de protecție a sănătății umane, în special pentru tineri. Astfel, anumite arome sunt deosebit de atractive pentru aceștia din urmă și le facilitează începerea consumului de tutun. În ceea ce privește caracterul necesar al interdicției oricărei arome caracteristice, Curtea a apreciat că legiuitorul Uniunii putea în mod legitim, în exercitarea puterii sale de apreciere, să impună o astfel de interdicție atât timp cât măsurile mai puțin constrângătoare preconizate de Polonia nu par la fel de apte să realizeze obiectivul urmărit. Procedând la o evaluare comparativă între, pe de o parte, consecințele economice ale interdicției menționate pentru toate statele membre și, pe de altă parte, imperativul de a asigura un nivel ridicat de protecție a sănătății, legiuitorul a urmărit atenuarea consecințelor negative ale interdicției utilizării mentolului ca aromă caracteristică. Prin urmare, Curtea a considerat că această măsură nu poate fi privită ca fiind contrară principiului proporționalității.

În ultimul rând, în ceea ce privește motivul întemeiat pe nerespectarea principiului subsidiarității, Curtea a apreciat că, datorită interdependenței celor două obiective urmărite de Directiva 2014/40, acestea puteau fi realizate mai bine la nivelul Uniunii decât la nivelul statelor membre. Astfel, nu s-a demonstrat în fața Curții că consumul de produse din tutun mentolate ar fi în esență limitat la anumite state membre.

6. PRODUSELE COSMETICE

În Hotărârea **European Federation for Cosmetic Ingredients** (C-592/14, [EU:C:2016:703](#)), pronunțată la 21 septembrie 2016, Curtea a fost chemată să precizeze *întinderea, în sensul articolului 18 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul nr. 1223/2009⁸⁰, a interdicției de introducere pe piață a produselor cosmetice care conțin ingrediente care, pentru a îndeplini cerințele regulamentului menționat, au făcut obiectul unei testări pe animale*.

80| Regulamentul (CE) nr. 1223/2009 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind produsele cosmetice (JO 2009, L 342, p. 59).

Litigiul principal privea o asociație profesională care reprezintă fabricanții din Uniunea Europeană de ingrediente utilizate în produsele cosmetice, dintre care mai mulți membri au efectuat testări pe animale în afara teritoriului Uniunii pentru a permite comercializarea produselor lor în țări terțe.

În primul rând, ținând seama de contextul și de obiectivele urmărite de Regulamentul nr. 1223/2009, Curtea a observat că acesta are ca obiectiv stabilirea condițiilor de acces pe piața Uniunii pentru produsele cosmetice și asigurarea unui nivel ridicat de protecție a sănătății umane, garantând în același timp bunăstarea animalelor prin interzicerea testării pe animale. Numai rezultatele testărilor pe animale invocate în raportul de siguranță a produsului cosmetic pot fi considerate ca raportându-se la testări realizate în vederea îndeplinirii cerințelor regulamentului. În acest context, este lipsit de relevanță faptul că testările pe animale au fost impuse pentru a permite comercializarea produsului în țări terțe.

În al doilea rând, Curtea a precizat că dreptul Uniunii nu stabilește nicio distincție în funcție de locul în care a fost realizată testarea pe animale. Regulamentul nr. 1223/2009 urmărește promovarea utilizării metodelor alternative care nu implică folosirea animalelor pentru asigurarea siguranței produselor cosmetice. Realizarea acestui obiectiv ar fi considerabil compromisă în cazul în care ar fi posibilă eludarea interdicțiilor prevăzute de dreptul Uniunii prin efectuarea testărilor pe animale în țări terțe. În consecință, potrivit Curții, introducerea pe piața Uniunii a unor produse cosmetice care conțin anumite ingrediente care au făcut obiectul unor testări pe animale în afara Uniunii pentru a permite comercializarea de produse cosmetice în țări terțe poate fi interzisă în cazul în care datele obținute în urma acestor testări sunt de asemenea utilizate pentru a dovedi siguranța respectivelor produse în scopul introducerii lor pe piața Uniunii.

XIV. ACHIZIȚIILE PUBLICE

În cursul anului 2016, Curtea a pronunțat mai multe decizii importante referitoare, printre altele, la noțiunea de contract de achiziții publice, la capacitățile tehnice și/sau profesionale ale operatorilor economici, precum și la anumite cerințe procedurale care decurg din Directiva 89/665⁸¹.

În Hotărârea **Falk Pharma** (C-410/14, [EU:C:2016:399](#)), pronunțată la 2 iunie 2016, Curtea a precizat *noțiunea de contract de achiziții publice în sensul articolului 1 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/18*⁸². Litigiul principal se desfășura între o întreprindere de distribuție a medicamentelor și o casă de asigurări de sănătate, în legătură cu o procedură inițiată de aceasta din urmă în vederea încheierii mai multor acorduri având un conținut identic cu întreprinderi care comercializează un medicament specific. Reclamanta considera că dreptul achizițiilor publice trebuia să se aplice acestei proceduri.

În această privință, Curtea a apreciat că nu constituie un contract de achiziții publice, în sensul acestei dispoziții, un sistem de acorduri prin care o entitate publică intenționează să achiziționeze bunuri pe piață încheind contracte, pe întreaga durată de valabilitate a acestui sistem, cu orice operator economic care se obligă să furnizeze bunurile în cauză în condiții predeterminate, fără a efectua vreo alegere între operatorii interesați și permițând acestora să adere la sistemul menționat pe întreaga durată de valabilitate a acestuia. Astfel, lipsa desemnării unui operator economic căruia i s-ar acorda exclusivitate cu privire la un

81 | Directiva 89/665/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1989 privind coordonarea actelor cu putere de lege și a actelor administrative privind aplicarea procedurilor care vizează căile de atac față de atribuirea contractelor de achiziții publice de produse și a contractelor publice de lucrări (JO 1989, L 395, p. 33, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 237), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2007/66/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 decembrie 2007.

82 | Directiva 2004/18/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 31 martie 2004 privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice de lucrări, de bunuri și de servicii (JO 2004, L 134, p. 114, Ediție specială, 06/vol. 8, p. 116).

contract are drept consecință faptul că nu este necesar ca acțiunea acestei autorități contractante să intre sub incidența normelor precise ale Directivei 2004/18 în așa fel încât respectiva autoritate contractantă să fie împiedicată să atribuie un contract prin favorizarea operatorilor naționali. Cu toate acestea, o astfel de procedură de admitere, întrucât prezintă un interes transfrontalier cert, trebuie concepută și organizată în conformitate cu normele fundamentale ale Tratatului FUE, în special cu principiile nediscriminării și egalității de tratament între operatorii economici. În această privință, deși statele membre dispun, într-o asemenea situație, de o anumită marjă de apreciere, obligația de transparență implică o publicitate adecvată care să permită operatorilor economici potențial interesați să ia cunoștință în mod corespunzător de derularea și de caracteristicile esențiale ale unei astfel de proceduri de admitere.

Prin Hotărârea din 7 aprilie 2016, *Partner Apelski Dariusz* (C-324/14, [EU:C:2016:214](#)), și prin Hotărârea din 14 iulie 2016, *Wrocław – Miasto na prawach powiatu* (C-406/14, [EU:C:2016:562](#)), Curtea a interpretat noțiunea de *capacități tehnice și/sau profesionale ale operatorilor economici, în sensul Directivei 2004/18*. În plus, în prima cauză, Curtea a analizat de asemenea *principiile egalității de tratament și nediscriminării între operatorii economici*.

În cauza *Partner Apelski Dariusz*, litigiul principal se desfășura între o societate ofertantă și serviciul de salubritate al orașului Varșovia, în legătură excluderea societății menționate de la o procedură de atribuire a contractului de achiziții publice pentru curățarea străzilor acestui oraș pentru motivul că serviciul respectiv, în calitatea sa de autoritate contractantă, nu era convins că aceasta ar executa corect contractul, dat fiind că o parte a ofertei sale includea servicii care ar fi urmat să fie furnizate de un terț situat în alt oraș, aflat relativ departe de Varșovia. Mai întâi, Curtea a amintit că articolul 47 alineatul (2) și articolul 48 alineatul (3) din Directiva 2004/18, interpretate în coroborare cu articolul 44 alineatul (2) din această directivă, recunosc dreptul oricărui operator economic de a menționa, pentru un contract determinat, capacitățile altor entități, indiferent de natura relațiilor dintre aceștia, cu condiția să se dovedească autorității contractante că candidatul sau ofertantul va dispune efectiv de mijloacele respectivelor entități care sunt necesare pentru executarea acestui contract. Cu toate acestea, exercitarea unui asemenea drept poate fi limitată în împrejurări excepționale. Astfel, nu se poate exclude, pe de o parte, că anumite lucrări prezintă particularități care necesită o anumită capacitate care nu poate fi obținută prin gruparea capacităților inferioare ale mai multor operatori și, pe de altă parte, că, în împrejurări deosebite, având în vedere natura și obiectivele unui contract determinat, capacitățile de care dispune o entitate terță și care sunt necesare pentru executarea unui contract determinat nu pot fi transmise ofertantului. În consecință, în asemenea împrejurări, ofertantul nu se poate prevala de respectivele capacități decât dacă această entitate terță participă direct și personal la executarea contractului în discuție.

În plus, potrivit articolului 48 alineatele (2) și (3) din Directiva 2004/18, autoritatea contractantă poate, în împrejurări speciale, în vederea executării corecte a unui contract determinat, să indice în mod expres în anunțul de participare sau în caietul de sarcini reguli precise în conformitate cu care un operator economic poate menționa capacitățile altor entități, cu condiția ca aceste reguli să fie legate de obiectul și de finalitățile acelui contract și proporționale cu acestea.

În cauza *Wrocław – Miasto na prawach powiatu*, litigiul principal opunea orașul Wrocław (Polonia) ministrului infrastructurilor și al dezvoltării, în legătură cu o decizie prin care orașului Wrocław i s-a aplicat o corecție financiară ca urmare a încălcării Directivei 2004/18. Decizia viza obligația, cuprinsă în caietul de sarcini în discuție, care se raporta la o procedură de atribuire a unui contract de achiziții publice de lucrări cofinanțate din fondurile Uniunii, potrivit căreia ofertantul trebuia să execute prin mijloace proprii cel puțin 25 % din lucrările în cauză. În această privință, Curtea a apreciat că o autoritate contractantă nu este autorizată să solicite printr-o clauză din caietul de sarcini al unui contract de achiziții publice ca viitorul adjudecatar să execute prin mijloace proprii un anumit procentaj din lucrările care fac obiectul contractului menționat. Astfel, pe de o parte, articolul 48 alineatul (3) din Directiva 2004/18 consacră fără nicio limitare dreptul de a recurge

la subcontractare pentru executarea unui contract. Pe de altă parte, atunci când documentele contractului impun ofertanților să indice în ofertele lor partea din contract pe care intenționează să o subcontracteze, autoritatea contractantă are, desigur, dreptul de a interzice folosirea unor subcontractanți ale căror capacități nu le-a putut verifica în etapa examinării ofertelor și a selectării adjudecatarului pentru executarea părților esențiale ale contractului. Nu acesta este însă domeniul de aplicare al unei clauze care impune limitări ale recurgerii la subcontractanți pentru o parte din contract stabilită în mod abstract la un anumit procentaj din acesta independent de posibilitatea de verificare a capacităților eventualilor subcontractanți și fără nicio mențiune privind caracterul esențial al sarcinilor care ar fi vizate.

În sfârșit, în Hotărârea **PFE** (C-689/13, [EU:C:2016:199](#))⁸³, Curtea a avut ocazia să precizeze *cerințele procedurale care decurg din Directiva 89/665 în împrejurări în care, în urma unei proceduri de atribuire a unui contract de achiziții publice, un ofertant a cărui ofertă nu a fost reținută și adjudecatarul introduce căi de atac prin care urmăresc excluderea lor reciprocă din această procedură*. Pe de o parte, Curtea a amintit mai întâi că fiecare parte are un interes legitim echivalent pentru excluderea ofertei celorlalți concurenți. Astfel, acțiunea incidentă a adjudecatarului nu poate conduce la respingerea acțiunii în anulare introduse împotriva deciziei de atribuire de către un ofertant respins, în ipoteza în care legalitatea ofertei fiecăruia dintre operatori este pusă în discuție în cadrul aceleiași proceduri. Pe de altă parte, nici numărul de participanți la procedura de atribuire a contractului de achiziții publice respectiv, nici numărul de participanți care au introdus căi de atac și nici divergența motivelor invocate de aceștia nu sunt pertinente pentru aplicarea acestui principiu jurisprudențial.

XV. POLITICA ECONOMICĂ ȘI MONETARĂ

În domeniul politicii economice și monetare, trei hotărâri pronunțate de Curte au marcat anul 2016, primele două privind programul de susținere a sectorului bancar din Cipru, iar cea de a treia în legătură cu majorarea capitalului unei bănci irlandeze într-o situație de perturbare gravă a economiei și a sistemului financiar.

La 20 septembrie 2016, Curtea, întrunită în Marea Cameră, a pronunțat Hotărârile **Mallis și alții/Comisia și BCE** (C-105/15 P-C109/15 P, [EU:C:2016:702](#)) și **Ledra Advertising și alții/Comisia și BCE** (C-8/15 P-C10/15 P, [EU:C:2016:701](#)).

În prima hotărâre, Curtea a respins recursurile introduse împotriva a cinci ordonanțe ale Tribunalului⁸⁴ prin care acesta a respins ca inadmisibile *acțiunile în anulare îndreptate împotriva Declarației Eurogrupului din 25 martie 2013 privind restructurarea sectorului bancar din Cipru*. Curtea a confirmat hotărârea Tribunalului, în sensul că respectiva declarație a Eurogrupului nu putea fi considerată drept o decizie comună a Comisiei și a Băncii Centrale Europene (denumită în continuare „BCE”) care produce efecte juridice obligatorii. Astfel, atribuțiile încredințate Comisiei și BCE în cadrul Tratatului de instituire a mecanismului european de stabilitate (Tratatul MES) nu presupun nicio putere decizională proprie, iar activitățile exercitate de aceste două instituții în cadrul respectivului tratat nu angajează decât MES. Împrejurarea că Comisia și BCE participă la reuniunile Eurogrupului nu modifică natura declarațiilor acestuia din urmă. Pe de altă parte, respectiva declarație a Eurogrupului nu cuprinde niciun element care ar reda o decizie a Comisiei și a BCE de a crea în sarcina Ciprului o obligație legală de punere în aplicare a măsurilor pe care le prevede, ci este de natură pur

83| Pentru prezentarea părții din hotărâre consacrate contenciosului, a se vedea rubrica V, „Contenciosul Uniunii”.

84| Ordonanțele Tribunalului din 16 octombrie 2014, **Mallis și Malli/Comisia și BCE** (T-327/13, [EU:T:2014:909](#)), **Tameio Pronoias Prosopikou Trapezis Kyprou/Comisia și BCE** (T-328/13, [EU:T:2014:906](#)), **Chatzithoma/Comisia și BCE** (T-329/13, [EU:T:2014:908](#)), **Chatziioannou/Comisia și BCE** (T-330/13, [EU:T:2014:904](#)) și **Nikolaou/Comisia și BCE** (T-331/13, [EU:T:2014:905](#)).

informativă și vizează să informeze publicul despre existența între Eurogrup și autoritățile cipriote a unui acord politic care indică voința comună de a continua negocierile conform termenilor declarației respective.

În schimb, în a doua hotărâre, Curtea a admis recursurile introduse împotriva a trei ordonanțe ale Tribunalului⁸⁵ prin care acesta a respins ca fiind în parte inadmisibile și în parte nefondate *acțiunile în anulare și acțiunile în despăgubire legate de adoptarea Protocolului de acord privind condițiile specifice de politică economică încheiat între Cipru și Mecanismul European de Stabilitate*. Curtea a apreciat că împrejurarea că activitățile încredințate Comisiei și BCE în cadrul Tratatului MES nu presupun nicio putere decizională proprie și nu angajează decât MES nu se opune solicitării de daune interese din partea celor două instituții ca urmare a comportamentului lor pretins ilicit în cadrul adoptării unui protocol de acord în numele MES. Astfel, atribuțiile încredințate Comisiei și BCE în cadrul Tratatului MES nu denaturează atribuțiile pe care Tratatul UE și FUE le conferă acestor instituții. Prin urmare, Comisia își menține în cadrul Tratatului MES rolul său de gardian al tratatelor, astfel încât aceasta trebuie să se abțină să semneze un protocol de acord în legătură cu care ar avea îndoieli privind compatibilitatea sa cu dreptul Uniunii. Potrivit Curții, Tribunalul a săvârșit, așadar, o eroare de drept prin faptul că a considerat că nu avea competența să examineze acțiunile în despăgubire întemeiate pe nelegalitatea anumitor dispoziții din protocolul de acord în cauză pe baza simplei constatări că adoptarea dispozițiilor respective nu era imputabilă formal nici Comisiei, nici BCE.

Pe de altă parte, întrucât această cauză era în stare de judecată, Curtea a decis să se pronunțe ea însăși asupra acțiunilor în despăgubire. În această privință, a amintit că angajarea răspunderii extracontractuale a Uniunii este supusă întrunirii mai multor condiții, printre care figurează nelegalitatea comportamentului imputat instituției Uniunii, nelegalitate a cărei constatare implică stabilirea unei încălcări suficient de grave a unei norme de drept având ca obiect conferirea de drepturi particularilor. În ceea ce privește această condiție, Curtea a arătat că norma de drept pertinentă care are ca obiect conferirea de drepturi particularilor este în speță articolul 17 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale, care prevede că orice persoană are dreptul de a deține în proprietate bunurile pe care le-a dobândit în mod legal. Or, deși cartă nu se adresează statelor membre atunci când nu pun în aplicare dreptul Uniunii, ea se adresează, în schimb, fără limitare instituțiilor Uniunii, inclusiv atunci când acestea acționează în afara cadrului juridic al Uniunii, așa cum este cazul în cadrul MES. Comisia este deci obligată să se asigure că un protocol precum cel atacat este compatibil cu drepturile fundamentale garantate de cartă. Cu toate acestea, potrivit Curții, respectiva condiție de invocare a răspunderii extracontractuale a Uniunii nu este îndeplinită în speță. Astfel, adoptarea protocolului menționat răspunde unui obiectiv de interes general urmărit de Uniune, și anume cel de a asigura stabilitatea sistemului bancar din zona euro. Ținând seama de acest obiectiv, precum și de natura măsurilor examinate și având în vedere riscul iminent de pierderi financiare la care ar fi fost expuși deponenții în caz de faliment al celor două bănci vizate, aceste măsuri nu constituie o intervenție disproporționată și intolerabilă care să aducă atingere însuși conținutului dreptului de proprietate al deponenților și nu pot, așadar, să fie considerate restricții nejustificate.

În al doilea rând, în Hotărârea din 8 noiembrie 2016, **Dowling și alții** (C-41/15, [EU:C:2016:836](#)), Curtea, întrunită în Marea Cameră, s-a pronunțat asupra *compatibilității cu dreptul Uniunii a majorării capitalului unei bănci, impusă de autoritățile publice irlandeze fără acordul adunării generale a acestei bănci, într-o situație de perturbare gravă a economiei și a sistemului financiar al unui stat membru*. Litigiul principal se desfășura între asociați și acționari ai unei societăți care deține o instituție de credit și ministrul irlandez de finanțe și privea cererea lor de anulare a ordonanței de somare date de High Court, la cererea acestui ministru, prin care se impunea acestei societăți majorarea capitalului său și emiterea în favoarea ministrului de noi acțiuni la o valoare mai mică decât valoarea lor nominală. Această măsură, care viza recapitalizarea respectivei instituții de credit, a fost adoptată în cadrul

85 | Ordonanțele Tribunalului din 10 noiembrie 2014, *Ledra Advertising/Comisia și BCE* (T-289/13, [EU:T:2014:981](#)), *Eleftheriou și alții/Comisia și BCE* (T-291/13, [EU:T:2014:978](#)) și *Theophilou/Comisia și BCE* (T-293/13, [EU:T:2014:979](#)).

recapitalizării băncilor naționale, în conformitate cu angajamentele care decurg din Decizia de punere în aplicare 2011/77/UE privind acordarea de asistență financiară din partea Uniunii pentru Irlanda⁸⁶.

În această privință, Curtea a arătat că Directiva 77/91⁸⁷ urmărește o protecție minimă echivalentă atât pentru acționarii, cât și pentru creditorii societăților comerciale pe acțiuni. Măsurile prevăzute de această directivă referitor la constituirea, precum și la menținerea, la majorarea și la reducerea capitalului acestor societăți garantează o astfel de protecție împotriva actelor adoptate de organele acestor societăți și privesc deci funcționarea lor obișnuită.

Cu toate acestea, ordonanța de somare vizată în cauza principală constituie o măsură excepțională care se înscrie într-o situație de perturbare gravă a economiei și a sistemului financiar al unui stat membru și care urmărește să remedieze o amenințare sistemică la adresa stabilității financiare a Uniunii. În consecință, Directiva 77/91 nu se opune unei astfel de măsuri excepționale, care, într-o situație economică gravă precum cea în speță, este adoptată de autoritățile naționale fără aprobarea adunării generale a unei societăți și în scopul evitării unui risc sistemic pentru Uniune. Potrivit Curții, deși există un interes general clar să se asigure la nivelul Uniunii o protecție puternică și consecventă a acționarilor și a creditorilor, nu se poate considera că acest interes prevalează în toate împrejurările asupra interesului general de a asigura stabilitatea sistemului financiar instituit de tratatele Uniunii.

XVI. POLITICA SOCIALĂ

În materia politicii sociale pot fi menționate două hotărâri privind interdicția de discriminare întemeiată pe vârstă.

În primul rând, în Hotărârea **DI** (C-441/14, [EU:C:2016:278](#)), pronunțată la 19 aprilie 2016 în Marea Cameră, Curtea a admis *posibilitatea invocării principiului general al nediscriminării întemeiate pe vârstă, astfel cum este concretizat de Directiva 2000/78⁸⁸, inclusiv într-un litigiu între persoane private și a precizat obligațiile instanței naționale în cazul incompatibilității unei jurisprudențe naționale cu dreptul Uniunii*. În cauza principală era vorba despre validitatea unei reglementări naționale care priva un angajat de dreptul de a beneficia de o indemnizație specială de concediere întrucât putea solicita o pensie pentru limită de vârstă în temeiul unui sistem de pensii la care angajatul respectiv aderase înainte de împlinirea vârstei de 50 de ani, independent de faptul că acesta alegea să rămână pe piața muncii sau să se pensioneze.

Curtea a precizat de la bun început că Directiva 2000/78 nu face decât să concretizeze principiul general al nediscriminării pe motive de vârstă în materia încadrării în muncă și a ocupării forței de muncă și că, prin urmare, acest principiu poate fi opus de asemenea, într-un litigiu între particulari, unei reglementări naționale precum cea din speță.

86| Decizia de punere în aplicare 2011/77/UE a Consiliului din 7 decembrie 2010 privind acordarea de asistență financiară din partea Uniunii pentru Irlanda (JO 2011, L 30, p. 34).

87| A doua directivă 77/91/CEE a Consiliului din 13 decembrie 1976 de coordonare, în vederea echivalării, a garanțiilor impuse societăților comerciale în statele membre, în înțelesul articolului 58 al doilea paragraf din tratat, pentru protejarea intereselor asociaților sau terților, în ceea ce privește constituirea societăților comerciale pe acțiuni și menținerea și modificarea capitalului acestora (JO 1977, L 26, p. 1, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 8).

88| Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă (JO 2000, L 303, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 7).

Curtea a amintit în continuare că obligația de rezultat care revine statelor membre în ceea ce privește aplicarea directivelor se extinde și asupra autorităților jurisdicționale. În acest context, Curtea a precizat că obligația de interpretare conformă include obligația instanțelor naționale de a modifica, dacă este cazul, o jurisprudență consacrată dacă aceasta se întemeiază pe o interpretare a dreptului național incompatibilă cu obiectivele unei directive. Nici principiile securității juridice și protecției încrederii legitime, nici posibilitatea particularului de a angaja răspunderea statului membru în cauză pentru încălcarea dreptului Uniunii nu pot repune în discuție această obligație.

În al doilea rând, în Hotărârea din 15 noiembrie 2016, **Salaberria Sorondo** (C-258/15, [EU:C:2016:873](#)), Marea Cameră a Curții s-a pronunțat cu privire la existența unei *discriminări pe motive de vârstă în cadrul limitării recrutării agenților de poliție la candidații care nu au împlinit o anumită vârstă*. În speță era vorba despre concursul destinat recrutării de agenți ai Poliției comunității autonome Țara Bascilor, care impunea candidaților să nu fi împlinit vârsta de 35 de ani. Persoana interesată, în vârstă de peste 35 de ani, a susținut că această cerință încâlca, printre altele, Directiva 2000/78⁸⁹.

Curtea a apreciat că articolul 2 alineatul (2) din Directiva 2000/78 coroborat cu articolul 4 alineatul (1) din aceasta nu se opune unei reglementări naționale potrivit căreia candidații la posturile de agenți ai unui corp de poliție care asigură ansamblul funcțiilor operaționale sau executive care revin acestuia trebuie să nu fi împlinit vârsta de 35 de ani. Faptul de a poseda capacități fizice speciale pentru a putea îndeplini cele trei misiuni esențiale ale Poliției comunității autonome, și anume asigurarea protecției persoanelor și a bunurilor, garantarea liberei exercitări a drepturilor și libertăților oricărei persoane, precum și asigurarea securității cetățenilor, poate fi considerat o cerință profesională esențială și determinantă, în sensul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2000/78, pentru exercitarea acestei profesii. Prin urmare, o reglementare precum cea în discuție poate fi considerată, pe de o parte, ca fiind corespunzătoare obiectivului care constă în asigurarea caracterului operațional și a bunei funcționări a serviciului de poliție respectiv și, pe de altă parte, ca nedepășind ceea ce este necesar realizării acestui obiectiv. Obiectivul menționat impune astfel ca, pentru a restabili o piramidă a vârstelor satisfăcătoare, deținerea unor capacități fizice speciale să nu fie avută în vedere în mod static, în momentul probelor concursului de recrutare, ci în mod dinamic, luând în considerare anii de serviciu care vor fi efectuați de agent după ce va fi recrutat.

XVII. PROTECȚIA CONSUMATORILOR

În domeniul protecției consumatorilor, cinci hotărâri merită o atenție deosebită. Prima hotărâre privește contractele de credit pentru consumatori, alte trei privesc clauzele abuzive și în special competența de control a instanțelor naționale, iar ultima hotărâre vizează mențiunile nutriționale și de sănătate înscrise pe produsele alimentare.

În primul rând, în cauzele conexe în care s-a pronunțat Hotărârea din 21 decembrie 2016, **Gutiérrez Naranjo și alții** (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, [EU:C:2016:980](#)), Marea Cameră a Curții a statuat asupra unei *jurisprudențe naționale care limitează în timp dreptul la restituire al consumatorilor care au plătit în mod nejustificat sume potrivit unei clauze abuzive în sensul Directivei 93/13 privind clauzele abuzive*⁹⁰. Cauzele principale priveau clauze inserate în contracte de împrumut ipotecar și care prevedeau o limită minimă

89 | Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă (JO 2000, L 303, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 7).

90 | Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

sub care nu putea coborî rata dobânzii variabile. Chiar dacă aceste clauze „prag” au fost declarate abuzive printr-o hotărâre anterioară a curții supreme naționale pronunțată în lumina jurisprudenței Curții privind interpretarea Directivei 93/13, respectiva curte a limitat totuși în mod general efectele restitutorii ale deciziei de constatare a nulității acestor clauze la sumele plătite în mod nejustificat ulterior pronunțării hotărârii sale de principiu. În aceste condiții, instanțele de trimitere, sesizate de consumatori afectați de aplicarea respectivelor clauze „prag”, solicitau să se stabilească dacă o astfel de limitare în timp a efectelor constatării nulității este compatibilă cu Directiva 93/13.

În hotărârea sa, Curtea a subliniat că constatarea caracterului abuziv al unei clauze în sensul Directivei 93/13 trebuie să aibă drept consecință restabilirea situației în care s-ar găsi consumatorul în lipsa clauzei respective. În consecință, în speță, constatarea caracterului abuziv al clauzelor „prag” trebuia să permită restituirea avantajelor dobândite în mod nejustificat în detrimentul consumatorilor. În această privință, Curtea a precizat că, deși o instanță poate decide că hotărârea sa nu trebuie să afecteze, în interesul securității juridice, situațiile definitiv soluționate prin decizii judecătorești anterioare, este, în schimb, de competența exclusivă a Curții să decidă limitările în timp care trebuie să fie aplicate interpretării pe care o dă unei norme a Uniunii. În plus, în măsura în care limitarea în timp a efectelor nulității clauzelor „prag” astfel cum a fost decisă de curtea supremă națională privează consumatorii de dreptul de a obține restituirea totalității sumelor pe care le-au plătit în mod nejustificat, ea nu asigură decât o protecție incompletă și insuficientă a consumatorilor. În aceste condiții, o asemenea limitare nu constituie nici un mijloc adecvat și nici unul eficient pentru a preveni utilizarea respectivului tip de clauze, contrar prevederilor directivei. Astfel, Curtea a considerat că dreptul Uniunii se opune acestei limitări în timp a efectelor restitutorii legate de nulitatea unei clauze abuzive.

În al doilea rând, prin Hotărârea **Radlinger și Radlingerová** (C-377/14, [EU:C:2016:283](#)), pronunțată la 21 aprilie 2016, Curtea a precizat, *în contextul unei proceduri de insolvență, competența instanței naționale de a examina din oficiu respectarea de către profesioniști a normelor dreptului Uniunii în materia protecției consumatorilor*. Litigiul principal privea o reglementare cehă care nu recunoștea instanțelor naționale o astfel de competență pentru clauzele contractuale cuprinse într-un contract de credit pentru consum.

Curtea a considerat mai întâi că articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 privind clauzele abuzive⁹¹ se opune unei astfel de reglementări naționale, care, pe de o parte, nu permite această examinare pentru contractele menționate, cu toate că instanța dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest scop, și, pe de altă parte, nu autorizează instanța menționată decât să procedeze la examinarea anumitor creanțe, de altfel pentru un număr limitat de motive. În plus, Curtea a subliniat că, în conformitate cu articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48 privind contractele de credit pentru consumatori⁹² instanța națională, sesizată cu un litigiu referitor la creanțe care provin dintr-un asemenea contract, trebuie de asemenea să examineze din oficiu dacă informațiile referitoare la credit (precum dobânda anuală efectivă) și care trebuie să fie menționate în contract au fost indicate în mod clar și concis. Ea este, în consecință, ținută să stabilească toate consecințele care decurg dintr-o eventuală încălcare a acestei obligații potrivit dreptului național. Sancțiunile aplicate în acest cadru trebuie să aibă însă un caracter eficient, proporțional și cu efect de descurajare, în sensul articolului 23 din Directiva 2008/48.

Curtea a mai precizat că, potrivit acestei directive, noțiunea „valoarea totală a creditului”, care trebuie menționată în contractul de credit, nu poate include niciuna dintre sumele care intră în „costul total al

91 | Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

92 | Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului (JO 2008, L 133, p. 66, rectificări în JO 2009, L 207, p. 14, JO 2010, L 199, p. 40, JO 2011, L 234, p. 46, și JO 2015, L 36, p. 15)..

creditului”, precum costurile administrative, dobânzile și comisioanele și orice alt tip de costuri pe care consumatorul este obligat să le achite. Includerea în mod nelegal în valoarea totală a creditului a acestor sume are ca efect subevaluarea dobânzii anuale efective și afectarea, în consecință, a exactității informațiilor pe care creditorul trebuie să le menționeze în contractul de credit. În sfârșit, în ceea ce privește examinarea caracterului abuziv al penalităților impuse consumatorului care nu își execută obligația, Curtea a arătat că instanța națională este obligată să evalueze efectul cumulativ al tuturor clauzelor contractului și, în cazul în care constată caracterul abuziv al mai multora dintre aceste clauze, să le înlăture pe toate cele care sunt abuzive, nu numai pe unele dintre acestea.

În al treilea rând, în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 18 februarie 2016, **Finanmadrid EFC** (C-49/14, [EU:C:2016:98](#)), Curtea a adus precizări asupra *întinderii competenței instanței naționale de a se pronunța asupra nulității unei clauze abuzive cuprinse într-un contract încheiat cu un consumator, în cadrul executării procedurii ordonanței de plată*. Această cauză privea o reglementare spaniolă care, pe de o parte, nu prevedea, sub rezerva câtorva excepții, intervenția judecătorului național în cadrul procedurii ordonanței de plată și, pe de altă parte, nu îi permitea nici examinarea din oficiu a eventualei existențe a unor clauze abuzive în cadrul executării respectivei ordonanțe de plată.

În această privință, Curtea a apreciat că consumatorul ar putea să se vadă confruntat cu un titlu executoriu, fără a beneficia în niciun moment al procedurii de garanția că va fi realizată o apreciere a caracterului abuziv al clauzelor în discuție, atunci când desfășurarea și particularitățile procedurii ordonanței de plată sunt astfel reglementate încât, în afara unor împrejurări specifice care atrag intervenția judecătorului, această procedură este închisă fără a se putea exercita un control al existenței unor clauze abuzive într-un contract încheiat între un profesionist și un consumator și atunci când instanța sesizată cu executarea ordonanței de plată nu este competentă să aprecieze din oficiu existența unor astfel de clauze. Un asemenea regim procedural este de natură să aducă atingere efectivității protecției drepturilor care decurg din Directiva 93/13. Astfel, o protecție efectivă a acestor drepturi nu poate fi garantată decât cu condiția ca sistemul procedural menționat să permită, în cadrul unei proceduri a ordonanței de plată sau în cel al unei proceduri de executare a unei asemenea ordonanțe, un control din oficiu al naturii potențial abuzive a clauzelor cuprinse în contractul în cauză.

Potrivit Curții, această considerație nu poate fi repusă în discuție atunci când dreptul procedural național conferă unei decizii date de autoritatea sesizată cu cererea de ordonanță de plată autoritate de lucru judecat și îi recunoaște acesteia efecte similare celor ale unei hotărâri judecătorești. Astfel, o asemenea reglementare nu este conformă cu principiul efectivității, întrucât face imposibilă sau excesiv de dificilă, în cadrul procedurilor inițiate de profesioniști și în care consumatorii sunt pârâți, aplicarea protecției pe care Directiva 93/13 urmărește să le-o confere acestora din urmă.

În al patrulea rând, la 8 decembrie 2016, în Hotărârea **Verein für Konsumenteninformation** (C-127/15, [EU:C:2016:934](#)), Curtea a avut ocazia să precizeze, pe de o parte, *domeniul de aplicare al Directivei 2008/48*⁹³ și, pe de altă parte, *derogările de la obligația precontractuală de informare a consumatorului pe care o prevede această directivă*. Litigiul principal se desfășura între o asociație pentru informarea consumatorilor și o agenție de recuperare a creanțelor, în legătură cu o practică a acesteia din urmă care constă în încheierea cu consumatorii a unor acorduri de reeșalonare a datoriilor privind acordarea de amânări la plată fără să le fi comunicat informații precontractuale.

93| Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului (JO 2008, L 133, p. 66)..

Având în vedere că Directiva 2008/48 nu se aplică contractelor de credit în baza cărora creditul este acordat fără dobândă și fără alte costuri, Curtea a precizat mai întâi că un acord de reeșalonare a unui credit, încheiat între consumator și creditor prin intermediul unei agenții de recuperare a creanțelor, nu este încheiat „cu titlu gratuit” atunci când, prin acordul menționat, consumatorul se angajează nu numai să ramburseze cuantumul total al acestui credit, ci și să plătească dobânzi sau costuri care nu au fost prevăzute de contractul inițial în temeiul căruia a fost acordat creditul amintit. Această constatare nu este repusă în discuție de faptul că cuantumul cumulativ al dobânzilor și al costurilor prevăzute de un astfel de acord nu le depășesc pe cele care ar fi exigibile în lipsa acordului menționat, în conformitate cu reglementarea națională.

Curtea a apreciat totodată că o agenție de recuperare a creanțelor care încheie în numele unui creditor un acord de reeșalonare a unui credit neachitat, însă care nu acționează în calitate de intermediar decât cu titlu auxiliar, trebuie să fie considerată ca fiind un intermediar de credit în sensul Directivei 2008/48 și nu este, așadar, supusă obligației precontractuale de informare a consumatorului prevăzute la articolele 5 și 6 din directiva menționată. Curtea a subliniat însă că această excepție de la obligația precontractuală de informare nu are efectul de a afecta nivelul de protecție a consumatorului prevăzut de Directiva 2008/48 și nu aduce atingere obligației creditorului de a se asigura că consumatorul primește informațiile precontractuale prevăzute la respectivele articole 5 și 6.

În al cincilea și ultimul rând, în Hotărârea **Verband Sozialer Wettbewerb** (C-19/15, [EU:C:2016:563](#)), pronunțată la 14 iulie 2016, Curtea a fost chemată să determine *dacă mențiunile nutriționale și de sănătate înscrise pe un produs alimentar, formulate într-o comunicare comercială adresată exclusiv unor profesioniști din domeniul sănătății, intră în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 1924/2006*⁹⁴. Litigiul principal se desfășura între o asociație pentru apărarea concurenței și o societate care vindea un supliment alimentar, în legătură cu o scrisoare publicitară pe care aceasta din urmă a trimis-o numai medicilor. În acest cadru, asociația susținea printre altele că respectiva scrisoare cuprindea mențiuni de sănătate interzise de Regulamentul nr. 1924/2006.

În hotărârea sa, Curtea a apreciat că aceste mențiuni nutriționale și de sănătate constituie o comunicare comercială care intră în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 1924/2006, chiar și în cazul în care comunicarea respectivă este adresată nu consumatorului final, ci exclusiv unor profesioniști din domeniul sănătății. Astfel, noțiunea „comunicare comercială”, în sensul regulamentului menționat, privește în special o comunicare efectuată sub forma publicității făcute în privința produselor alimentare, destinată să promoveze, direct sau indirect, aceste produse. Or, o astfel de comunicare poate lua de asemenea forma unei scrisori publicitare pe care operatori din sectorul alimentar o adresează unor profesioniști din domeniul sănătății, în sensul regulamentului în cauză, cu scopul ca acești profesioniști să recomande, dacă este cazul, pacienților proprii să cumpere și/sau să consume produsele menționate.

În plus, nu poate fi exclus că profesioniștii din domeniul sănătății pot să fie ei înșiși induși în eroare de mențiuni nutriționale sau de sănătate inexacte, ambigue sau înșelătoare și că aceștia riscă să transmită, cu deplină bună-credință, informații eronate către consumatorii finali. În consecință, potrivit Curții, aplicarea Regulamentului nr. 1924/2006 în cazul mențiunilor nutriționale sau de sănătate formulate într-o comunicare comercială destinată unor profesioniști din domeniul sănătății contribuie, în cadrul pieței interne, la un nivel ridicat de protecție a consumatorilor.

94 | Regulamentul (CE) nr. 1924/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 decembrie 2006 privind mențiunile nutriționale și de sănătate înscrise pe produsele alimentare (JO 2006, L 404, p. 9, Ediție specială, 15/vol. 18, p. 244).

XVIII. MEDIUL

Le 8 noiembrie 2016, în Hotărârea **Lesoochránárske zoskupenie VLK** (C-243/15, [EU:C:2016:838](#)), Curtea, întrunită în Marea Cameră, a examinat *dacă articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale coroborat cu articolul 9 din Convenția de la Aarhus⁹⁵ se opune anumitor modalități procedurale naționale referitoare la efectele introducerii unei acțiuni a unei asociații de protecție a mediului împotriva unei decizii de autorizare a unui proiect*. Litigiul principal își are originea în refuzul de a admite o asociație de protecție a mediului ca parte în procedura administrativă privind autorizarea, în temeiul articolului 6 alineatul (3) din Directiva 92/43⁹⁶, a unui proiect care trebuia realizat pe un sit protejat. Întrucât acțiunea asociației împotriva acestui refuz a fost respinsă pentru motivul că procedura administrativă de autorizare fusese închisă pe fond înainte de adoptarea unei decizii jurisdicționale definitive asupra calității sale de „parte în procedură”, instanța de trimitere a solicitat să se stabilească dacă dreptul Uniunii se opune unei astfel de interpretări a normelor procedurale, evocând în același timp existența unei alte căi de atac pe care asociația ar fi putut s-o introducă pe fond după adoptarea deciziei administrative de autorizare.

În această privință, pe de o parte, Curtea a amintit că o organizație de protecție a mediului care îndeplinește cerințele prevăzute la articolul 2 alineatul (5) din Convenția de la Aarhus beneficiază, în temeiul articolului 6 din aceasta, de dreptul de a participa la o procedură de adoptare a unei decizii privind o cerere de autorizare a unui proiect care poate avea un impact semnificativ asupra mediului în măsura în care în cadrul acestei proceduri trebuie să fie luată una dintre deciziile prevăzute la articolul 6 alineatul (3) din Directiva 92/43. Pe de altă parte, în ceea ce privește dreptul la o cale de atac efectivă consacrat la articolul 47 din cartă, Curtea a observat că deciziile luate de autoritățile naționale în cadrul respectivului articol 6 alineatul (3) din Directiva 92/43 intră în domeniul de aplicare al articolului 9 alineatul (2) din Convenția de la Aarhus. Această dispoziție delimitează marja de apreciere de care dispun statele membre în stabilirea modalităților căilor de atac în scopul acordării unui „acces larg la justiție publicului interesat”.

Prin urmare, Curtea a concluzionat că articolul 47 din cartă coroborat cu articolul 9 alineatele (2) și (4) din Convenția de la Aarhus, în măsura în care consacră dreptul la o protecție jurisdicțională efectivă în condiții care asigură un acces larg la justiție, se opune respingerii cererii de admitere a asociației de protecție a mediului în calitate de parte în procedură pentru motivul închiderii procedurii administrative în cauză. În această privință, Curtea a subliniat că, în cazul în care ar fi fost acordată respectivei asociații calitatea de parte în procedura administrativă, ea ar fi putut participa mai activ la procesul decizional, dezvoltându-și în mod mai pertinent argumentele privind riscurile afectării integrității sitului protejat prin proiectul avut în vedere și care ar fi trebuit să fie luate în considerare de autoritățile naționale anterior autorizării și realizării acestui proiect. În plus, Curtea a arătat că, întrucât calitatea de „parte în procedură” era necesară pentru a putea introduce o acțiune în anulare împotriva deciziei de autorizare a unui proiect care trebuia realizat pe un sit protejat, faptul de a închide procedura administrativă de autorizare înainte de pronunțarea asupra acestei cereri de admitere contravine dispozițiilor citate anterior din cartă și din Convenția de la Aarhus.

Prin Hotărârea din 28 aprilie 2016, **Borealis Polyolefine și alții** (C-191/14, C-192/14, C-295/14, C-389/14 și C-391/14-C-393/14, [EU:C:2016:311](#)), Curtea s-a pronunțat asupra *validității articolului 15 alineatul (3) din Decizia*

95| Convenția privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu, semnată la Aarhus la 25 iunie 1998 și aprobată în numele Comunității Europene prin Decizia 2005/370/CE a Consiliului din 17 februarie 2005 (JO 2005, L 124, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 201).

96| Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică (JO 1992, L 206, p. 7, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 109), astfel cum a fost modificată ultima dată prin Directiva 2013/17/UE a Consiliului din 13 mai 2013 de adaptare a anumitor directive în domeniul mediului, având în vedere aderarea Republicii Croația (JO 2013, L 158, p. 193).

2011/278⁹⁷, precum și a articolului 4 și a anexei II la Decizia 2013/448⁹⁸. În cauza principală, mai multe întreprinderi au contestat validitatea deciziilor naționale de alocare a cotelor de emisii de gaze cu efect de seră pentru perioada 2013-2020. Aceste decizii naționale puneau în aplicare factorul de corecție transsectorial uniform prevăzut la articolul 10a alineatul (5) din Directiva 2003/87⁹⁹, și anume factorul de corecție aplicat în cazul în care cantitatea de cote gratuite alocate provizoriu de statele membre depășește cantitatea maximă de cote gratuite stabilită de Comisie. În susținerea acțiunilor lor, reclamantele invocau faptul că Deciziile 2011/278 și 2013/448, care cuprindeau măsuri de punere în aplicare a Directivei 2003/87, erau în parte nevalide.

Într-o primă etapă, Curtea a constatat că Decizia 2011/278, care a exclus luarea în considerare a emisiilor producătorilor de energie electrică pentru determinarea cantității anuale maxime de cote gratuite, este validă. Astfel, rezultă din Directiva 2003/87 că, spre deosebire de emisiile generate de instalațiile industriale, emisiile generate de producătorii de energie electrică nu sunt niciodată luate în considerare în acest scop. Tratatul asimetric al emisiilor în discuție, care limitează numărul de cote disponibile, este, potrivit Curții, conform cu obiectivul principal al Directivei 2003/87 de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră.

Într-o a doua etapă, în ceea ce privește validitatea dispozițiilor Deciziei 2013/448, care determină factorul de corecție transsectorial uniform pentru anii 2013-2020, Curtea a dedus din contextul și din finalitatea urmărită de Directiva 2003/87 că, atunci când calculează cantitatea anuală maximă de cote, Comisia este obligată să se raporteze doar la emisiile instalațiilor incluse în sistemul Uniunii începând cu anul 2013. Or, întrucât Comisia a ținut seama de datele anumitor state membre cu privire la emisiile generate de activități noi efectuate în instalații deja suspendate sistemului de comercializare a cotelor înainte de 2013, Curtea a constatat că această includere în calculul cantității anuale maxime de cote nu era conformă cu cerințele care decurg din articolul 10a din Directiva 2003/87 și că factorul de corecție, stabilit la articolul 4 și în anexa II la Decizia 2013/448, era de asemenea contrar directivei. În consecință, Curtea a apreciat că articolul 4 și anexa II la Decizia 2013/448 erau nevalide.

Cu toate acestea, Curtea a limitat efectele în timp ale declarației sale de nevaliditate pentru a ține seama de riscul unor grave repercusiuni asupra unui număr ridicat de raporturi juridice încheiate cu bună-credință și de obiectivele urmărite de Directiva 2003/87

97| Decizia 2011/278/UE a Comisiei din 27 aprilie 2011 de stabilire, pentru întreaga Uniune, a normelor tranzitorii privind alocarea armonizată și cu titlu gratuit a cotelor de emisii în temeiul articolului 10a din Directiva 2003/87/CE (JO 2011, L 130, p. 1).

98| Decizia 2013/448/UE a Comisiei din 5 septembrie 2013 privind măsurile naționale de punere în aplicare pentru alocarea tranzitorie cu titlu gratuit a cotelor de emisii de gaze cu efect de seră în conformitate cu articolul 11 alineatul (3) din Directiva 2003/87/CE a Parlamentului European și a Consiliului (JO 2013, L 240, p. 27).

99| Directiva 2003/87/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 octombrie 2003 de stabilire a unui sistem de comercializare a cotelor de emisii de gaze cu efect de seră în cadrul Comunității și de modificare a Directivei 96/61/CE a Consiliului (JO 2003, L 275, p. 32, Ediție specială, 15/vol. 10, p. 78), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 (JO 2009, L 140, p. 63).

XIX. ACORDURILE INTERNAȚIONALE

În ceea ce privește acordurile internaționale, pot fi evocate trei hotărâri, care vizează diferite acorduri de asociere.

În Hotărârea din 12 aprilie 2016, **Genc** (C-561/14, [EU:C:2016:247](#)), Marea Cameră a Curții a fost chemată să interpreteze *clauza de standstill prevăzută la articolul 13 din Decizia nr. 1/80 a Consiliului de asociere CEE-Turcia*¹⁰⁰, prin care se interzice statelor membre și Turciei să introducă noi restricții privind condițiile de acces la încadrarea în muncă a lucrătorilor și a membrilor familiei lor care se găsesc pe teritoriul acestor state în situație legală. În cauza principală, un copil minor, resortisant turc cu reședința în Turcia, al cărui tată, de asemenea resortisant turc, dispunea de un permis de ședere pe durată nedeterminată în Danemarca și locuia acolo cu titlu permanent în calitate de lucrător salariat, a prezentat o cerere de permis de ședere. Această cerere a fost respinsă de autoritățile daneze în temeiul unei dispoziții naționale introduse după data intrării în vigoare în Danemarca a Deciziei nr. 1/80¹⁰¹. Potrivit acestei dispoziții, în vederea reîntregirii familiei, copilul minor trebuie să prezinte o legătură suficientă cu statul, situație care nu se regăsește dacă cererea este depusă după termenul de doi ani de la data eliberării permisului de ședere în favoarea părintelui.

Referindu-se la interpretarea furnizată în Hotărârea Dogan¹⁰², Curtea a considerat că reglementarea națională a unui stat membru care face mai dificilă reîntregirea familiei prin faptul că înăsprește condițiile privind prima admitere a copiilor minori ai resortisanților turci care au reședința în acest stat membru în calitate de lucrători în raport cu cele aplicabile la intrarea în vigoare a Deciziei nr. 1/80 și care, prin urmare, este de natură să afecteze desfășurarea unei activități economice de către acești resortisanți turci în statul membru menționat constituie o nouă restricție privind exercitarea de către resortisanții menționați a liberei circulații a lucrătorilor.

Potrivit Curții, obiectivul unei integrări reușite a copilului minor poate, desigur, să constituie un motiv imperativ de interes general care poate justifica adoptarea unei astfel de măsuri. În aceste condiții, faptul că cerința unei legături suficiente în țara gazdă nu este apreciată în funcție de situația personală a copiilor, ci în funcție de un criteriu străin de șansele de a ajunge la o integrare în statul membru în cauză, precum termenul care s-a scurs între acordarea unui permis de ședere definitiv părintelui în cauză și data introducerii cererii de reîntregire a familiei, riscă să conducă la discriminări nejustificate în raport cu dreptul Uniunii.

În Hotărârea din 24 noiembrie 2016, **SECIL** (C-464/14, [EU:C:2016:896](#)), Curtea a avut ocazia să se pronunțe asupra *aplicabilității concurente a dispozițiilor Tratatului FUE și a acordurilor euromediteraneene de asociere, și anume Acordurile CE-Tunisia*¹⁰³ și *CE-Liban*¹⁰⁴, care vizează printre altele stabilirea condițiilor de liberalizare

100|Decizia nr. 1/80 a Consiliului de asociere din 19 septembrie 1980 privind dezvoltarea asocierii, anexată la Acordul de instituire a unei asocieri între Comunitatea Economică Europeană și Turcia, care a fost semnat la 12 septembrie 1963, la Ankara, de Republica Turcia, pe de o parte, precum și de statele membre ale CEE și de Comunitate, pe de altă parte, și care a fost încheiat, aprobat și confirmat în numele acesteia din urmă prin Decizia 64/732/CEE a Consiliului din 23 decembrie 1963 (JO 1964, 217, p. 3685, Ediție specială, 11/vol. 1, p. 10).

101|Alineatul 13 al articolului 9 din Legea privind străinii daneză, care a fost introdus prin Legea nr. 427 din 9 iunie 2004.

102|Hotărârea Curții din 10 iulie 2014, **Dogan** (C-138/13, [EU:C:2014:2066](#)).

103|Acordul euromediteranean de instituire a unei asocieri între Comunitățile Europene și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Tunisiană, pe de altă parte, semnat la Bruxelles la 17 iulie 1995 și aprobat în numele Comunității Europene și al Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului prin Decizia 98/238/CE, CECO a Consiliului și a Comisiei din 26 ianuarie 1998 (JO 1998, L 97, p. 1, Ediție specială, 11/vol. 17, p. 3).

104|Acordul euromediteranean de instituire a unei asocieri între Comunitatea Europeană și statele membre ale acesteia, pe de o parte, și Republica Libaneză, pe de altă parte, semnat la Luxemburg la 17 iunie 2002 și aprobat în numele Comunității Europene prin Decizia 2006/356/CE a Consiliului din 14 februarie 2006 (JO 2006, L 143, p. 1, Ediție specială, 11/vol. 46, p. 97).

progresivă a comerțului cu capitaluri. În cadrul unui litigiu între o societate rezidentă în Portugalia și autoritățile fiscale portugheze, Curtea a fost invitată să stabilească în special dacă o reglementare fiscală potrivit căreia o astfel de societate poate în anumite condiții să deducă din baza sa de impozitare dividendele încasate de la o societate rezidentă în acest stat membru, dar nu și pe cele distribuite de o societate rezidentă în Tunisia sau în Liban încălca cele două acorduri citate anterior, precum și articolele 63-65 TFUE.

După ce a examinat obiectul și finalitatea acordurilor menționate, Curtea a constatat un efect direct al articolului 34 din Acordul CE-Tunisia și al articolului 31 din Acordul CE-Liban, referitoare la libera circulație a capitalurilor. În continuare, Curtea a constatat că reglementarea națională în cauză poate descuraja societățile rezidente în Portugalia să efectueze investiții în societăți stabilite în state terțe, precum Republica Tunisiană și Republica Libaneză, și constituie, în consecință, o restricție privind libera circulație a capitalurilor, în principiu interzisă nu numai potrivit articolului 63 TFUE, ci și potrivit dispozițiilor citate anterior din acordurile menționate.

Curtea a arătat însă că o astfel de restricție poate fi justificată prin motive imperative de interes general întemeiate pe necesitatea de a asigura eficacitatea controalelor fiscale. Această situație s-ar putea regăsi atunci când se dovedește imposibilă pentru autoritățile fiscale ale statului membru în cauză obținerea din partea statului terț a unor informații care permit să se verifice dacă sunt îndeplinite toate condițiile privind caracterul deductibil al dividendelor încasate de o societate rezidentă a acestui stat membru. Curtea a precizat totuși că refuzul de a acorda deducerea parțială, care este în principiu aplicabilă atunci când veniturile provin din profituri care nu au fost impozitate efectiv, nu poate fi justificat de necesitatea de a asigura eficacitatea controalelor fiscale atunci când deducerea parțială poate fi aplicată în situații în care supunerea la plata impozitului în statul în care este rezidentă a societății care efectuează distribuirea nu poate fi verificată.

În ceea ce privește posibilitatea, consacrată la articolul 64 alineatul (1) TFUE, ca un stat membru să continue să aplice în relațiile cu statele terțe restricții privind anumite mișcări de capital, contrare articolului 63 TFUE, în măsura în care acestea existau deja la 31 decembrie 1993, Curtea a precizat că această condiție temporală impune ca, de la acea dată, cadrul juridic în care se integrează restricția în cauză să fi făcut parte din ordinea juridică a statului membru respectiv în mod neîntrerupt. Dacă ar fi altfel, un stat membru ar putea în orice moment să reintroducă restricții privind circulația capitalurilor având ca destinație sau provenind din state terțe și care existau în ordinea juridică națională la 31 decembrie 1993, dar care nu au fost menținute. În această privință, Curtea a apreciat că un stat membru renunță la posibilitatea prevăzută la articolul 64 alineatul (1) TFUE atunci când, fără a abroga sau a modifica în mod formal reglementarea existentă, încheie un acord internațional cum este un acord de asociere, care prevede, într-o dispoziție care are efect direct, o liberalizare a unei categorii de capitaluri vizată la respectivul articol 64 alineatul (1). În consecință, o astfel de modificare a cadrului juridic trebuie asimilată, în ceea ce privește efectele sale asupra posibilității de a invoca articolul 64 alineatul (1) TFUE, introducerii unei legislații noi care are la bază o logică diferită de cea a legislației existente.

Prin Hotărârea **Consiliul/Front Polisario** (C-104/16 P, [EU:C:2016:973](#)), pronunțată la 21 decembrie 2016, Curtea, întrunită în Marea Cameră, a admis recursul formulat de Consiliu împotriva hotărârii Tribunalului¹⁰⁵ prin care a fost anulată în parte *Decizia 2012/497*¹⁰⁶ prin care s-a aprobat, în numele Uniunii, *acordul de liberalizare*

105 | Hotărârea Tribunalului din 10 decembrie 2015, *Front Polisario/Consiliul* (T-512/12, [EU:T:2015:953](#)).

106 | Decizia 2012/497/UE a Consiliului din 8 martie 2012 privind încheierea Acordului sub forma unui schimb de scrisori între Uniunea Europeană și Regatul Maroc privind măsurile reciproce de liberalizare referitoare la produse agricole, la produse agricole transformate, la pește și produse pescărești, privind înlocuirea protocoloalelor nr. 1, 2 și 3 și a anexelor la acestea, precum și privind modificările la Acordul euromediterranean de instituire a unei asocieri între Comunitățile Europene și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Regatul Maroc, pe de altă parte (JO 2012, L 241, p. 2).

UE-Maroc care modifică acordul de asociere anterior¹⁰⁷, mai precis dispozițiile în domeniul liberalizării schimburilor de produse agricole și pescărești. Reclamantul era Front Polisario, o organizație care urmărește să obțină independența Saharei Occidentale și care controlează o parte de mici dimensiuni și foarte puțin populată din aceasta, cea mai mare parte fiind în prezent controlată de Maroc.

Referitor la admisibilitatea acțiunii în anulare, Curtea a considerat că Tribunalul a apreciat în mod eronat că acordul de liberalizare se aplica Saharei Occidentale și că Front Polisario nu poate fi considerat ca având calitate procesuală activă. Prin urmare, acțiunea sa în anulare trebuia să fie respinsă ca inadmisibilă.

În primul rând, în ceea ce privește interpretarea acordului de asociere, Curtea a considerat că Tribunalul era obligat să ia în considerare nu numai norma de interpretare cu bună-credință prevăzută la articolul 31 alineatul (1) din Convenția de la Viena¹⁰⁸, ci și, în speță, principiul autodeterminării, norma codificată la articolul 29 din Convenția de la Viena potrivit căreia un acord leagă fiecare parte doar cu privire la „teritoriul său”, cu excepția cazului în care din cuprinsul său reiese o intenție diferită explicită, precum și principiul efectului relativ al tratatelor. Or, potrivit Curții, aceste norme și principii se opuneau ca Sahara Occidentală să fie considerată ca intrând în domeniul de aplicare teritorial al acordului de asociere, întrucât punerea în aplicare a acestuia pe respectivul teritoriu impunea consimțământul poporului din Sahara Occidentală, în calitate de „terț” la acord. Or, din hotărârea atacată nu reiese manifestarea unui asemenea consimțământ.

În al doilea rând, Curtea a indicat că acordul de asociere și acordul de liberalizare constituie tratate succesive și că al doilea trebuie considerat ca fiind subordonat primului acord, în sensul articolului 30 alineatul (2) din Convenția de la Viena. Având în vedere această legătură, dispozițiile acordului de asociere care nu au fost modificate în mod explicit prin acordul de liberalizare trebuie să primeze în aplicarea acestuia din urmă pentru a preveni orice incompatibilitate între ele. Prin urmare, acordul de liberalizare nu putea fi înțeles, la data încheierii sale, în sensul că domeniul său de aplicare includea teritoriul Saharei Occidentale. Pe de altă parte, această apreciere nu este repusă în discuție de existența unei practici ulterioare încheierii acordului de asociere și constând în împrejurarea că autoritățile marocane aplică în fapt de mulți ani dispozițiile acordului de asociere în privința Saharei Occidentale.

XX. POLITICA EXTERNĂ ȘI DE SECURITATE COMUNĂ

În Hotărârea **National Iranian Oil Company/Consiliul** (C-440/14, [EU:C:2016:128](#)), pronunțată la 1 martie 2016, Curtea, întrunită în Marea Cameră, a confirmat în recurs hotărârea Tribunalului¹⁰⁹ prin care s-a respins acțiunea în anulare formulată de o întreprindere publică iraniană care își desfășoară activitatea în sectorul petrolului și gazelor naturale împotriva *mai multor decizii ale Consiliului de înghețare a fondurilor, aplicate ca urmare a faptului că întreprinderea vizată era deținută și administrată de statul iranian și furniza resurse financiare guvernului acestui stat.* În recursul formulat, întreprinderea iraniană a reproșat Tribunalului printre altele că a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a acceptat că Consiliul putea să își rezerve în mod legitim, în regulamentul său de adoptare a măsurilor restrictive împotriva Iranului, competența de a adopta el însuși regulamentul de punere în aplicare prin care s-a impus înghețarea fondurilor în discuție. Reclamanta a

107|Acordul euromediterranean de instituire a unei asocieri între Comunitățile Europene și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Regatul Maroc, pe de altă parte, a fost semnat la Bruxelles la 26 februarie 1996 și aprobat în numele comunităților respective prin Decizia 2000/204/CE, CEECA a Consiliului și a Comisiei din 24 ianuarie 2000 (JO 2000, L 70, p. 1, Ediție specială, 11/vol. 20, p. 184).

108|Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor, încheiată la Viena la 23 mai 1969 (*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 1155, p. 331).

109|Hotărârea Tribunalului din 16 iulie 2014, **National Iranian Oil Company/Consiliul** (T-578/12, [EU:T:2014:678](#)).

contestat de asemenea hotărârea Tribunalului în măsura în care a confirmat dreptul Consiliului de a impune înghețarea fondurilor în aplicarea criteriului juridic întemeiat pe acordarea unui sprijin guvernului iranian.

Respingând recursul reclamantei, Curtea a arătat că, deși revine în general Comisiei sarcina de a pune în aplicare regulamentele Consiliului, acesta își poate rezerva punerea în aplicare a regulamentelor sale în cazuri specifice justificate corespunzător. În speță, Consiliul și-a rezervat competența de a adopta măsurile restrictive cele mai sensibile, și anume listele persoanelor fizice sau juridice ale căror fonduri sunt înghețate. Întrucât astfel de măsuri de înghețare a fondurilor au un efect negativ semnificativ asupra vieții și a activităților economice ale persoanelor în cauză și trebuie adoptate în termene scurte și potrivit unor proceduri a căror coerență și coordonare Consiliul este cel mai în măsură să le asigure, Curtea a concluzionat că Consiliul a putut considera în mod rezonabil că măsurile restrictive în discuție prezentau un caracter specific care justifică să își rezerve competența de punere în aplicare.

În ceea ce privește criteriul de desemnare a persoanelor care fac obiectul măsurilor de înghețare a fondurilor, Curtea a apreciat că Tribunalul a interpretat în mod corect evoluția criteriului menționat. În această privință, Curtea a subliniat că, astfel cum a apreciat în mod corect Tribunalul, Consiliul avea dreptul să extindă, începând cu 2012, respectivul criteriu de desemnare prin includerea unor persoane fizice sau juridice care, deși nu au nicio legătură directă sau indirectă cu proliferarea nucleară, erau susceptibile să o favorizeze furnizând guvernului iranian resurse sau facilități care permit acestuia din urmă să continue activitățile de proliferare.

În Hotărârea din 19 iulie 2016, **H/Consiliul și Comisia** (C-455/14, [EU:C:2016:569](#)), Curtea a anulat ordonanța Tribunalului¹¹⁰ prin care acesta s-a declarat *necompetent să judece o acțiune formulată de un magistrat italian detașat la Misiunea de Poliție a Uniunii Europene (MPUE) în Sarajevo și având ca obiect anularea a două decizii ale MPUE prin care se prevedea repartizarea sa într-un birou regional al acestei misiuni*. În susținerea recursului formulat, recurenta a invocat printre altele faptul că Tribunalul a săvârșit erori de drept atunci când s-a declarat necompetent să statueze cu privire la acțiunea sa.

De la bun început, după ce a amintit că nu este în principiu competentă în ceea ce privește dispozițiile referitoare la PESC, Curtea a constatat că deciziile în litigiu sunt legate de o acțiune operațională a Uniunii hotărâtă și desfășurată în cadrul PESC. Or, o asemenea împrejurare nu poate conduce în mod necesar la excluderea competenței instanței Uniunii în speță. Astfel, pe de o parte, instanțele Uniunii sunt competente, conform articolului 270 TFUE, să se pronunțe cu privire la orice acțiune introdusă de agenți ai Uniunii care au fost detașați pe lângă MPUE. Pe de altă parte, reiese din Decizia 2009/906¹¹¹ că agenții detașați de statele membre și cei detașați de instituțiile Uniunii sunt supuși aceluiași reguli în ceea ce privește exercitarea funcțiilor lor în „teatrul de operații”. Prin urmare, limitarea derogatorie adusă competenței instanței Uniunii în ceea ce privește dispozițiile referitoare la PESC nu poate exclude competența sa de a controla acte de gestionare a personalului referitoare la agenți detașați de statele membre și având ca obiect satisfacerea nevoilor unei misiuni în teatrul de operații. În consecință, Tribunalul și, în cadrul unui recurs, Curtea sunt competente să controleze astfel de acte.

¹¹⁰ Ordonanța Tribunalului din 10 iulie 2014, **H/Consiliul și alții** (T-271/10, [EU:T:2014:702](#)).

¹¹¹ | Decizia 2009/906/PESC a Consiliului din 8 decembrie 2009 privind Misiunea de Poliție a Uniunii Europene (MPUE) în [Bosnia și Herțegovina] (JO 2009, L 322, p. 22).

C | ACTIVITATEA GREFEI CURȚII DE JUSTIȚIE ÎN ANUL 2016

de Timothy MILLETT, grefier adjunct

Activitățile principale ale grefei Curții de Justiție sunt cele care contribuie la îndeplinirea celor trei misiuni esențiale care i-au fost încredințate de textele care o guvernează.

Fiind însărcinată de regulamentul de procedură să asigure primirea, transmiterea și păstrarea tuturor documentelor, grefa asigură înainte de toate buna derulare a procedurilor și ținerea dosarelor cauzelor deduse judecății Curții, începând cu înregistrarea cererii de sesizare a instanței în registrul grefei până la notificarea către părțile interesate a deciziei prin care se finalizează judecata.

În cadrul îndeplinirii acestei prime misiuni – și în prelungirea acesteia –, grefa întreține, pe de altă parte, contactele necesare cu reprezentanții părților și cu terții, în legătură cu cauzele pendinte sau soluționate, în toate limbile oficiale ale Uniunii Europene.

În sfârșit, grefa este în serviciul membrilor instanței, pe care îi asistă în exercițiul tuturor funcțiilor lor. Această asistență constă, bineînțeles, în tratarea numeroaselor chestiuni de ordin procedural care se ridică de-a lungul derulării unei cauze, precum și într-o participare activă a membrilor grefei la ședințele instanței și la reuniunile administrative ale camerelor sale, dar și într-o implicare a persoanelor responsabile în lucrările diferitor comitete, în special ale comitetului însărcinat cu examinarea modificărilor care sunt aduse Statutului Curții, precum și Regulamentului de procedură al acesteia.

Considerațiile următoare vizează furnizarea unei sinteze statistice a activității jurisdicționale în cursul anului trecut și, prin urmare, familiarizarea cititorului în legătură cu activitatea grefei în raport cu cele trei misiuni citate anterior.

I. SINTEZA STATISTICĂ A ACTIVITĂȚII JURISDICȚIONALE ÎN ANUL 2016

Astfel cum rezultă din considerațiile anterioare, activitatea grefei este direct influențată de numărul de cauze deduse judecății Curții – număr care nu poate fi anticipat –, precum și, într-o mai mică măsură, de numărul de cauze soluționate de instanță. Or, la fel ca 2015, anul care s-a terminat va fi fost marcat de o activitate susținută, care atestă atât vitalitatea dreptului Uniunii Europene, cât și importanța pe care Curtea o dă unei soluționări rapide a litigiilor deduse judecății sale.

Cauzele introduse

În anul 2016, 692 de cauze au fost deduse judecății Curții. Numărul de cauze noi se situează, așadar, la un nivel puțin inferior nivelului anului anterior, în care a fost atinsă cifra record de 713 cauze introduse, dar ceea ce atrage atenția la lectura tabelelor de mai jos este mai ales repartizarea acestor cauze în funcție de natura acțiunii. Astfel, dintre cele 692 de cauze introduse în 2016, nu mai puțin de 470 de cauze au fost cereri de decizie preliminară, ceea ce reprezintă aproape 70 % din totalitatea cauzelor cu care a fost sesizată Curtea în cursul acestui an. Niciodată în istoria Curții numărul trimitărilor preliminare deduse judecății Curții nu a fost atât de ridicat. Cu 35 de cauze, numărul de acțiuni directe (în anulare, în constatarea abținerii de a acționa sau în constatarea neîndeplinirii obligațiilor unui stat membru) a înregistrat în schimb un nivel minim istoric, în timp ce, cu 175 de cauze, numărul de recursuri (din toate categoriile) a cunoscut o lejeră diminuare,

datorată în parte scăderii numărului de cauze soluționate de Tribunal, care își are originea în contextul special în care s-a aflat această instanță în anul 2016 (plecarea și sosirea a numeroși membri, determinate în special de transformarea arhitecturii jurisdicționale a Uniunii Europene).

Pe lângă numărul deosebit de ridicat de cereri de decizie preliminară înaintate Curții în anul 2016, este interesant de indicat proveniența acestora. Astfel, cu o singură excepție, instanțele din toate statele membre s-au adresat Curții în anul 2016 pentru a-i supune chestiuni de interpretare sau de validitate a dreptului Uniunii. Această tendință reflectă importanța crescândă pe care a dobândit-o această procedură nu numai în statele care sunt membre ale Uniunii Europene de mult timp (un număr ridicat de trimiteri efectuate în 2016 provin astfel din Germania, din Italia sau din Spania), ci și în statele care au aderat la aceasta recent, în 2004, în 2007 sau în 2013. Nu mai puțin de 18 trimiteri preliminare au fost efectuate de instanțele bulgare în 2016, în timp ce 19 cereri de decizie preliminară au fost adresate Curții de instanțele polone, ceea ce constituie cel mai ridicat număr anual de cereri provenind din Polonia de la aderarea acestei țări la Uniunea Europeană, în 2004. Pe de altă parte, este interesant să se arate că, în pofida numeroaselor incertitudini legate de rezultatele referendumului din 23 iunie 2016, instanțele britanice s-au adresat Curții de 23 de ori în cursul anului trecut, ceea ce, din 2011 încoace, reprezintă cea mai ridicată cifră de cereri de decizie preliminară provenind din Regatul Unit.

În sfârșit, în ceea ce privește materiile supuse aprecierii Curții în 2016, vom remarca încă o dată marea lor diversitate. La fel ca în 2015, spațiul de libertate, securitate și justiție, fiscalitatea, precum și proprietatea intelectuală și industrială ocupă primele trei locuri, însă cu o creștere clară a cauzelor care fac parte din prima categorie (76 de cauze care țin de spațiul de libertate, securitate și justiție, față de 52 în anul precedent), la care au contribuit, fără îndoială, criza migrației și măsurile luate de autoritățile naționale pentru a face față acesteia. Cu nu mai puțin de 39 de cauze noi introduse în 2016, ajutoarele de stat au reprezentat de asemenea o parte considerabilă din activitatea Curții, la fel ca dreptul concurenței, politica socială, mediul sau transporturile.

Cauzele soluționate

Dacă numărul de cauze introduse în 2016 a înregistrat o lejeră diminuare, numărul de cauze soluționate a crescut, în schimb, considerabil, din moment ce Curtea a soluționat în 2016 nu mai puțin de 704 cauze, ceea ce reprezintă o creștere de peste 14 % în raport cu anul 2015 (în cursul căruia au fost soluționate 616 cauze). Mare parte din aceste cauze o reprezintă trimerile preliminare și recursurile, care formează împreună peste 90 % din cauzele soluționate de Curte în 2016.

În ceea ce privește modul de finalizare a cauzelor, merită o atenție specială două elemente. Este vorba, pe de o parte, despre numărul de cauze judecate cu concluzii și, pe de altă parte, despre creșterea semnificativă a numărului de ordonanțe cu caracter jurisdicțional.

Astfel, în cursul anului 2016, Curtea a pronunțat 412 hotărâri, dintre care nu mai puțin de 271 (și anume 66 % din numărul total al hotărârilor) au fost precedate de concluzii ale avocatului general. Cu titlu de comparație, numărul de cauze judecate cu concluzii se ridică în 2015 „doar” la 57 % din numărul hotărârilor pronunțate în cursul aceluși an.

În ceea ce privește ordonanțele, ele au cunoscut de asemenea o creștere semnificativă, de vreme ce Curtea a adoptat în 2016, pe lângă 4 ordonanțe de măsuri provizorii, nu mai puțin de 232 de ordonanțe prin care s-a finalizat judecata. Cu titlu de comparație, numărul acestor ordonanțe se ridică în 2015 la 171. Această creștere se explică în esență prin faptul că se recurge mai des la instrumentele prevăzute de Regulamentul de procedură pentru a accelera soluționarea cauzelor și în special prin posibilitatea, prevăzută la articolul 99

din acest regulament, de pronunțare pe calea unei ordonanțe motivate asupra întrebărilor adresate cu titlu preliminar atunci când aceste întrebări sunt identice cu cele asupra cărora Curtea s-a pronunțat deja, atunci când răspunsul la aceste întrebări poate fi în mod clar dedus din jurisprudență sau atunci când acest răspuns nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile. În 2016, un număr de 55 de cauze (față de 37 în 2015) au fost astfel soluționate în temeiul acestei dispoziții.

De asemenea, în materia recursurilor, nu mai puțin de 89 de cauze – respectiv aproape jumătate din numărul total al recursurilor finalizate în 2016 (189) – au fost soluționate în temeiul articolului 181 din Regulamentul de procedură, dispoziție care abilitază Curtea să se pronunțe pe calea unei ordonanțe motivate atunci când recursul, principal sau incident, formulat în fața sa este, în tot sau în parte, în mod vădit inadmisibil sau în mod vădit nefundat. În 2015, acest număr se ridica la 57 de cauze.

Durata procedurilor

Combinția factorilor prezentați mai sus explică în parte bilanțul pozitiv al anului 2016 în ceea ce privește durata procedurilor. Durata medie a soluționării cauzelor preliminare a fost astfel de 15 luni, o cifră care deja a mai fost atinsă în 2014 și care, de peste 30 de ani, constituie cea mai scurtă durată înregistrată. Durata procedurilor a marcat o ușoară creștere în soluționarea acțiunilor directe (19,3 luni), dar a fost în scădere în ceea ce privește soluționarea recursurilor. Astfel, durata de soluționare a recursurilor a fost în 2016 de 12,9 luni, ceea ce, și în această privință, reprezintă cea mai scăzută durată înregistrată vreodată de la crearea Tribunalului.

Această diminuare a duratei soluționării recursurilor se explică în mare parte prin noua abordare reținută de Curte în 2016 în legătură cu soluționarea recursurilor formulate în domeniile accesului la documente, al contractelor de achiziții publice și al proprietății intelectuale și industriale. Astfel, în cazul în care Curtea apreciază că un recurs formulat în unul dintre aceste trei domenii trebuie să fie respins în temeiul articolului 181 din Regulamentul de procedură, aceasta încorporează în prezent în ordonanța sa analiza avocatului general însărcinat cu cauza, fără a consacra noi dezvoltări motivelor și argumentelor ridicate de părți, ceea ce contribuie la o scurtare semnificativă a duratei judecătii.

Din preocuparea pentru exhaustivitate, vom remarca, în sfârșit, că în 2016 Curtea a fost sesizată cu un număr crescut de cereri de aplicare a procedurii accelerate sau a procedurii preliminare de urgență și că aceste cereri au fost admise într-un număr semnificativ de cauze. Camera desemnată a admis opt din cele douăsprezece cereri de aplicare a procedurii preliminare de urgență care i-au fost adresate în 2016, în timp ce procedura accelerată a fost aplicată de patru ori (de trei ori în materie preliminară și o dată în materia recursului). Timpul alocat pentru soluționarea acestor cauze a rămas foarte satisfăcător, în special având în vedere că această categorie de cauze beneficiază în prezent și de concluzii: 2,7 luni în medie pentru soluționarea cauzelor judecate potrivit procedurii preliminare de urgență și 4 luni pentru soluționarea cauzelor preliminare judecate potrivit procedurii accelerate. Pe de altă parte, la fel ca în 2015, șapte cauze au fost judecate cu prioritate.

Cauzele pendinte

La 31 decembrie 2016 se înregistrau 872 de cauze pendinte în fața Curții (824 după conexare), respectiv un număr lejer inferior numărului de cauze pendinte la sfârșitul anului 2015 (884 de cauze).

II. COMUNICAREA CU PĂRȚILE ȘI CU TERȚII

Reflectând fidel activitatea jurisdicțională intensă care s-a desfășurat în cursul anului trecut, contactele grefei cu reprezentanții părților și, după caz, cu terții în legătură cu cauzele pendinte sau soluționate s-a intensificat în 2016 și se oglindesc în special în numărul crescut de acte de procedură înregistrate în registrul grefei, precum și în numărul de ședințe. De la 256 în 2015, numărul de ședințe de audiere a pledoariilor a ajuns astfel la 270 în 2016, în timp ce numărul de ședințe de audiere a concluziilor s-a ridicat la 319 în 2016, ceea ce reprezintă o creștere de 33 % în raport cu anul precedent. Organizarea fiecăreia dintre aceste ședințe constituie o sarcină considerabilă de lucru pentru grefă, precum și pentru serviciul de interpretare al instituției, compensată, din fericire, prin recurgerea din ce în ce mai des la aplicațiile informatice.

În această privință, trebuie subliniat bilanțul intens pozitiv al celui de al cincilea an complet de funcționare a aplicației e-Curia, aplicație comună celor două instanțe care compun instituția și care permite depunerea și notificarea de acte de procedură pe cale electronică. Pe lângă instituțiile Uniunii și un număr în creștere de agenți și de avocați, toate statele membre ale Uniunii Europene dispun în prezent de un cont de acces la această aplicație, prin care au tranzitat peste 75 % din depunerile efectuate la Curte în 2016. Aceasta evidențiază faptul că, într-un context marcat de o creștere constantă a sarcinii de lucru, aplicația menționată constituie un element important de ameliorare a productivității instanțelor, contribuind în același timp la reducerea termenelor procedurale (și a cheltuielilor de expediere), precum și la protecția mediului.

Pe plan informatic, anul 2016 a fost de asemenea marcat de accelerarea publicării jurisprudenței și de o ameliorare a funcționalităților oferite utilizatorilor. Anterior publicat sub forma unor fascicule lunare, cuprinzând ansamblul deciziilor adoptate de instanțele Uniunii în cursul unei anumite luni, Repertoriul numeric al jurisprudenței este în prezent alimentat și publicat în mod continuu, pe măsura adoptării deciziilor de către Curte și de către Tribunal. Această schimbare a ritmului de publicare – care a intrat în vigoare la 1 noiembrie 2016 și a necesitat eforturi considerabile de organizare și de coordonare din partea ansamblului actorilor implicați în procesul de publicare a jurisprudenței, atât în interiorul, cât și în exteriorul instituției – prezintă avantaje considerabile pentru toți justițiabilii, întrucât nu numai că permite punerea la dispoziție foarte rapidă a jurisprudenței, în toate limbile disponibile, dar oferă, în plus, mai multe posibilități de căutare, deciziile publicate în Repertoriu conținând linkuri hypertext care conduc direct la punctele pertinente ale deciziilor și ale actelor legislative citate în aceste decizii.

În sfârșit, vom arăta că, la fel ca în trecut, grefa a continuat să fie sesizată în 2016 cu foarte multe cereri cu privire la diverse aspecte, nelegate de cauzele judiciare, care au trebuit să fie tratate direct sau în colaborare cu Direcția de comunicare. Sarcina de lucru legată de tratarea acestor cereri, care parvin cu miile grefei Curții, în toate limbile oficiale ale Uniunii Europene și sub cele mai diverse forme (scrisori, e-mailuri sau apeluri telefonice), nu trebuie subestimată. Ea implică astfel o analiză detaliată a fiecărei cereri înaintate Curții, în spatele căreia se ascunde uneori o veritabilă cauză.

III. ASISTENȚA ACORDATĂ MEMBRILOR INSTANȚEI

Astfel cum s-a arătat în introducerea prezentei contribuții, grefa acordă asistență membrilor instanței, pe care îi asistă în exercițiul tuturor funcțiilor lor.

Această asistență constă mai întâi în transmiterea concretă a tuturor actelor de procedură – și a traducerilor lor – judecătorilor și avocaților generali însărcinați cu cauzele deduse judecății Curții și în tratarea numeroaselor chestiuni de ordin procedural care se pot ridica pe parcursul derulării acestor cauze. Această sarcină a reprezentat, bineînțeles, o parte considerabilă a activității desfășurate de grefă în 2016, dar ea a cunoscut la rândul ei o evoluție importantă în cursul anului trecut, întrucât, sub impulsul președintelui său, Curtea a generalizat modalitățile dematerializate de transmitere internă a înscrisurilor procedurale. Prin substituirea circuitului hârtie cu un circuit în întregime informatizat, bazat pe aplicații existente, „fișele de transmitere electronice” au permis astfel modernizarea funcționării instanței, reducând totodată timpul necesar adoptării deciziilor de ordin procedural.

Asistența grefei implică apoi o participare activă la pregătirea și la punerea în aplicare a deciziilor luate în reuniunea generală a Curții, precum și în cadrul ședințelor organizate de instanță, grefa fiind, printre altele, însărcinată cu întocmirea proceselor-verbale ale acestor ședințe, care fac parte din dosarul original al cauzelor.

În sfârșit, grefa este chemată să contribuie la lucrările diferitor comitete și în special la comitetul Statutului și al Regulamentului de procedură ale Curții. Acest comitet s-a reunit în mai multe rânduri în cursul anului trecut, iar lucrările sale au condus la adoptarea în 2016 a mai multor texte importante.

În primul rând, trebuie amintite discuțiile legate de reforma arhitecturii jurisdicționale a Uniunii Europene, care au condus, la 6 iulie 2016, la adoptarea Regulamentului (UE, Euratom) 2016/1192 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 iulie 2016 privind transferul către Tribunal al competenței de a se pronunța în primă instanță asupra litigiilor dintre Uniunea Europeană și agenții acesteia¹.

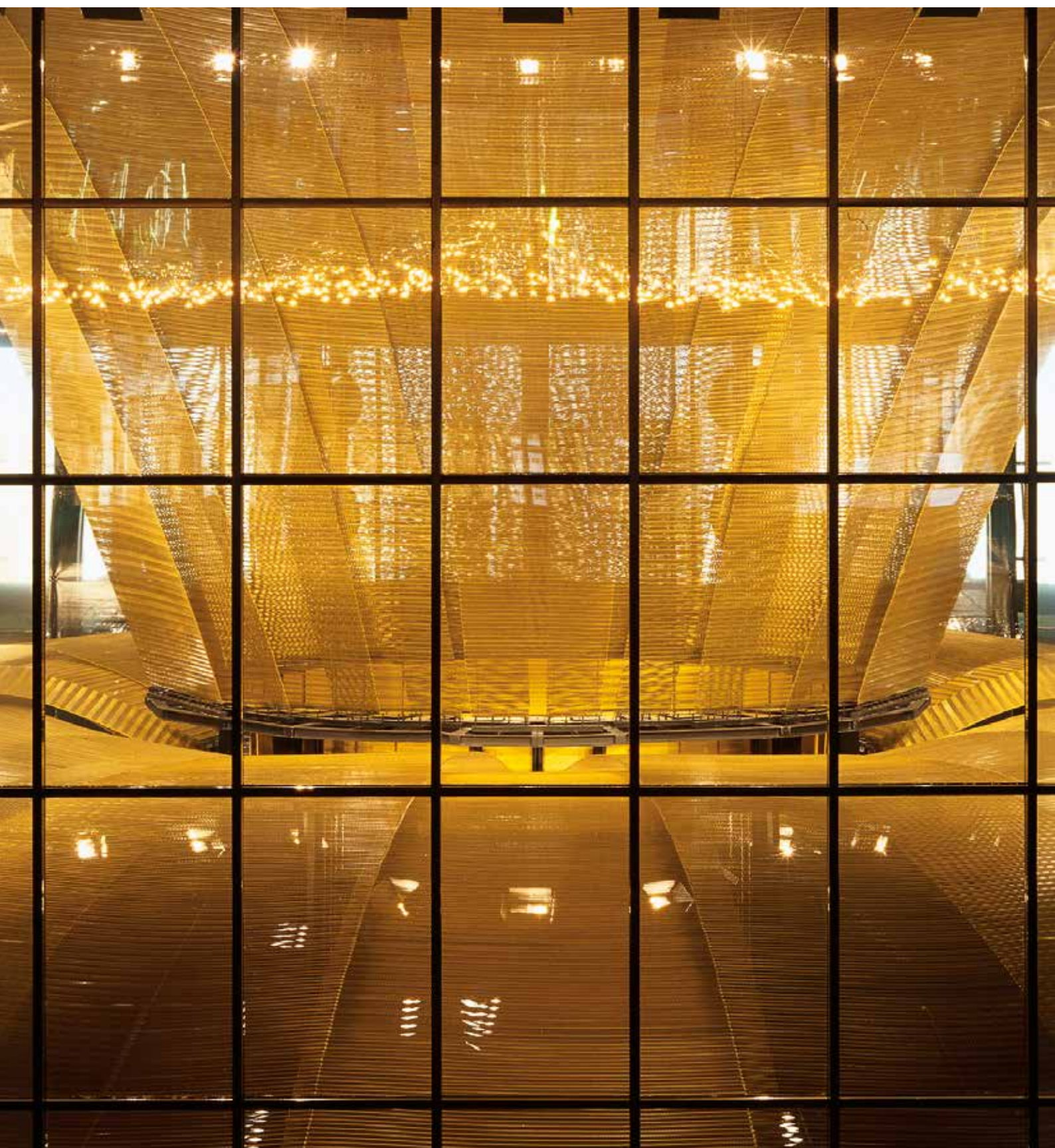
În domeniul securității, trebuie apoi subliniate lucrările în vederea completării dispozitivului instituit de Tribunal pentru a asigura o protecție adecvată informațiilor sau înscrisurilor ori mijloacelor materiale de probă transmise acestuia din urmă și care țin de siguranța Uniunii ori a celei a statelor sale membre ori de desfășurarea relațiilor lor internaționale. Astfel, în paralel cu modificarea articolului 105 din Regulamentul de procedură al Tribunalului, un nou articol 190a a fost inserat în Regulamentul de procedură al Curții pentru a asigura, în cazul unui recurs formulat împotriva unei decizii a Tribunalului, un nivel de protecție echivalent nivelului de protecție garantat de această din urmă instanță. Dispozițiile menționate au fost completate prin adoptarea, atât de către Curte, cât și de către Tribunal, a unor decizii de aplicare a articolelor 105 și 190a, care precizează natura și întinderea măsurilor avute în vedere pentru atingerea acestui rezultat². În conformitate cu textul lor, aceste două decizii au intrat în vigoare în ziua următoare datei publicării lor în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, respectiv la 25 decembrie 2016.

În final vom menționa adoptarea de către Curte a unei noi versiuni a Recomandărilor sale în atenția instanțelor naționale, referitoare la efectuarea trimiterilor preliminare. Aceste recomandări – care au fost publicate, în toate limbile oficiale, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, C 439 din 25 noiembrie 2016 – constituie un instrument important al dialogului întreținut de Curte cu instanțele statelor membre. Recomandările amintesc

1 | Acest regulament a fost publicat în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 200 din 26 iulie 2016, p. 137.

2 | Aceste articole și aceste decizii au fost publicate în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 217 din 12 august 2016, p. 69 și 72, și, respectiv, L 355 din 24 decembrie 2016, p. 5 și 18.

astfel caracteristicile esențiale ale trimiterilor preliminare și conțin indicații de mare importanță referitoare la obiectul și la întinderea unei cereri de decizie preliminară, precum și la forma și la conținutul acesteia. În plus, pentru prima dată în istoria Curții, o anexă, foarte practică, recapitulează, în atenția instanțelor naționale, toate elementele care trebuie luate în considerare atunci când sesizează Curtea cu o cerere de decizie preliminară.

D | STATISTICI JUDICIARE ALE CURȚII DE JUSTIȚIE

I. ACTIVITATEA GENERALĂ A CURȚII DE JUSTIȚIE

1. Cauze introduse, cauze soluționate, cauze aflate pe rol (2012-2016)

II. CAUZE INTRODUSE

2. Natura procedurilor (2012-2016)
3. Domeniul acțiunii (2016)
4. Acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor de către un stat membru (2012-2016)

III. CAUZE SOLUȚIONATE

5. Natura procedurilor (2012-2016)
6. Hotărâri, ordonanțe, avize (2016)
7. Completul de judecată (2012-2016)
8. Cauze soluționate prin hotărâre, aviz sau ordonanță cu caracter jurisdicțional (2012-2016)
9. Cauze soluționate prin hotărâre, aviz sau ordonanță cu caracter jurisdicțional – Domeniul acțiunii (2012-2016)
10. Cauze soluționate prin hotărâre, aviz sau ordonanță cu caracter jurisdicțional – Domeniul acțiunii (2016)
11. Cauze soluționate – Hotărâri privind neîndeplinirea obligațiilor de către un stat membru: soluția (2012-2016)
12. Durata procedurilor în luni (2012-2016)

IV. CAUZE AFLATE PE ROL LA 31 DECEMBRIE

13. Natura procedurilor (2012-2016)
14. Completul de judecată (2012-2016)

V. DIVERSE

15. Diverse – Proceduri accelerate (2012-2016)
16. Proceduri preliminare de urgență (2012-2016)
17. Măsuri provizorii (2016)

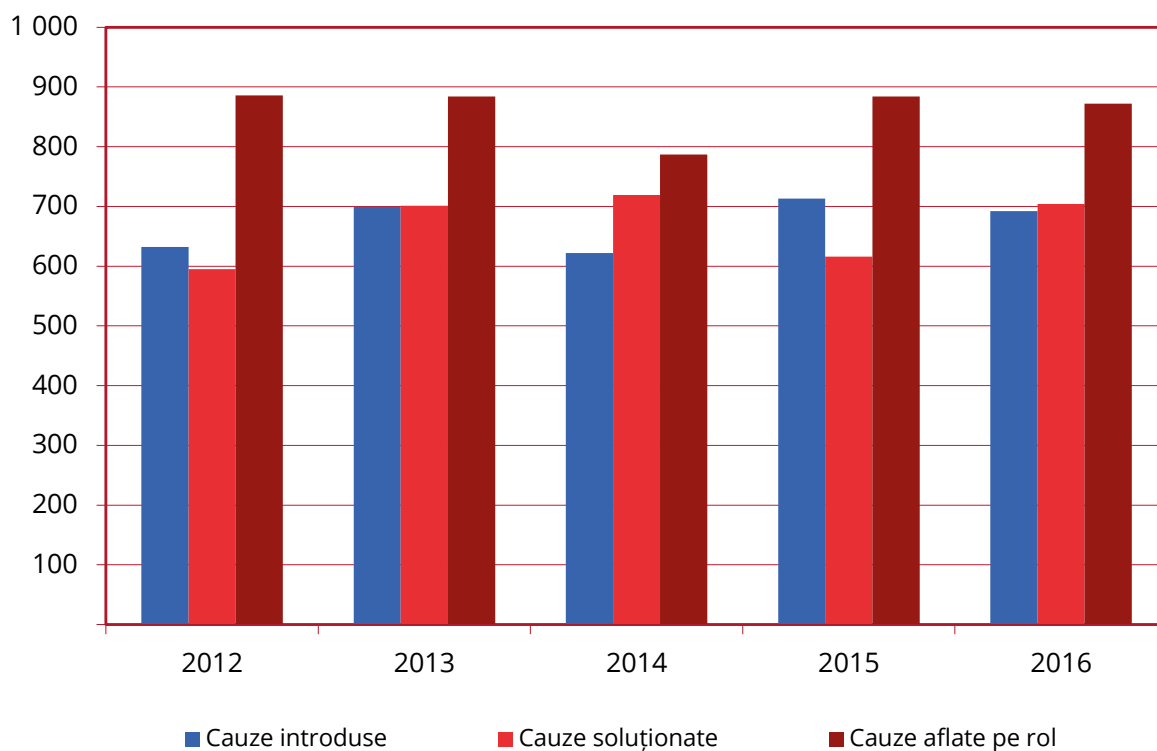
VI. EVOLUȚIA GENERALĂ A ACTIVITĂȚII JUDICIARE (1952-2016)

18. Cauze introduse și hotărâri
19. Trimiteri preliminare introduse (din fiecare stat membru și în fiecare an)
20. Trimiteri preliminare introduse (din fiecare stat membru și pentru fiecare instanță)
21. Acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor introduse împotriva statelor membre

VII. ACTIVITATEA GREFEI CURȚII DE JUSTIȚIE (2015-2016)

I. ACTIVITATEA GENERALĂ A CURȚII DE JUSTIȚIE

1. CAUZE INTRODUSE, CAUZE SOLUȚIONATE, CAUZE AFLATE PE ROL (2012-2016)¹

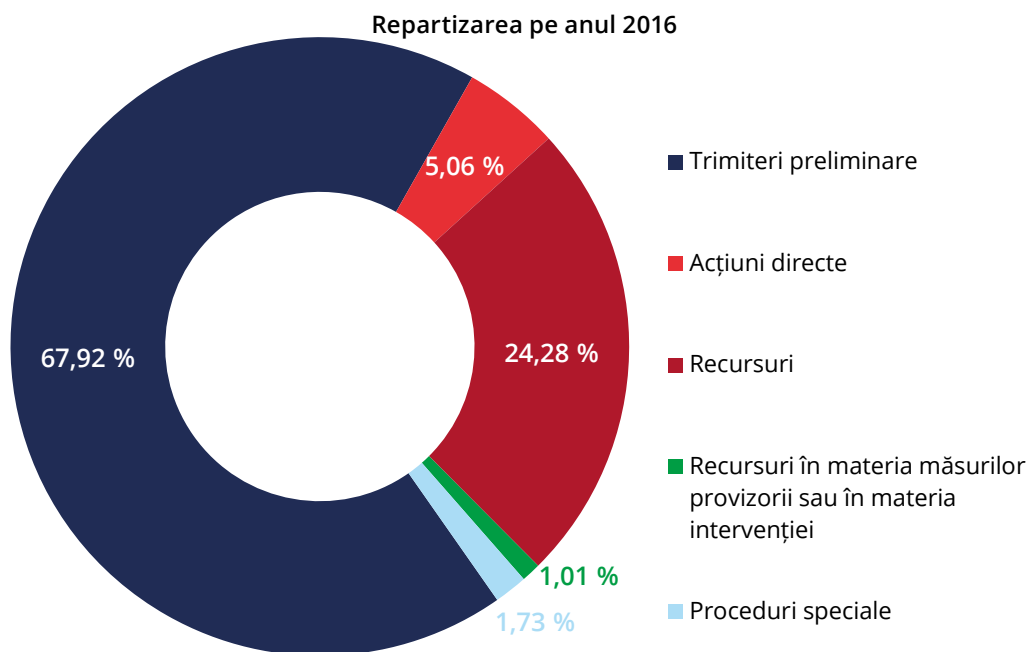

	2012	2013	2014	2015	2016
Cauze introduse	632	699	622	713	692
Cauze soluționate	595	701	719	616	704
Cauze aflate pe rol	886	884	787	884	872

1 | Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reuniturile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

II. CAUZE INTRODUSE

2. NATURA PROCEDURILOR (2012-2016)¹

	2012	2013	2014	2015	2016
Trimiteri preliminare	404	450	428	436	470
Acțiuni directe	73	72	74	48	35
Recursuri	136	161	111	206	168
Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	3	5		9	7
Cereri de aviz	1	2	1	3	
Proceduri speciale ²	15	9	8	11	12
Total	632	699	622	713	692
Cereri de măsuri provizorii		1	3	2	3

1] Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reunirile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

2] Sunt considerate „proceduri speciale”: asistența judiciară, stabilirea cheltuielilor de judecată, rectificarea hotărârii, opoziția la hotărârea pronunțată într-o cauză judecată în lipsă, terță opoziție, interpretarea hotărârii, revizuirea hotărârii, examinarea propunerii Primului avocat general de reexaminare a unei decizii a Tribunalului, procedura de poprire, cauzele în materie de imunitate.

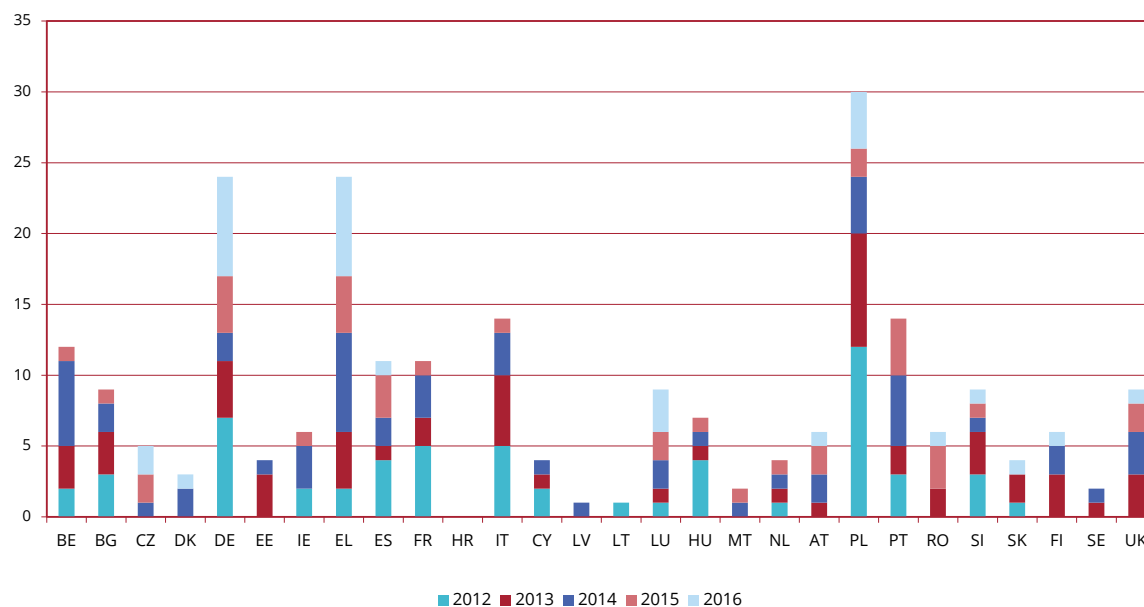
3. DOMENIUL ACȚIUNII (2016)¹

	Trimiteri preliminare	Acțiuni directe	Recursuri	Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	Total	Proceduri speciale
Accesul la documente			3	3	6	
Achiziții publice	15	1	3		19	
Acțiunea externă a Uniunii Europene	3		1		4	
Agricultură	14		12	1	27	
Ajutoare de stat	10	2	26	1	39	
Apropierea legislațiilor	32	2			34	
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul			3		3	
Cetățenia Uniunii	6				6	
Concurență	12		23		35	
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei etc.)	2		1		3	
Drept instituțional	2	3	15	1	21	1
Dreptul întreprinderilor	7				7	
Energie	2		1		3	
Fiscalitate	68	3			71	
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)			2		2	
Libera circulație a capitalurilor	4				4	
Libera circulație a mărfurilor	3				3	
Libera circulație a persoanelor	27	1			28	
Libera prestare a serviciilor	15				15	
Libertatea de stabilire	15	1			16	
Mediu	18	11		1	30	
Politica comercială	6		14		20	
Politica comună în domeniul pescuitului	2		1		3	
Politica economică și monetară			1		1	
Politica externă și de securitate comună			7		7	
Politica industrială	3				3	
Politica socială	33				33	
Principiile dreptului Uniunii	9	1	1		11	
Proprietate intelectuală și industrială	18		48		66	
Protecția consumatorilor	21		2		23	
Sănătatea publică			1		1	
Securitatea socială a lucrătorilor migranți	10				10	
Spațiul de libertate, securitate și justiție	76				76	
Transporturi	23	9			32	
Uniunea vamală și Tariful vamal comun	13				13	
Tratatul CE/TFUE	469	34	165	7	675	1
Privilegii și imunități	1				1	1
Procedură			3		3	10
Statutul funcționarilor		1			1	
Diverse	1	1	3		5	11
TOTAL GENERAL	470	35	168	7	680	12

>>>

1 | Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reunirile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

4. ACȚIUNI ÎN CONSTATAREA NEÎNDEPLINIRII OBLIGAȚIILOR DE CĂTRE UN STAT MEMBRU (2012-2016)¹

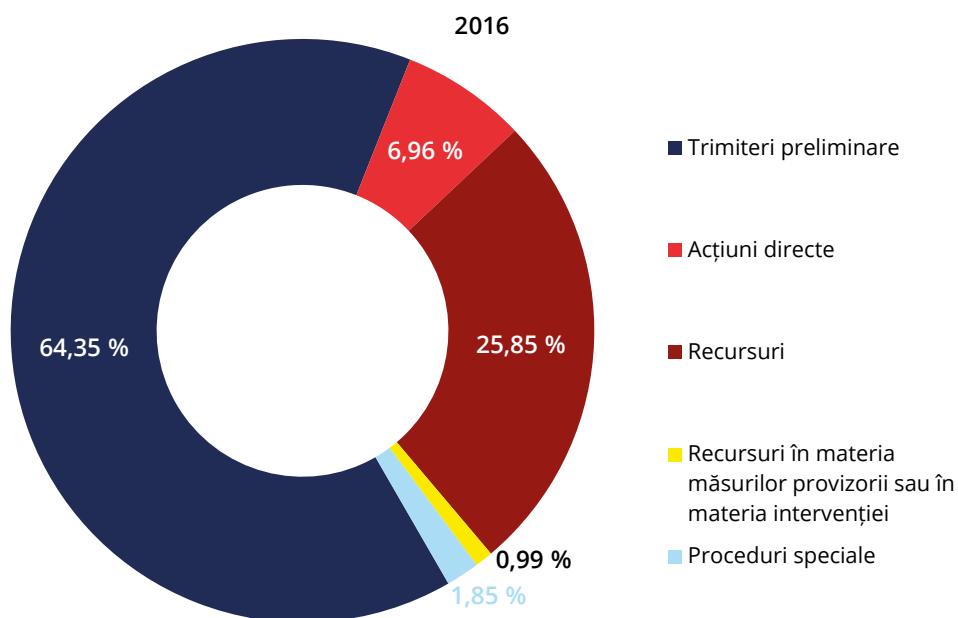

	2012	2013	2014	2015	2016
Belgia	2	3	6	1	
Bulgaria	3	3	2	1	
Republica Cehă			1	2	2
Danemarca			2		1
Germania	7	4	2	4	7
Estonia		3	1		
Irlanda	2		3	1	
Grecia	2	4	7	4	7
Spania	4	1	2	3	1
Franța	5	2	3	1	
Croația					
Italia	5	5	3	1	
Cipru	2	1	1		
Letonia			1		
Lituania	1				
Luxemburg	1	1	2	2	3
Ungaria	4	1	1	1	
Malta			1	1	
Țările de Jos	1	1	1	1	
Austria		1	2	2	1
Polonia	12	8	4	2	4
Portugalia	3	2	5	4	
România		2		3	1
Slovenia	3	3	1	1	1
Slovacia	1	2			1
Finlanda		3	2		1
Suedia		1	1		
Regatul Unit		3	3	2	1
Total	58	54	57	37	31

1 | Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reunirile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

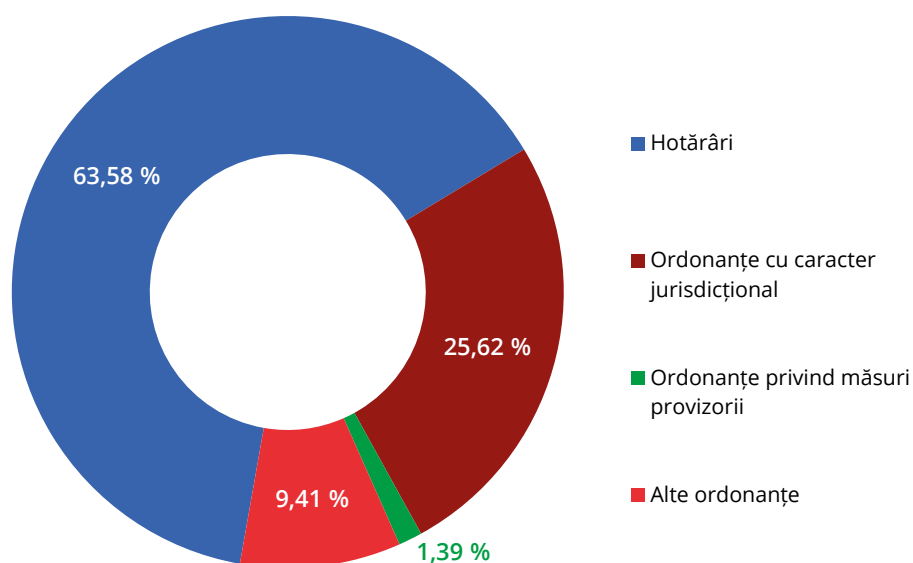
III. CAUZE SOLUȚIONATE

5. NATURA PROCEDURILOR (2012-2016)¹

	2012	2013	2014	2015	2016
Trimiteri preliminare	386	413	476	404	453
Acțiuni directe	70	110	76	70	49
Recursuri	117	155	157	127	182
Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	12	5	1	7	7
Cereri de aviz		1	2	1	
Proceduri speciale	10	17	7	7	13
Total	595	701	719	616	704

1 | Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reunile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

6. HOTĂRÂRI, ORDONANȚE, AVIZE (2016)¹

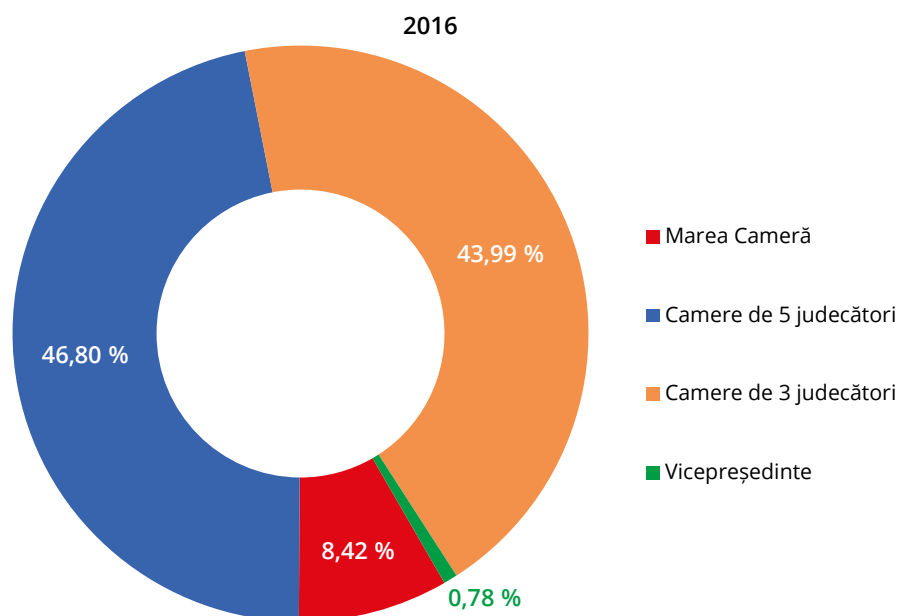
	Hotărâri	Ordonanțe cu caracter juridictional ²	Ordonanțe privind măsuri provizorii ³	Alte ordonanțe ⁴	Cereri de aviz	Total
Trimiteri preliminare	302	67		39		408
Acțiuni directe	37	1		10		48
Recursuri	73	87	4	9		173
Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției			5	2		7
Cereri de aviz						
Proceduri speciale		11		1		12
Total	412	166	9	61	0	648

1 | Cifrele menționate (cifre nete) indică numărul total de cauze, luând în considerare reunirile pentru motive de conexitate (o serie de cauze conexe = o cauză).

2 | Ordonanțe prin care se finalizează judecata, altele decât ordonanțele de radiere, de nepronunțare asupra fondului sau de trimitere la Tribunal.

3 | Ordonanțe date ca urmare a unei cereri întemeiate pe articolele 278 TFUE și 279 TFUE (fostele articole 242 CE și 243 CE), pe articolul 280 TFUE (fostul articol 244 CE) sau pe dispozițiile corespunzătoare din TCEEA ori ca urmare a unui recurs formulat împotriva unei ordonanțe privind măsurile provizorii sau intervenția.

4 | Ordonanțe prin care se finalizează judecata prin radiere, prin nepronunțare asupra fondului sau prin trimitere la Tribunal.

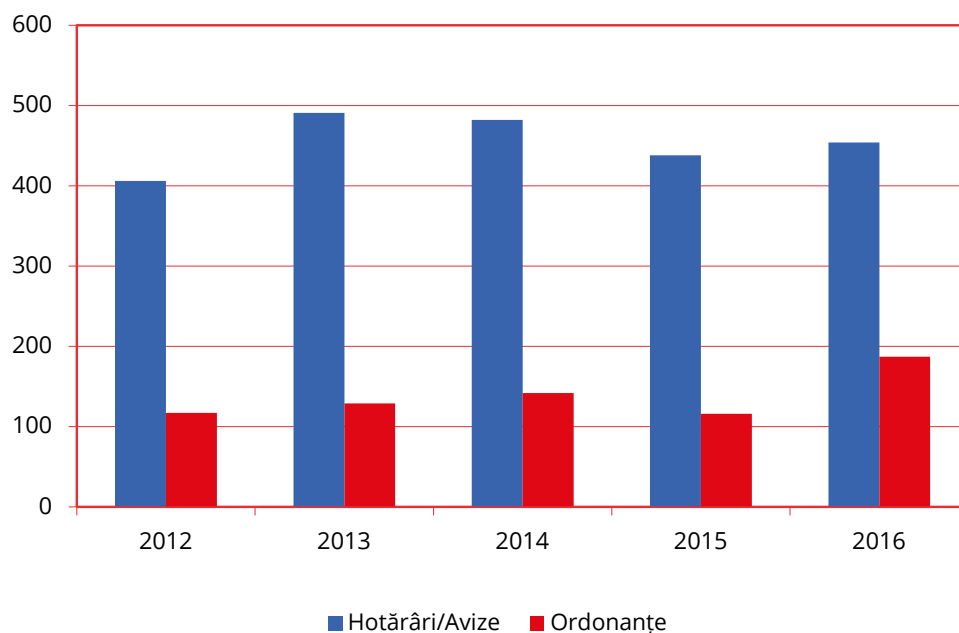
7. COMPLETUL DE JUDECATĂ (2012-2016)¹

	2012			2013			2014			2015			2016		
	Hotărâri/Avize	Ordonanțe ²	Total	Hotărâri/Avize	Ordonanțe ²	Total	Hotărâri/Avize	Ordonanțe ²	Total	Hotărâri/Avize	Ordonanțe ²	Total	Hotărâri/Avize	Ordonanțe ²	Total
Plen	1		1				1		1						
Marea Cameră	47		47	52		52	51	3	54	47		47	54		54
Camere de 5 judecători	275	8	283	348	18	366	320	20	340	298	20	318	280	20	300
Camere de 3 judecători	83	97	180	91	106	197	110	118	228	93	89	182	120	162	282
Președinte		12	12												
Vicepreședinte					5	5		1	1		7	7		5	5
Total	406	117	523	491	129	620	482	142	624	438	116	554	454	187	641

1 | Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reunitrile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

2 | Ordonanțe prin care se finalizează judecata, altele decât ordonanțele de radiere, de nepronunțare asupra fondului sau de trimitere la Tribunal.

8. CAUZE SOLUȚIONATE PRIN HOTĂRÂRE, AVIZ SAU ORDONANȚĂ CU CARACTER JURISDIȚIONAL (2012-2016)^{1 2}

	2012	2013	2014	2015	2016
Hotărâri/Avize	406	491	482	438	454
Ordonanțe	117	129	142	116	187
Total	523	620	624	554	641

1 | Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reuniturile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

2 | Ordonanțe prin care se finalizează judecata, altele decât ordonanțele de radiere, de nepronunțare asupra fondului sau de trimitere la Tribunal.

9. CAUZE SOLUȚIONATE PRIN HOTĂRÂRE, AVIZ SAU ORDONANȚĂ CU CARACTER JURISDIȚIONAL – DOMENIUL ACȚIUNII (2012-2016)¹

	2012	2013	2014	2015	2016
Accesul la documente	5	6	4	3	4
Achiziții publice	12	12	13	14	31
Acțiunea externă a Uniunii Europene	5	4	6	1	5
Aderarea de noi state	2				1
Agricultură	22	33	29	20	13
Ajutoare de stat	10	34	41	26	26
Apropierea legislațiilor	12	24	25	24	16
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	1	1		1	3
Cetățenia Uniunii	8	12	9	4	8
Coeziunea economică, socială și teritorială	3	6	8	4	2
Concurență	30	42	28	23	30
Cooperarea judiciară în materie civilă					1
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei etc.) ²	3	2	5	1	2
Drept instituțional	27	31	18	27	20
Dreptul întreprinderilor	1	4	3	1	1
Educația, formarea profesională, tineretul și sportul	1		1	1	
Energie		1	3	2	
Fiscalitate	64	74	52	55	41
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)			5	1	1
Libera circulație a capitalurilor	21	8	6	8	7
Libera circulație a mărfurilor	7	1	10	9	5
Libera circulație a persoanelor	18	15	20	13	12
Libera prestare a serviciilor	29	16	11	17	14
Libertatea de stabilire	6	13	9	17	27
Mediu ³	27	35	30	27	53

>>>

1 | Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reunirile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

2 | Rubricile „Bugetul Comunităților” și „Resurse proprii ale Comunităților” au fost regrupate în rubrica „Dispoziții financiare” pentru cauzele introduse după 1 decembrie 2009.

3 | Rubrica „Mediu și consumatori” a fost împărțită în două rubrici distincte pentru cauzele introduse după 1 decembrie 2009.

4 | Rubricile „Tariful vamal comun” și „Uniune vamală” au fost regrupate într-o rubrică unică pentru cauzele introduse după 1 decembrie 2009.

Mediu și consumatori ³	1				
Ocuparea forței de muncă				1	
Politica comercială	8	6	7	4	14
Politica comună în domeniul pescuitului			5	3	1
Politica economică și monetară	3		1	3	10
Politica externă și de securitate comună	9	12	3	6	11
Politica industrială	8	15	3	9	10
Politica socială	28	27	51	30	23
Principiile dreptului Uniunii	7	17	23	12	13
Proprietate intelectuală și industrială	46	43	69	51	80
Protecția consumatorilor ³	9	19	20	29	33
Rețele transeuropene					1
Sănătatea publică	1	2	3	5	4
Securitatea socială a lucrătorilor migranți	8	12	6	14	5
Spațiul de libertate, securitate și justiție	37	46	51	49	51
Transporturi	14	17	18	9	20
Turismul	1				
Uniunea vamală și Tariful vamal comun ⁴	19	11	21	20	27
Tratatul CE/TFUE	513	601	617	544	626
Tratatul EA				1	
Privilegii și imunități	3			2	1
Procedură	7	14	6	4	14
Statutul funcționarilor		5	1	3	
Diverse	10	19	7	9	15
TOTAL GENERAL	523	620	624	554	641

1 | Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reunirile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

2 | Rubricile „Bugetul Comunităților” și „Resurse proprii ale Comunităților” au fost regrupate în rubrica „Dispoziții financiare” pentru cauzele introduse după 1 decembrie 2009.

3 | Rubrica „Mediu și consumatori” a fost împărțită în două rubrici distincte pentru cauzele introduse după 1 decembrie 2009.

4 | Rubricile „Tariful vamal comun” și „Uniune vamală” au fost regrupate într-o rubrică unică pentru cauzele introduse după 1 decembrie 2009.

10. CAUZE SOLUȚIONATE PRIN HOTĂRÂRE, AVIZ SAU ORDONANȚĂ CU CARACTER JURISDICȚIONAL – DOMENIUL ACȚIUNII (2016)¹

	Hotărâri/ Avize	Ordonanțe ²	Total
Accesul la documente	2	2	4
Achiziții publice	20	11	31
Acțiunea externă a Uniunii Europene	5		5
Aderarea de noi state	1		1
Agricultură	11	2	13
Ajutoare de stat	19	7	26
Apropierea legislațiilor	15	1	16
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	1	2	3
Cetățenia Uniunii	7	1	8
Coeziunea economică, socială și teritorială	2		2
Concurență	23	7	30
Cooperarea judiciară în materie civilă	1		1
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei etc.) ³	2		2
Drept instituțional	11	9	20
Dreptul întreprinderilor	1		1
Fiscalitate	37	4	41
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)	1		1
Libera circulație a capitalurilor	6	1	7
Libera circulație a mărfurilor	5		5
Libera circulație a persoanelor	11	1	12
Libera prestare a serviciilor	11	3	14
Libertatea de stabilire	5	22	27

>>>

1 | Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reuniturile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

2 | Ordonanțe prin care se finalizează judecata, altele decât ordonanțele de radiere, de nepronunțare asupra fondului sau de trimitere la Tribunal.

3 | Rubricile „Bugetul Comunităților” și „Resurse proprii ale Comunităților” au fost regrupate în rubrica „Dispoziții financiare” pentru cauzele introduse după 1 decembrie 2009.

4 | Rubrica „Mediu și consumatori” a fost împărțită în două rubrici distincte pentru cauzele introduse după 1 decembrie 2009.

5 | Rubricile „Tariful vamal comun” și „Uniune vamală” au fost regrupate într-o rubrică unică pentru cauzele introduse după 1 decembrie 2009.

Mediu ⁴	42	11	53
Politica comercială	10	4	14
Politica comună în domeniul pescuitului	1		1
Politica economică și monetară	10		10
Politica externă și de securitate comună	11		11
Politica industrială	10		10
Politica socială	19	4	23
Principiile dreptului Uniunii	10	3	13
Proprietate intelectuală și industrială	29	51	80
Protecția consumatorilor ⁴	22	11	33
Rețele transeuropene	1		1
Sănătatea publică	2	2	4
Securitatea socială a lucrătorilor migranți	5		5
Spațiul de libertate, securitate și justiție	45	6	51
Transporturi	14	6	20
Uniunea vamală și Tariful vamal comun ⁵	25	2	27
Tratatul CE/TFUE	453	173	626
Privilegii și imunități	1		1
Procedură		14	14
Diverse	1	14	15
TOTAL GENERAL	454	187	641

1 | Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reunirile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

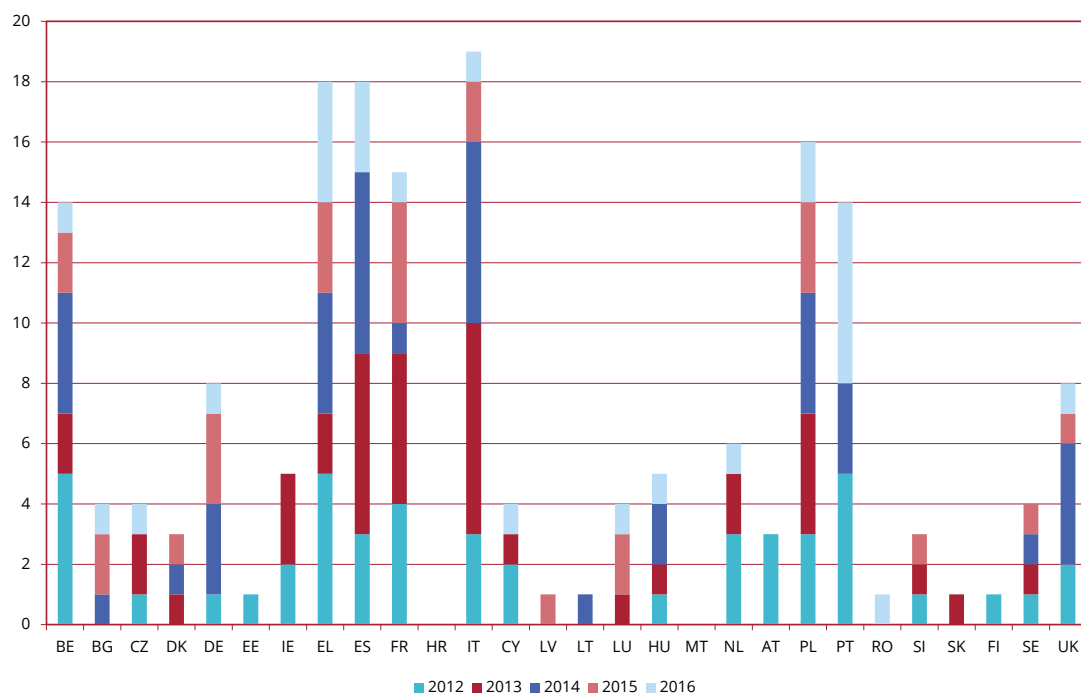
2 | Ordonanțe prin care se finalizează judecata, altele decât ordonanțele de radiere, de nepronunțare asupra fondului sau de trimitere la Tribunal.

3 | Rubricile „Bugetul Comunităților” și „Resurse proprii ale Comunităților” au fost regrupate în rubrica „Dispoziții financiare” pentru cauzele introduse după 1 decembrie 2009.

4 | Rubrica „Mediu și consumatori” a fost împărțită în două rubrici distincte pentru cauzele introduse după 1 decembrie 2009.

5 | Rubricile „Tariful vamal comun” și „Uniune vamală” au fost regrupate într-o rubrică unică pentru cauzele introduse după 1 decembrie 2009.

11. CAUZE SOLUȚIONATE – HOTĂRĂRI PRIVIND NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR DE CĂTRE UN STAT MEMBRU: SOLUȚIA (2012-2016)¹

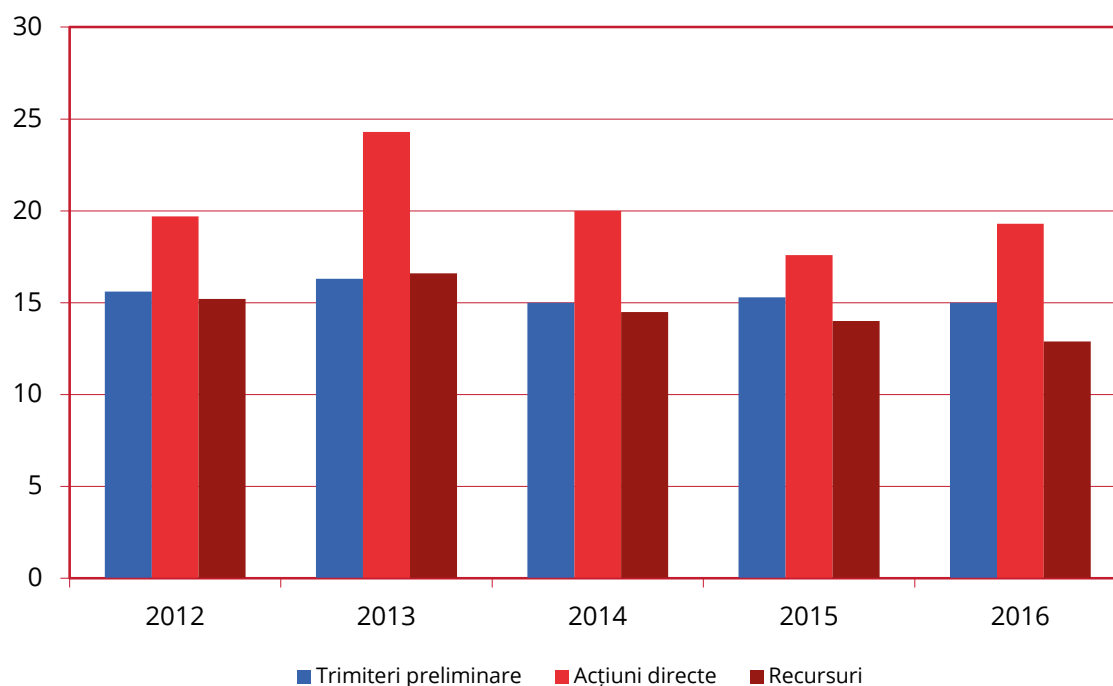

	2012		2013		2014		2015		2016	
	Constatarea neîndeplinirii obligațiilor	Respingere	Constatarea neîndeplinirii obligațiilor	Respingere	Constatarea neîndeplinirii obligațiilor	Respingere	Constatarea neîndeplinirii obligațiilor	Respingere	Constatarea neîndeplinirii obligațiilor	Respingere
Belgia	5	1	2	1	4		2		1	
Bulgaria					1	1	2		1	
Republica Cehă	1		2	2					1	
Danemarca			1	1	1		1			
Germania	1	2		2	3	1	3		1	
Estonia	1									
Irlanda	2		3	1				1		
Grecia	5		2	1	4		3		4	
Spania	3		6		6				3	
Franța	4		5	3	1		4		1	
Croația										
Italia	3		7	1	6		2		1	
Cipru	2		1						1	
Letonia							1			
Lituania					1					
Luxemburg			1	1			2		1	
Ungaria	1		1		2				1	
Malta										1
Țările de Jos	3	1	2	2		1			1	1
Austria	3			1						1
Polonia	3		4	2	4		3	1	2	
Portugalia	5			1	3				6	
România									1	
Slovenia	1		1				1			
Slovacia		1	1					2		
Finlanda	1			2						
Suedia	1		1	1	1		1			
Regatul Unit	2			1	4		1	1	1	1
Total	47	5	40	23	41	3	26	5	27	4

1 | Cifrele menționate (cifre nete) indică numărul total de cauze, luând în considerare reunirile pentru motive de conexitate (o serie de cauze conexe = o cauză).

12. DURATA PROCEDURILOR ÎN LUNI (2012-2016)¹

(HOTĂRĂRI ȘI ORDONANȚE CU CARACTER JURISDICȚIONAL)

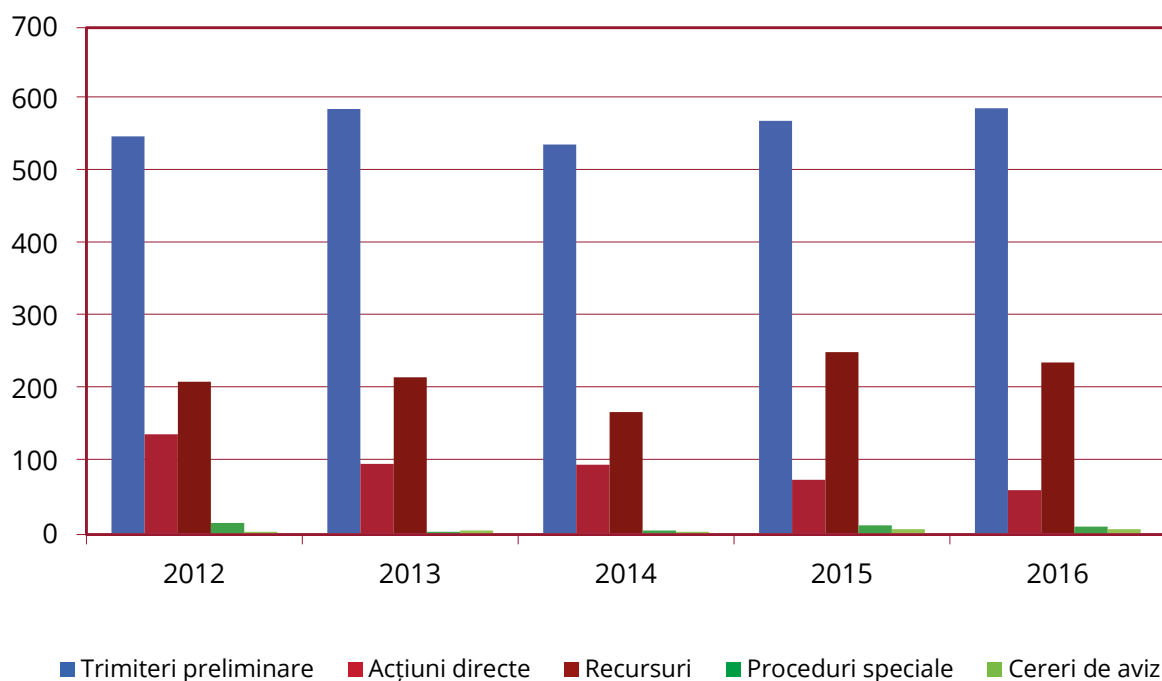

	2012	2013	2014	2015	2016
Trimiteri preliminare	15,6	16,3	15,0	15,3	15,0
Proceduri preliminare de urgență	1,9	2,2	2,2	1,9	2,7
Acțiuni directe	19,7	24,3	20,0	17,6	19,3
Recursuri	15,2	16,6	14,5	14,0	12,9

1| Sunt excluse din calculul privind durata procedurilor: cauzele ce presupun o hotărâre interlocutorie sau o activitate de cercetare judecătorească; avizele; procedurile speciale (respectiv: asistența judiciară, stabilirea cheltuielilor de judecată, rectificarea, opoziția la hotărârea pronunțată într-o cauză judecată în lipsă, terță opoziție, interpretarea, revizuirea, examinarea propunerii Primului avocat general de reexaminare a unei decizii a Tribunalului, procedura de poprire și cauzele în materie de imunitate); cauzele care se finalizează prin ordonanță de radiere, de nepronunțare asupra fondului sau de trimitere la Tribunal; procedurile privind măsuri provizorii, precum și recursurile în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției.

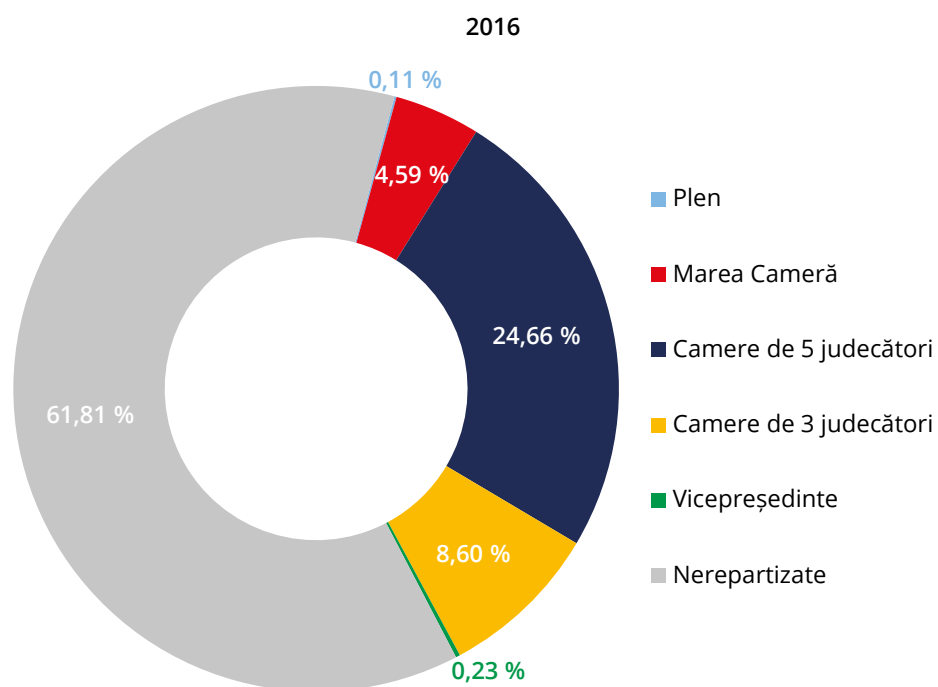
IV. CAUZE AFLATE PE ROL LA 31 DECEMBRIE

13. NATURA PROCEDURILOR (2012-2016)¹

	2012	2013	2014	2015	2016
Trimiteri preliminare	537	574	526	558	575
Acțiuni directe	134	96	94	72	58
Recursuri	205	211	164	245	231
Proceduri speciale	9	1	2	6	5
Cereri de aviz	1	2	1	3	3
Total	886	884	787	884	872

1 | Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reunile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

14. COMPLETUL DE JUDECATĂ (2012-2016)¹

	2012	2013	2014	2015	2016
Plen					1
Marea Cameră	44	37	33	38	40
Camere de 5 judecători	239	190	176	203	215
Camere de 3 judecători	42	51	44	54	75
Vicepreședinte	1	1		2	2
Nerepartizate	560	605	534	587	539
Total	886	884	787	884	872

1 | Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reuniturile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

V. DIVERSE

15. DIVERSE – PROCEDURI ACCELERATE (2012-2016)¹

	2012		2013		2014		2015		2016	
	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere
Acțiuni directe	1			1						
Trimiteri preliminare	1	5		16	2	10	1	14	2	13
Recursuri		1							1	
Total	2	6	0	17	2	10	1	14	3	13

1 | Cauze în care o decizie sau o ordonanță de admitere sau de respingere a unei cereri de aplicare a procedurii accelerate a fost adoptată în cursul anului respectiv.

16. PROCEDURI PRELIMINARE DE URGENȚĂ (2012-2016)¹

	2012		2013		2014		2015		2016	
	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere
Spațiul de libertate, securitate și justiție	4	1	2	3	4	1	5	5	8	4
Apropierea legislațiilor						1				
Total	4	1	2	3	4	2	5	5	8	4

1 | Cauze în care, în cursul anului respectiv, s-a luat decizia de admitere sau de respingere a unei cereri de aplicare a procedurii de urgență.

17. MĂSURI PROVIZORII (2016)¹

	Cereri de măsuri provizorii introduse	Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	Soluția		
			Respingere	Admitere	Radiere sau nepronunțare asupra fondului
Accesul la documente		3	1	1	
Agricultură	1	1	2		
Ajutoare de stat		1	1		
Concurență			2	1	
Drept instituțional		1			1
Mediu	1	1	2		
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	1				1
TOTAL GENERAL	3	7	8	2	2

1 | Cifrele menționate (cifre nete) indică numărul total de cauze, luând în considerare reunirile pentru motive de conexitate (o serie de cauze conexe = o cauză).

VI. EVOLUȚIA GENERALĂ A ACTIVITĂȚII JUDICIARE (1952-2016)

18. CAUZE INTRODUSE ȘI HOTĂRÂRI

Ani	Cauze introduse ¹							Hotărâri/Avize ²
	Trimiteri preliminare	Acțiuni directe	Recursuri	Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	Cereri de aviz	Total	Cereri de măsuri provizorii	
1953		4				4		
1954		10				10		2
1955		9				9	2	4
1956		11				11	2	6
1957		19				19	2	4
1958		43				43		10
1959		46			1	47	5	13
1960		22			1	23	2	18
1961	1	24			1	26	1	11
1962	5	30				35	2	20
1963	6	99				105	7	17
1964	6	49				55	4	31
1965	7	55				62	4	52
1966	1	30				31	2	24
1967	23	14				37		24
1968	9	24				33	1	27
1969	17	60				77	2	30
1970	32	47				79		64
1971	37	59				96	1	60
1972	40	42				82	2	61
1973	61	131				192	6	80
1974	39	63				102	8	63
1975	69	61			1	131	5	78
1976	75	51			1	127	6	88
1977	84	74				158	6	100
1978	123	146			1	270	7	97
1979	106	1 218				1 324	6	138
1980	99	180				279	14	132
1981	108	214				322	17	128
1982	129	217				346	16	185
1983	98	199				297	11	151
1984	129	183				312	17	165
1985	139	294				433	23	211
1986	91	238				329	23	174
								>>>

1 | Cifre brute; sunt excluse procedurile speciale.

2 | Cifre nete.

Ani	Cauze introduse ¹							Hotărâri/Avize ²
	Trimiteri preliminare	Acțiuni directe	Recursuri	Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	Cereri de aviz	Total	Cereri de măsuri provizorii	
1987	144	251				395	21	208
1988	179	193				372	17	238
1989	139	244				383	19	188
1990	141	221	15	1		378	12	193
1991	186	140	13	1	2	342	9	204
1992	162	251	24	1	2	440	5	210
1993	204	265	17			486	13	203
1994	203	125	12	1	3	344	4	188
1995	251	109	46	2		408	3	172
1996	256	132	25	3		416	4	193
1997	239	169	30	5		443	1	242
1998	264	147	66	4		481	2	254
1999	255	214	68	4		541	4	235
2000	224	197	66	13	2	502	4	273
2001	237	187	72	7		503	6	244
2002	216	204	46	4		470	1	269
2003	210	277	63	5	1	556	7	308
2004	249	219	52	6	1	527	3	375
2005	221	179	66	1		467	2	362
2006	251	201	80	3		535	1	351
2007	265	221	79	8		573	3	379
2008	288	210	77	8	1	584	3	333
2009	302	143	105	2	1	553	1	376
2010	385	136	97	6		624	3	370
2011	423	81	162	13		679	3	370
2012	404	73	136	3	1	617		357
2013	450	72	161	5	2	690	1	434
2014	428	74	111		1	614	3	416
2015	436	48	206	9	3	702	2	399
2016	470	35	168	7		680	3	412
Total	9 616	8 984	2 063	122	26	20 811	364	11 024

1 | Cifre brute; sunt excluse procedurile speciale.

2 | Cifre nete.

19. TRIMITERI PRELIMINARE INTRODUSE (DIN FIECARE STAT MEMBRU ȘI ÎN FIECARE AN)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Altele ¹	Total
1961																			1											1
1962																			5											5
1963																1			5											6
1964												2						4												6
1965					4					2								1												7
1966																		1												1
1967	5				11					3						1			3											23
1968	1				4					1		1							2											9
1969	4				11					1						1														17
1970	4				21					2		2							3											32
1971	1				18					6		5				1			6											37
1972	5				20					1		4						10												40
1973	8				37					4		5				1			6											61
1974	5				15					6		5							7									1		39
1975	7			1	26					15		14				1			4									1		69
1976	11				28					8		12						14										1		75
1977	16			1	30					14		7						9										5		84
1978	7			3	46					12		11						38										5		123
1979	13			1	33					18		19				1			11									8		106
1980	14			2	24					14		19						17										6		99
1981	12			1	41					17		11				4			17									5		108
1982	10			1	36					39		18						21										4		129
1983	9			4	36					15		7						19										6		98
1984	13			2	38					34		10						22										9		129
1985	13				40					45		11				6		14										8		139
1986	13			4	18			2	1	19		5				1		16										8		91
																														>>>

1| Cauza C-265/00, *Campina Melkunie* (Cour de Justice Benelux/Benelux Gerichtshof).

Cauza C-196/09, *Miles* și alții (Camera de recurs a școlilor europene).

Cauza C-169/15, *Montis Design* (Cour de justice Benelux/Benelux Gerichtshof).

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Altele ¹	Total
1987	15			5	32		2	17	1	36		5				3			19									9		144
1988	30			4	34				1	38		28				2			26									16		179
1989	13			2	47		1	2	2	28		10				1			18			1						14		139
1990	17			5	34		4	2	6	21		25				4			9			2						12		141
1991	19			2	54		2	3	5	29		36				2			17			3						14		186
1992	16			3	62			1	5	15		22				1			18			1						18		162
1993	22			7	57		1	5	7	22		24				1			43			3						12		204
1994	19			4	44		2		13	36		46				1			13			1						24		203
1995	14			8	51		3	10	10	43		58				2			19	2		5					6	20		251
1996	30			4	66			4	6	24		70				2			10	6		6				3	4	21		256
1997	19			7	46		1	2	9	10		50				3			24	35		2				6	7	18		239
1998	12			7	49		3	5	55	16		39				2			21	16		7				2	6	24		264
1999	13			3	49		2	3	4	17		43				4			23	56		7				4	5	22		255
2000	15			3	47		2	3	5	12		50							12	31		8				5	4	26	1	224
2001	10			5	53		1	4	4	15		40				2			14	57		4				3	4	21		237
2002	18			8	59			7	3	8		37				4			12	31		3				7	5	14		216
2003	18			3	43		2	4	8	9		45				4			28	15		1				4	4	22		210
2004	24			4	50		1	18	8	21		48				1	2		28	12		1				4	5	22		249
2005	21		1	4	51		2	11	10	17		18				2	3		36	15	1	2				4	11	12		221
2006	17		3	3	77		1	14	17	24		34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10		251
2007	22	1	2	5	59		2	8	14	26		43			1		2		19	20	7	3	1		1	5	6	16		265
2008	24		1	6	71		2	9	17	12		39	1	3	3	4	6		34	25	4	1				4	7	14		288
2009	35	8	5	3	59			11	11	28		29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302
2010	37	9	3	10	71		4	6	22	33		49		3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385
2011	34	22	5	6	83		1	9	27	31		44		10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423
2012	28	15	7	8	68		5	1	16	15		65		5	2	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16		404
2013	26	10	7	6	97		3	5	26	24		62	3	5	10		20		46	19	11	14	17	1	4	4	12	14		450
2014	23	13	6	10	87		5	4	41	20	1	52	2	7	6		23		30	18	14	8	28	4	3	8	3	12		428
2015	32	5	8	7	79		2	8	36	25	5	47		9	8	7	14		40	23	15	8	18	5	5	4	7	16	1	436
2016	26	18	5	12	84		1	6	47	23	2	62		9	8	1	15	1	26	20	19	21	14	3	6	7	5	23		470
Total	820	101	53	184	2 300	18	91	178	437	954	8	1 388	7	55	45	91	136	3	975	490	108	153	123	17	38	102	126	612	3	9 616

1 | Cauza C-265/00, *Campina Melkunie* (Cour de Justice Benelux/Benelux Gerechtshof).
 Cauza C-196/09, *Miles* și alții (Camera de recurs a școlilor europene).
 Cauza C-169/15, *Montis Design* (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof).

20. TRIMITERI PRELIMINARE INTRODUSE (DIN FIECARE STAT MEMBRU ȘI PENTRU FIECARE INSTANȚĂ)

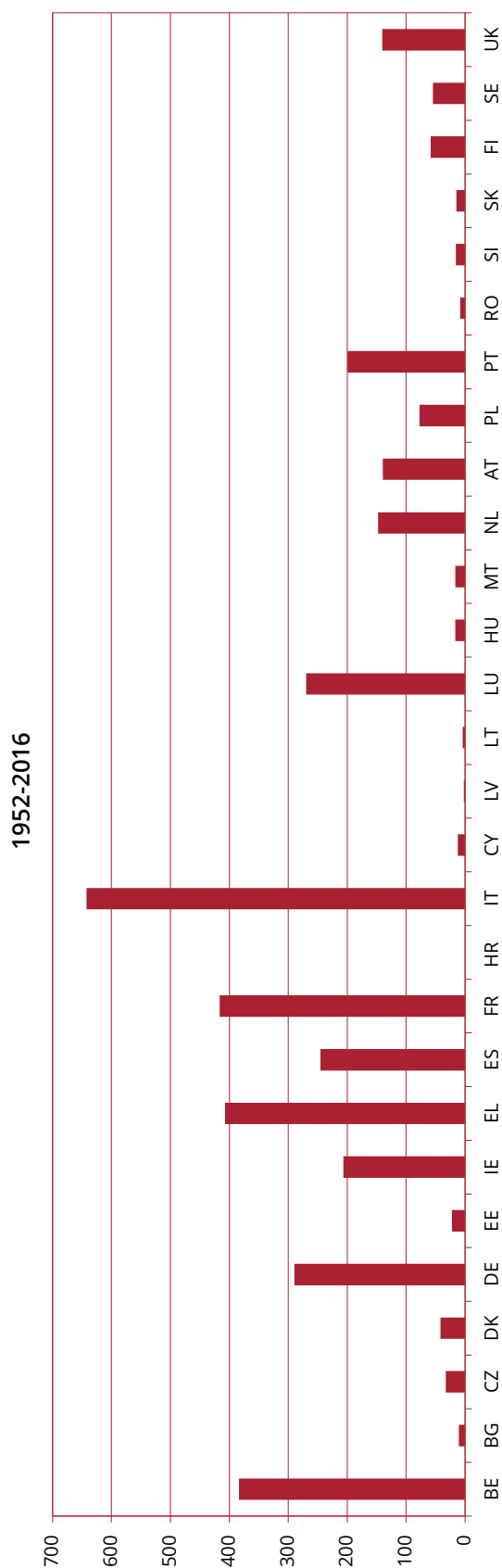
			Total
Belgia	Cour constitutionnelle	32	
	Cour de cassation	94	
	Conseil d'État	80	
	Alte instanțe	614	820
Bulgaria	Върховен касационен съд	2	
	Върховен административен съд	17	
	Alte instanțe	82	101
Republica Cehă	Ústavní soud		
	Nejvyšší soud	8	
	Nejvyšší správní soud	26	
	Alte instanțe	19	53
Danemarca	Højesteret	36	
	Alte instanțe	148	184
Germania	Bundesverfassungsgericht	1	
	Bundesgerichtshof	213	
	Bundesverwaltungsgericht	120	
	Bundesfinanzhof	313	
	Bundesarbeitsgericht	37	
	Bundessozialgericht	76	
	Alte instanțe	1 540	2 300
Estonia	Riigikohus	7	
	Alte instanțe	11	18
Irlanda	Supreme Court	30	
	High Court	28	
	Alte instanțe	33	91
Grecia	Άρειος Πάγος	11	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	57	
	Alte instanțe	110	178
Spania	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	71	
	Alte instanțe	365	437
Franța	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	122	
	Conseil d'État	110	
	Alte instanțe	721	954

Croația	Ustavni sud		
	Vrhovni sud		
	Visoki upravni sud		
	Visoki prekršajni sud		
	Alte instanțe	8	8
Italia	Corte Costituzionale	2	
	Corte suprema di Cassazione	141	
	Consiglio di Stato	134	
	Alte instanțe	1 111	1 388
Cipru	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Alte instanțe	3	7
Letonia	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa		
	Alte instanțe	34	55
Lituania	Konstitucinis Teismas	1	
	Aukščiausiasis Teismas	16	
	Vyriausiasis administracinis teismas	17	
	Alte instanțe	11	45
Luxemburg	Cour constitutionnelle	1	
	Cour de cassation	27	
	Cour administrative	28	
	Alte instanțe	35	91
Ungaria	Kúria	23	
	Fővárosi Ítéltábla	6	
	Szegedi Ítéltábla	2	
	Alte instanțe	105	136
Malta	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l-Appel		
	Alte instanțe	3	3
Țările de Jos	Hoge Raad	278	
	Raad van State	109	
	Centrale Raad van Beroep	63	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	156	
	Tariefcommissie	35	
	Alte instanțe	334	975
Austria	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	115	
	Verwaltungsgerichtshof	96	
	Alte instanțe	274	490

Polonia	Trybunał Konstytucyjny	1	
	Sąd Najwyższy	15	
	Naczelny Sąd Administracyjny	40	
	Alte instanțe	52	108
Portugalia	Supremo Tribunal de Justiça	8	
	Supremo Tribunal Administrativo	59	
	Alte instanțe	86	153
România	Înalta Curte de Casație și Justiție	11	
	Curtea de Apel	64	
	Alte instanțe	48	123
Slovenia	Ustavno sodišče	1	
	Vrhovno sodišče	11	
	Alte instanțe	5	17
Slovacia	Ústavný súd		
	Najvyšší súd	15	
	Alte instanțe	23	38
Finlanda	Korkein oikeus	19	
	Korkein hallinto-oikeus	50	
	Työtuomioistuin	3	
	Alte instanțe	30	102
Suedia	Högsta Domstolen	21	
	Högsta förvaltningsdomstolen	8	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	4	
	Alte instanțe	88	126
Regatul Unit	House of Lords	40	
	Supreme Court	10	
	Court of Appeal	83	
	Alte instanțe	479	612
Altele	Cour de Justice Benelux/Benelux Gerechtshof ¹	2	
	Camera de recurs a școlilor europene ²	1	3
Total			9 616

1 | Cauza C-265/00, *Campina Melkunie*. Cauza C-169/15, *Montis Design*.2 | Cauza C-196/09, *Miles și alții*

21. ACȚIUNI ÎN CONSTATAREA NEÎNDEPLINIRII OBLIGAȚIILOR INTRODUSE ÎMPOTRIVA STATELOR MEMBRE

BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Total
383	9	32	41	289	22	206	407	245	416	0	642	12	1	3	269	16	16	147	139	77	199	7	15	14	58	54	140	3 859

VII. ACTIVITATEA GREFEI CURȚII DE JUSTIȚIE (2015-2016)

Tip de intervenție	2015	2016
Număr de înscrișuri înregistrate în registrul grefei	89 328	93 215
Procentul actelor de procedură depuse prin e-Curia	69 %	75 %
Număr de ședințe de audiere a pledoariilor convocate și organizate	256	270
Număr de ședințe de audiere a concluziilor convocate și organizate	239	319
Număr de hotărâri, de avize și de ordonanțe prin care se finalizează judecata notificate părților	570	645
Număr de procese-verbale de ședință (pledoarii, concluzii și hotărâri)	894	1001
Număr de comunicări la JO privind cauzele introduse	639	660
Număr de comunicări la JO privind cauzele soluționate	546	522

E | COMPUNEREA CURȚII DE JUSTIȚIE

(Ordinea protocolară la data de 31 decembrie 2016)

Primul rând, de la stânga la dreapta:

Domnul prim avocat general M. Wathelet; domnii președinți de cameră T. von Danwitz și M. Ilešič; domnul vicepreședinte al Curții A. Tizzano; domnul președinte al Curții K. Lenaerts; doamna președinte de cameră R. Silva de Lapuerta; domnii președinți de cameră L. Bay Larsen și J. L. da Cruz Vilaça

Al doilea rând, de la stânga la dreapta:

Domnii judecători A. Borg Barthet și A. Rosas; domnul președinte de cameră M. Vilaras; doamna președinte de cameră M. Berger; domnul președinte de cameră E. Juhász; doamna președinte de cameră A. Prechal; domnul președinte de cameră E. Regan; doamna avocat general J. Kokott

Al treilea rând, de la stânga la dreapta:

Doamna judecător C. Toader; domnul judecător J.-C. Bonichot; domnul avocat general P. Mengozzi; domnii judecători E. Levits și J. Malenovský; doamna avocat general E. Sharpston; domnul avocat general Y. Bot; domnul judecător A. Arabadjiev

Al patrulea rând, de la stânga la dreapta:

Domnul judecător F. Biltgen; domnul avocat general N. Wahl; domnii judecători C. G. Fernlund, D. Šváby, M. Safjan, E. Jarašiūnas, C. Vajda și S. Rodin

Al cincilea rând, de la stânga la dreapta:

Domnii avocați generali M. Bobek, M. Campos Sánchez-Bordona și M. Szpunar; doamna judecător K. Jürimäe; domnul judecător C. Lycourgos; domnii avocați generali H. Saugmandsgaard Øe și E. Tanchev; domnul grefier A. Calot Escobar

1. MODIFICARE ÎN COMPUNEREA CURȚII DE JUSTIȚIE ÎN ANUL 2016

Prin decizia din 7 septembrie 2016, reprezentanții guvernelor statelor membre ale Uniunii Europene l-au numit pe domnul Evgeni Tanchev¹ în calitate de avocat general al Curții de Justiție, pentru perioada cuprinsă între 16 septembrie 2016 și 6 octombrie 2021.

1 | Potrivit principiului rotației, domnul Tanchev, de cetățenie bulgară, îi succede domnului Jääskinen, de cetățenie finlandeză, al cărui mandat a încetat la 7 octombrie 2015.

2. ORDINI PROTOCOLARE

DE LA 1 IANUARIE 2016 PÂNĂ LA 6 OCTOMBRIE 2016

Domnul K. LENAERTS, președinte
Domnul A. TIZZANO, vicepreședinte
Doamna R. SILVA DE LAPUERTA, președintele Camerei întâi
Domnul M. ILEŠIČ, președintele Camerei a doua
Domnul L. BAY LARSEN, președintele Camerei a treia
Domnul T. von DANWITZ, președintele Camerei a patra
Domnul J. L. da CRUZ VILAÇA, președintele Camerei a cincea
Domnul M. WATHELET, prim-avocat general
Domnul A. ARABADJIEV, președintele Camerei a șasea
Doamna C. TOADER, președintele Camerei a șaptea
Domnul D. ŠVÁBY, președintele Camerei a opta
Domnul F. BILTGEN, președintele Camerei a zecea
Domnul C. LYCOURGOS, președintele Camerei a noua
Domnul A. ROSAS, judecător
Doamna J. KOKOTT, avocat general
Domnul E. JUHÁSZ, judecător
Domnul A. BORG BARTHET, judecător
Domnul J. MALENOVSKÝ, judecător
Domnul E. LEVITS, judecător
Doamna E. SHARPSTON, avocat general
Domnul P. MENGGOZZI, avocat general
Domnul Y. BOT, avocat general
Domnul J.-C. BONICHOT, judecător
Domnul M. SAFJAN, judecător
Doamna M. BERGER, judecător
Doamna A. PRECHAL, judecător
Domnul E. JARAŠIŪNAS, judecător
Domnul C. G. FERNLUND, judecător
Domnul C. VAJDA, judecător
Domnul N. WAHL, avocat general
Domnul S. RODIN, judecător
Doamna K. JÜRIMÄE, judecător
Domnul M. SZPUNAR, avocat general
Domnul M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, avocat general
Domnul M. VILARAS, judecător
Domnul E. REGAN, judecător
Domnul H. Saugmandsgaard ØE, avocat general
Domnul M. BOBEK, avocat general
Domnul E. TANCHEV, avocat general

Domnul A. CALOT ESCOBAR, grefier

DE LA 7 OCTOMBRIE 2016 PÂNĂ LA 31 DECEMBRIE 2016

Domnul K. LENAERTS, președinte
Domnul A. TIZZANO, vicepreședinte
Doamna R. SILVA de LAPUERTA, președintele Camerei întâi
Domnul M. ILEŠIČ, președintele Camerei a doua
Domnul L. BAY LARSEN, președintele Camerei a treia
Domnul T. von DANWITZ, președintele Camerei a patra
Domnul J. L. da CRUZ VILAÇA, președintele Camerei a cincea
Domnul M. WATHELET, prim-avocat general
Domnul E. JUHÁSZ, președintele Camerei a noua
Doamna M. BERGER, președintele Camerei a zecea
Doamna A. PRECHAL, președintele Camerei a șaptea
Domnul M. VILARAS, președintele Camerei a opta
Domnul E. REGAN, președintele Camerei a șasea
Domnul A. ROSAS, judecător
Doamna J. KOKOTT, avocat general
Domnul A. BORG BARTHET, judecător
Domnul J. MALENOVSKÝ, judecător
Domnul E. LEVITS, judecător
Doamna E. SHARPSTON, avocat general
Domnul P. MENGGOZZI, avocat general
Domnul Y. BOT, avocat general
Domnul J.-C. BONICHOT, judecător
Domnul A. ARABADJIEV, judecător
Doamna C. TOADER, judecător
Domnul M. SAFJAN, judecător
Domnul D. ŠVÁBY, judecător
Domnul E. JARAŠIŪNAS, judecător
Domnul C. G. FERNLUND, judecător
Domnul C. VAJDA, judecător
Domnul N. WAHL, avocat general
Domnul S. RODIN, judecător
Domnul F. BILTGEN, judecător
Doamna K. JÜRIMÄE, judecător
Domnul M. SZPUNAR, avocat general
Domnul C. LYCOURGOS, judecător
Domnul M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, avocat general
Domnul H. Saugmandsgaard ØE, avocat general
Domnul M. BOBEK, avocat general
Domnul E. TANCHEV, avocat general

Domnul A. CALOT ESCOBAR, grefier

3. FOȘTI MEMBRI AI CURȚII DE JUSTIȚIE

(în ordinea intrării în funcție)

MEMBRI

Domnul Massimo PILOTTI, judecător (1952-1958), președinte din 1952 până în 1958
Domnul Petrus SERRARENS, judecător (1952-1958)
Domnul Otto RIESE, judecător (1952-1963)
Domnul Louis DELVAUX, judecător (1952-1967)
Domnul Jacques RUEFF, judecător (1952-1959 și 1960-1962)
Domnul Charles Léon HAMMES, judecător (1952-1967), președinte din 1964 până în 1967
Domnul Adrianus VAN KLEFFENS, judecător (1952-1958)
Domnul Maurice LAGRANGE, avocat general (1952-1964)
Domnul Karl ROEMER, avocat general (1953-1973)
Domnul Rino ROSSI, judecător (1958-1964)
Domnul Nicola CATALANO, judecător (1958-1962)
Domnul Andreas Matthias DONNER, judecător (1958-1979), președinte din 1958 până în 1964
Domnul Alberto TRABUCCHI, judecător (1962-1972), ulterior avocat general (1973-1976)
Domnul Robert LECOURT, judecător (1962-1976), președinte din 1967 până în 1976
Domnul Walter STRAUSS, judecător (1963-1970)
Domnul Riccardo MONACO, judecător (1964-1976)
Domnul Joseph GAND, avocat general (1964-1970)
Domnul Josse J. MERTENS de WILMARS, judecător (1967-1984), președinte din 1980 până în 1984
Domnul Pierre PESCATORE, judecător (1967-1985)
Domnul Hans KUTSCHER, judecător (1970-1980), președinte din 1976 până în 1980
Domnul Alain Louis DUTHEILLET DE LAMOTHE, avocat general (1970-1972)
Domnul Henri MAYRAS, avocat general (1972-1981)
Domnul Cearbhall O'DALAIGH, judecător (1973-1974)
Domnul Max SØRENSEN, judecător (1973-1979)
Domnul Jean-Pierre WARNER, avocat general (1973-1981)
Domnul Alexander J. MACKENZIE STUART, judecător (1973-1988), președinte din 1984 până în 1988
Domnul Gerhard REISCHL, avocat general (1973-1981)
Domnul Aindrias O'KEEFFE, judecător (1974-1985)
Domnul Francesco CAPOTORTI, judecător (1976), ulterior avocat general (1976-1982)
Domnul Giacinto BOSCO, judecător (1976-1988)
Domnul Adolphe TOUFFAIT, judecător (1976-1982)
Domnul Thijmen KOOPMANS, judecător (1979-1990)
Domnul Ole DUE, judecător (1979-1994), președinte din 1988 până în 1994
Domnul Ulrich EVERLING, judecător (1980-1988)
Domnul Alexandros CHLOROS, judecător (1981-1982)
Sir Gordon SLYNN, avocat general (1981-1988), ulterior judecător (1988-1992)
Domnul Pieter VERLOREN van THEMAAT, avocat general (1981-1986)
Doamna Simone ROŽĚS, avocat general (1981-1984)
Domnul Fernand GRÉVISSE, judecător (1981-1982 și 1988-1994)
Domnul Kai BAHLMANN, judecător (1982-1988)
Domnul G. Federico MANCINI, avocat general (1982-1988), ulterior judecător (1988-1999)
Domnul Yves GALMOT, judecător (1982-1988)
Domnul Constantinos KAKOURIS, judecător (1983-1997)

Domnul Carl Otto LENZ, avocat general (1984-1997)
Domnul Marco DARMON, avocat general (1984-1994)
Domnul René JOLIET, judecător (1984-1995)
Domnul Thomas Francis O'HIGGINS, judecător (1985-1991)
Domnul Fernand SCHOCKWEILER, judecător (1985-1996)
Domnul Jean MISCHO, avocat general (1986-1991 și 1997-2003)
Domnul José Carlos de CARVALHO MOITINHO de ALMEIDA, judecător (1986-2000)
Domnul José Luís da CRUZ VILAÇA, avocat general (1986-1988)
Domnul Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSIAS, judecător (1986-2003), președinte din 1994 până în 2003
Domnul Manuel DIEZ de VELASCO, judecător (1988-1994)
Domnul Manfred ZULEEG, judecător (1988-1994)
Domnul Walter VAN GERVEN, avocat general (1988-1994)
Domnul Francis Geoffrey JACOBS, avocat general (1988-2006)
Domnul Giuseppe TESAURO, avocat general (1988-1998)
Domnul Paul Joan George KAPTEYN, judecător (1990-2000)
Domnul Claus Christian GULMANN, avocat general (1991-1994), ulterior judecător (1994-2006)
Domnul John L. MURRAY, judecător (1991-1999)
Domnul David Alexander Ogilvy EDWARD, judecător (1992-2004)
Domnul Antonio Mario LA PERGOLA, judecător (1994 și 1999-2006), avocat general (1995-1999)
Domnul Georges COSMAS, avocat general (1994-2000)
Domnul Jean-Pierre PUISSOCHET, judecător (1994-2006)
Domnul Philippe LÉGER, avocat general (1994-2006)
Domnul Günter HIRSCH, judecător (1994-2000)
Domnul Michael Bendik ELMER, avocat general (1994-1997)
Domnul Peter JANN, judecător (1995-2009)
Domnul Hans RAGNEMALM, judecător (1995-2000)
Domnul Leif SEVÓN, judecător (1995-2002)
Domnul Nial FENNELLY, avocat general (1995-2000)
Domnul Melchior WATHELET, judecător (1995-2003)
Domnul Dámaso RUIZ-JARABO COLOMER, avocat general (1995-2009)
Domnul Romain SCHINTGEN, judecător (1996-2008)
Domnul Krateros IOANNOU, judecător (1997-1999)
Domnul Siegbert ALBER, avocat general (1997-2003)
Domnul Antonio SAGGIO, avocat general (1998-2000)
Domnul Vassilios SKOURIS, judecător (1999-2015), președinte din 2003 până în 2015
Doamna Fidelma O'KELLY MACKEN, judecător (1999-2004)
Doamna Ninon COLNERIC, judecător (2000-2006)
Domnul Stig von BAHR, judecător (2000-2006)
Domnul José Narciso da CUNHA RODRIGUES, judecător (2000-2012)
Domnul Christiaan Willem Anton TIMMERMANS, judecător (2000-2010)
Domnul Leendert A. GEELHOED, avocat general (2000-2006)
Doamna Christine STIX-HACKL, avocat general (2000-2006)
Domnul Luís Miguel POIARES PESSOA MADURO, avocat general (2003-2009)
Domnul Konrad Hermann Theodor SCHIEMANN, judecător (2004-2012)
Domnul Jerzy MAKARCZYK, judecător (2004-2009)
Domnul Pranas KÜRIS, judecător (2004-2010)
Domnul Georges ARESTIS, judecător (2004-2014)
Domnul Ján KLUČKA, judecător (2004-2009)
Domnul Uno LÖHMUS, judecător (2004-2013)

Domnul Aindrias Ó CAOIMH, judecător (2004-2015)
Doamna Pernilla LINDH, judecător (2006-2011)
Domnul Ján MAZÁK, avocat general (2006-2012)
Doamna Verica TRSTENJAK, avocat general (2006-2012)
Domnul Jean-Jacques KASEL, judecător (2008-2013)
Domnul Niilo JÄÄSKINEN, avocat general (2009-2015)
Domnul Pedro CRUZ VILLALÓN, avocat general (2009-2015)

PREȘEDINȚI

Domnul Massimo PILOTTI (1952-1958)
Domnul Andreas Matthias DONNER (1958-1964)
Domnul Charles Léon HAMMES (1964-1967)
Domnul Robert LECOURT (1967-1976)
Domnul Hans KUTSCHER (1976-1980)
Domnul Josse J. MERTENS de WILMARS (1980-1984)
Domnul Alexander John MACKENZIE STUART (1984-1988)
Domnul Ole DUE (1988-1994)
Domnul Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSÍAS (1994-2003)
Domnul Vassilios SKOURIS (2003-2015)

GREFIERI

Domnul Albert VAN HOUTTE (1953-1982)
Domnul Paul HEIM (1982-1988)
Domnul Jean-Guy GIRAUD (1988-1994)
Domnul Roger GRASS (1994-2010)

CAPITOLUL II

TRIBUNALUL

A | ACTIVITATEA TRIBUNALULUI ÎN ANUL 2016

de domnul **Marc JAEGER**, *președintele Tribunalului*

Anul 2016 a fost pentru Tribunal un an de schimbări numeroase și profunde. Reînnoirii triennale a instanței i s-a adăugat, astfel, punerea în aplicare a reformei arhitecturale a instituției, marcată de primele două faze ale creșterii numărului de judecători ai Tribunalului¹, de dizolvarea Tribunalului Funcției Publice și de transferul către Tribunal al competenței de a se pronunța în primă instanță asupra litigiilor dintre Uniunea Europeană și agenții acesteia². Reflecțiile aprofundate care au fost conduse de colegiu, în strânsă asociere cu grefa Tribunalului și cu serviciile instituției, au urmărit obiectivul fundamental constând în adaptarea organizării la nevoile unei instanțe extinse, menținând în același timp acquis-urile de eficiență și de calitate care rezultă din reformele interne dezvoltate de aproape un deceniu. Consolidat cu noile sale resurse, Tribunalul a pus noi baze pentru a duce, frontal, la îndeplinire ambițiile pe care și le-a stabilit în contextul creșterii numărului judecătorilor săi: celeritate, precum și calitate, coerență și autoritatea jurisprudenței sale.

1. ORGANIZAREA

Mai întâi, în ceea ce privește compunerea sa, instanța a primit douăzeci și doi noi membri (reprezentând exact jumătate din numărul membrilor în prezent în funcție), ceea ce a necesitat realizarea a multiple acțiuni pentru a asigura o integrare armonioasă și rapidă a noilor cabinete (recrutări, instalare de material, constituirea noilor portofolii de cauze, formarea personalului, actualizarea sistemelor informatice etc.).

Șaisprezece dintre acești judecători au fost numiți în cadrul primelor două faze ale reformei Tribunalului, potrivit unui calendar eşalonat ca urmare a constrângerilor legate de procesul decizional de numire a judecătorilor. Astfel, au intrat în funcție:

– la 13 aprilie 2016, domnii C. Iliopoulos, L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín, D. Spielmann, V. Valančius și Z. Csehi, precum și doamnele N. Póltorak și A. Marcoulli, în cadrul primei faze a reformei;

– la 8 iunie 2016, domnii P. G. Xuereb și F. Schalin și doamna I. Reine, în cadrul primei faze a reformei;

– la 19 septembrie 2016:

- domnul J. Passer, în cadrul primei faze a reformei;
- domnii E. Perillo, R. Barents și J. Svenningsen, doamna M. J. Costeira și domnul A. Kornezov, în cadrul celei de a doua faze a reformei.

1] Regulamentul (UE, Euratom) 2015/2422 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 decembrie 2015 de modificare a Protocolului nr. 3 privind statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene (JO 2015, L 341, p. 14). Potrivit Regulamentului 2015/2422, creșterea numărului de judecători ai Tribunalului trebuia să urmeze o progresie în trei etape. În prima fază trebuia să se realizeze numirea a doisprezece judecători suplimentari începând de la 25 decembrie 2015. În a doua fază trebuia să se realizeze numirea a șapte judecători suplimentari, în contextul dizolvării Tribunalului Funcției Publice, începând de la 1 septembrie 2016. În sfârșit, în a treia fază trebuia să se realizeze numirea ultimilor nouă judecători suplimentari, începând de la 1 septembrie 2019, numărul de judecători ajungând la 56.

2] Regulamentul (UE, Euratom) 2016/1192 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 iulie 2016 privind transferul către Tribunal al competenței de a se pronunța în primă instanță asupra litigiilor dintre Uniunea Europeană și agenții acesteia (JO 2016, L 200, p. 137). Specificitățile contenciosului funcției publice a Uniunii au făcut de asemenea necesare modificări ale Regulamentului de procedură al Tribunalului (JO 2016, L 217, p. 73).

Pe de altă parte, instanța a primit șase alți judecători în cadrul reînnoirii sale triennale: domnii R. da Silva Passos, P. Nihoul, B. Berke și U. Öberg, precum și doamnele O. Spineanu-Matei și K. Kowalik-Bańczyk au fost astfel numiți pentru înlocuirea doamnei M. E. Martins Ribeiro, a domnilor F. Dehousse, O. Czúcz, C. Wetter și A. Popescu și, respectiv, a doamnei I. Wiszniewska-Białecka.

Compus în prezent din patruzeci și patru de judecători³, Tribunalul va trebui de asemenea să îi primească pe cei trei judecători care mai trebuie numiți (unul în cadrul primei faze, ceilalți doi în cadrul celei de a doua faze) pentru a atinge numărul de patruzeci și șapte de judecători prevăzut la articolul 48 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene pentru perioada 2016-2019, în acest din urmă an trebuind în final să se realizeze a treia și ultima fază a reformei, prin numirea a nouă judecători suplimentari.

În continuare, în ceea ce privește structura sa, Tribunalul a modificat principiul organizării sale interne pe care l-a aplicat în perioada septembrie 2007-septembrie 2016. Tribunalul este, prin urmare, compus în prezent din nouă camere de câte cinci judecători, care pot judeca fie cu trei judecători în două subcomplete prezidate de președintele camerei, fie cu cinci judecători⁴.

În sfârșit, în ceea ce privește funcționarea sa, Tribunalul a creat condițiile pentru a asigura un echilibru între eficiență și coordonare. Astfel, deși completul de judecată ordinar rămâne camera cu trei judecători, noua structură urmărește să faciliteze trimiterea cauzelor în complete cu cinci judecători, să faciliteze înlocuirea unor judecători aflați într-un caz de împiedicare în cadrul aceleiași camere și să încredințeze vicepreședintelui și președinților de cameră un rol consolidat în coordonarea și în asigurarea coerenței jurisprudențiale.

De asemenea, cu ocazia reînnoirii triennale, instanța a fost chemată să își aleagă, pentru perioada septembrie 2016-august 2019, președintele, vicepreședintele și președinții de cameră. Astfel, pe de o parte, domnii M. Jaeger și M. van der Woude au fost aleși președinte și, respectiv, vicepreședinte al Tribunalului și, pe de altă parte, doamna I. Pelikánová, domnii M. Prek, S. Frimodt Nielsen, H. Kanninen, D. Gratsias și G. Berardis, doamna V. Tomljenović și domnii A. M. Collins și S. Gervasoni au fost aleși președinți de cameră.

2. STATISTICILE JUDICIARE

Analiza statisticilor judiciare pentru anul 2016 revelează în esență un dublu fenomen, și anume creșterea numărului de cauze introduse și a numărului de cauze pendinte, pe de o parte, și reducerea sensibilă a duratei procedurii de judecată, pe de altă parte.

Numărul de cauze introduse a cunoscut o creștere de 17 %, ajungând de la 831 de cauze în anul 2015 la 974 în anul 2016, ca urmare, în foarte mare măsură, a transferului competenței în primă instanță pentru judecarea litigiilor în materia funcției publice a Uniunii (care reprezintă, ele singure, 163 de cauze)⁵. Numărul de cauze pendinte a crescut în proporții similare, ajungând de la 1 267 de cauze în 2015 la 1 486 de cauze în 2016. Productivitatea instanței se înscrie, la rândul său, în continuarea performanțelor atinse începând din 2013, numărul de cauze soluționate situându-se printre primele trei realizări ale instanței de la crearea sa (755 de cauze soluționate). Comprimarea observată în raport cu anii 2015 și 2014 se explică prin efectul

3| La 31 decembrie 2016.

4| În așteptarea sosirii ultimilor trei judecători care trebuie numiți, trei dintre cele nouă camere sunt compuse tranzitoriu din patru judecători, care pot judeca fie cu trei judecători în trei subcomplete, fie cu cinci judecători, un judecător suplimentar provenind de la o altă cameră pentru a completa completul de judecată.

5| Tribunalul Funcției Publice a rămas în activitate până la 31 august 2016. Pentru un rezumat al acestei activități, se face trimitere la capitolul III, „Tribunalul Funcției Publice”.

combinat al asanării arieratelor (în special în 2015), al reînnoirii triennale și al reorganizării interne a instanței, devenită necesară datorită integrării noilor judecători, care nu pot contribui în mod vizibil și substanțial la productivitatea instanței în primele luni ale mandatului lor.

În paralel, indicatorul major de performanță a instanței reprezentat de durata judecății își urmează tendința favorabilă. Dinamica de reducere a duratei procedurilor observată începând din 2013 cunoaște o nouă confirmare, cu o medie globală (cauze soluționate prin hotărâre sau prin ordonanță, în toate materiile) de 18,7 luni, și anume un recul de 1,9 luni în raport cu 2015 și de 8,2 luni în raport cu 2013.

Pe de altă parte, trebuie arătat că, în urma în special a reorganizării Tribunalului și datorită noilor posibilități deschise prin punerea în aplicare a reformei sale, numărul de cauze trimise în fața unui complet cu cinci judecători s-a ridicat la 29 în 2016, în timp ce media anuală observată pentru astfel de trimeri între 2010 și 2015 era mai mică de 9 cauze de an.

În sfârșit, evoluția contenciosului a fost marcată de creșterea numărului de cauze în materia proprietății intelectuale (+ 11 %), de transferul competenței în primă instanță pentru pronunțarea în cauzele în materia funcției publice a Uniunii (123 de acțiuni au fost transferate de la Tribunalul Funcției Publice la 1 septembrie și 40 de acțiuni noi au fost introduse până la 31 decembrie 2016, pentru un total de 163 de cauze, și anume aproape 17 % dintre cauzele introduse), de scăderea relativă a numărului de cauze în materie de măsuri restrictive (28 de cauze introduse în 2016), de menținerea la un nivel ridicat a cauzelor privind ajutoare de stat (76 de cauze), în special referitoare la fiscalitatea statelor membre, și de emergența unei surse de contencios noi, referitoare la aplicarea normelor de supraveghere prudențială în privința instituțiilor de credit.

Dezvoltările care urmează, elaborate prin grija domnului vicepreședinte al Tribunalului, sunt consacrate jurisprudenței care a marcat anul 2016. Acestea ilustrează foarte importanta diversitate și uneori complexitate a chestiunilor supuse aprecierii instanței noastre, precum și rolul fundamental care îi este încredințat în calitate de garant al dreptului la o protecție jurisdicțională efectivă și, prin aceasta, a unei Uniuni de drept.

B | JURISPRUDENȚA TRIBUNALULUI ÎN ANUL 2016

I. PROCEDURA JURISDICȚIONALĂ

ADMISIBILITATEA ACȚIUNILOR FORMULATE ÎN TEMEIUL ARTICOLULUI 263 TFUE

Jurisprudența din anul 2016 a permis Tribunalului, între altele, să se pronunțe cu privire la respectarea cerințelor de formă și a termenelor de introducere a căilor de atac, precum și cu privire la noțiunile de act supus căilor de atac, de calitate procesuală și de act normativ care nu presupune măsuri de executare.

1. NOȚIUNEA DE ACT SUPUS CĂILOR DE ATAC

În Hotărârea din 15 septembrie 2016, *Italia/Comisia* (T-353/14 și T-17/15, în prezent în recurs¹, [EU:T:2016:495](#)), Tribunalul a avut ocazia să aducă precizări cu privire la noțiunea de act care poate face obiectul unei acțiuni în anulare, în sensul articolului 263 TFUE. La originea cauzelor conexate în care a fost pronunțată această hotărâre s-au aflat două cereri prin care se urmărea anularea a două anunțuri de concurs publicate de Oficiul European pentru Selecția Personalului (EPSO)². Comisia Europeană opusese o cauză de inadmisibilitate pentru motivul că, în esență, anunțurile atacate constituiau fie acte confirmative, fie acte de executare propriu-zisă a Dispozițiilor generale aplicabile concursurilor generale³ și a Orientărilor generale ale Colegiului șefilor de administrație cu privire la utilizarea limbilor în cadrul concursurilor EPSO, care figurează în anexa 2 la dispozițiile generale menționate.

În primul rând, Tribunalul arată că, pentru a răspunde argumentației prezentate de Comisie, este necesar să se examineze natura și valoarea juridică a dispozițiilor generale și a orientărilor generale. Astfel, numai în cazul în care aceste texte vizau instituirea unor norme obligatorii și constituiau, cu acest titlu, acte de natură să producă efecte juridice obligatorii, anunțurile de concurs în litigiu puteau să nu constituie decât acte confirmative sau de executare propriu-zisă. Or, din însuși modul de redactare a textelor menționate reiese că, prin publicarea acestora, EPSO nu a instituit în mod definitiv regimul lingvistic al tuturor concursurilor pe care are sarcina să le organizeze. Pe de altă parte și în orice caz, chiar dacă aceste texte cuprind o serie de aprecieri care restrâng alegerea celei de a doua limbi a concursurilor organizate de EPSO, precum și a limbii de comunicare între EPSO și candidați, acestea nu pot fi interpretate în sensul că instituie un regim lingvistic aplicabil tuturor concursurilor organizate de EPSO, dat fiind că nicio dispoziție nu a acordat acestuia din urmă sau Colegiului șefilor de administrație competența de a institui un astfel de regim cu aplicabilitate generală sau de a adopta în această privință reguli de principiu de la care un anunț de concurs s-ar putea sustrage numai cu titlu excepțional. Nu există o interdicție ca EPSO, pentru a garanta egalitatea de tratament și securitatea juridică, să adopte și să publice acte precum dispozițiile generale și orientările generale, menite să anunțe cum intenționează să utilizeze, în anumite situații, puterea de apreciere pe care aceste dispoziții

1| Cauza C-621/16 P, *Comisia/Italia*.

2| Anunțul de concurs general – EPSO/AD/276/14 – Administratori (AD 5) (JO 2014, C 74 A, p. 4) și Anunțul de concurs general – EPSO/AD/294/14 – Administratori (AD 6) în domeniul protecției datelor (JO 2014, C 391 A, p. 1).

3| Dispozițiile generale aplicabile concursurilor generale (JO 2014, C 60 A, p. 1).

i-o recunosc, în măsura în care aceste texte nu se abat de la normele cu o sferă de aplicare generală care îi delimitează atribuțiile și cu condiția ca, prin adoptarea lor, să nu renunțe la exercitarea puterii care îi este recunoscută în aprecierea nevoilor instituțiilor și organismelor Uniunii, inclusiv nevoile lingvistice ale acestora din urmă, cu ocazia organizării a diverse concursuri. Rezultă că dispozițiile generale și orientările generale trebuie interpretate în sensul că constituie cel mult comunicări care anunță criteriile potrivit cărora EPSO intenționează să facă alegerea regimului lingvistic al concursurilor pe care are sarcina să le organizeze.

În al doilea rând, Tribunalul arată că fiecare anunț de concurs este adoptat în scopul de a institui normele care guvernează procedura de derulare a unui sau a mai multe concursuri specifice, pentru care adoptă astfel cadrul normativ în funcție de obiectivul stabilit de autoritatea împuternicită să facă numiri. Acest cadru normativ, instituit, dacă este cazul, în conformitate cu normele de aplicabilitate generală în materia organizării concursurilor, este cel care guvernează procedura concursului respectiv, de la momentul publicării anunțului în cauză până la publicarea listei de rezervă care cuprinde numele laureaților concursului în cauză. Astfel, trebuie să se constate că un anunț de concurs cum sunt anunțurile atacate, care, luând în considerare nevoile specifice ale instituțiilor sau ale organismelor în cauză ale Uniunii, instituie cadrul normativ al unui anumit concurs, inclusiv regimul său lingvistic, și produce astfel efecte juridice autonome nu poate fi, în principiu, considerat act confirmativ sau act de executare propriu-zisă a unor acte anterioare. În consecință, anunțurile atacate constituie acte care produc efecte juridice obligatorii în ceea ce privește regimul lingvistic al concursurilor în cauză și constituie astfel acte atacabile, fără ca faptul că, la momentul adoptării lor, EPSO a luat în considerare criteriile menționate în dispozițiile generale și în orientarea generală, la care anunțurile atacate fac în mod expres trimitere, să poată repune în discuție această concluzie.

2. CALITATEA PROCESUALĂ

APECTAREA DIRECTĂ

În Ordonanța din 28 septembrie 2016, *PAN Europe și alții/Comisia* (T-600/15, [EU:T:2016:601](#)), Tribunalul a adus precizări cu privire la criteriul afectării directe în vederea aprecierii calității procesuale a reclamantelor, o asociație de apicultori și organizații de protecție a mediului, pentru a obține anularea Regulamentului de punere în aplicare (UE) 2015/1295⁴ în măsura în care acesta din urmă avea ca obiect în special aprobarea, sub rezerva anumitor condiții, a substanței active sulfoxaflor ca o componentă a produselor fitosanitare în temeiul Regulamentului (CE) nr. 1107/2009 540/2011 al Comisiei din 25 mai 2011 de punere în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 1107/2009⁵ și înscrierea acestei substanțe în anexa la Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 540/2011⁶.

În această privință, Tribunalul începe prin a arăta că aprobarea sulfoxaflorului și înscrierea sa pe lista substanțelor active aprobate, astfel cum rezultă din actul atacat, au drept consecință juridică faptul că se oferă statelor membre, sub rezerva unei serii de condiții suplimentare, posibilitatea de a autoriza introducerea pe piață a produselor fitosanitare care conțin sulfoxaflor în cazul în care se formulează o cerere în acest sens.

4] Regulamentul de punere în aplicare (UE) 2015/1295 al Comisiei din 27 iulie 2015 de aprobare a substanței active sulfoxaflor, în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 1107/2009 al Parlamentului European și al Consiliului privind introducerea pe piață a produselor fitosanitare, și de modificare a anexei la Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 540/2011 al Comisiei (JO 2015, L 199, p. 8).

5] Regulamentul (CE) nr. 1107/2009 al Parlamentului European și al Consiliului privind introducerea pe piață a produselor fitosanitare și de abrogare a Directivelor 79/117/CEE și 91/414/CEE ale Consiliului (JO 2009, L 309, p. 1).

6] Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 540/2011 al Comisiei din 25 mai 2011 de punere în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 1107/2009 al Parlamentului European și al Consiliului în ceea ce privește lista substanțelor active autorizate (JO 2011, L 153, p. 1).

Prin urmare, actul atacat produce efecte în mod direct asupra situației juridice a statelor membre, precum și asupra situației potențialilor solicitanți ai unor autorizații de introducere pe piață a produselor fitosanitare care conțin sulfoxaflor. Potrivit Tribunalului, aprobarea substanței active sulfoxaflor prin actul atacat nu reprezintă o amenințare pentru activitatea de producție desfășurată de membrii asociației reclamante și, în consecință, nu generează efecte juridice asupra dreptului lor de proprietate și asupra dreptului lor de a exercita o activitate comercială. Astfel, pe de o parte, presupunând că utilizarea produselor fitosanitare care conțin sulfoxaflor este susceptibilă în mod real să pună în pericol activitățile comerciale ale membrilor asociației reclamante, aceste consecințe economice nu ar privi situația lor juridică, ci doar situația lor de fapt. Pe de altă parte, această pretinsă amenințare presupune și autorizarea de către un stat membru a unui produs fitosanitar care conține sulfoxaflor. În consecință, afectarea prin actul atacat a dreptului de proprietate și a activităților comerciale ale membrilor asociației reclamante, chiar cu intenția de a o califica drept juridică, nu poate fi, în orice caz, calificată ca fiind directă.

În plus, precizează Tribunalul, articolele 37 și 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene nu repun în discuție interpretarea articolului 263 al patrulea paragraf TFUE și în special a criteriului afectării directe. Astfel, în ceea ce privește articolul 37 din Carta drepturilor fundamentale, acesta conține doar un principiu care prevede o obligație generală a Uniunii în ceea ce privește obiectivele care trebuie urmărite în cadrul politicilor sale, iar nu un drept de a introduce acțiuni în materie de mediu în fața instanțelor Uniunii. În ceea ce privește articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale, această dispoziție nu are ca obiect modificarea sistemului de control jurisdicțional prevăzut de tratate, în special a normelor referitoare la admisibilitatea acțiunilor formulate direct în fața instanței Uniunii. În sfârșit, Tribunalul amintește că acordurile internaționale încheiate de Uniune, inclusiv Convenția de la Aarhus⁷, nu beneficiază de supremație față de dreptul primar al Uniunii, astfel încât nu se poate admite să se deroge de la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE în temeiul convenției respective. Pe de altă parte, întrucât articolul 9 alineatul (3) din Convenția de la Aarhus nu conține nicio obligație necondiționată și suficient de precisă de natură să reglementeze în mod direct situația juridică a particularilor, justițiabilii nu se pot prevala în mod direct de această dispoziție în fața instanțelor Uniunii. În plus, observă Tribunalul, Convenția de la Aarhus însăși, prin utilizarea expresiei „în cazul în care îndeplinesc criteriile prevăzute de legislația internă [...], în cazul în care acestea există, membrii publicului”, supune drepturile pe care se presupune că le conferă membrilor publicului articolul 9 alineatul (3) din aceasta condiției ca aceștia din urmă să răspundă criteriilor de admisibilitate care decurg din articolul 263 al patrulea paragraf TFUE. Prin urmare, nu s-a demonstrat că articolul 263 al patrulea paragraf TFUE, așa cum este interpretat de instanța Uniunii, este incompatibil cu articolul 9 alineatul (3) din Convenția de la Aarhus.

a. APECTAREA INDIVIDUALĂ

Hotărârea din 13 decembrie 2016, *IPSO/BCE* (T-713/14, [EU:T:2016:727](#)), a reprezentat pentru Tribunal ocazia de a se pronunța cu privire la calitatea procesuală a unei organizații sindicale în cadrul unei acțiuni prin care se urmărea în special anularea unui act al conducerii Băncii Centrale Europene (BCE) prin care se limita la doi ani perioada maximă în care BCE ar putea recurge la prestări din partea aceluiași lucrător temporar pentru sarcini administrative și de secretariat. Această acțiune fusese formulată de Organizația angajaților din instituțiile europene și internaționale din Republica Federală Germania (IPSO).

Tribunalul amintește că acțiunile formulate de organizații sindicale sunt admisibile în trei situații, și anume atunci când reprezintă interesele unor persoane care ele însele ar avea capacitate procesuală activă sau

7] Convenția privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu, semnată la Aarhus la 25 iunie 1998 și aprobată în numele Comunității Europene prin Decizia 2005/370/CE a Consiliului din 17 februarie 2005 (JO 2005, L 124, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 201).

atunci când sunt individualizate în considerarea afectării intereselor proprii în calitate de asociații, în special deoarece poziția lor de negociator a fost afectată de actul a cărui anulare se solicită, sau atunci când o dispoziție legală le recunoaște expres o serie de drepturi cu caracter procedural. În speță, reclamanta se prelua de o calitate procesuală având în vedere în special interesele proprii în calitate de partener social și negociator care a participat la discuțiile referitoare la situația agenților temporari din cadrul BCE.

Tribunalul subliniază că simpla calitate de negociator a unei organizații sindicale nu este suficientă pentru a o individualiza analog destinatarului actului în litigiu. Acțiunea unei astfel de organizații poate fi însă admisibilă în cazul în care poziția sa de negociator a fost afectată de actul atacat în situații speciale în care ocupa o poziție de negociator clar delimitată și strâns legată de însuși obiectul actului atacat. Or, în speță, Tribunalul consideră că poziția sa de interlocutor social al BCE în cadrul discuțiilor în cauză este suficientă pentru a demonstra că este vizată individual de actul atacat în sensul articolului 263 TFUE. Astfel, această calitate o individualizează în raport cu orice altă organizație sindicală reprezentativă a persoanelor angajate de BCE sau care lucrează pentru aceasta, întrucât, dintre diversele sindicate care activează eventual pentru apărarea intereselor acestor persoane, este singura care s-a angajat în discuțiile cu BCE referitoare tocmai la chestiuni acoperite de actul atacat.

3. NOȚIUNEA DE ACT NORMATIV CARE NU PRESUPUNE MĂSURI DE EXECUTARE

În anul 2016, Tribunalul a avut în mai multe rânduri ocazia să revină asupra noțiunii de act normativ care nu presupune măsuri de executare, în sensul celei de a treia ipoteze prevăzute la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE. În primul rând, în cauzele în care au fost pronunțate Hotărârile din 14 ianuarie 2016, *Tilly-Sabco/Comisia* (T-397/13, în prezent în recurs⁸, [EU:T:2016:8](#)) și *Doux/Comisia* (T-434/13, nepublicată, [EU:T:2016:7](#)), Tribunalul era sesizat cu acțiuni formulate de două societăți care își desfășoară activitatea în special în exportul de pui întregi congelați către țările din Orientul Mijlociu. Aceste acțiuni urmăreau anularea Regulamentului de punere în aplicare (UE) nr. 689/2013⁹, prin care Comisia stabilise la zero valoarea restituirilor la export în sectorul cărnii de pasăre pentru trei categorii de pui întregi congelați.

Reclamantele pretindeau că acțiunile lor erau admisibile în temeiul articolului 263 al patrulea paragraf TFUE pentru motivul că regulamentul de punere în aplicare atacat era un act normativ care nu presupune măsuri de executare. În această privință, Tribunalul arată mai întâi că reiese, desigur, din jurisprudență că noțiunea de act normativ care nu presupune măsuri de executare trebuie interpretată în lumina obiectivului acestei dispoziții, care este acela de a garanta o protecție jurisdicțională efectivă. Aceasta nu înseamnă însă că respectiva noțiune trebuie interpretată exclusiv în lumina acestui obiectiv. Având în vedere modul de redactare a celei de a treia ipoteze prevăzute la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE, nu pot constitui măsuri de executare în sensul acestei dispoziții decât măsurile pe care organele sau organismele Uniunii sau autoritățile naționale le adoptă în cursul desfășurării activității obișnuite. Dacă, în cursul desfășurării activității obișnuite, organele sau organismele Uniunii și autoritățile naționale nu adoptă nicio măsură pentru a pune în aplicare un act normativ și pentru a concretiza consecințele sale pentru fiecare dintre operatorii vizați, acest act normativ nu presupune măsuri de executare. Trebuie de asemenea să fie vorba despre măsuri care urmează în mod natural actul normativ. Astfel, nu este suficient ca un operator să aibă posibilitatea să oblige,

8| Cauza C-183/16 P, *Tilly-Sabco/Comisia*.

9| Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 689/2013 al Comisiei din 18 iulie 2013 de stabilire a restituirilor la export în sectorul cărnii de pasăre (JO 2013, L 196, p. 13).

în mod artificial, administrația să adopte o măsură susceptibilă de a fi atacată, întrucât o astfel de măsură nu constituie o măsură pe care actul normativ o „presupune”.

Or, din cauza stabilirii la zero a valorii restituirilor la export prin regulamentul de punere în aplicare atacat și în lipsa unei obligații de a prezenta o licență de export pentru a putea exporta produsele în cauză, în cursul desfășurării activității obișnuite, nicio cerere de licență de export cu stabilirea restituirii la export în avans nu va fi prezentată autorităților naționale. În lipsa unor astfel de cereri, autoritățile naționale nu vor adopta, în cursul desfășurării activității obișnuite, măsuri pentru punerea în aplicare a regulamentului de punere în aplicare atacat. Nu va exista, prin urmare, nicio măsură care să concretizeze consecințele pe care le are regulamentul de punere în aplicare atacat în privința diferiților operatori vizați.

În această privință, împrejurarea că o cerere de licență de export a fost depusă la o autoritate națională cu singurul scop de a putea obține acces la justiție implică faptul că această cerere nu va fi depusă în cursul desfășurării activității obișnuite. Întrucât autoritatea națională nu are altă opțiune decât să stabilească valoarea restituirilor la zero, un exportator nu poate avea niciun interes să obțină o stabilire a restituirilor de către autoritatea națională în aceste condiții decât pentru a obține, în mod artificial, adoptarea unui act care poate face obiectul unei căi de atac. Din ceea ce precedă rezultă că regulamentul de punere în aplicare atacat nu presupune măsuri de executare în sensul celei de a treia ipoteze prevăzute la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE.

În al doilea rând, în cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 15 septembrie 2016, **Ferracci/Comisia** (T-219/13, în prezent în recurs¹⁰, [EU:T:2016:485](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune formulată de proprietarul unei unități hoteliere situate în apropiere de Roma (Italia) împotriva unei decizii a Comisiei referitoare la un regim fiscal de exonerare a entităților necomerciale de la plata impozitului municipal pe bunuri imobile. Cu toate că prin această decizie Comisia a declarat regimul în cauză parțial incompatibil cu piața internă, nu a dispus recuperarea, apreciind că recuperare ajutoarelor ar fi imposibilă.

În ceea ce privește, în primul rând, aspectul dacă decizia atacată trebuia să fie calificată drept act normativ, Tribunalul apreciază că o decizie a Comisiei în materia ajutoarelor de stat care se aplică unor situații determinate în mod obiectiv și produce efecte juridice în privința unei categorii de persoane avute în vedere în mod general și abstract are o aplicabilitate generală. Mai precis, o decizie privind regimul fiscal al unui stat membru are ca obiect să examineze, în raport cu articolul 107 TFUE, dacă reglementarea națională aplicată unui număr nedeterminat de persoane avute în vedere în mod general și abstract cuprinde elemente de ajutor de stat și eventual dacă ajutorul în discuție este compatibil cu piața internă și poate fi recuperat. Având în vedere natura competenței cu care este învestită Comisia în temeiul dispozițiilor Tratatului FUE referitoare la ajutoarele de stat, o asemenea decizie reflectă, chiar dacă are doar un singur destinatar, conținutul instrumentelor naționale care fac obiectul examinării efectuate de această instituție fie în scopul acordării autorizației necesare pentru ca o măsură de ajutor să fie aplicată, fie în scopul enunțării consecințelor care decurg din caracterul său eventual nelegal sau incompatibil cu piața internă. Or, operatorii incluși în domeniul de aplicare al instrumentelor în discuție sunt definiți în mod general și abstract. Prin urmare, aceste instrumente au o aplicabilitate generală.

În ceea ce privește, în al doilea rând, existența unor măsuri de executare a deciziei atacate, Tribunalul consideră că, în măsura în care Comisia apreciază că este absolut imposibil să se recurgă la rambursarea ajutoarelor ilegale acordate de un stat membru și decide astfel să nu impună statului membru menționat obligația de recuperare de la fiecare beneficiar a sumelor alocate în temeiul acestei scheme, autoritățile naționale nu vor trebui să adopte nicio măsură, în special în privința reclamantului, pentru a pune în aplicare decizia atacată.

10| Cauza C-624/16 P, *Comisia/Ferracci*.

În plus, Tribunalul arată că, în măsura în care Comisia apreciază că o dispoziție națională nu constituie un ajutor în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, decizia atacată nu determină nicio măsură de executare, autoritățile naționale limitându-se în această privință să aplice legislația națională ca atare. Nu va fi adoptată nicio măsură la scară națională pentru executarea acestei decizii, în special în privința reclamantului.

4. RESPECTAREA CERINȚELOR DE FORMĂ ȘI A TERMENELOR DE INTRODUCERE A CĂILOR DE ATAC

În cauza în care a fost pronunțată Ordonanța din 22 iunie 2016, **1&1 Telecom/Comisia** (T-43/16, [EU:T:2016:402](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune prin care se urmărea anularea unei decizii a Comisiei referitoare la punerea în aplicare a unor măsuri de corecție prevăzute în angajamentele definitive anexate la o decizie de autorizare condiționată a unei operațiuni de concentrare. Comisia susținea că cererea era inadmisibilă întrucât nu era semnată de avocatul care o reprezenta pe reclamantă.

În această privință, Tribunalul amintește mai întâi că absența din cererea introductivă a semnăturii unui avocat care are dreptul să efectueze acte de procedură în fața Tribunalului nu face parte dintre neregularitățile de formă care pot fi îndreptate după expirarea termenului de introducere a acțiunii conform articolului 19 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, precum și articolului 51 alineatul (4) și articolului 78 alineatul (5) din Regulamentul de procedură al Tribunalului. Astfel, cerința semnării cererii introductive de către reprezentantul reclamantului, care vizează, din rațiuni de securitate juridică, garantarea autenticității cererii și excluderea riscului ca aceasta să nu fie în realitate opera autorului autorizat în acest scop, trebuie să fie considerată drept o normă fundamentală de procedură și trebuie să facă obiectul unei aplicări stricte, așa încât nerespectarea sa determină inadmisibilitatea acțiunii.

În speță, Tribunalul constată că cererea introductivă este semnată efectiv de un avocat care are dreptul să efectueze acte de procedură în fața Tribunalului. Desigur, prima pagină a cererii introductive arată că reclamanta este reprezentată de un avocat stabilit în Bruxelles (Belgia), în timp ce depunerea cererii prin aplicația e-Curia a fost efectuată de un solicitor înscris în Law Society din Anglia și din Țara Galilor și asociat al avocatului menționat în cadrul aceluiasi cabinet de avocatură. Nu se contestă însă că acest solicitor este membru al unui barou european și are dreptul, în această calitate, să efectueze acte de procedură în fața Tribunalului.

Simpla împrejurare că numele acestui solicitor nu apare pe prima pagină a cererii nu este suficientă pentru a repune în discuție calitatea sa de reprezentant al reclamantei. Astfel, această calitate este certificată de faptul că reclamanta a prezentat un mandat prin care se acordă puterea de reprezentare acestuia din urmă. Faptul că respectivul mandat nu a fost depus în același timp cu cererea introductivă nu este de natură să modifice această constatare și nici să conducă la inadmisibilitatea cererii, întrucât o asemenea omisiune în momentul depunerii cererii poate fi îndreptată și a fost îndreptată de reclamantă în termenul stabilit în temeiul articolului 78 alineatul (5) din Regulamentul de procedură.

În plus, utilizarea unui cont e-Curia nu numai că echivalează cu semnarea, în temeiul articolului 3 din Decizia e-Curia¹¹, dar, spre deosebire de o simplă semnătură manuscrisă, oferă de asemenea, în mod automat, informații cu privire la identitatea, la calitatea și la adresa semnatarului reprezentant al reclamantei. Prin urmare, trebuie să se considere că cererea introductivă a îndeplinit și obligația de indicare a calității și a adresei reprezentantului reclamantei, prevăzută la articolul 76 litera (b) din Regulamentul de procedură. În

11 | Decizia Tribunalului din 14 septembrie 2011 referitoare la depunerea și la comunicarea de acte de procedură prin intermediul aplicației e-Curia (JO 2011, C 289, p. 9).

orice caz, simpla lipsă a menționării în cuprinsul cererii a adresei avocatului în discuție sau a faptului că acesta este reprezentantul reclamantei nu este în sine de natură să facă inadmisibilă o cerere semnată în mod valabil de un avocat al Uniunii împuternicit de reclamantă, indiferent dacă această semnătură este manuscrisă sau electronică, și depusă cu respectarea termenului prevăzut la articolul 263 al șaselea paragraf TFUE.

În Hotărârea din 18 octombrie 2016, *Sina Bank/Consiliul* (T-418/14, [EU:T:2016:619](#)), Tribunalul a avut ocazia de a examina acțiunea introdusă de o bancă iraniană prin care se contestau măsurile restrictive adoptate în privința sa. În fața Tribunalului, Consiliul Uniunii Europene se prelua de inadmisibilitatea celui de al treilea capăt de cerere formulat în susținerea acțiunii, care viza anularea Deciziei (PESC) 2015/1008¹² și a Regulamentului de punere în aplicare (UE) 2015/1001¹³ în măsura în care aceste acte menținuseră înscrierea numelui reclamantei pe lista în litigiu. Potrivit Consiliului, notificarea acestor acte avocaților reclamantei la 26 iunie 2015 ar fi făcut să curgă termenul de introducere a acțiunii împotriva actelor menționate, care ar fi expirat la 5 septembrie 2015.

Tribunalul subliniază că prezentarea cererilor de adaptare a concluziilor este supusă cerinței respectării termenului de introducere a acțiunii prevăzut la articolul 263 al șaselea paragraf TFUE. Pentru a face să curgă acest termen de introducere a acțiunii în privința reclamantei, Consiliul trebuia, în măsura în care cunoștea adresa reclamantei, să îi comunice individual Decizia 2015/1008 și Regulamentul de punere în aplicare 2015/1001. În speță, observă Tribunalul, Consiliul a procedat la comunicarea acestor acte reclamantei prin intermediul avocaților săi, prin scrisoare și prin e-mailul din 26 iunie 2015.

Articolul 263 al șaselea paragraf TFUE se referă însă la „notificarea [actului] reclamantului”, iar nu la notificarea actului reprezentantului acestuia. În consecință, atunci când un act trebuie să facă obiectul unei notificări pentru ca termenul de introducere a acțiunii să înceapă să curgă, acest act trebuie în principiu să fie adresat destinatarului actului respectiv, iar nu avocaților care îl reprezintă. Or, în speță, reglementarea aplicabilă, și anume articolul 24 alineatul (3) din Decizia 2010/413/PESC¹⁴ și articolul 46 alineatul (3) din Regulamentul (UE) nr. 267/2012¹⁵, nu face nicio referire explicită la posibilitatea de notificare a măsurilor restrictive luate în privința unei persoane sau a unei entități reprezentantului acesteia din urmă, însă prevede în mod expres că, dacă dispune de adresa persoanei sau a entității respective, Consiliul îi comunică direct decizia de a-i aplica măsuri restrictive. Decizia 2015/1008 și Regulamentul de punere în aplicare 2015/1001 trebuiau deci să fie notificate direct reclamantei, a cărei adresă Consiliul o cunoștea. Întrucât, pe de altă parte, nimic nu permite să se constate că reclamanta a încheiat un acord cu Consiliul pentru ca actele în cauză să îi fie notificate la adresa avocaților săi și, prin urmare, prin intermediul acestora din urmă, Tribunalul apreciază că comunicarea efectivă a actelor în cauză avocaților reclamantei nu echivalează cu o comunicare și, așadar, cu o notificare a acestor acte reclamantei înseși.

12| Decizia (PESC) 2015/1008 a Consiliului din 25 iunie 2015 de modificare a Deciziei 2010/413/PESC privind adoptarea de măsuri restrictive împotriva Iranului (JO 2015, L 161, p. 19).

13| Regulamentul de punere în aplicare (UE) 2015/1001 al Consiliului din 25 iunie 2015 privind punerea în aplicare a Regulamentului (UE) nr. 267/2012 privind măsuri restrictive împotriva Iranului (JO 2015, L 161, p. 1).

14| Decizia 2010/413/PESC a Consiliului din 26 iulie 2010 privind adoptarea de măsuri restrictive împotriva Iranului și de abrogare a Poziției comune 2007/140/PESC (JO 2010, L 195, p. 39).

15| Regulamentul (UE) nr. 267/2012 al Consiliului din 23 martie 2012 privind măsuri restrictive împotriva Iranului și de abrogare a Regulamentului (UE) nr. 961/2010 (JO 2012, L 88, p. 1).

ABUZUL DE PROCEDURĂ

În cauza în care a fost pronunțată Ordonanța din 16 martie 2016, *One of Us și alții/Comisia* (T-561/14, [EU:T:2016:173](#)), Tribunalului i-a revenit sarcina să aducă precizări cu privire la noțiunea de abuz de procedură, ca urmare a publicării de către reclamante a cererilor de intervenție în această cauză pe un site internet, însoțită de comentarii negative privind organizațiile care depuseseră aceste cereri.

Tribunalul amintește că, în temeiul normelor ce reglementează instrumentarea cauzelor în fața sa, părțile beneficiază de protecție împotriva folosirii necorespunzătoare a actelor de procedură. Această protecție reflectă un aspect esențial al principiului general al bunei administrări a justiției, în temeiul căruia părțile au dreptul să își apere interesele independent de orice influență externă, în special din partea publicului. Rezultă că, pentru a garanta desfășurarea netulburată a dezbaterilor dintre părți și a deliberărilor instanței în discuție, o parte căreia i se acordă accesul la actele de procedură ale celorlalte părți nu poate utiliza acest drept decât în scopul apărării proprii cauze, orice alt scop, precum cel de a suscita critici din partea publicului privind argumentele invocate de celelalte părți în cauză, fiind exclus. O acțiune contrară acestui aspect al principiului general al bunei administrări a justiției constituie un abuz de procedură, de care se poate ține seama la repartizarea cheltuielilor de judecată. Această protecție acordată părților din procedura jurisdicțională trebuie să se extindă la o persoană care solicită să intervină în fața Tribunalului, care participă astfel la activitatea jurisdicțională și, în această calitate, trebuie să beneficieze de același nivel de protecție ca părțile din procedură în ceea ce privește posibilitatea de a-și apăra interesele independent de orice influență exterioară.

În lumina acestor considerații, Tribunalul hotărăște că, în speță, prin divulgarea pe internet a cererilor de intervenție, referindu-se totodată direct la procedura din fața Tribunalului și prezentând în mod negativ publicului organizațiile aflate la originea acestor cereri, reclamantele au săvârșit un abuz de procedură, de care se poate ține seama la repartizarea cheltuielilor de judecată în temeiul articolului 135 alineatul (2) din Regulamentul de procedură.

ASISTENȚA JUDICIARĂ

În Ordonanța din 17 februarie 2016, *KK/EASME* (T-376/15 AJ, [EU:T:2016:89](#)), Tribunalul a adus precizări cu privire la condițiile de acordare asistenței judiciare în temeiul articolelor 146-150 din Regulamentul de procedură.

În această privință, Tribunalul arată mai întâi că aprecierea situației economice a unei persoane juridice pentru a decide dacă îi poate fi acordat beneficiul asistenței juridice nu se poate face numai în raport cu resursele sale luate în considerare izolat, independent de situația deținătorilor direcți sau indirecti ai capitalului acesteia. Astfel, observă Tribunalul, condițiile de acordare a asistenței judiciare, enunțate la articolele 146-150 din Regulamentul de procedură, trebuie interpretate în lumina principiului stabilit la articolul 47 al treilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale, potrivit căruia asistența juridică gratuită se acordă celor care nu dispun de resurse suficiente, în măsura în care aceasta este necesară pentru a asigura accesul efectiv la justiție. Or, nu se poate considera că o persoană juridică este privată de accesul efectiv la justiție în sensul articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale pentru simplul fapt că deținătorii direcți sau indirecti ai capitalului său ar refuza să utilizeze resursele de care dispun pentru a-i permite acestei persoane juridice să introducă o acțiune în justiție. În asemenea împrejurări, nu este sarcina bugetului Uniunii, prin intermediul fondurilor puse la dispoziția Tribunalului, să suplinească inacțiunea persoanelor care controlează persoana juridică în cauză și care, în definitiv, sunt principalele interesate în apărarea drepturilor lor.

În consecință, concluzionează Tribunalul, pentru a aprecia situația economică a unei persoane juridice care solicită beneficiul asistenței judiciare, trebuie să se țină seama nu numai de resursele financiare proprii, ci și de resursele de care dispune în mod global grupul de întreprinderi de care aceasta aparține direct sau indirect și de posibilitățile financiare ale acționarilor și asociaților săi, persoane fizice sau juridice.

APLICAREA NOULUI REGULAMENT DE PROCEDURĂ

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 25 mai 2016, **Comisia/McCarron.Poultry** (T-226/14, [EU:T:2016:313](#)), Tribunalul a statuat cu privire la aplicarea în timp a articolului 123 din Regulamentul de procedură, prin care s-a modificat regimul prevăzut de Regulamentul de procedură din 2 mai 1991, anterior în vigoare, referitor la judecarea în lipsă. În cauză era o acțiune formulată de Comisie prin care se urmărea obținerea obligării unei societăți private la rambursarea unei părți din avansul plătit de Comisie în contextul unui contract înscris în cadrul Celui de al cincilea program-cadru al Comunității pentru activități de cercetare, de dezvoltare tehnologică și demonstrative (1998-2002). Având în vedere că, în speță, Comisia prezentase, la 10 martie 2015, o cerere întemeiată pe articolul 122 alineatul (1) din Regulamentul de procedură din 2 mai 1991, prin care se urmărea judecarea cauzei în lipsă de către Tribunal, dar că, la 1 iulie 2015, intrase în vigoare Regulamentul de procedură, care conținea, la articolul 123, noi dispoziții referitoare la judecarea în lipsă, Tribunalul era chemat să determine care era dispoziția aplicabilă în litigiu.

Tribunalul observă că, întrucât nicio dispoziție tranzitorie nu vizează expres articolul 123 din Regulamentul de procedură, această dispoziție, în calitate de normă procedurală, trebuie considerată ca fiind de aplicare imediată de la intrarea în vigoare a Regulamentului de procedură, la 1 iulie 2015, și, prin urmare, ca fiind aplicabilă prezentului litigiu, pendinte la momentul intrării sale în vigoare. În această privință, Tribunalul subliniază că, presupunând chiar că normele aplicabile admiterii concluziilor reclamantului în cadrul unei proceduri de judecare în lipsă pot fi considerate ca ținând în parte de dreptul material, în măsura în care afectează direct interesele părților din litigiu, această circumstanță este nerelevantă în ceea ce privește aplicarea normelor în timp. Astfel, situația născută din lipsa depunerii unui memoriu în apărare și din prezentarea unei cereri vizând judecarea cauzei în lipsă nefiind definitiv împlinită decât în momentul în care Tribunalul statuează cu privire la cererea respectivă, normele menționate se aplică imediat.

Prin urmare, conform articolului 123 alineatul (3) din Regulamentul de procedură, Tribunalul admite concluziile reclamantului, cu excepția cazului în care este în mod vădit incompetent să judece acțiunea sau a cazului în care această acțiune este în mod vădit inadmisibilă sau în mod vădit nefondată. Tribunalul constată că este competent să statueze cu privire la acțiune în temeiul clauzei compromisorii, în sensul articolului 272 TFUE, care figurează la articolul 5 alineatul (2) din contractul în litigiu. Tribunalul consideră, pe de altă parte, că nu există nicio îndoială că acțiunea este admisibilă și că, având în vedere clauzele contractului menționat și descrierea faptelor realizată de Comisie în cadrul cererii și susținută de înscrisurile din dosar, acțiunea nu este vădit nefondată.

II. DREPT INSTITUȚIONAL – INIȚIATIVA CETĂȚENEASCĂ EUROPEANĂ – POLITICA SOCIALĂ

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 19 aprilie 2016, *Costantini și alții/Comisia* (T-44/14, [EU:T:2016:223](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune prin care se urmărea anularea deciziei Comisiei prin care s-a respins cererea de înregistrare a unei propuneri de inițiativă cetățenească europeană (denumită în continuare „ICE”) al cărei obiect era acela de a invita Uniunea Europeană „să propună o legislație care să protejeze dreptul fundamental la demnitate umană, garantând o protecție socială adecvată și accesul la îngrijiri pe termen lung, de calitate, suportabile, dincolo de asistența medicală”. ICE în litigiu viza în esență ca, în temeiul articolului 14 TFUE, îngrijirile pe termen lung să fie excluse din sfera de aplicare a normelor pieței interne și să fie calificate drept serviciu de interes economic general (denumit în continuare „SIEG”). Comisia își întemeiase respingerea pe articolul 4 alineatul (2) litera (b) din Regulamentul (UE) nr. 211/2011¹⁶, apreciind că propunerea menționată în mod vădit nu intra în sfera de competență care îi permite să prezinte o propunere de adoptare a unui act juridic al Uniunii în scopul punerii în aplicare a tratatelor. Comisia a considerat în special că articolul 14 TFUE nu constituia un temei juridic valabil pentru propunerea de ICE întrucât legiuitorul Uniunii nu poate impune statelor membre să furnizeze un SIEG.

În primul rând, Tribunalul arată că Comisia a concluzionat în mod întemeiat că, având în vedere repartizarea competențelor între statele membre și Uniune în domeniul SIEG, nu era abilitată să prezinte o propunere de act întemeiată pe articolul 14 TFUE și care să vizeze calificarea îngrijirilor pe termen lung drept SIEG. Astfel, statele membre au dreptul, cu respectarea dreptului Uniunii, să definească întinderea și organizarea SIEG. Ele au o largă putere de apreciere cu privire la definirea a ceea ce consideră a fi SIEG, iar definirea acestor servicii de către un stat membru nu poate fi contestată de Comisie decât în cazul unei erori vădite. Această prerogativă a statului membru privind definirea SIEG este confirmată de lipsa atât a unei competențe atribuite în mod special Uniunii, cât și a unei definiții precise și complete a noțiunii de SIEG în dreptul Uniunii.

În al doilea rând, Tribunalul apreciază că Comisia a putut concluziona de asemenea în mod întemeiat în decizia atacată că în mod vădit nu putea să prezinte o propunere de act întemeiată pe articolul 14 TFUE și care să vizeze excluderea îngrijirilor pe termen lung de la aplicarea normelor pieței interne. Astfel, din cuprinsul articolului 14 TFUE reiese că normele specifice pe care le prevede sunt aplicabile SIEG fără a aduce atingere articolului 106 TFUE. Or, potrivit articolului 106 alineatul (2) TFUE, chiar și întreprinderile care au sarcina de a gestiona astfel de servicii se supun normelor tratatelor și în special regulilor privind piața internă și concurența, principiu de la care nu se poate deroga decât în condiții stricte, a căror existență depinde de împrejurări de fapt și de drept care prevalează în fiecare stat membru și care trebuie demonstrate în fiecare caz concret de către statul membru sau de către întreprinderea care le invocă. Rezultă, potrivit Tribunalului, că Comisia nu poate să propună într-un mod general scutirea de la aplicarea normelor pieței interne a serviciilor a căror calificare ca SIEG depinde de politica națională urmată de fiecare stat membru.

16 | Regulamentul (UE) nr. 211/2011 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 februarie 2011 privind inițiativa cetățenească (JO 2011, L 65, p. 1).

III. NORMELE DE CONCURENȚĂ APLICABILE ÎNTREPRINDERILOR

GENERALITĂȚI

Anul 2016 a fost bogat în dezvoltări jurisprudențiale în materia concurenței, în special în ceea ce privește dreptul la apărare, condițiile prevăzute pentru acordarea imunității, posibilitatea Comisiei de a opta pentru încheierea unei tranzacții, obligația de motivare și competența de fond a instanței Uniunii.

1. DREPTUL LA APĂRARE

a. COMUNICAREA PRIVIND OBIECȚIUNILE

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 19 ianuarie 2016, *Toshiba/Comisia* (T-404/12, în prezent în recurs¹⁷, [EU:T:2016:18](#)), Tribunalul era chemat să examineze legalitatea deciziei prin care Comisia impusese din nou amenzi unui număr de doi participanți la o înțelegere, ca urmare a anulării în parte a deciziei anterioare de către Tribunal, care relevase o eroare metodologică în ceea ce privește alegerea anului de referință pentru calculul cuantumului amenzii¹⁸. Deși anterior adoptării deciziei atacate Comisia trimisese părților interesate o scrisoare privind situația de fapt, care recapitula modalitățile noului calcul al cuantumului amenzii, reclamanta susținea că, în loc să îi adreseze o simplă scrisoare privind situația de fapt, Comisia ar fi trebuit să îi trimită o nouă comunicare privind obiecțiunile.

Tribunalul arată că conținutul comunicării privind obiecțiunile care a precedat adoptarea deciziei anterioare poate fi luat în considerare în măsura în care nu este repus în discuție de hotărârea care a anulat în parte decizia menționată. Acesta arată în plus că hotărârea care a anulat în parte prima decizie nu a repus în discuție veracitatea, relevanța sau temeinicia elementelor de drept și de fapt privind calculul cuantumului amenzii expuse în comunicarea privind obiecțiunile formulată în cadrul adoptării deciziei menționate. Respingând, pe de altă parte, argumentele reclamantei întemeiate în special pe Hotărârea *Cimenteries CBR și alții/Comisia*¹⁹, pe pretinsa practică decizională a Comisiei și pe Comunicarea privind cele mai bune practici²⁰, Tribunalul concluzionează că principiul respectării dreptului la apărare nu impunea Comisiei să trimită o nouă comunicare privind obiecțiunile.

17| Cauza C 180/16 P, *Toshiba/Comisia*.

18| A se vedea de asemenea, în continuare, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „b) Dreptul de a fi audiat” și în cadrul secțiunii „Contribuții în domeniul articolului 101 TFUE – 3. Calculul cuantumului amenzii”.

19| Hotărârea din 15 martie 2000 (T 25/95, T 26/95, T 30/95-T 32/95, T 34/95-T 39/95, T 42/95-T 46/95, T 48/95, T 50/95-T 65/95, T 68/95-T 71/95, T 87/95, T 88/95, T 103/95 și T 104/95, EU:T:2000:77).

20| Comunicarea Comisiei privind cele mai bune practici de desfășurare a procedurilor inițiate în aplicarea articolelor 101 și 102 [TFUE] (JO 2011, C 308, p. 6).

b. DREPTUL DE A FI AUDIAT

Hotărârea din 19 ianuarie 2016, **Toshiba/Comisia** (T-404/12, în prezent în recurs²¹, [EU:T:2016:18](#)), a permis de asemenea Tribunalului să aducă precizări cu privire la conținutul dreptului de a fi audiat²².

În această privință, Tribunalul amintește că respectarea dreptului la apărare impune ca persoanei interesate să i se fi oferit posibilitatea, în cursul procedurii administrative, să își exprime în mod util punctul de vedere asupra realității și a pertinentei faptelor și a circumstanțelor invocate, precum și asupra înscrisurilor reținute de Comisie în susținerea afirmației sale privind existența unei încălcări a Tratatului FUE. Astfel, în cazul în care, precum în cauza în discuție, ca urmare a anulării în parte a unei decizii prin care se aplică o amendă, Comisia adoptă o decizie de modificare a cuantumul acesteia, ea este obligată să furnizeze întreprinderii vizate elemente suplimentare în ceea ce privește modalitățile de punere în aplicare a intenției sale de a asigura efectul descurajator al amenzi, pentru a-i permite să își susțină în mod util punctul de vedere în această privință, inclusiv referitor la impunerea unui cuantum suplimentar. Cu toate acestea, dacă înainte de adoptarea deciziei de modificare Comisia trimite întreprinderii menționate o scrisoare privind situația de fapt, nu este necesar ca elementele în cauză să fie detaliate chiar în acest document, care nu are un statut procedural special. Se impune mai degrabă să se verifice dacă, în privința derulării ansamblului procedurii care a condus la adoptarea deciziei atacate, întreprinderea vizată a avut în mod adecvat posibilitatea să înțeleagă această intenție și să îi răspundă.

În lumina acestor considerații, Tribunalul notează că, în speță, de la data comunicării inițiale privind obiecțiunile, întreprinderea vizată era la curent cu faptul că Comisia intenționa să asigure efectul descurajator al amenzi aplicate. Acesta observă în plus că, cel puțin de la data deciziei inițiale, întreprinderea respectivă era în măsură să înțeleagă că această intenție implica impunerea unui cuantum suplimentar pentru o perioadă de activitate determinată și că această intenție nu a fost repusă în discuție de hotărârea de anulare în parte a deciziei inițiale și a fost reafirmată atât în scrisoarea privind situația de fapt, cât și în cadrul unei reuniuni între Comisie și această întreprindere. Prin urmare, concluzionează Tribunalul, nu s-a stabilit o încălcare a dreptului la apărare al acestei întreprinderi în ceea ce privește intenția Comisiei de a-i impune cuantumul suplimentar.

c. UTILIZAREA ÎN CALITATE DE PROBE A ÎNREGISTRĂRILOR SECRETE ALE CONVERSAȚIILOR TELEFONICE

În Hotărârea din 8 septembrie 2016, **Goldfish și alții/Comisia** (T-54/14, [EU:T:2016:455](#)), Tribunalul a avut ocazia să se pronunțe cu privire la utilizarea în calitate de probă, în cadrul unei investigații referitoare la o încălcare a dreptului concurenței, a înregistrărilor secrete ale unor conversații telefonice. Mai precis, problema care se punea în speță era aceea dacă elementele de probă administrate în mod legal de Comisie, în speță înregistrări secrete ale unor conversații telefonice, puteau fi utilizate de aceasta, chiar dacă inițial fuseseră obținute de un terț, eventual în mod ilegal, de exemplu cu încălcarea dreptului la respectarea vieții private a persoanei care a făcut obiectul înregistrărilor în litigiu.

Cu privire la acest aspect, Tribunalul arată că din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului rezultă că utilizarea ca mijloc de probă a unei înregistrări nelegale nu este în sine incompatibilă cu principiile echității, consacrate la articolul 6 paragraful 1 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a

21 | Cauza C-180/16 P, **Toshiba/Comisia**.

22 | A se vedea de asemenea, mai sus, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „a) Comunicarea privind obiecțiunile” și, în continuare, în cadrul secțiunii „Contribuții în domeniul articolului 101 TFUE – 3. Calculul cuantumului amenzi”.

libertăților fundamentale, nici chiar atunci când acest element de probă a fost obținut cu încălcarea cerințelor articolului 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, dacă, pe de o parte, reclamantul în discuție nu a fost privat nici de un proces echitabil, nici de dreptul său la apărare și, pe de altă parte, acest element nu a constituit singurul mijloc de probă reținut pentru motivarea condamnării. Or, în speță, precizează Tribunalul, în cursul procedurii administrative, Comisia a oferit tuturor părților posibilitatea de a avea acces la toate înregistrările audio și la notele scrise care însoțesc aceste înregistrări și care figurează în dosar. Pe de altă parte, înregistrările în litigiu nu au constituit singurul mijloc de probă utilizat de Comisie, întrucât constatarea în decizia atacată a încălcării articolului 101 TFUE săvârșite de reclamante se bazează pe un ansamblu de elemente de probă care au fost obținute de Comisie în cursul procedurii administrative. În aceste condiții, Tribunalul consideră că, chiar dacă ar trebui să se considere că înregistrările în discuție au fost efectuate ilegal de una dintre întreprinderile concurente ale reclamantelor, Comisia le-a utilizat în mod întemeiat ca mijloace de probă în cadrul deciziei atacate pentru a constata o încălcare a articolului 101 TFUE.

2. CONDIȚIILE PREVĂZUTE PENTRU ACORDAREA IMUNITĂȚII

În Hotărârea din 29 februarie 2016, **Schenker/Comisia** (T-265/12, în prezent în recurs²³, [EU:T:2016:111](#)), Tribunalul s-a pronunțat cu privire la condițiile în care Comisia poate acorda imunitate unei întreprinderi care își dezvăluie participarea la o înțelegere suspectată²⁴. Tribunalul era sesizat cu o cerere de anulare a deciziei Comisiei prin care s-a constatat că unele societăți active în sectorul serviciilor de expediere internațională de mărfuri pe cale aeriană au participat la diverse acorduri și practici concertate în acest sector. După ce și-a început investigația ca urmare a unei cereri de imunitate prezentate de Deutsche Post AG în temeiul Comunicării din 2006 privind cooperarea²⁵, Comisia i-a acordat acesteia din urmă imunitatea solicitată. Reclamanta contesta decizia Comisiei de a acorda imunitate Deutsche Post, susținând că decizia menționată ar fi favorizat-o pe aceasta în raport cu celelalte întreprinderi care au introdus cereri de imunitate și de reducere. Deși a constatat existența a patru încălcări, Comisia ar fi acordat Deutsche Post o imunitate condiționată generală care acoperea sectorul expedierii de mărfuri pe cale aeriană, fără a analiza dacă elementele de probă prezentate de această întreprindere au acoperit toate comportamentele în discuție. Reclamanta afirmă că, în cazul în care toate cererile de imunitate și de reducere a cuantumului amenzilor ar fi fost examinate cu luarea în considerare a sectorului de expediere de mărfuri pe cale aeriană în ansamblu, ar fi avut dreptul la un tratament mai favorabil.

În această privință, Tribunalul arată că, în momentul în care Comisia primește o cerere de imunitate în sensul punctului 8 litera (a) din Comunicarea din 2006 privind cooperarea, nu are cunoștință încă despre înțelegerea în discuție. Prin urmare, astfel cum se precizează în nota de subsol 1 aferentă punctului 8 litera (a) din Comunicarea din 2006 privind cooperarea, Comisia trebuie să efectueze o evaluare *ex ante* a cererii de imunitate, care se face exclusiv pe baza tipului și a calității informațiilor prezentate de întreprindere. Așadar, Comunicarea din 2006 privind cooperarea nu se opune acordării de către Comisie a imunității condiționate unei întreprinderi chiar dacă informațiile transmise de aceasta nu îi permit încă să își facă o idee detaliată și precisă cu privire la natura și la întinderea înțelegerii suspectate. În consecință, concluzionează Tribunalul, punctul 8 litera (a) și punctele 9 și 18 din Comunicarea din 2006 privind cooperarea nu impun ca elementele

23| Cauza C-263/16 P, **Schenker/Comisia**.

24| A se vedea de asemenea, în continuare, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „3. Posibilitatea Comisiei de a opta pentru încheierea unei tranzacții”.

25| Comunicarea Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2006, C 298, p. 17).

prezentate de o întreprindere să constituie informații și elemente de probă care se referă în mod specific la încălcările constatate de Comisie la sfârșitul procedurii administrative, ci este suficient ca acestea să îi fi permis să efectueze un control tematic în legătură cu o înțelegere suspectată care acoperă încălcarea sau încălcările pe care le constată la sfârșitul acestei proceduri.

3. POSIBILITATEA COMISIEI DE A OPTA PENTRU ÎNCHEIEREA UNEI TRANZACȚII

Hotărârea din 29 februarie 2016, *Schenker/Comisia* (T-265/12, în prezent în recurs²⁶, [EU:T:2016:111](#)), a reprezentat de asemenea pentru Tribunal ocazia de a se pronunța cu privire la întinderea marjei de apreciere de care dispune Comisia pentru a opta, în cadrul aplicării articolelor 101 TFUE și 102 TFUE, pentru încheierea unei tranzacții²⁷. Reclamanta susținea că Comisia săvârșise o eroare de apreciere luând decizia de a nu încheia o tranzacție înainte de a fi intrat în contact cu destinatarii deciziei atacate. Astfel, potrivit reclamantei, Comisia nu era în măsură să aprecieze pe deplin oportunitatea unei proceduri de tranzacție înainte de a fi intrat în contact cu părțile în cauză și înainte de a fi analizat interesul acestora de a încheia o tranzacție.

Tribunalul arată că, potrivit articolului 10a alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 773/2004²⁸, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul nr. 622/2008²⁹, Comisia poate stabili un termen în care părțile pot indica în scris că sunt în măsură să se angajeze în discuții de tranzacționare, așa încât să poată eventual depune propuneri de tranzacționare. Din modul de redactare a acestei dispoziții reiese deci în mod clar că Comisia nu are obligația de a intra în contact cu părțile, ci dispune de o marjă de apreciere în această privință. În acest context, Tribunalul subliniază că practica Comisiei se conformează metodei menționate. Astfel, potrivit punctului 6 din Comunicarea privind procedurile de tranzacție³⁰, atunci când apreciază că, în principiu, este oportună încheierea unei tranzacții într-o cauză, Comisia va examina disponibilitatea tuturor părților la aceeași procedură de a încheia tranzacția, chiar dacă părțile nu au un drept la această formă de procedură. Din cuprinsul punctului amintit reiese în mod clar că numai în ipoteza în care Comisia ar aprecia că este oportună încheierea unei tranzacții într-un caz determinat se presupune că ar fi examinată de Comisie disponibilitatea întreprinderilor în cauză. Prin urmare, acest punct prevede și posibilitatea Comisiei de a aprecia că într-un anumit caz nu este oportună încheierea unei tranzacții fără să fi intrat anterior în contact cu părțile în cauză și fără să fi examinat disponibilitatea acestora de a încheia tranzacția. Astfel, în cauza în discuție, simplul fapt că disponibilitatea reclamantei și disponibilitatea altor întreprinderi vizate să încheie o tranzacție nu a fost examinată de Comisie nu este în sine susceptibil să demonstreze că decizia atacată este viciată de erori.

26| Cauza C-263/16 P, *Schenker/Comisia*.

27| A se vedea de asemenea, mai sus, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „2. Condițiile prevăzute pentru acordarea imunității”.

28| Regulamentul (CE) nr. 773/2004 al Comisiei din 7 aprilie 2004 privind desfășurarea procedurilor puse în aplicare de Comisie în temeiul articolelor [101] și [102 TFUE] (JO 2004, L 123, p. 18, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 242).

29| Regulamentul (CE) nr. 622/2008 al Comisiei din 30 iunie 2008 de modificare a Regulamentului (CE) nr. 773/2004 în ceea ce privește desfășurarea procedurii de tranzacționare în cazurile privind cartelurile (JO 2008, L 171, p. 3).

30| Comunicarea Comisiei privind desfășurarea procedurilor de tranzacție în vederea adoptării de decizii în temeiul articolelor 7 și 23 din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului în cazurile privind cartelurile (JO 2008, C 167, p. 1).

4. OBLIGAȚIA DE MOTIVARE

În Hotărârea din 13 decembrie 2016, **Printeos și alții/Comisia** (T-95/15, [EU:T:2016:722](#)), Tribunalul a avut ocazia să precizeze conținutul obligației de motivare a deciziilor Comisiei prin care se aplică amenzi în dreptul concurenței, luate în cadrul unei proceduri de tranzacție, în temeiul articolului 10a din Regulamentul nr. 773/2004 și al Comunicării privind desfășurarea procedurilor de tranzacție.

În acest sens, după ce a amintit principiile punerii în aplicare a obligației de motivare, astfel cum sunt prevăzute la articolul 296 al doilea paragraf TFUE, Tribunalul statuează că, având în vedere cerințele ce rezultă din articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene coroborat cu articolul 263 TFUE, pe de o parte, și cu articolul 261 TFUE și cu articolul 31 din Regulamentul nr. 1/2003³¹, pe de altă parte, astfel cum sunt amintite la punctul 41 din Comunicarea privind tranzacția, aceste principii se aplică *mutatis mutandis* obligației Comisiei de a-și motiva decizia de aplicare a unor amenzi pe care o adoptă la finalizarea unei proceduri de tranzacție în cadrul căreia se presupune că întreprinderea în cauză acceptă numai quantumul maxim al amenzii propuse.

Respectarea de către Comisie a garanțiilor conferite de ordinea juridică a Uniunii în cadrul procedurilor administrative, printre care obligația de motivare, are cu atât mai mult o importanță fundamentală atunci când aceasta decide, în etapa stabilirii quantumului amenzilor aplicate, să se abată de la metodologia generală prezentată în Orientările privind calcularea amenzilor³², bazându-se, precum în speță, pe punctul 37 din aceste orientări. Astfel, Orientările din 2006 prevăd norme de conduită care indică practica ce trebuie urmată și de la care Comisia nu se poate îndepărta într-un caz particular fără a indica motive care să fie conforme cu principiul egalității de tratament. Această motivare trebuie să fie cu atât mai precisă cu cât punctul 37 din Orientările din 2006 se limitează la o referire vagă la particularitățile unei cauze date și lasă o marjă largă de apreciere Comisiei pentru a recurge, precum în speță, la o adaptare excepțională a quantumurilor de bază ale amenzilor. Rezultă că, în speță, Comisia avea obligația să explice într-un mod suficient de clar și de precis modalitatea în care intenționa să își utilizeze puterea de apreciere, inclusiv diferitele elemente de fapt și de drept pe care le luase în considerare în acest scop. În special, având în vedere obligația Comisiei de a respecta principiul egalității de tratament în cadrul stabilirii quantumurilor amenzilor, această obligație de motivare include toate elementele relevante necesare pentru a se putea aprecia dacă întreprinderile în cauză, cărora li s-au adaptat quantumurile de bază ale amenzilor lor respective, se aflau sau nu se aflau în situații comparabile, dacă aceste situații au fost tratate în mod egal sau inegal și dacă un eventual tratament egal sau inegal al acestor situații era justificat în mod obiectiv. Or, în cauza în discuție, Tribunalul constată că Comisia nu a expus în decizia atacată motivele pentru care a aplicat cote de reducere net diferite întreprinderilor în cauză și concluzionează că decizia atacată este viciată de o insuficiență a motivării.

31 | Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele [101] și [102] TFUE (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167).

32 | Orientările privind calcularea amenzilor aplicate în temeiul articolului 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 1/2003 (JO 2006, C 210, p. 2, Ediție specială, 08/vol. 4, p. 264).

5. COMPETENȚA DE FOND

Hotărârile din 28 iunie 2016, **Portugal Telecom/Comisia** (T-208/13, [EU:T:2016:368](#)) și **Telefónica/Comisia** (T-216/13, în prezent în recurs³³, [EU:T:2016:369](#)), au reprezentat pentru Tribunal ocazia de a preciza întinderea controlului jurisdicțional exercitat de instanța Uniunii în privința deciziilor Comisiei referitoare la aplicarea articolelor 101 și 102 TFUE și în special în privința stabilirii cuantumului amenzilor care trebuie aplicate în acest cadru³⁴. Tribunalul trebuia să examineze legalitatea deciziei prin care Comisia constatare că Portugal Telecom SGPS, SA (primul operator de telecomunicații din Portugalia) și Telefónica, SA (primul operator de telecomunicații din Spania) încălcaseră articolul 101 TFUE prin participarea la un acord de neconcurență. Era vorba despre clauza de neconcurență pe piața iberică inserată în contractul de achiziționare de către Telefónica a participației deținute de Portugal Telecom în operatorul brazilian de telefonie mobilă Vivo.

În această privință, Tribunalul amintește că sistemul de control jurisdicțional al deciziilor Comisiei privind procedurile de aplicare a articolelor 101 și 102 TFUE constă într-un control al legalității actelor instituțiilor Uniunii prevăzut la articolul 263 TFUE, care poate fi completat, în aplicarea articolului 261 TFUE și la cererea reclamațiilor, de exercitarea de către Tribunal a unei competențe de fond în ceea ce privește sancțiunile aplicate în acest domeniu de către Comisie. Tribunalul consideră însă că în cauzele în discuție nu dispune de suficiente elemente pentru a stabili cuantumul final al amenzii care trebuie aplicată reclamantelor. Astfel, subliniază acesta, este, desigur, adevărat că competența de fond pe care Tribunalul o deține în temeiul articolului 31 din Regulamentul nr. 1/2003 abilitază instanța, dincolo de simplul control al legalității sancțiunii, să înlocuiască aprecierea Comisiei cu propria apreciere. În speță, Comisia nu efectuase însă analiza elementelor prezentate de reclamante pentru a demonstra lipsa unei concurențe potențiale între părți în ceea ce privește anumite servicii, în scopul de a determina valoarea vânzărilor care trebuiau să fie luate în considerare pentru calcularea cuantumului amenzii. Determinarea valorii acestor vânzări de către Tribunal ar fi presupus, așadar, ca acesta să fie pus în situația de a acoperi un gol în cercetarea dosarului. Or, exercitarea competenței de fond nu poate să meargă până la a determina Tribunalul să efectueze o astfel de cercetare.

CONTRIBUȚII ÎN DOMENIUL ARTICOLULUI 101 TFUE

1. NOȚIUNEA DE CONCURENȚĂ POTENȚIALĂ

Pronunțată în aceeași zi cu alte cinci hotărâri [Hotărârile din 8 septembrie 2016, **Arrow Group și Arrow Generics/Comisia**, T-467/13, nepublicată, [EU:T:2016:450](#), **Merck/Comisia**, T-470/13, nepublicată, [EU:T:2016:452](#), **Sun Pharmaceutical Industries și Ranbaxy (UK)/Comisia**, T-460/13, nepublicată, [EU:T:2016:453](#), **Generics (UK)/Comisia**, T-469/13, nepublicată, [EU:T:2016:454](#), și **Xellia Pharmaceuticals și Alpharma/Comisia**, T-471/13, nepublicată, [EU:T:2016:460](#)], în cadrul unei serii de acțiuni introduse împotriva deciziei Comisiei de constatare a existenței unei înțelegeri pe piața medicamentelor antidepresive care conțin ingredientul farmaceutic activ citalopram, Hotărârea din 8 septembrie 2016, **Lundbeck/Comisia** (T-472/13, în prezent în recurs³⁵, [EU:T:2016:449](#)), a reprezentat pentru Tribunal ocazia de a se pronunța cu privire la noțiunea de concurență

33 | Cauza C-487/16 P, **Telefónica/Comisia**.

34 | A se vedea de asemenea, în continuare, dezvoltările consacrate acestor hotărâri în cadrul secțiunii „Contribuții în domeniul articolului 101 TFUE – 2. Restrângerea prin obiect” și „3. Calculul cuantumului amenzii”.

35 | Cauza C-591/16 P, **Lundbeck/Comisia**.

potențială³⁶. Erau în discuție acorduri încheiate între H. Lundbeck A/S (denumită în continuare „Lundbeck”), societate de drept danez care controlează un grup de societăți care își desfășoară activitatea în domeniul cercetării privind medicamentele noi, precum și în domeniul comercializării acestora și titular de brevete privind medicamentele în discuție, și întreprinderi care își desfășoară activitatea în domeniul producției și vânzării de medicamente generice. Aceste acorduri urmăreau să instituie limitări la intrarea întreprinderilor menționate pe piața produselor în cauză în schimbul unor sume importante care le erau plătite de Lundbeck. Comisia constatare că Lundbeck și întreprinderile de generice erau concurenți cel puțin potențiali și că acordurile în litigiu constituiau restricții privind concurența prin obiect.

În această privință, Tribunalul amintește că examinarea condițiilor de concurență pe o anumită piață se întemeiază nu numai pe concurența existentă, ci și pe concurența potențială, pentru a stabili dacă, având în vedere structura pieței și contextul economic și juridic care îi guvernează funcționarea, există posibilități reale și concrete ca întreprinderile în cauză să se concureze reciproc sau ca un nou concurent să poată intra pe piața relevantă și să concureze întreprinderile existente. Pentru a aprecia dacă o întreprindere constituie un concurent potențial, Comisia trebuie să verifice dacă, în lipsa încheierii acordului pe care îl examinează, ar fi existat posibilități reale și concrete ca această întreprindere, în cadrul unei strategii economice viabile, să integreze piața menționată și să concureze întreprinderile care erau stabilite pe această piață. O asemenea demonstrație trebuie susținută de elemente de fapt sau de o analiză a structurilor pieței relevante.

Chemat în acest context să examineze mai concret argumentul, invocat de Lundbeck, potrivit căruia decizia atacată ar fi afectată de o eroare de drept prin faptul că a considerat că lansarea unor medicamente care încălcau drepturile de proprietate intelectuală ale unor terți era expresia unei concurențe potențiale în temeiul articolului 101 TFUE, Tribunalul observă că, deși este adevărat că brevetele sunt prezumate valide până când sunt expres revocate sau declarate nevalide de o autoritate sau de o instanță competentă în acest scop, o asemenea prezumție de validitate nu poate fi echivalentă cu o prezumție de nelegalitate a produselor generice introduse în mod legal pe piață, despre care un deținător de brevet consideră că acestea îl încalcă. Astfel, în speță, revenea Lundbeck sarcina de a demonstra în fața instanțelor naționale, în cazul intrării genericelor pe piață, că acestea încălcau unul sau altul dintre brevetele pentru procedee de fabricație, o intrare cu risc nefiind ilegală în sine. Pe de altă parte, în cazul unei acțiuni în contrafacere intentate de Lundbeck împotriva întreprinderilor de generice, acestea din urmă ar avea posibilitatea de a contesta validitatea brevetului de care se prelua Lundbeck prin intermediul unei acțiuni reconvenționale. Prin urmare, existau în general mai multe căi care constituiau posibilități concrete și realiste de intrare pe piață în cazul întreprinderilor de generice la momentul încheierii acordurilor în litigiu, în special lansarea produsului generic „cu risc”, cu posibilitatea de a fi necesară confruntarea cu Lundbeck în cadrul unor eventuale litigii. O asemenea posibilitate reprezintă în mod evident expresia unei concurențe potențiale într-o situație precum cea din speță, în care brevetele originare ale Lundbeck expiraseră și în care existau alte procedee care permiteau producerea de citalopram generic, în privința cărora nu se demonstrase că încălcau alte brevete ale Lundbeck. În plus, demersurile și investițiile realizate de întreprinderile de generice în vederea intrării pe piața citalopramului înainte de a încheia acordurile în litigiu demonstrează că ele erau pregătite să intre pe piață și să suporte riscurile pe care le presupunea o asemenea intrare. Pe de altă parte, arată Tribunalul, deși alte declarații contemporane încheierii acordurilor în litigiu ar putea lăsa să se înțeleagă că întreprinderile de generice aveau o îndoială în ceea ce privește caracterul de contrafacere inexistentă al produselor lor sau că Lundbeck avea convingerea că brevetele sale erau valide, acestea nu sunt suficiente pentru a repune în discuție concluzia potrivit căreia întreprinderile de generice erau percepute ca fiind o amenințare potențială pentru Lundbeck și erau susceptibile, prin simpla lor existență, să exercite o presiune concurențială asupra acestei societăți și asupra întreprinderilor care își desfășurau activitatea pe piață.

36 | A se vedea de asemenea, în continuare, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „2. Restrângerea prin obiect – b) Plățile inverse disproporționate care implică excluderea concurenților de pe piață”.

Tribunalul amintește în plus că, pentru demonstrarea existenței unei concurențe potențiale, este necesar doar ca intrarea pe piață să fi avut loc într-un termen rezonabil, fără a stabili o limită precisă în această privință. Prin urmare, nu este necesar ca Comisia să demonstreze că intrarea întreprinderilor de generice pe piață ar fi avut loc cu certitudine înainte de expirarea acordurilor în litigiu pentru a putea demonstra în speță existența unei concurențe efective, cu atât mai mult cu cât, în special în sectorul farmaceutic, concurența potențială se poate exercita chiar înainte de expirarea unui brevet, iar demersurile efectuate înainte de expirare sunt relevante pentru a aprecia dacă această concurență a fost restrânsă. În sfârșit, Tribunalul observă că concurența potențială include și activitățile întreprinderilor de generice care urmăresc să obțină autorizațiile de introducere pe piață necesare, precum și să efectueze toate demersurile administrative și comerciale indispensabile pentru a pregăti intrarea pe piață. Această concurență potențială este protejată la articolul 101 TFUE. Astfel, în ipoteza în care ar fi posibilă, fără încălcarea dreptului concurenței, efectuarea unor plăți către întreprinderile care sunt pe cale să parcurgă demersurile indispensabile pentru a pregăti lansarea unui medicament generic și care și-au asumat investiții importante în acest scop pentru ca ele să înceteze sau doar să încetinească acest proces, concurența efectivă nu ar avea loc niciodată sau ar suferi întârzieri semnificative, în dezavantajul consumatorilor.

2. RESTRÂNGEREA PRIN OBIECT

a. CLAUZA DE NECONCURENȚĂ

În Hotărârile din 28 iunie 2016, **Portugal Telecom/Comisia** (T-208/13, [EU:T:2016:368](#)) și **Telefónica/Comisia** (T-216/13, în prezent în recurs³⁷, [EU:T:2016:369](#)), Tribunalul a avut de asemenea ocazia de a se pronunța cu privire la calificarea clauzei de neconcurență în litigiu drept clauză de restrângere a concurenței prin obiect³⁸. Reclamantele contestau această calificare pentru motivul că Comisia nu ar fi demonstrat că erau concurenți potențiali și că clauza era, prin urmare, de natură să restrângă concurența.

În primul rând, în ceea ce privește calificarea drept „restrângere accesorie” a clauzei în litigiu, Tribunalul apreciază că Portugal Telecom nu a demonstrat că restrângerea indusă de această clauză în litigiu era legată de opțiunea de cumpărare a acțiunilor sale deținute de Telefónica (opțiune prevăzută inițial și eliminată mai târziu din acord) și de demisia membrilor consiliului său de administrație numiți de societatea spaniolă (demisie prevăzută în versiunea finală a acordului). În ceea ce privește obligația de autoevaluare cuprinsă în clauza în litigiu, niciun element nu indica faptul că respectiva clauză conținea această obligație de care depindea intrarea în vigoare a obligației de neconcurență. Pe de altă parte, deși Telefónica pretindea că clauza în litigiu fusese impusă de guvernul portughez sau că era în orice caz necesară pentru ca acesta să se abțină să blocheze acordul privind „operațiunea Vivo”, Tribunalul consideră că Telefónica nu a adus suficiente probe în susținerea acestor afirmații. În plus, semnalează că Telefónica nu a prezentat niciun element de natură să explice motivul pentru care o clauză de neconcurență pe piețele portugheză și spaniolă ar putea fi considerată necesară în mod obiectiv pentru o tranzacție referitoare la preluarea de participații într-un operator brazilian.

În al doilea rând, în ceea ce privește aptitudinea clauzei în litigiu de a restrânge concurența dintre Portugal Telecom și Telefónica, reclamantele susțineau că Comisia săvârșise o eroare prin faptul că nu a efectuat o examinare a condițiilor de concurență potențială în scopul de a verifica dacă existau posibilități reale

37| Cauza C-487/16 P, *Telefónica/Comisia*.

38| A se vedea de asemenea, mai sus, dezvoltările consacrate acestor hotărâri în cadrul secțiunii „Generalități – 5. Competența de fond” și, în continuare, în cadrul secțiunii „3. Calculul cuantumului amenzi”.

și concrete ca acestea să se concureze reciproc pe piețele relevante pretins a fi fost vizate de clauza de neconcurență. În această privință, Tribunalul arată că, pentru a aprecia dacă un acord între întreprinderi sau o decizie a unor asocieri de întreprinderi prezintă un grad suficient de nocivitate pentru a fi considerat o restrângere a concurenței prin obiect în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE, trebuie analizat cuprinsul dispozițiilor acestuia, obiectivele pe care urmărește să le atingă, precum și contextul economic și juridic în care acesta se înscrie. Comisia nu este însă întotdeauna obligată să efectueze o definiție precisă a pieței sau a piețelor relevante. Astfel, în contextul articolului 101 alineatul (1) TFUE, nu se impune o definiție prealabilă a pieței relevante în situația în care acordul în litigiu are în sine un obiect anticoncurențial. Prin urmare, întrucât Comisia a constatat în speță că clauza sancționată prin decizia atacată avea ca obiect o împărțire a piețelor, reclamantele nu puteau susține că o analiză detaliată a piețelor relevante era necesară pentru a stabili dacă clauza constituia o restrângere a concurenței prin obiect. Astfel, întreprinderile care încheie un acord ce are drept scop restrângerea concurenței nu pot în principiu ieși din sfera de aplicare a articolului 101 alineatul (1) TFUE pretinzând că acordul lor nu trebuia să influențeze concurența în mod semnificativ. Prin urmare, argumentația reclamantelor potrivit căreia existența unui pretins acord de neconcurență nu poate constitui o dovadă a existenței unei concurențe potențiale între părți este lipsită de relevanță.

b. PLĂȚILE INVERSE DISPROPORȚIONATE CARE IMPLICĂ EXCLUDEREA CONCURENȚILOR DE PE PIAȚĂ

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 8 septembrie 2016, **Lundbeck/Comisia** (T-472/13, în prezent în recurs³⁹, [EU:T:2016:449](#)), Tribunalul era chemat în special să examineze dacă acorduri încheiate între grupul de societăți controlat de Lundbeck, titular al unor brevete referitoare la medicamente antidepressiv care conțin ingredientul farmaceutic activ citalopram, și întreprinderi de medicamente generice, acorduri care prevedeau excluderea acestor întreprinderi de pe piața medicamentelor menționate în schimbul efectuării unor plăți importante de către Lundbeck, intrau sub incidența interdicției impuse la articolul 101 alineatul (1) TFUE⁴⁰.

Mai întâi, Tribunalul arată că faptul că restricții privind concurența au fost obținute prin intermediul unor plăți inverse importante constituie un element decisiv pentru aprecierea juridică a acestor acorduri. Reiese că, atunci când o plată inversă este asociată cu o excludere de pe piață a concurenților sau cu o limitare a elementelor care vizează realizarea unei asemenea intrări, este posibil ca o asemenea limitare să nu rezulte exclusiv din aprecierea părților cu privire la forța brevetelor, ci să fie obținută prin intermediul unei asemenea plăți, asemănându-se prin acest fapt cu o cumpărare a concurenței. Astfel, în speță, caracterul disproporționat al unor asemenea plăți, asociat cu mai mulți alți factori, precum faptul că valorile acestor plăți par să corespundă cel puțin profiturilor preconizate de întreprinderile de generice în cazul unei intrări pe piață sau lipsa unor clauze care să permită întreprinderilor de generice să își lanseze produsele pe piață la expirarea acordurilor fără a avea temeri cu privire la introducerea unor acțiuni în contrafacere, permit să se concluzioneze că acordurile în litigiu în litigiu aveau ca scop restrângerea concurenței prin obiect, în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE.

În continuare, Tribunalul observă că, desigur, asimetria riscurilor suportate de întreprinderile de generice și de Lundbeck, medicamentul brevetat în discuție reprezentând cea mai mare parte a cifrei de afaceri a acesteia din urmă, permite în parte explicarea motivelor pentru care Lundbeck a putut fi determinată să efectueze plăți inverse importante pentru evitarea oricărui risc, fie și minim, ca genericele să poată intra pe piață. Această circumstanță nu poate însă nicidecum exclude aplicarea articolului 101 TFUE. Astfel, deși

39 | Cauza C-591/16 P, **Lundbeck/Comisia**.

40 | A se vedea de asemenea, mai sus, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „1. Noțiunea de concurență potențială”.

este posibil să fi putut surveni un prejudiciu ireparabil pentru Lundbeck în cazul unei intrări nelegale a întreprinderilor de generice pe piață, din cauza scăderilor ireversibile de prețuri pe care le-ar fi provocat o asemenea intrare, reducerea prețurilor reglementate ca urmare a expirării unui brevet pentru ingredientul farmaceutic activ este o caracteristică a piețelor farmaceutice care este cunoscută de Lundbeck și constituie, așadar, un risc comercial normal care nu poate justifica încheierea unor acorduri anticoncurențiale. Prin urmare, a accepta teza referitoare la asimetria riscurilor ar însemna în definitiv să se considere că, prin intermediul unor acorduri precum acordurile în litigiu cu întreprinderile de generice, Lundbeck putea să își ia măsuri de precauție împotriva unei scăderi ireversibile a prețurilor care nu ar fi putut să fie evitată, chiar dacă ar fi avut câștig de cauză în cadrul unor acțiuni în contrafacere în fața instanțelor naționale. Un asemenea rezultat ar fi în mod vădit contrar obiectivelor dispozițiilor Tratatului FUE privind concurența, care urmăresc în special să protejeze consumatorii față de creșterile de prețuri nejustificate rezultate dintr-o acțiune coluzivă între concurenți. Prin urmare, nu există niciun motiv pentru a admite că o asemenea acțiune coluzivă ar fi licită în speță, sub pretextul că brevetele pentru procedee de fabricație sunt contestate, în condițiile în care apărarea acestor brevete în fața instanțelor naționale nu ar fi putut să conducă, nici în scenariul cel mai favorabil pentru Lundbeck, la aceleași rezultate negative pentru concurență și în special pentru consumatori. În orice caz, subliniază Tribunalul, chiar dacă restricțiile cuprinse în acordurile în litigiu intrau potențial în domeniul de aplicare al brevetelor deținute de Lundbeck, în sensul că ar fi putut să fie obținute și în cadrul unor acțiuni în justiție, era vorba doar despre o posibilitate la momentul la care au fost încheiate acordurile în litigiu. Or, faptul de a fi înlocuit această incertitudine referitoare la caracterul contrafăcut sau necontrafăcut al produselor întreprinderilor de generice și la validitatea brevetelor deținute de Lundbeck cu certitudinea că întreprinderile de generice nu ar fi intrat pe piață pe durata acordurilor în litigiu constituie ca atare în speță o restrângere a concurenței prin obiect, deoarece un asemenea rezultat a fost obținut prin intermediul unei plăți inverse.

În sfârșit, Tribunalul constată că întreprinderile de generice depuseseră eforturi considerabile pentru a-și pregăti intrarea pe piață și că nu aveau intenția să renunțe la aceste eforturi din cauza brevetelor deținute de Lundbeck. Desigur, exista o incertitudine cu privire la chestiunea dacă produsele lor urmau să fie eventual declarate de o instanță competentă ca fiind contrafăcute. În decizia atacată se demonstrează însă că întreprinderile de generice aveau șanse reale să obțină câștig de cauză în situația unui litigiu. Prin urmare, prin încheierea acordurilor în litigiu, părțile la acestea înlocuiseră această incertitudine cu certitudinea că întreprinderile de generice nu vor intra pe piață, prin efectuarea unor plăți inverse importante, eliminând în acest mod orice concurență, chiar și potențială, pe piață pe durata acestora.

3. CALCULUL CUANTUMULUI AMENZII

În Hotărârile din 28 iunie 2016, **Portugal Telecom/Comisia** (T-208/13, [EU:T:2016:368](#)) și **Telefónica/Comisia** (T-216/13, în prezent în recurs⁴¹, [EU:T:2016:369](#)), Tribunalul a fost chemat, în plus, să se pronunțe cu privire la stabilirea valorii vânzărilor care trebuie luată în considerare pentru calculul cuantumului amenzii aplicabile⁴². Reclamantele pretindeau că trebuia exclus din calcul volumul vânzărilor realizate pe piețele de servicii sau prin intermediul unor servicii, nesupuse unei concurențe potențiale, care nu intrau în domeniul de aplicare al clauzei de neconcurență în litigiu.

Cu privire la acest aspect, deși Comisia susținea că, având în vedere domeniul de aplicare foarte extins al clauzei de neconcurență, nu trebuia să analizeze concurența potențială între părți pentru fiecare dintre

41 | Cauza C-487/16 P, *Telefónica/Comisia*.

42 | A se vedea de asemenea, mai sus, dezvoltările consacrate acestor hotărâri în cadrul secțiunii „Generalități – 5. Competența de fond” și în cadrul secțiunii „Contribuții în domeniul articolului 101 TFUE – 2. Restrângerea prin obiect – a) Clauza de neconcurență”.

serviciile invocate de reclamante în scopul stabilirii valorii vânzărilor care trebuie luată în considerare pentru calculul cuantumului amenzii, Tribunalul statuează că această argumentație nu poate fi admisă. Astfel, clauza menționată se aplica, în conformitate cu modul său de redactare, „oric[ăru] proiect din domeniul telecomunicațiilor care ar putea fi considerat a fi în concurență cu cealaltă parte pe piața iberică”. În plus, observă Tribunalul, Comisia a utilizat în scopul calculului amenzii valoarea vânzărilor activităților care intră, în opinia sa, în domeniul de aplicare al clauzei și a exclus vânzările corespunzătoare unor activități în curs, excluse, în conformitate cu modul de redactare a clauzei, din domeniul de aplicare al acesteia. Prin urmare, vânzările care corespund unor activități care nu sunt susceptibile să se afle în concurență cu cealaltă parte pe durata aplicării clauzei, de asemenea excluse din domeniul de aplicare al clauzei în temeiul modului său de redactare, ar trebui deopotrivă excluse în vederea calculului cuantumului amenzii. Rezultă că, chiar dacă Comisia nu trebuia să examineze concurența potențială în raport cu fiecare dintre serviciile invocate de reclamante în scopul constatării încălcării, aceasta ar fi trebuit să examineze dacă reclamantele puteau susține în mod întemeiat că valoarea vânzărilor serviciilor în cauză trebuia exclusă din calculul amenzii în temeiul lipsei unei concurențe potențiale între părți în privința acestor servicii.

În această privință, Tribunalul amintește că Comisia trebuie să aprecieze impactul urmărit asupra întreprinderii în cauză, ținând seama în special de o cifră de afaceri care reflectă situația economică reală a acesteia în perioada în care a fost săvârșită încălcarea. În vederea stabilirii cuantumului amenzii, este permis să se țină seama atât de cifra de afaceri globală a întreprinderii, cât și de partea din această cifră care provine din vânzarea produselor care fac obiectul încălcării și care este, așadar, de natură să dea o informație asupra amplitudinii acesteia. În acest context, observă Tribunalul, punctul 13 din Orientările din 2006 privind calcularea amenzilor are drept obiectiv să rețină ca punct de plecare pentru calculul amenzii aplicate unei întreprinderi un quantum care reflectă importanța economică a încălcării și ponderea relativă a întreprinderii respective în cadrul acesteia. În consecință, noțiunea de valoare a vânzărilor prevăzută la punctul 13 din orientările menționate include vânzările realizate pe piața vizată de încălcarea săvârșită în Spațiul Economic European (SEE), fără să fie necesar să se stabilească dacă aceste vânzări au fost afectate în mod real de această încălcare. Această noțiune nu se poate extinde însă până la înglobarea vânzărilor realizate de întreprinderea în discuție care nu intră, direct sau indirect, în sfera acestei înțelegeri.

Potrivit Tribunalului, nu se poate impune Comisiei, în prezența unei restrângeri prin obiect, să efectueze din oficiu o examinare a concurenței potențiale pentru toate piețele și serviciile vizate de domeniul de aplicare al încălcării. Soluția reținută în speță nu constă în a impune Comisiei, în contextul stabilirii cuantumului amenzii, o obligație pe care nu o are în scopul aplicării articolului 101 TFUE în ceea ce privește o încălcare care are un obiect anticoncurențial, ci în a lua măsurile care se impun ca urmare a faptului că valoarea vânzărilor trebuie să se afle în legătură directă sau indirectă cu încălcarea în sensul punctului 13 din orientări și nu poate include vânzări care nu intră, direct sau indirect, în perimetrul încălcării sancționate. În speță, având în vedere modul de redactare a clauzei în litigiu și faptul că reclamantele prezentaseră elemente de fapt pentru a demonstra că valoarea vânzărilor anumitor servicii evocate trebuia să fie exclusă în vederea calculului amenzii ca urmare a lipsei oricărei concurențe între părți, Comisia ar fi trebuit să procedeze la examinarea acestor elemente. Astfel, Comisia ar fi trebuit să determine serviciile pentru care părțile nu erau în concurență potențială pe piața iberică. Doar pe baza unei astfel de analize a situației de fapt și juridice ar fi fost posibil să se stabilească vânzările aflate în legătură directă sau indirectă cu încălcarea a căror valoare ar fi trebuit să servească drept quantum de plecare pentru calcularea cuantumului de bază al amenzii.

În Hotărârile din 19 ianuarie 2016, **Toshiba/Comisia** (T-404/12, în prezent în recurs⁴³, [EU:T:2016:18](#))⁴⁴ și **Mitsubishi Electric/Comisia** (T-409/12, [EU:T:2016:17](#)), Tribunalul a adus precizări, între altele, cu privire la stabilirea cuantumului de bază al amenzii în cazul participării unei întreprinderi la o înțelegere prin intermediul unei întreprinderi comune. În cursul anului de referință, reclamantele participaseră la înțelegerea în litigiu prin intermediul unei întreprinderi comune deținute în părți egale împreună cu un alt participant. Pentru a remedia nelegalitatea care a condus la anularea deciziei pe care o luase inițial cu privire la această înțelegere, Comisia alesese să calculeze un quantum ipotetic de plecare pentru întreprinderea comună pe baza cifrei de afaceri pentru anul de referință și să îl împartă între cei doi acționari proporțional cu vânzările lor respective aferente produselor în cauză în cursul ultimului an complet care preceda crearea întreprinderii comune.

Tribunalul apreciază că Comisia a ales în mod întemeiat să stabilească un quantum ipotetic de plecare pentru întreprinderea comună și să îl repartizeze între acționarii săi, având în vedere că întreprinderea menționată era o întreprindere comună răspunzătoare pe deplin care constituia o entitate distinctă de acționarii săi, deși era controlată în comun de aceștia. În aceste împrejurări, faptul că amenzile aplicate în decizia atacată au fost aplicate doar acționarilor, ținând seama de dizolvarea întreprinderii comune, nu poate avea drept consecință obligarea Comisiei la divizarea în mod artificial a cifrei de afaceri a acesteia din urmă. În ceea ce privește argumentul potrivit căruia distribuirea cifrei de afaceri între cei doi acționari ar fi trebuit să fie realizată mai degrabă în funcție de participarea lor la capitalul întreprinderii comune decât în funcție de vânzările lor în cursul ultimului an care a precedat crearea întreprinderii comune, Tribunalul consideră că acesta nu poate fi admis. În această privință, Tribunalul validează de asemenea alegerea Comisiei de a repartiza quantumul de plecare între acționari în funcție de vânzările acestora realizate în cursul ultimului an care a precedat crearea întreprinderii comune, dat fiind că aceste date atestă pozițiile reale inegale ale celor doi acționari pe piață la momentul creării acesteia din urmă, deși cota de participare la capital poate să fi fost motivată sau influențată de circumstanțe străine pieței. Tribunalul apreciază că, în circumstanțele speței, această alegere nu constituie o inegalitate de tratament în raport cu ceilalți participanți la înțelegere.

Chemat, în plus, să examineze argumentul reclamantelor potrivit căruia Comisia încălcase principiul proporționalității calculând quantumul amenzii care le fusese aplicată în același mod în care calculase quantumul amenzilor aplicate producătorilor europeni, Tribunalul amintește că, în măsura în care o încălcare a fost săvârșită de mai multe întreprinderi, trebuie examinată gravitatea relativă a participării fiecăreia dintre ele. Astfel, faptul că o întreprindere nu a participat la toate elementele constitutive ale unei înțelegeri sau că aceasta a jucat un rol minor în aspectele la care a participat trebuie luat în considerare cu ocazia aprecierii gravității încălcării și a stabilirii cuantumului amenzii. În lumina acestor considerații, Tribunalul arată că, în speță, omisiunea de a acționa a întreprinderilor japoneze, printre care se numărau reclamantele, era o condiție prealabilă pentru ca atribuirea proiectelor referitoare la instalații de comutație cu izolație în gaz în SEE să poată fi realizată între producătorii europeni potrivit regulilor convenite în acest scop. Astfel, prin respectarea angajamentelor lor, întreprinderile japoneze aveau o contribuție necesară la funcționarea încălcării în ansamblul său. În consecință, concluzionează Tribunalul, contribuția reclamantelor la încălcare este comparabilă cu cea a întreprinderilor europene.

43| Cauza C-180/16 P, **Toshiba/Comisia**.

44| A se vedea de asemenea, mai sus, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „Generalități – 1. Dreptul la apărare”.

IV. AJUTOARELE DE STAT

ADMISIBILITATE

1. ACT ATACABIL

În Ordonanța din 9 martie 2016, **Port autonome du Centre et de l'Ouest și alții/Comisia** (T-438/15, [EU:T:2016:142](#)), Tribunalul a avut ocazia de a aminti condițiile în care o scrisoare a Comisiei constituie un act supus căilor de atac în sensul articolului 263 TFUE, în cadrul unei proceduri referitoare la ajutoare existente. Scrisoarea în litigiu fusese trimisă în cadrul fazei de cooperare între statul membru în cauză și Comisie, prevăzută la articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 659/1999⁴⁵. Potrivit reclamantelor, scrisoarea conținea o decizie de constatare a incompatibilității cu piața internă a ajutorului existent, care ar rezulta dintr-o scutire de impozitul pe profit în favoarea porturilor belgiene.

Potrivit Tribunalului, din moment ce propunerea de măsuri utile nu constituie un act atacabil, *a fortiori*, actele pregătitoare care intervin anterior acestor propuneri de măsuri utile, precum scrisoarea atacată, nu constituie nici ele acte care produc efecte juridice obligatorii. Tribunalul amintește în această privință că, potrivit unei jurisprudențe constante, atunci când este vorba despre acte sau decizii a căror elaborare se realizează în mai multe etape, în special la finele unei proceduri interne, nu reprezintă acte atacabile decât măsurile care stabilesc definitiv poziția instituției la sfârșitul acestei proceduri, excluzând măsurile intermediare al căror obiectiv este pregătirea deciziei finale. Or, în mod vădit nu aceasta este situația în speță, în ceea ce privește scrisoarea în litigiu, întrucât reiese cu claritate din conținutul acestei scrisori că este vorba despre o „opinie preliminară” a Comisiei și că aceasta ar putea fi obligată, în consecință, să treacă la stadiul următor al procedurii, constând în prezentarea propunerilor oficiale privind măsurile utile care trebuie să fie luate de statul membru vizat. Având în vedere aceste considerații, Tribunalul concluzionează că scrisoarea în litigiu nu constituie un act care produce efecte juridice definitive, de natură să facă obiectul unei acțiuni în anulare în temeiul articolului 263 TFUE.

2. AFECTAREA INDIVIDUALĂ

În cauzele în care au fost pronunțate Hotărârile din 4 februarie 2016, **Heitkamp BauHolding/Comisia** (T-287/11, în prezent în recurs⁴⁶, [EU:T:2016:60](#)) și **GFKL Financial Servicii/Comisia** (T-620/11, în prezent în recurs⁴⁷, [EU:T:2016:59](#)), Tribunalul a adus precizări, între altele, cu privire la noțiunea de afectare individuală în sensul articolului 263 al patrulea paragraf TFUE⁴⁸. În discuție era o decizie a Comisiei prin care ajutorul de stat instituit de Republica Federală Germania sub forma unei clauze de restructurare prevăzute de Legea privind impozitul pe profit era declarat incompatibil cu piața internă. Această clauză permitea întreprinderilor aflate în dificultate care au suferit o schimbare importantă în structura acționariatului să își reporteze pierderile asupra anilor fiscali viitori.

45] Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului [108 TFUE] (JO L 83, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 41).

46] Cauzele C-203/16 P, **Andres (administrator judiciar al patrimoniului Heitkamp BauHolding)/Comisia**, și C-208/16 P, **Germania/Comisia**.

47] Cauzele C-209/16 P, **Germania/Comisia**, și C-219/16 P, **GFKL Financial Services/Comisia**.

48] A se vedea de asemenea, în continuare, dezvoltările consacrate acestor hotărâri în cadrul secțiunii „Selectivitate – ajutoare fiscale”.

În această privință, Tribunalul consideră că o întreprindere nu poate, în principiu, să introducă o acțiune în anularea unei decizii a Comisiei care interzice o schemă de ajutoare sectorială dacă nu este vizată de această decizie decât în temeiul apartenenței sale la sectorul în cauză și al calității sale de potențial beneficiar al schemei respective. În schimb, atunci când această decizie a Comisiei afectează un grup de persoane care erau identificate sau identificabile la momentul în care acest act a fost adoptat, în funcție de criterii specifice membrilor acestui grup, aceste persoane pot fi vizate individual de actul respectiv în măsura în care acestea fac parte dintr-un cerc restrâns de operatori economici. În consecință, o întreprindere care dispunea, precum reclamantele, de un drept dobândit de a realiza o economie de impozit în temeiul unei reglementări naționale, calificată drept ajutor de stat prin decizia prin care se interzice schema de ajutoare sectorială, trebuie să fie considerată că face parte dintr-un cerc închis de operatori economici care erau identificați sau cel puțin puteau fi identificați cu ușurință la momentul adoptării acestei decizii, în sensul Hotărârii *Plaumann/Comisia*⁴⁹. Această concluzie nu este repusă în discuție de faptul că, în urma deciziei Comisiei de deschidere a procedurii oficiale de investigație, iar ulterior a deciziei interzicere a schemei de ajutoare sectoriale, autoritățile naționale au adoptat măsuri prin care s-a urmărit lăsarea neaplicată a reglementării naționale în cauză.

PROCEDURA ADMINISTRATIVĂ

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 1 martie 2016, **Secop/Comisia** (T-79/14, [EU:T:2016:118](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune împotriva deciziei Comisiei de constatare a compatibilității cu piața internă a ajutorului acordat de Republica Italiană sub forma unei garanții publice în favoarea ACC Compressors SpA⁵⁰. Comisia decisese în prealabil, în cadrul unei proceduri de control al unor concentrări, să nu ridice obiecții în ceea ce privește achiziționarea de către o filială a reclamantei a unor active aparținând ACC Austria GmbH, una dintre filialele ACC Compressors. În fața Tribunalului, reclamanta pretindea în special că nu avusese ocazia să își prezinte punctul de vedere în cadrul procedurii în materia ajutoarelor de stat inițiate în favoarea ACC Compressors, deși, în schimb, aceasta din urmă ar fi avut ocazia, în cadrul procedurii de control al concentrărilor, să se opună achiziționării activelor ACC Austria de către reclamantă. Era vorba, în opinia acesteia, despre o încălcare a principiului egalității de tratament.

În această privință, Tribunalul observă că, atât în cadrul procedurii în materia ajutoarelor de stat, cât și în cadrul procedurii de control al concentrărilor, concurenții întreprinderilor în cauză nu au niciun drept să participe din oficiu la procedură și în special la prima fază a procedurii, în cadrul căreia Comisia efectuează o examinare preliminară fie a ajutorului în cauză, fie a concentrării notificate. În schimb, poziția ACC Compressors în cadrul procedurii în materia concentrărilor nu era numai cea a unei întreprinderi concurente a Secop Austria, ci și cea a unei „alte părți implicate”, în sensul articolului 11 litera (b) din Regulamentul (CE) nr. 802/2004⁵¹. Astfel, în calitate de societate-mamă a ACC Austria, ale cărei active trebuiau vândute în totalitate, aceasta trebuia să fie asimilată vânzătorului activelor menționate și avea, așadar, calitatea de parte în proiectul de concentrare. Or, spre deosebire de concurenții părților la proiectul de concentrare, părțile implicate au dreptul de a-și face cunoscute opiniile în orice etapă a procedurii, inclusiv în etapa preliminară. Prin urmare, trebuie constatat că situația reclamantei în cadrul procedurii în materia ajutoarelor de stat care a condus la decizia atacată este diferită de cea a ACC Compressors în cadrul procedurii de control al concentrărilor, întrucât ACC Compressors

49 | Hotărârea din 15 iulie 1963 (25/62, [EU:C:1963:17](#)).

50 | A se vedea de asemenea, în continuare, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „Ajutor de stat compatibil cu piața internă”.

51 | Regulamentul (CE) nr. 802/2004 al Comisiei din 21 aprilie 2004 de punere în aplicare a Regulamentului nr. 139/2004 (JO 2004, L 133, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 2, p. 3).

dispunea de un drept de a fi audiată înainte de adoptarea acestei din urmă decizii. În consecință, faptul că Comisia s-a abținut, înainte de adoptarea deciziei atacate, să dea reclamantei ocazia de a-și susține punctul de vedere nu constituie o încălcare a principiului egalității de tratament.

Chemat, în plus, să examineze posibilitatea Comisiei de a utiliza în alte scopuri informațiile obținute într-o procedură de control al concentrărilor, Tribunalul subliniază mai întâi că, conform articolului 17 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 139/2004⁵², informațiile dobândite ca urmare a aplicării regulamentului menționat se folosesc numai în scopul urmărit de solicitarea de informații, de investigație sau de audiere. Aceste informații constituie totuși indicii care pot, dacă este cazul, să fie luate în considerare pentru a justifica inițierea unei proceduri potrivit unui alt temei legal. În speță, observă Tribunalul, reclamanta nu reproșă Comisiei faptul că s-a abținut să inițieze o procedură în materia ajutoarelor de stat în temeiul informațiilor dobândite în cadrul procedurii în materia concentrărilor, dar îi reproșează că nu a ținut seama de acestea din urmă în cadrul procedurii în materia ajutoarelor de stat deja în curs. Prin urmare, concluzionează Tribunalul, Comisia avea cel puțin dreptul, în cadrul procedurii în materia ajutoarelor de stat, să solicite prezentarea unor informații sau a unor documente de care luase cunoștință în cadrul procedurii în materia concentrărilor, dacă aceste informații sau documente erau relevante în vederea examinării ajutorului în cauză. Tribunalul arată, pe de altă parte, că Comisia trebuie, în principiu, să evite incoerențele care pot surveni în punerea în aplicare a diverselor dispoziții ale dreptului Uniunii. Rezultă că, la adoptarea unei decizii privind compatibilitatea unui ajutor de stat, Comisia trebuie să țină seama de consecințele unei concentrări pe care o examinează în cadrul unei alte proceduri. Dacă este cazul, Comisia ar putea în această situație să fie obligată să adreseze o întrebare statului membru în cauză, pentru a introduce informațiile respective în procedura în materia ajutoarelor de stat. Or, dat fiind că informațiile în cauză nu erau relevante în scopul aprecierii compatibilității cu piața internă a ajutorului în litigiu, o asemenea obligație nu exista în speță.

NOȚIUNEA DE AVANTAJ

1. SARCINA PROBEI

În Hotărârea din 26 mai 2016, *Franța și IFP Énergies nouvelles/Comisia* (T-479/11 și T-157/12, în prezent în recurs⁵³, [EU:T:2016:320](#)), Tribunalul s-a pronunțat cu privire la legalitatea deciziei prin care Comisia calificase drept ajutor de stat garanția de stat implicită și nelimitată acordată de Republica Franceză în favoarea Institut français du pétrole (IFP) prin acordarea statutului de instituție publică industrială și comercială (IPIC). Tribunalul era chemat în special să examineze aspectul dacă Comisia concluzionase în mod corect că această garanție dăduse naștere pentru IFP Énergies nouvelles (IFPEN) unui avantaj selectiv, care este unul dintre elementele constitutive ale unui ajutor de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE.

În această privință, Tribunalul începe prin a observa că metoda aleasă de Comisie pentru a stabili existența pentru IFPEN a unui avantaj economic de care a beneficiat ca urmare a statutului său de IPIC consta în examinarea avantajului creat în relațiile dintre IFPEN și creditorii săi. Potrivit Tribunalului, această metodă nu este eronată în drept. Astfel, pe de o parte, o garanție este un angajament accesoriu care nu poate fi examinat făcând abstracție de obligația pe care se grefează. Pe de altă parte, particularitatea garanției care face obiectul deciziei atacate este că aceasta este inerentă statutului întreprinderii care este beneficiara acesteia. Ca urmare a acestei particularități, garanția care face obiectul deciziei atacate ar putea influența percepția pe

52| Regulamentul (CE) nr. 139/2004 al Consiliului din 20 ianuarie 2004 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi (JO 2004, L 24, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 201).

53| Cauza C-438/16 P, *Comisia/Franța*.

care o au creditorii asupra întreprinderii care este beneficiara acesteia. Astfel, avantajul care decurge dintr-o garanție de stat inerentă statutului întreprinderii care este beneficiara acesteia se materializează în relația care leagă această întreprindere de creditorii săi. Acesta constă într-un tratament mai favorabil pe care acești creditori îl acordă întreprinderii beneficiare.

În speță însă, aplicarea acestei metode prezintă deficiențe majore. Astfel, în primul rând, decizia atacată nu menționează niciun element care să demonstreze existența unui fenomen de reducere a prețurilor acordată de furnizorii lor instituțiilor care beneficiază de o garanție de stat, astfel încât, în realitate, Comisia nu a făcut decât să afirme existența unei reduceri de prețuri. În plus, Comisia și-a asumat evaluarea amplitudinii acestei reduceri a prețurilor prin intermediul unui indicator care nu permitea măsurarea înseși reducerii prețurilor, ci doar valoarea unei garanții pe care a considerat-o comparabilă cu cea de care beneficia IFPEN. În al doilea rând, în ceea ce privește relațiile dintre IFPEN și clienți, din decizia atacată rezultă că Comisia a definit avantajul pe care IFPEN l-a putut obține din garanția de stat inerentă statutului său de IPIC ca fiind neplata unei prime corespunzătoare unei garanții de bună execuție. Cu toate acestea, Comisia nu furnizează niciun element de probă de natură să demonstreze caracterul fondat sau fie și doar probabil al ipotezelor care compun raționamentul său. Astfel, trebuie constatat că Comisia omite să definească avantajul pe care IFPEN l-a putut obține din garanția în discuție în relațiile cu clienții. În plus, subliniază Tribunalul, motivarea prezentată în decizia atacată cu privire la acest aspect este obscură și incoerentă și nu răspunde, așadar, standardului impus la articolul 296 TFUE.

Această cauză a reprezentat de asemenea pentru Tribunal ocazia de a preciza semnificația Hotărârii *Franța/Comisia*⁵⁴, prin care Curtea a statuat că exista o prezumție simplă potrivit căreia acordarea unei garanții implicite și nelimitate a statului în favoarea unei întreprinderi care nu era supusă procedurilor de drept comun în materie de redresare și de lichidare are drept consecință o îmbunătățire a poziției sale financiare printr-o reducere a sarcinilor care grevează în mod normal bugetul său. Nu este mai puțin adevărat că posibilitatea de a recurge la o prezumție ca mijloc de probă depinde de plauzibilitatea ipotezelor pe care se bazează aceasta. Or, Comisia nu se poate prevala de respectiva prezumție pentru a stabili existența unui avantaj în relațiile dintre, pe de o parte, un institut public de cercetare care beneficiază de o garanție de stat implicită și nelimitată și, pe de altă parte, furnizorii săi și clienții săi, în măsura în care aplicarea acestei prezumții se limitează la relațiile care implică o operațiune de finanțare, un împrumut sau, în sens larg, un credit din partea creditorului unei asemenea instituții publice.

2. CRITERIUL CREDITORULUI PRIVAT

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 16 martie 2016, *Frucona Košice/Comisia* (T-103/14, în prezent în recurs⁵⁵, [EU:T:2016:152](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune prin care se urmărea anularea deciziei prin care Comisia declarase incompatibil cu piața internă ajutorul de stat pus în aplicare de statul slovac în favoarea reclamantei sub forma unei remiteri parțiale a unei datorii fiscale în cadrul unei proceduri de concordat. Această hotărâre a permis, între altele, Tribunalului să revină asupra aprecierii noțiunii de ajutor de stat potrivit criteriului creditorului privat, precum și asupra sarcinii probei în acest context.

Mai întâi, Tribunalul arată că acordarea de către un creditor public de facilități de plată unei întreprinderi pentru o creanță pe care o are față de aceasta constituie un ajutor de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE întrucât, ținând seama de importanța avantajului economic acordat astfel, întreprinderea beneficiară nu ar fi

54 | Hotărârea din 3 aprilie 2014 (C-559/12 P, [EU:C:2014:217](#)).

55 | Cauza C-300/16 P, *Comisia/Frucona Košice*.

obținut în mod evident facilități comparabile de la un creditor privat care se află într-o situație cât mai apropiată de cea a creditorului public și care urmărește să obțină plata sumelor pe care i le datorează un debitor care are dificultăți financiare. Această apreciere se realizează cu aplicarea, în principiu, a criteriului creditorului privat, care, atunci când este aplicabil, figurează printre elementele pe care Comisia este obligată să le ia în considerare pentru a dovedi existența unui astfel de ajutor. Revine Comisiei sarcina de a efectua o apreciere globală, ținând seama de orice element relevant în speță, care să îi permită să stabilească dacă întreprinderea beneficiară în mod evident nu ar fi putut obține facilități comparabile de la un asemenea creditor privat. În cazul în care un creditor privat suficient de prudent și de diligent care se afla într-o situație cât mai apropiată posibil de cea a autorităților fiscale locale poate alege între mai multe proceduri pentru a obține plata sumelor care îi sunt datorate, acesta trebuie să evalueze avantajele și dezavantajele fiecăreia dintre procedurile menționate în vederea identificării soluției celei mai avantajoase. Procesul decizional al creditorului privat, influențat de o serie de factori, precum calitatea sa de creditor ipotecar privilegiat sau ordinar, natura și conținutul eventualelor garanții de care dispune, aprecierea sa cu privire la posibilitățile de redresare a întreprinderii, precum și beneficiul care i-ar reveni în caz de faliment, ca și riscurile ca pierderile să îi crească în continuare, poate fi influențat deopotrivă, în mod semnificativ, de durata procedurilor, amânând recuperarea sumelor datorate și putând afecta astfel, în cazul unor proceduri îndelungate, inclusiv valoarea lor.

În continuare, în ceea ce privește sarcina probei, Tribunalul statuează, prin analogie cu jurisprudența Curții referitoare la aplicabilitatea criteriului investitorului privat, că trebuie să se considere că, dacă un stat membru invocă în cursul procedurii administrative criteriul creditorului privat, în caz de incertitudine, acestuia îi revine sarcina de a dovedi fără echivoc și pe baza unor elemente obiective și verificabile că măsura adoptată decurge din calitatea de operator privat. Totuși, nu rezultă din această jurisprudență că, în ipoteza în care statul membru în cauză nu invocă criteriul creditorului privat și consideră că măsura constituie un ajutor de stat, Comisia poate, numai pentru acest motiv, să se dispenseze de orice examinare a criteriului menționat sau să îl considere inaplicabil. Dimpotrivă, criteriul creditorului privat poate fi invocat de beneficiarul ajutorului, precizându-se că, în caz de incertitudine, îi revine acestuia sarcina de a dovedi fără echivoc și pe baza unor elemente obiective și verificabile că măsura adoptată decurge din calitatea de operator economic a statului membru respectiv.

În sfârșit, Tribunalul amintește că s-a statuat deja că aplicabilitatea criteriului creditorului privat nu depinde de forma în care a fost acordat avantajul, ci de calificarea măsurii adoptate, elementul determinant în această privință fiind problema dacă măsura în cauză s-a conformat unui criteriu de raționalitate economică. Pe de altă parte, Tribunalul apreciază că, în speță, simplul fapt că o altă procedură decât cea în temeiul căreia a fost luată măsura în litigiu nu era accesibilă unui creditor privat, și anume o procedură de executare fiscală, nu este de natură să împiedice analiza criteriului creditorului. Astfel, această împrejurare nu împiedică să se verifice rațiunea economică a deciziei luate de autoritatea fiscală locală de a opta pentru procedura de concordat.

În Hotărârea din 15 septembrie 2016, **FIH Holding și FIH Erhvervsbank/Comisia** (T-386/14, în prezent în recurs⁵⁶, [EU:T:2016:474](#)), Tribunalul a fost chemat să se pronunțe cu privire la acțiunea formulată împotriva deciziei Comisiei prin care a fost declarat compatibil cu piața internă ajutorul acordat de Regatul Danemarcei în favoarea FIH Erhvervsbank A/S, sub forma transferului activelor sale depreciate către o nouă filială și a achiziționării ulterioare a acestora de către organismul danez însărcinat cu garantarea stabilității financiare. Potrivit deciziei atacate, măsurile în favoarea FIH Erhvervsbank constituiau un ajutor de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, Comisia apreciind că măsurile în cauză nu respectau principiul operatorului privat în economia de piață. Reclamantele contestau această concluzie. În opinia acestora, Comisia a apreciat în mod greșit că niciun operator în economia de piață nu ar fi investit în condiții echivalente.

56 | Cauza C-579/16 P, *Comisia/FIH Holding și FIH Erhvervsbank*.

În această privință, Tribunalul subliniază mai întâi că, pentru a determina dacă o intervenție a autorităților publice în capitalul unei întreprinderi prezintă caracterul unui ajutor de stat, trebuie să se analizeze dacă, în împrejurări similare, un investitor privat având o dimensiune care poate fi comparată cu cea a organismelor care administrează sectorul public ar fi putut fi determinat să ia măsura în discuție. Totuși, precizează Tribunalul, atunci când este vorba despre recuperarea unor creanțe publice, nu este necesar să se examineze dacă organismele publice în discuție s-au comportat ca investitori publici a căror intervenție ar trebui comparată cu comportamentul unui investitor privat care urmărește o politică structurală, globală sau sectorială și orientată de perspective de rentabilitate pe termen lung a capitalurilor investite. În realitate, aceste organisme publice trebuie comparate cu un creditor privat care urmărește să obțină plata sumelor pe care i le datorează un debitor care are dificultăți financiare. În acest context, poate fi rezonabil ca un operator economic care deține participații la capitalul unei societăți căreia i-a acordat și o garanție să adopte măsuri care presupun un anumit cost atunci când acestea permit reducerea considerabilă sau chiar eliminarea riscului de pierdere a capitalului și de executare a garanției. Mai precis, poate fi rezonabil din punct de vedere economic pentru un stat membru să accepte măsuri ca transferul de active depreciate, în măsura în care acestea au un cost limitat și implică riscuri reduse și în măsura în care, în lipsa lor, ar fi foarte probabil să fie obligat să suporte pierderi având o valoare mai mare decât acest cost. Astfel, concluzionează Tribunalul, Comisia a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a examinat măsurile în litigiu în raport cu criteriului investitorului privat în economia de piață, în loc să le examineze în lumina principiului creditorului privat în economia de piață, independent de rezultatul la care ar fi condus această analiză.

NOȚIUNEA DE RESURSE DE STAT

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 10 mai 2016, **Germania/Comisia** (T-47/15, în prezent în recurs⁵⁷, [EU:T:2016:281](#)), Tribunalul era sesizat cu o cerere prin care se urmărește anularea deciziei prin care Comisia declarase parțial incompatibile cu piața internă ajutoarele de stat acordate prin anumite dispoziții ale legii germane privind sursele de energie regenerabile. În fața Tribunalului, Republica Federală Germania pretindea că decizia în cauză era afectată de o încălcare a articolului 107 alineatul (1) TFUE, întrucât Comisia ar fi considerat în mod greșit că funcționarea mecanismului instituit prin reglementarea în litigiu implica resurse de stat. Hotărârea a permis Tribunalului să aducă precizări în ceea ce privește semnificația Hotărârii *PreussenElektra*⁵⁸.

Mai întâi, Tribunalul amintește că reglementarea în litigiu stabilește un sistem de sprijin al întreprinderilor producătoare de energie electrică din surse de energie regenerabile (denumită în continuare „energie electrică EEG”). Pentru a finanța respectiva măsură de sprijin, aceasta prevede o „contribuție EEG” în sarcina furnizorilor. Această contribuție este datorată operatorilor de rețele de transport interregional de înaltă și de foarte înaltă tensiune aflați în amonte (denumiți în continuare „OTS”) care sunt obligați să comercializeze energia electrică EEG. OTS, arată Tribunalul, sunt însărcinați cu administrarea sistemului de ajutoare pentru producția de energie electrică din surse de energie regenerabile și constituie punctul central în funcționarea sistemului prevăzut de reglementarea în litigiu. Potrivit Tribunalului, misiunile de gestionare și de administrare a acestui sistem sunt asimilabile, din punctul de vedere al efectelor lor, cu o concesiune de stat. Astfel, fondurile implicate în funcționarea sistemului menționat, constând în costurile suplimentare repercutate

57| Cauza C-405/16 P, **Germania/Comisia**. Vom observa că mai multe cauze conexe sunt în prezent suspendate, în așteptarea hotărârii în prezent în recurs. Este vorba despre cauzele T-103/15, *Flabeg Deutschland/Comisia*, T-108/15, *Bundesverband Glasindustrie și alții/Comisia*, T-109/15, *Saint-Gobain Isover G+H și alții/Comisia*, T-294/15, *ArcelorMittal Ruhrort/Comisia*, T-319/15, *Deutsche Edelstahlwerke/Comisia*, T-576/15, *VIK/Comisia*, T-605/15, *Wirtschaftsvereinigung Stahl și alții/Comisia*, T-737/15, *Hydro Aluminium Rolled Products/Comisia*, T-738/15, *Aurubis și alții/Comisia*, și T-743/15, *Vinnolit/Comisia*.

58| Hotărârea din 13 martie 2001, C-379/98, [EU:C:2001:160](#).

asupra consumatorilor finali și plătite de furnizorii de energie electrică către OTS, nu circulă direct de la consumatorii finali către producătorii de energie electrică EEG, și anume între operatori economici autonomi, ci necesită intervenția unor intermediari. În special, acestea fac obiectul unei contabilități separate și sunt destinate exclusiv finanțării sistemelor de sprijin și de compensare, cu excluderea oricărui alt scop. Prin urmare, trebuie constatat că aceste fonduri rămân sub influența dominantă a autorităților publice.

În continuare, Tribunalul observă că resursele în discuție în speță, generate de contribuția EEG, sunt obținute mulțumită unor sarcini impuse *in fine* unor subiecte de drept privat prin reglementarea în litigiu și că nu se contestă că furnizorii de energie electrică includ în practică sarcina financiară rezultată din contribuția EEG în prețul pentru clienții finali. Or, având în vedere amploarea acestei sarcini, care reprezintă 20-25 % din cuantumul total al facturii unui consumator final mediu, repercutarea sa asupra consumatorilor finali trebuie considerată o consecință prevăzută și organizată de legiuitorul german. Este vorba despre o sarcină impusă unilateral de stat în cadrul politicii sale de sprijin al producătorilor de energie electrică EEG, impusă de o autoritate publică, în scopuri de interes public și potrivit unui criteriu obiectiv. Prin urmare, apreciază Tribunalul, cuantumul în discuție în cauză, generate de contribuția EEG, trebuie calificate drept fonduri care implică o resursă de stat, asimilabile unei taxe.

Tribunalul precizează în plus că, deși OTS sunt organisme care se prezintă în majoritate sub formă de societăți pe acțiuni de drept privat, aceștia sunt însărcinați, pe lângă atribuțiile inerente activității lor principale, cu ajutoarele pentru producția de energie electrică EEG și sunt de altfel controlați cu privire la îndeplinirea acestei sarcini. În acest cadru, acțiunea acestor organisme nu este cea a unei entități economice care acționează în mod liber pe piață în scopul de a obține profit, ci este o acțiune delimitată de legiuitor. OTS sunt de altfel supuși obligației de a administra sumele financiare obținute în aplicarea reglementării în litigiu, într-un cont comun specific, care face obiectul controlului de către organe de stat. Aceasta constituie un indiciu suplimentar că nu este vorba despre fonduri corespunzătoare unor resurse normale aparținând sectorului privat. Mai precis, în ceea ce privește controlul OTS de către organele de stat, care se exercită la mai multe niveluri, Tribunalul subliniază că existența unui asemenea control strict se înscrie în logica generală a structurii de ansamblu prevăzute de reglementarea în litigiu și confirmă concluzia potrivit căreia OTS nu acționează pe cont propriu și în mod liber, ci în calitate de gestionari, asimilați unei entități care execută o concesiune de stat, ai unui ajutor acordat prin intermediul fondurilor de stat.

SELECTIVITATE GESTIONARI AJUTOARE FISCALE

Hotărârile din 4 februarie 2016, *GfKL Financial Services/Comisia* (T-620/11, în prezent în recurs⁵⁹, [EU:T:2016:59](#)) și *Heitkamp BauHolding/Comisia* (T-287/11, în prezent în recurs⁶⁰ [EU:T:2016:60](#)), au permis Tribunalului să procedeze la o recapitulare utilă a celor trei etape ale analizei criteriului selectivității care trebuie efectuată în ceea ce privește ajutoarele fiscale⁶¹.

Tribunalul amintește că calificarea unei măsuri fiscale naționale drept „selectivă” presupune într-o primă etapă identificarea prealabilă și examinarea prealabilă a regimului fiscal comun sau „normal” aplicabil în statul membru în cauză. Într-o a doua etapă, în raport cu acest regim fiscal comun sau „normal”, trebuie să se aprecieze și să se stabilească eventualul caracter selectiv al avantajului conferit prin măsura fiscală în cauză,

59 | Cauzele C-209/16 P, *Germania/Comisia*, și C-219/16 P, *GfKL Financial Services/Comisia*.

60 | Cauzele C-203/16 P, *Andres (administrator judiciar al patrimoniului Heitkamp BauHolding)/Comisia*, și C-208/16 P, *Germania/Comisia*.

61 | A se vedea de asemenea, mai sus, dezvoltările consacrate acestor Hotărâri în cadrul secțiunii „IV. Ajutoarele de stat – Admisibilitate – 2. Afectarea individuală”.

demonstrându-se că aceasta derogă de la regimul comun respectiv. La capătul acestor prime două etape ale examinării, o măsură poate fi calificată drept selectivă *prima facie*. Tribunalul precizează însă că, într-o a treia etapă, trebuie să se verifice dacă caracterul selectiv al avantajului menționat se justifică prin natura sau prin economia generală a regimului din care face parte, aspect a cărui demonstrare revine statului membru în cauză. Dacă este cazul, condiția selectivității nu este îndeplinită.

Pentru a dovedi că măsura în cauză se aplică în mod selectiv anumitor întreprinderi sau producerii anumitor bunuri, revine Comisiei sarcina de a demonstra că aceasta introduce diferențieri între întreprinderi care se găsesc într-o situație de fapt și de drept comparabilă în raport cu obiectivul urmărit de măsura în cauză, în timp ce revine statului membru care a introdus o astfel de diferențiere între întreprinderi în materie de sarcini fiscale obligația de a demonstra că aceasta se justifică prin natura și prin economia regimului în cauză.

În speță, în ceea ce privește prima etapă a analizei, Tribunalul arată mai întâi că Comisia nu a săvârșit o eroare atunci când, constatând existența unei reguli mai generale, și anume regula reportării pierderilor, a stabilit că cadrul legislativ de referință instituit pentru a aprecia caracterul selectiv al măsurii în litigiu era constituit de regula nevalorificării pierderilor. Această din urmă regulă se aplica în mod sistematic în toate cazurile de modificare a acționariatului egală sau mai mare de 25 % din capital, fără a se face distincție în funcție de natura sau de caracteristicile întreprinderilor în cauză.

În ceea ce privește cea de a doua etapă a analizei, Tribunalul apreciază că un avantaj fiscal care, ca excepție de la o regulă care limitează posibilitatea de reportare a pierderilor în cazul achiziționării a 25 % sau mai mult din părțile sociale ale unor societăți, permite, în anumite condiții, reportarea pierderilor atunci când achiziționarea unei întreprinderi aflate în dificultate a avut loc în scop de restructurare este selectiv *prima facie*, întrucât nu vizează toate întreprinderile al căror acționariat a fost modificat în mod substanțial, ci se aplică unei categorii clar determinate de întreprinderi, și anume întreprinderile care la momentul achiziționării sunt în insolvență sau acumulează datorii excesive sau se află sub amenințarea insolvenței sau a unor datorii excesive. Potrivit Tribunalului, această măsură, ale cărei condiții nu sunt toate asociate cu obiectivul de prevenire a abuzurilor și care nu acoperă toate întreprinderile care se află într-o situație de fapt și de drept comparabilă în raport cu obiectivul regimului fiscal în discuție, are ca efect favorizarea întreprinderilor aflate în dificultate. Tribunalul concluzionează că Comisia nu a săvârșit, așadar, o eroare atunci când a considerat că măsura menționată instituia diferențieri între operatorii care se aflau, în raport cu obiectivul atribuit regimului fiscal, într-o situație de fapt și de drept comparabilă.

În ceea ce privește cea de a treia etapă a analizei, Tribunalul amintește că o măsură națională poate fi justificată de natura sau de economia generală a regimului fiscal în discuție doar dacă, pe de o parte, este coerentă nu numai cu caracteristicile inerente regimului fiscal în cauză, ci și cu punerea în aplicare a acestui regim și, pe de altă parte, este conformă cu principiul proporționalității și nu depășește limitele a ceea ce este necesar, în sensul că obiectivul legitim urmărit nu ar putea fi atins prin măsuri de amploare mai mică. În speță, Tribunalul consideră că măsura fiscală în cauză nu este justificată de natura sau de economia generală a regimului fiscal, întrucât obiectivul său principal de a facilita restructurarea întreprinderilor aflate în dificultate nu face parte din principiile fondatoare sau directe ale regimului fiscal și, prin urmare, nu este interior, ci exterior acestuia, fără a fi necesar să se verifice dacă măsura în litigiu este proporțională cu obiectivul urmărit.

AJUTOR DE STAT COMPATIBIL CU PIAȚA INTERNĂ

Hotărârea din 1 martie 2016, **Secop/Comisia** (T-79/14, [EU:T:2016:118](#)), a reprezentat de asemenea pentru Tribunal ocazia de a preciza condițiile în care un ajutor pentru salvarea unei întreprinderi aflate în dificultate poate fi considerat compatibil cu piața internă și în special dacă Comisia este obligată în acest context să țină seama de efectul cumulat al acestui ajutor cu preținse ajutoare anterioare⁶².

Tribunalul amintește că punctul 23 din Liniile directoare din 2004 privind ajutorul de stat pentru salvarea și restructurarea întreprinderilor⁶³ nu prevedea în mod expres luarea în considerare a efectului cumulat al ajutoarelor anterioare cu un nou ajutor de salvare sau de restructurare decât pentru ajutoarele ilegale. În ceea ce privește aspectul dacă o astfel de luare în considerare se impune în lipsa oricărei obligații în acest sens menționate în mod expres în Liniile directoare din 2004, Tribunalul consideră că particularitățile ajutoarelor de salvare se opun luării în considerare a efectului cumulat al ajutoarelor anterioare nevizate de punctul 23 din Liniile directoare din 2004. Rezultă astfel din definiția noțiunii de ajutor pentru salvare care figurează la punctul 15 din Liniile directoare din 2004 că, atât prin limitarea măsurilor eligibile, cât și prin caracterul lor temporar și reversibil și prin limitarea lor doar la măsurile necesare pentru supraviețuirea temporară a întreprinderii în cauză, ajutoarele de salvare au efecte foarte limitate asupra pieței interne. Caracterul limitat al acestor efecte, împreună cu caracterul urgent al ajutoarelor de salvare sunt cele care justifică examinarea de către Comisie în mod normal potrivit unei proceduri simplificate. Or, luarea în considerare a efectului cumulat al oricărui eventual ajutor anterior pretins ilegal ar face imposibilă respectarea termenului de o lună pe care Comisia se străduiește să îl respecte în cadrul procedurii simplificate și nu ar fi, așadar, compatibilă cu caracterul urgent al acestei examinări și cu efectele limitate ale acestor ajutoare asupra concurenței.

În plus, o luare în considerare a altor ajutoare anterioare decât cele definite la punctul 23 din Liniile directoare din 2004 – care fac deja obiectul unei decizii negative finale a Comisiei – ar putea încălca cerințele care decurg din principiul securității juridice. Astfel, o asemenea abordare ar obliga Comisia să efectueze, pe cale incidentă, o examinare a ajutoarelor anterioare a căror calificare drept ajutoare și drept ajutoare ilegale poate fi în litigiu între aceasta și statul membru în cauză și care trebuie, dacă este cazul, să facă obiectul unei proceduri și al unei decizii distincte. Or, aceasta ar putea conduce în cele din urmă fie la a refuza un ajutor de salvare, în temeiul unei examinări superficiale a ajutoarelor anterioare, deși acestea s-ar putea dovedi ulterior legale sau ar putea să nu constituie un ajutor, fie la întârzierea necorespunzătoare a deciziei privind ajutorul de salvare. Astfel, concluzionează Tribunalul, Comisia nu poate fi obligată să ia în considerare efectul cumulat al preținselor ajutoare anterioare cu un ajutor de salvare, în afara cazurilor avute în vedere la punctul 23 din liniile directoare.

62] A se vedea de asemenea, mai sus, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „IV. Ajutoarele de stat – Procedura administrativă”.

63] Liniile directoare privind ajutorul de stat pentru salvarea și restructurarea întreprinderilor aflate în dificultate (JO 2004, C 244, p. 2, Ediție specială, 08/vol. 4, p. 187).

RECUPERAREA AJUTOARELOR

În Hotărârile din 22 aprilie 2016, **Irlanda și Aughinish Alumina/Comisia** (T-50/06 RENV II și T-69/06 RENV II, în prezent în recurs⁶⁴, [EU:T:2016:227](#)) și **Franța/Comisia** (T-56/06 RENV II, [EU:T:2016:228](#))⁶⁵, Tribunalul a avut ocazia să se pronunțe cu privire la aplicarea normelor referitoare la recuperarea ajutoarelor de stat în raport cu principiile respectării unui termen rezonabil, protecției încrederii legitime și securității juridice. La originea acestor hotărâri se află Decizia 2006/323/CE⁶⁶, prin care Comisia calificase drept ajutoare de stat și dispusese recuperarea măsurilor de scutire de acciză pentru uleiurile minerale utilizate în producția de alumină adoptate de trei state membre. Tribunalul era chemat să se pronunțe cu privire la aceste cauze pentru a treia oară ca urmare a anulării de către Curte⁶⁷, în recurs, a hotărârilor pe care le dăduse anterior în această cauză⁶⁸.

În prima hotărâre, Tribunalul arată că principiul estoppel este o instituție juridică anglo-saxonă care nu există ca atare în dreptul Uniunii, ceea ce nu înseamnă că este exclus ca anumite principii, precum principiile securității juridice și protecției încrederii legitime, și anumite reguli, precum regula *nemo potest venire contra factum proprium*, consacrate de acesta, să poată fi considerate că se află în legătură sau că sunt înrudite cu acest principiu. Prin urmare, deși critica întemeiată pe o încălcare a acestui principiu trebuie respinsă ca nefondată în drept, acest fapt nu aduce atingere posibilității de a examina argumentele reclamantului atunci când acestea pot fi prezumate că susțin un motiv întemeiat în esență pe principiul securității juridice sau pe principiul protecției încrederii legitime.

Tribunalul observă, pe de altă parte, că, în Hotărârea **Comisia/Irlanda și alții**⁶⁹, Curtea a declarat că o decizie a Consiliului prin care un stat membru este autorizat, conform articolului 8 alineatul (4) din Directiva 92/81/CEE⁷⁰, să introducă o scutire de accize nu putea avea ca efect să împiedice Comisia să exercite competențele pe care i le atribuie tratatul și, în consecință, să pună în aplicare procedura prevăzută la articolul 108 TFUE pentru a examina dacă această scutire constituia un ajutor de stat și să adopte eventual, la finalizarea acestei proceduri, o decizie precum decizia atacată. Rezultă că, prin punerea în aplicare a procedurii prevăzute la articolul 108 TFUE pentru a examina dacă scutirea în litigiu constituia ajutor de stat și prin adoptarea, la finalizarea acestei proceduri, a unei decizii prin care dispunea restituirea parțială a ajutorului, Comisia nu a făcut decât să exercite competențele pe care i le conferea tratatul în materia ajutoarelor de stat. Procedând astfel, nu a putut aduce atingere competențelor cu care Consiliul este investit de tratat în materia armonizării legislațiilor privind accizele sau actele pe care Consiliul le-a adoptat în exercitarea competențelor respective. Astfel, precizează Tribunalul, deciziile de autorizare ale Consiliului, adoptate la propunerea Comisiei, puteau să își producă efectele numai în domeniul acoperit de normele în materia armonizării legislațiilor privind

64| Cauzele C-373/16 P, **Aughinish Alumina/Comisia**, și C-369/16 P, **Irlanda/Comisia**.

65| A se vedea de asemenea Hotărârea din 22 aprilie 2016, **Italia și Eurallumina/Comisia**, T-60/06 RENV II, [EU:T:2016:233](#).

66| Decizia 2006/323/CE a Comisiei din 7 decembrie 2005 privind scutirea de acciză pentru uleiurile minerale utilizate drept combustibil în producția de alumină în regiunea Gardanne, în regiunea Shannon și în Sardinia, pusă în aplicare de Franța, de Irlanda și, respectiv, de Italia (JO 2006, L 119, p. 12).

67| Hotărârea din 2 decembrie 2009, **Comisia/Irlanda și alții**, C-89/08 P, [EU:C:2009:742](#), și Hotărârea din 10 decembrie 2013, **Comisia/Irlanda și alții**, C-272/12 P, [EU:C:2013:812](#).

68| Hotărârea din 12 decembrie 2007, **Irlanda și alții/Comisia**, T-50/06, T-56/06, T-60/06, T-62/06 și T-69/06, nepublicată, [EU:T:2007:383](#), și Hotărârea din 21 martie 2012, **Irlanda/Comisia**, T-50/06 RENV, T-56/06 RENV, T-60/06 RENV, T-62/06 RENV și T-69/06 RENV, [EU:T:2012:134](#).

69| Hotărârea din 10 decembrie 2013, C-272/12 P, [EU:C:2013:812](#).

70| Directiva 92/81/CEE a Consiliului din 19 octombrie 1992 de armonizare a structurii accizelor pentru uleiurile minerale (JO 1992, L 316, p. 12).

accizele și nu aduceau atingere efectelor unei eventuale decizii precum decizia atacată, pe care Comisia putea să o adopte în exercitarea competențelor sale în materia ajutoarelor de stat. Tribunalul concluzionează, prin urmare, în sensul respingerii criticilor întemeiate pe o încălcare a principiilor securității juridice și efectului util al actelor instituțiilor, pe o încălcare a articolului 8 alineatul (5) din Directiva 92/81 sau pe o depășire a competenței.

Tribunalul arată în plus că noțiunea de ajutor de stat corespunde unei situații obiective și nu depinde de comportamentul sau de declarațiile instituțiilor. În consecință, faptul că, la adoptarea deciziilor de autorizare ale Consiliului în temeiul articolului 8 alineatul (4) din Directiva 92/81/CEE, Comisia a apreciat că scutirile de accize pentru uleiurile minerale utilizate drept combustibil în producția de alumina nu determinau denaturări ale concurenței și nu constituiau obstacole în calea bunei funcționări a pieței comune nu se putea opune ca scutirile respective să fie calificate drept ajutoare de stat dacă erau îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 107 TFUE. Rezultă *a fortiori* că, în vederea calificării scutirilor de accize drept ajutoare de stat, Comisia nu este legată de aprecierile Consiliului din deciziile sale în materia armonizării legislațiilor privind accizele, potrivit cărora scutirile respective nu determină denaturări ale concurenței și nu constituie obstacole în calea bunei funcționări a pieței interne.

În cea de a doua hotărâre, după ce a amintit jurisprudența referitoare la principiile securității juridice și protecției încrederii legitime, în special în materia ajutoarelor de stat, Tribunalul constată în primul rând că, în speță, termenul de puțin peste 49 de luni scurs între adoptarea deciziei de deschidere a procedurii oficiale de investigare și adoptarea deciziei finale este nerezonabil, circumstanțele referitoare la pluralitatea și la complexitatea dosarelor care trebuiau tratate, la evoluția reglementării aplicabile și la dificultățile de ordin practic și lingvistic nefiind de natură să îl justifice.

În al doilea rând, Tribunalul analizează dacă o asemenea întârziere a Comisiei a putut să determine în mod rezonabil beneficiarul ajutorului să creadă că îndoelile Comisiei nu mai subzistau și că scutirea în litigiu nu era confruntată cu nicio obiecție și dacă această întârziere era de natură să împiedice Comisia să solicite recuperarea ajutorului acordat. În această privință, trebuie, desigur, asigurată respectarea imperativelor securității juridice care protejează interese private. Este însă necesar ca aceste imperative să fie evaluate comparativ cu cerințele protejării intereselor publice, printre care se numără, în domeniul ajutoarelor de stat, cel care urmărește să se evite ca funcționarea pieței să fie denaturată de ajutoare de stat ce vatamă concurența, împrejurare care impune ca ajutoarele ilegale să fie restituite în vederea restabilirii situației anterioare. În consecință, numai atunci când sunt întrunite circumstanțe excepționale, precum în cauza în care a fost pronunțată *Hotărârea RSV/Comisia*⁷¹, nerespectarea unui termen rezonabil pentru adoptarea deciziei finale în materia ajutoarelor de stat poate fi luată în considerare pentru a se constata existența în percepția beneficiarului ajutorului a unei încrederi legitime de natură să împiedice Comisia să impună autorităților naționale în cauză să dispună restituirea acestuia din urmă. Or, ansamblul împrejurărilor excepționale din acea cauză nu se regăsește în speță. Mai precis, în cauza în discuție, ajutorul în litigiu a fost acordat după deschiderea de către Comisie a procedurii oficiale de investigare referitoare la scutirea în litigiu.

În această privință, Curtea a statuat de asemenea că, în materia ajutoarelor de stat, nicio încredere legitimă nu putea să rezulte din inacțiunea Comisiei atunci când schema de ajutoare în cauză nu îi fusese notificată⁷². Astfel, în speță, inacțiunea aparentă a Comisiei, chiar dacă poate fi contrară principiului respectării unui termen rezonabil, nu este suficientă pentru a se constata existența unor împrejurări excepționale de natură să determine beneficiarul ajutorului să nutrească din nou o încredere legitimă în legalitatea acestuia din

71 | Hotărârea din 24 noiembrie 1987, 223/85, [EU:C:1987:502](#).

72 | Hotărârea din 11 noiembrie 2004, *Demasa și Territorio Histórico de Álava/Comisia*, C-183/02 P și C-187/02 P, [EU:C:2004:701](#), punctul 52.

urmă în lumina normelor în materia ajutoarelor de stat. Așadar, simpla încălcare a principiului respectării unui termen rezonabil pentru adoptarea deciziei finale nu se opunea ca, în circumstanțele speței, Comisia să dispună recuperarea ajutorului în litigiu.

V. PROPRIETATEA INTELECTUALĂ – MARCA UNIUNII EUROPENE

AUTONOMIA SISTEMULUI MĂRCII UNIUNII EUROPENE

În Hotărârea din 18 martie 2016, *Karl-May-Verlag/OAPI – Constantin Film Produktion (WINNETOU)* (T-501/13, [EU:T:2016:161](#)), Tribunalul a amintit principiile autonomiei și independenței regimului mărcilor Uniunii Europene. În susținerea acțiunii formulate, reclamanta reproșa Camerei întâi de recurs a Oficiului Uniunii Europene pentru Proprietate Intelectuală (EUIPO) în special că a încălcat principiile menționate prin faptul că s-a întemeiat în decizia sa exclusiv pe deciziile instanțelor germane, fără a proceda la o apreciere autonomă în lumina criteriilor stabilite în acest sens în dreptul Uniunii Europene în materia mărcilor.

În această privință, Tribunalul statuează că, cu excepția ipotezei avute în vedere la articolul 8 alineatul (4) din Regulamentul (CE) nr. 207/2009⁷³, în cadrul căreia EUIPO este obligat să aplice dreptul național, inclusiv jurisprudența națională aferentă, EUIPO sau Tribunalul nu pot fi ținute de deciziile autorităților sau ale instanțelor naționale. Astfel, regimul mărcilor Uniunii Europene este un sistem autonom, constituit dintr-un ansamblu de norme și care urmărește obiective care îi sunt specifice, aplicarea sa fiind independentă de orice sistem național. Nicio dispoziție din Regulamentul nr. 207/2009 nu obligă EUIPO sau, în cadrul acțiunii, Tribunalul să ajungă la aceleași rezultate la care au ajuns administrațiile sau instanțele naționale într-o situație similară. Deși EUIPO nu este ținut de deciziile adoptate de autoritățile naționale, aceste decizii, fără a fi obligatorii sau chiar determinante, pot totuși să fie luate în considerare de EUIPO, cu titlu de indicii, în cadrul aprecierii situației de fapt a cauzei.

Or, în speță, Tribunalul constată că camera de recurs a preluat considerațiile expuse în jurisprudența germană în ceea ce privește caracterul înregistrabil al semnului vizat în cauza în discuție, percepția acestui semn și caracterul descriptiv al mărcii contestate în privința produselor și serviciilor în cauză, fără a proceda la o apreciere autonomă în lumina argumentelor și a elementelor prezentate de părți. Tribunalul concluzionează că respectiva cameră, prin faptul că a acordat deciziilor instanțelor germane nu doar o valoare indicativă, ca indicii în cadrul aprecierii situației de fapt din cauză, ci o valoare imperativă în ceea ce privește caracterul înregistrabil al mărcii contestate, a săvârșit o eroare de drept.

73 | Regulamentul (CE) nr. 207/2009 a Consiliului din 26 februarie 2009 privind marca Uniunii Europene (JO 2009, L 78, p. 1).

MOTIVE ABSOLUTE DE REFUZ

Cinci hotărâri merită semnalate în acest an în ceea ce privește motivele absolute de refuz al înregistrării enunțate la articolul 7 alineatul (1) din Regulamentul nr. 207/2009.

1. INVOCAREA DIN OFICIU DE CĂTRE CAMERA DE RECURS

În Hotărârea din 28 septembrie 2016, *European Food/EUIPO – Société des produits Nestlé (FITNESS)* (T-476/15, în prezent în recurs⁷⁴, [EU:T:2016:568](#))⁷⁵, Tribunalul era chemat să se pronunțe cu privire la existența, în cadrul procedurilor de declarare a nulității inițiate pentru motive absolute, a unei obligații a EUIPO de a examina din oficiu faptele relevante, precum și cu privire la posibilitatea camerelor de recurs de a nu ține seama, în acest cadru, de probe prezentate tardiv.

După ce amintește diferențele existente între procedura de examinare a motivelor absolute de refuz al unei cereri de înregistrare și procedura de opoziție pentru motive relative de refuz, Tribunalul subliniază că, potrivit articolului 76 alineatul (1) din Regulamentul nr. 207/2009, în cadrul examinării motivelor absolute de refuz, camerele de recurs ale EUIPO trebuie să examineze din oficiu faptele pentru a stabili dacă marca a cărei înregistrare se solicită se încadrează sau nu se încadrează în vreunul dintre motivele de refuz al înregistrării prevăzute la articolul 7 din acest regulament. Tribunalul precizează însă că, în cadrul unei proceduri de declarare a nulității, inițiată la cererea unei părți, EUIPO nu poate fi obligat să realizeze din nou examinarea din oficiu a faptelor relevante efectuată de examinator care l-ar putea determina să aplice motivele absolute de refuz. Astfel, după cum reiese din dispozițiile articolelor 52 și 55 din același regulament, până când este declarată nulă de EUIPO, marca Uniunii Europene beneficiază de o prezumție de validitate care limitează obligația EUIPO, prevăzută la articolul 76 alineatul (1) din Regulamentul nr. 207/2009, de a examina din oficiu faptele relevante. Or, în cadrul unei proceduri de declarare a nulității, întrucât marca Uniunii Europene înregistrată este prezumată validă, revine persoanei care a formulat cererea de declarare a nulității sarcina de a invoca în fața EUIPO elementele concrete care ar pune în discuție validitatea sa.

2. OBLIGAȚIA DE MOTIVARE

În Hotărârea din 15 decembrie 2016, *Intesa Sanpaolo/EUIPO (START UP INITIATIVE)* (T-529/15, [EU:T:2016:747](#)), Tribunalul a avut ocazia să precizeze conținutul obligației care revine EUIPO de a motiva o decizie de refuz al înregistrării unei mărci a Uniunii Europene.

În această privință, Tribunalul arată că examinarea motivelor de refuz invocate împotriva unei cereri de înregistrare a unei mărci trebuie să vizeze fiecare dintre produsele sau fiecare dintre serviciile pentru care se solicită înregistrarea mărcii. Atunci când același motiv de refuz este invocat împotriva unei categorii sau a unui grup de produse sau servicii, motivarea poate fi globală pentru toate produsele sau serviciile vizate. Cu toate acestea, o atare posibilitate nu privește decât produsele și serviciile care prezintă o legătură suficient de directă și de concretă între ele pentru a forma o categorie sau un grup de produse sau de servicii suficient de omogen. Simplul fapt că produsele sau serviciile vizate sunt din aceeași clasă în sensul Aranjamentului de

74| Cauza C-634/16 P, *EUIPO/European Food*.

75| A se vedea de asemenea, în continuare, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „6. Prezentarea probelor”.

la Nisa⁷⁶ nu este suficient pentru a constata o asemenea omogenitate, întrucât aceste clase cuprind deseori o mare varietate de produse sau de servicii care nu prezintă obligatoriu o astfel de legătură suficient de directă și de concretă între ele.

Tribunalul precizează că omogenitatea produselor sau a serviciilor se apreciază în funcție de motivul concret de refuz invocat împotriva cererii de înregistrare a mărcii în cauză. Este posibil să se realizeze o motivare globală pentru produsele și serviciile care prezintă între ele o legătură suficient de directă și de concretă, astfel încât să formeze o categorie suficient de omogenă pentru a permite ca ansamblul considerațiilor de fapt și de drept care constituie motivarea deciziei în cauză să explice suficient raționamentul urmat pentru fiecare dintre produsele și serviciile din această categorie și să se poată aplica fără distincție fiecăruia dintre aceste produse și servicii.

3. REAUA-CREDINȚĂ

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 7 iulie 2016, *Copernicus-Trademarks/EUIPO – Maquet (LUCEO)* (T-82/14, [EU:T:2016:396](#)), Tribunalul a fost chemat să se pronunțe cu privire la acțiunea îndreptată împotriva deciziei Camerei a patra de recurs a EUIPO prin care a fost confirmată concluzia diviziei de anulare potrivit căreia reclamanta fusese de rea-credință la depunerea cererii de înregistrare a mărcii în litigiu. Potrivit camerei de recurs, titularul solicitase această înregistrare numai cu scopul de a putea să formuleze opoziție la o cerere de înregistrare, prezentată de un terț, a unei alte mărci a Uniunii Europene și să obțină din aceasta avantaje economice.

Tribunalul amintește că noțiunea de rea-credință, prevăzută la articolul 52 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul nr. 207/2009, se raportează la o motivație subiectivă a persoanei care depune o cerere de înregistrare a unei mărci, mai precis la o intenție necinstită sau la un alt motiv prejudiciabil. Există rea-credință în special atunci când o cerere de înregistrare este deturnată de la finalitatea sa inițială și este formulată cu titlu speculativ sau doar pentru a se obține compensații financiare.

Pe de altă parte, Tribunalul arată că reclamanta nu a invocat argumente vizând infirmarea constatării camerei de recurs potrivit căreia, pentru a aprecia că acționase cu rea-credință, trebuia să se țină cont nu doar de comportamentul propriu al acesteia, ci și de cel al reprezentantului său, precum și de cel al societăților aflate în legătură cu acesta. În speță, reprezentantul reclamantei urma o strategie de depunere constând în înlănțuirea, din șase în șase luni, a cererilor de înregistrare a unor mărci naționale în două state membre diferite, fără a plăti taxele de depunere, și care viza să îi confere o poziție de blocaj. Atunci când un terț solicita înregistrarea unei mărci a Uniunii Europene identice sau similare, la rândul său, reprezentantul reclamantei solicita înregistrarea unei mărci a Uniunii Europene și revendica prioritatea pentru aceasta întemeindu-se pe ultima verigă din lanțul cererilor de înregistrare de mărci naționale. Potrivit Tribunalului, un astfel de comportament nu este conform cu scopurile Regulamentului nr. 207/2009, întrucât vizează eludarea termenului de reflecție de șase luni prevăzut la articolul 29 din acest regulament și a termenului de grație de cinci ani prevăzut la articolul 51 alineatul (1) litera (a) din același regulament. În aceste circumstanțe, camera de recurs era îndreptățită să considere că această strategie de depunere avea ca unic scop să se formuleze opoziție la cereri de înregistrare prezentate de terți și să se obțină din aceasta avantaje economice.

76 | Aranjamentului de la Nisa privind clasificarea internațională a produselor și serviciilor în vederea înregistrării mărcilor din 15 iunie 1957, cu revizuirile și modificările ulterioare.

4. INDICAȚIA GEOGRAFICĂ

În Hotărârea din 20 iulie 2016, **Internet Consulting/EUIPO – Provincia Autonoma di Bolzano-Alto Adige (SUEDTIROL)** (T-11/15, [EU:T:2016:422](#)), Tribunalul s-a pronunțat cu privire la aplicarea motivului absolut de refuz referitor la caracterul descriptiv al unei mărci, prevăzut la articolul 7 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 207/2009, în privința mărcilor constituite din indicații de proveniență geografică. În cauza aflată la originea acestei hotărâri, Tribunalul era chemat să examineze legalitatea deciziei prin care Marea Cameră de recurs a EUIPO admisesse o cale de atac formulată de intervenientă, declarând nulitatea mărcii contestate.

Tribunalul înlătură mai întâi motivul potrivit căruia intervenienta, în calitate de entitate publică, nu avea calitatea procesuală pentru a formula o cerere de declarare a nulității împotriva mărcii contestate. Tribunalul arată în această privință că cauzele de decădere și de nulitate și cu precădere cele de nulitate absolută în sensul articolului 52 din Regulamentul nr. 207/2009 pot fi invocate de orice persoană, independent de statutul său de drept, privat sau public, cu condiția ca respectiva persoană „[să aibă] capacitatea de a sta în justiție”, conform articolului 56 alineatul (1) litera (a) *in fine* din regulamentul menționat.

În continuare, ca răspuns la argumentul reclamantei potrivit căruia camera de recurs ar fi încălcat dispozițiile Regulamentului nr. 207/2009 prin faptul că a apreciat că marca contestată constituia o indicație de proveniență geografică a unui loc cunoscut de publicul relevant care ar informa cu privire la proveniența geografică a serviciilor în cauză, iar nu cu privire la originea lor comercială, Tribunalul observă că articolul 7 alineatul (1) litera (c) din regulamentul menționat urmărește să se evite situația ca un actor economic să monopolizeze o indicație de proveniență geografică în detrimentul concurenților. În această privință, deși este adevărat că, în principiu, camera de recurs este obligată să examineze relevanța indicației de proveniență geografice pentru aceste raporturi concurențiale, examinând legătura dintre această proveniență și produsele și serviciile pentru care marca este solicitată, înainte de a putea refuza înregistrarea sa în temeiul articolului 7 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 207/2009, totuși intensitatea acestei obligații poate varia în funcție de mai mulți factori, precum întinderea, renumele sau natura indicației de proveniență geografică în cauză. În speță, este cert că probabilitatea ca indicația de proveniență geografică în cauză să poată influența raporturile concurențiale trebuie considerată ridicată, având în vedere sentimentele pozitive pe care le poate suscita referirea la Tirolul de Sud (Italia) cu ocazia comercializării serviciilor în cauză. Tribunalul subliniază, pe de altă parte, că articolul 7 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 207/2009 nu se opune înregistrării numelor geografice care sunt necunoscute în mediile interesate. Or, în cauza în discuție, serviciile vizate de marca contestată nu au nicio calitate specială de natură să determine publicul relevant să nu asocieze indicația geografică cu proveniența geografică a respectivelor servicii. Rezultă că articolul 7 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 207/2009 se opune înregistrării indicației geografice în cauză, cunoscută în mediile interesate ca o desemnare a unei regiuni geografice.

În sfârșit, Tribunalul amintește că, potrivit articolului 12 litera (b) din Regulamentul nr. 207/2009, dreptul conferit de marca Uniunii Europene nu permite titularului acesteia să interzică terților utilizarea în comerț a indicațiilor privind proveniența geografică. Desigur, această dispoziție urmărește să permită mai ales ca utilizarea unei indicații referitoare la proveniența geografică, ce constituie de altfel un element al unei mărci complexe, să nu intre sub interdicția prevăzută la articolul 9 din acest regulament. Articolul 12 litera (b) din Regulamentul nr. 207/2009 nu conferă însă terților posibilitatea de a utiliza ca marcă o denumire geografică, ci se limitează să asigure că aceștia o pot utiliza în mod descriptiv, și anume ca indicație referitoare la proveniența geografică, cu condiția ca utilizarea ei să fie făcută în conformitate cu uzanțele oneste în materie industrială sau comercială.

5. MĂRCI SONORE

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 13 septembrie 2016, **Globo Comunicação e Participações/ EUIPO (marcă sonoră)** (T-408/15, [EU:T:2016:468](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune prin care se urmărea anularea deciziei prin care Camera a cincea de recurs a EUIPO respinsese cererea de înregistrare a unei mărci sonore ca marcă a Uniunii Europene pentru, printre altele, suporturi de difuzare a informațiilor prin mijloace electronice, pe cale orală și prin intermediul televiziunii, pentru motivul că era lipsită de caracter distinctiv.

Bazându-se pe Hotărârea *Shield Mark*⁷⁷, Tribunalul începe prin a observa că articolul 4 din Regulamentul nr. 207/2009 trebuie interpretat în sensul că sunetele pot constitui o marcă, cu condiția să poată face, în plus, obiectul unei reprezentări grafice și că nu se contestă că indicarea unor note muzicale pe un portativ, însoțită de o cheie, de pauze și de alterații, precum cea în discuție în cauza menționată, constituie o reprezentare grafică.

În ceea ce privește caracterul distinctiv al mărcii solicitate, Tribunalul arată că, deși publicul are obiceiul de a percepe mărci verbale sau figurative ca semne care identifică originea comercială a produselor sau a serviciilor, situația nu este în mod necesar aceeași atunci când semnul este constituit numai dintr-un element sonor. Cu toate acestea, în ceea ce privește anumite produse sau servicii, în special, pe de o parte, în sectorul teledifuzării, al radiodifuzării sau al telefoniei și, pe de altă parte, în cel al suporturilor informatice, al programelor de calculator sau al mass-media în general, nu numai că nu este neobișnuit, ci este chiar curent ca un consumator să fie în situația de a identifica un produs sau un serviciu care face parte din sectorul menționat datorită unui element sonor (spoturi publicitare sonore, melodii) care îi permite să îl distingă ca provenind de la o întreprindere determinată. Potrivit Tribunalului, este însă necesar ca semnul sonor a cărui înregistrare se solicită să aibă o anumită pregnanță, care să permită consumatorului vizat să îl perceapă și să îl considere ca marcă, iar nu ca element de natură funcțională sau ca indicator fără o caracteristică intrinsecă proprie. Astfel, un semn sonor care nu ar avea capacitatea să semnifice mai mult decât simpla combinație banală a notelor care îl compun nu ar permite consumatorului vizat să îl perceapă în funcția sa de identificare a produselor și a serviciilor în cauză, întrucât ar fi redus la un simplu „efect-oglindă”, în sensul că nu ar face trimitere decât la el însuși și la nimic altceva. Având în vedere aceste considerații, Tribunalul concluzionează că, întrucât marca solicitată în speță se rezumă la o sonerie de alarmă care nu prezintă nicio caracteristică intrinsecă distinctă de repetarea notei care o compune (doi sol diez) și care ar permite să se distingă altceva decât această sonerie de alarmă sau de telefon, marca menționată va trece în general neobservată și nu va fi memorată de consumator. În aceste condiții, Tribunalul statuează că EUIPO nu a săvârșit o eroare prin faptul că a refuzat să înregistreze marca solicitată, aceasta fiind lipsită de caracter distinctiv.

6. PREZENTAREA DE PROBE

În Hotărârea din 28 septembrie 2016, **FITNESS** (T-476/15, în prezent în recurs⁷⁸, [EU:T:2016:568](#))⁷⁹, Tribunalul a considerat că, în temeiul articolului 76 alineatul (2) din Regulamentul nr. 207/2009, EUIPO putea să nu țină seama de faptele pe care părțile nu le invocaseră sau de probele pe care acestea nu le prezentaseră în timp

77 | Hotărârea din 27 noiembrie 2003, C-283/01, [EU:C:2003:641](#).

78 | Cauza C-634/16 P, *EUIPO/European Food*.

79 | A se vedea de asemenea, mai sus, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „1. Invocarea din oficiu de către camera de recurs”.

util. Totuși, nu reiese în niciun caz din norma 37 litera (b) punctul (iv) din Regulamentul (CE) nr. 2868/95⁸⁰ că camera de recurs este obligată să considere drept tardive probele care nu au fost depuse în fața diviziei de anulare. Astfel, norma menționată se limitează să precizeze că cererea de declarare a nulității trebuie să includă probele pe care se întemeiază. Tribunalul observă de asemenea că, spre deosebire de anumite dispoziții care stabilesc termenele, precum și consecințele nerespectării acestora, aplicabile procedurilor de opoziție, de decădere și de declarare a nulității pentru motive relative de refuz, Regulamentele nr. 207/2009 și nr. 2868/95 nu conțin nicio dispoziție care să stabilească un termen pentru prezentarea probelor în cadrul unei cereri de declarare a nulității pentru un motiv absolut de refuz. Prin urmare, potrivit Tribunalului, este necesar să se concluzioneze că articolul 76 din Regulamentul nr. 207/2009 coroborat cu norma 37 litera (b) punctul (iv) din Regulamentul nr. 2868/95 nu implică în mod necesar ca probele care au fost prezentate pentru prima dată în fața camerei de recurs să fie considerate tardive de aceasta din urmă în cadrul unei proceduri de declarare a nulității pentru un motiv absolut de refuz.

În sfârșit, Tribunalul arată că, deși procedura de declarare a nulității pentru motive absolute de refuz este inițiată la cererea unei părți, potrivit articolului 52 alineatul (1) din Regulamentul nr. 207/2009, această dispoziție face trimitere în mod direct la motivele absolute de refuz prevăzute la articolul 7 din acest regulament, care urmăresc scopuri de interes general. În plus, procedura de declarare a nulității pentru motive absolute de refuz are ca obiect în special să permită EUIPO să verifice validitatea înregistrării unei mărci și să adopte o poziție pe care ar fi trebuit eventual să o adopte din oficiu, în temeiul articolului 37 din regulamentul menționat. În consecință, potrivit Tribunalului, aplicarea prin analogie a normei 50 alineatul (1) al treilea paragraf din Regulamentul nr. 2868/95 în privința unei proceduri de declarare a nulității pentru motive absolute ar contraveni interesului general urmărit de dispozițiile articolului 7 din Regulamentul nr. 207/2009.

MOTIVE RELATIVE DE REFUZ

Contenciosul referitor la motivele relative de refuz al înregistrării a condus Tribunalul la pronunțarea mai multor decizii care merită o atenție deosebită.

1. INVOCAREA DIN OFICIU DE CĂTRE CAMERA DE RECURS

În Hotărârea din 13 decembrie 2016, *Sovena Portugal – Consumer Goods/EUIPO – Mueloliva (FONTOLIVA)* (T-24/16, [EU:T:2016:726](#)), Tribunalul a avut ocazia să se pronunțe cu privire la existența unei obligații a camerelor de recurs de a invoca din oficiu problema expirării validității înregistrării unei mărci. Tribunalul era sesizat cu o acțiune formulată împotriva deciziei prin care Camera a doua de recurs a EUIPO confirmase decizia diviziei de opoziție concluzionând în sensul existenței unui risc de confuzie între marca verbală a cărei înregistrare fusese solicitată de reclamantă și o marcă națională verbală anterioară. Reclamanta susținea în special că, atunci când camera de recurs a confirmat temeinicia opoziției, înregistrarea mărcii naționale anterioare nu făcuse obiectul unei reînnoiri.

Potrivit Tribunalului, nici din articolul 41 alineatul (3) și din articolul 76 din Regulamentul nr. 207/2009, nici din norma 19 alineatul (1) și alineatul (2) litera (a) punctul (ii) și din norma 50 alineatul (1) primul și al treilea paragraf din Regulamentul nr. 2868/95, nici din alte dispoziții procedurale aplicabile nu rezultă că o cameră de recurs chemată să examineze legalitatea unei decizii a unei divizii de opoziție care s-a pronunțat cu privire la un motiv relativ de refuz al înregistrării ar fi obligată ea însăși să ridice din oficiu problema încetării

80| Regulamentul (CE) nr. 2868/95 al Comisiei din 13 decembrie 1995 de punere în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 40/94 al Consiliului privind marca comunitară (JO 1995, L 303, p. 1, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 189).

valabilității înregistrării mărcii anterioare după expirarea termenului acordat de divizia de opoziție părții care a formulat opoziția pentru a face dovada acestei valabilități. În plus, niciuna dintre aceste dispoziții nu poate fi interpretată nici în sensul că obligă partea care a formulat opoziția să facă din oficiu dovada că înregistrarea mărcii anterioare este valabilă până la data la care se pronunță camera de recurs. Aceste constatări nu aduc însă atingere posibilității ca solicitantul mărcii care a făcut obiectul opoziției să susțină în fața camerei de recurs că partea care a formulat opoziția nu a făcut dovada menținerii valabilității înregistrării mărcii anterioare pentru o perioadă rezonabilă, ținând cont de procedura desfășurată în fața camerei de recurs, astfel încât să determine partea care a formulat opoziția să răspundă în această privință, iar camera de recurs să țină cont de situație. În speță însă, solicitantul mărcii nu a invocat în fața camerei de recurs chestiunea menținerii valabilității înregistrării mărcii naționale anterioare, în condițiile în care anul în cursul căruia respectiva înregistrare urma să expire și trebuia eventual să fie reînnoită era aproape, ba chiar începuse. Reclamanta ar fi putut încă să o invoce la acel moment, în temeiul dispozițiilor articolului 76 alineatul (2) din Regulamentul nr. 207/2009, potrivit cărora „[EUIPO] poate să nu ia în considerare faptele pe care părțile nu le-au invocat sau dovezile pe care nu le au furnizat în timp util”. Prin urmare, concluzionează Tribunalul, nu se poate reproșa camerei de recurs că nu a ținut cont de posibila lipsă a unei reînnoiri a înregistrării mărcii naționale anterioare pe care se întemeia opoziția atunci când a adoptat decizia atacată, oricare ar fi fost, în definitiv, data expirării valabilității acestei înregistrări potrivit dreptului național.

2. MIJLOACE DE PROBĂ

În Hotărârea din 5 februarie 2016, **Kicktipp/OAPI – Società Italiana Calzature (kicktipp)** (T-135/14, [EU:T:2016:69](#)), Tribunalul s-a pronunțat cu privire la interpretarea normei 19 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2868/95 în privința problemei probelor pe care trebuie să le prezinte persoana care formulează opoziție pentru a demonstra existența, validitatea și întinderea protecției mărcii sale anterioare.

În această privință, Tribunalul amintește că, potrivit modului de redactare a primei părți a normei 19 alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul nr. 2868/95, în versiunea sa franceză, o persoană care a formulat opoziție este obligată să furnizeze certificatul de înregistrare „et” [și], după caz, cel mai recent certificat de reînnoire a unei mărci anterioare înregistrate ce nu este o marcă a Uniunii Europene. Persoana care a formulat opoziția trebuie deci, în principiu, să furnizeze certificatul de înregistrare, chiar dacă furnizează certificatul de reînnoire. Potrivit normei 19 alineatul (2) litera (a) punctul (ii) *in fine* din Regulamentul nr. 2868/95, persoana care a formulat opoziția are de asemenea posibilitatea de a prezenta „[un] [...] document echivalent care provine de la administrația la care a fost înregistrată marca”. Tribunalul consideră că este necesar ca această dispoziție să fie interpretată în sensul că posibilitatea de a furniza un document echivalent nu privește numai certificatul de reînnoire, ci și certificatul de înregistrare. Este de asemenea posibil ca certificatul de reînnoire să constituie în același timp un „document echivalent” cu certificatul de înregistrare. Prin urmare, prezentarea unui certificat de reînnoire este suficientă pentru a demonstra existența, valabilitatea și domeniul de protecție a mărcii pe care se bazează opoziția în cazul în care acesta conține toate informațiile necesare în acest scop.

Tribunalul precizează în plus că, atunci când reînnoirea mărcii anterioare a fost solicitată în timp util, însă autoritatea competentă încă nu s-a pronunțat cu privire la această cerere, este suficient să se prezinte un certificat care să ateste cererea, dacă acesta provine de la autoritatea menționată și dacă conține toate informațiile necesare referitoare la înregistrarea mărcii, astfel cum ar rezulta dintr-un certificat de înregistrare. În schimb, atunci când marca pe care se bazează opoziția este înregistrată, nu mai este suficient, potrivit normei 19 alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul nr. 2868/95, să se prezinte certificatul de depunere. În acest caz, este necesar să se prezinte certificatul de înregistrare sau un document echivalent. Nu este suficient nici să se prezinte un certificat care să ateste depunerea unei cereri de reînnoire atunci când reînnoirea a fost efectuată.

În Hotărârea din 9 septembrie 2016, *Puma/EUIPO – Gemma Group (Reprezentarea unei feline în salt)* (T-159/15, în prezent în recurs⁸¹, [EU:T:2016:457](#)), Tribunalul a avut ocazia să aducă precizări cu privire la jurisprudența referitoare la obligația EUIPO, având în vedere principiile egalității de tratament și buneii administrări, de a lua în considerare practica sa decizională anterioară.

În susținerea acțiunii formulate, reclamanta se preva de o eroare de drept pe care Camera a cincea de recurs ar fi săvârșit-o prin faptul că s-a îndepărtat, printre altele, de la practica decizională a EUIPO cu privire la renumele mărcilor anterioare, invocată în susținerea opoziției.

După ce subliniază că, potrivit articolului 41 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale, dreptul la bună administrare include în principal obligația administrației de a-și motiva deciziile, Tribunalul amintește că, potrivit Hotărârii *Agencja Wydawnicza Technopol/OAPI*⁸², având în vedere principiile egalității de tratament și buneii administrări, EUIPO trebuie, în cadrul examinării unei cereri de înregistrare a unei mărci a Uniunii Europene, să ia în considerare deciziile adoptate deja cu privire la cereri similare și să analizeze cu o deosebită atenție aspectul dacă este sau nu este necesar să decidă în același sens. Principiile egalității de tratament și buneii administrări trebuie să se concilieze însă cu respectarea legalității. De altfel, pentru motive de securitate juridică și de bună administrare, examinarea oricărei cereri de înregistrare trebuie să fie strictă și completă și trebuie să aibă loc în fiecare caz concret.

În speță, pe de o parte, Tribunalul arată că renumele mărcilor anterioare fusese constatat de EUIPO în trei decizii recente, care fuseseră confirmate de mai multe decizii naționale, și că aceste decizii priveau aceleași mărci anterioare, produse identice sau asemănătoare celor în discuție și unele dintre statele membre vizate în speță. Pe de altă parte, Tribunalul subliniază că constatarea renumelui mărcilor anterioare este o constatare de ordin factual care nu depinde de marca solicitată. În plus, reiese din Hotărârea *Budziwska/OAPI – Puma (Felină în salt)*⁸³, invocată de reclamantă, că desenul sau modelul anterior este renumit. În aceste circumstanțe, Tribunalul consideră că, având în vedere Hotărârea *Agencja Wydawnicza Technopol/OAPI*⁸⁴ și obligația de motivare care revine camerei de recurs, aceasta din urmă nu putea să se îndepărteze de la practica decizională a EUIPO fără a furniza nici cea mai mică explicație cu privire la motivele care o determinaseră să considere că constatările de fapt privind renumele mărcilor anterioare efectuate în aceste decizii nu ar fi sau nu ar mai fi pertinente. În această privință, Tribunalul înlătură argumentul EUIPO potrivit căruia deciziile invocate de reclamantă nu trebuiau luate în considerare pentru motivul că nu erau însoțite de dovezi privind renumele mărcilor anterioare prezentate în cadrul acestor proceduri. Astfel, camera de recurs dispunea de o putere de apreciere pentru a decide dacă trebuiau sau nu trebuiau luate în considerare fapte și probe noi sau suplimentare care nu fuseseră prezentate în termenele stabilite sau specificate de divizia de opoziție. În aceste circumstanțe, camera de recurs ar fi trebuit, în conformitate cu principiul buneii administrări, fie să solicite reclamantei să prezinte dovezi suplimentare privind renumele mărcilor anterioare, fie să furnizeze motivele pentru care aprecia că constatările efectuate în aceste decizii anterioare referitor la renumele menționat trebuiau înlăturate. Întrucât camera de recurs nu s-a conformat acestor cerințe, trebuie să se rețină o încălcare a principiului buneii administrări, în special a obligației EUIPO de a-și motiva deciziile.

81 | Cauza C-564/16 P, *EUIPO/Puma*.

82 | Hotărârea din 10 martie 2011, C-51/10 P, [EU:C:2011:139](#), în special punctele 74-77.

83 | Hotărârea din 7 noiembrie 2013, T-666/11, nepublicată, [EU:T:2013:584](#).

84 | Hotărârea din 10 martie 2011, C-51/10 P, [EU:C:2011:139](#).

3. LIMITAREA DREPTURILOR CA URMARE A TOLERANȚEI

În Hotărârea din 20 aprilie 2016, *Tronios Group International/EUIPO – Sky (SkyTec)* (T-77/15, [EU:T:2016:226](#)), Tribunalul a adus precizări în ceea ce privește stabilirea momentului de la care începe să curgă termenul de limitare a drepturilor ca urmare a toleranței în cazul utilizării unei mărci ulterioare identice cu marca anterioară sau atât de similare încât să creeze confuzie, în sensul articolului 54 alineatul (2) din Regulamentul nr. 207/2009.

În această privință, Tribunalul amintește mai întâi că trebuie întrunite patru condiții pentru ca termenul de limitare a drepturilor ca urmare a toleranței să înceapă să curgă într-un asemenea caz. În primul rând, marca ulterioară trebuie să fie înregistrată, în al doilea rând, depunerea sa trebuie să fi fost efectuată cu bună-credință de către titular, în al treilea rând, aceasta trebuie să fie utilizată în statul membru în care marca anterioară este protejată și, în sfârșit, în al patrulea rând, titularul mărcii anterioare trebuie să fi avut cunoștință despre utilizarea acestei mărci după înregistrare. Tribunalul arată în continuare că articolul 54 alineatul (2) din Regulamentul nr. 207/2009 are ca obiect sancționarea titularilor mărcilor anterioare care au tolerat utilizarea unei mărci ulterioare a Uniunii Europene timp de 5 ani consecutivi, având cunoștință despre această utilizare, prin pierderea posibilității de a formula cereri de declarare a nulității și opoziții împotriva respectivei mărci. Această dispoziție vizează astfel realizarea unui echilibru între interesul titularului unei mărci de a menține funcția esențială a acesteia și interesul altor operatori economici de a dispune de semne susceptibile să desemneze produsele și serviciile lor. Acest obiectiv implică faptul că, pentru a menține această funcție esențială, titularul unei mărci anterioare trebuie să aibă posibilitatea să se opună utilizării unei mărci ulterioare identice sau similare cu marca sa.

Din interpretarea teleologică a articolului 54 alineatul (2) din Regulamentul nr. 207/2009 rezultă, așadar, că data relevantă pentru calcularea momentului de la care începe să curgă termenul de limitare a drepturilor este data cunoașterii utilizării mărcii ulterioare. Această interpretare impune ca titularul mărcii ulterioare să prezinte dovada existenței unei cunoașteri efective a utilizării mărcii menționate de către titularul mărcii anterioare, în absența căreia acesta din urmă nu ar fi în măsură să se opună utilizării mărcii ulterioare. Potrivit Tribunalului, trebuie astfel, în această privință, să se țină seama de norma similară de limitare a drepturilor ca urmare a toleranței prevăzută la articolul 9 alineatul (1) din Directiva 89/104/CEE⁸⁵, înlocuit de articolul 9 alineatul (1) din Directiva 2008/95/CE⁸⁶.

CHESTIUNI DE PROCEDURĂ

În Hotărârea din 4 februarie 2016, *Meica/OAPI – Salumificio Fratelli Beretta (STICK MiniMINI Beretta)* (T-247/14, în prezent în recurs⁸⁷, [EU:T:2016:64](#)), Tribunalul a adus precizări cu privire la condițiile de admisibilitate a concluziilor prin care pârâtul dintr-o procedură *inter partes* desfășurată în fața camerei de recurs solicită modificarea deciziei diviziei de opoziție atacate de intervenientă. În speță, camera de recurs declarase inadmisibile astfel de concluzii în special pentru motivul că nu îndeplineau condițiile referitoare la termenul de formulare a unei căi de atac și la achitarea taxei corespunzătoare căii de atac prevăzute la

85| Prima directivă 89/104/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci (JO 1989, L 40, p. 1, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 92).

86| Directiva 2008/95/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2008 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci (JO 2008, L 299, p. 25).

87| Cauza C-182/16 P, *Meica/EUIPO*.

articolul 60 din Regulamentul nr. 207/2009 și extindeau cadrul căii de atac prin faptul că vizau un aspect al deciziei atacate neinvocat în calea de atac formulată de intervenientă.

În această privință, Tribunalul arată că din cuprinsul articolului 8 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 216/96⁸⁸ rezultă că, în cadrul unei proceduri *inter partes*, pârâtul poate formula în fața camerei de recurs concluzii privind anularea sau modificarea deciziei atacate cu privire la un aspect neinvocat în calea de atac. Aceste concluzii, pe care pârâtul trebuie să le formuleze în observațiile sale în răspuns, rămân însă fără obiect în cazul desistării reclamantului în fața camerei de recurs. Prin urmare, pentru a contesta o decizie a diviziei de opoziție, calea de atac autonomă prevăzută de articolul 60 din Regulamentul nr. 207/2009 este singura cale de atac care permite să fie invocate cu siguranță propriile critici. În consecință, concluziile privind anularea sau modificarea unei decizii atacate cu privire la un aspect neinvocat în calea de atac în sensul articolului 8 alineatul (3) din Regulamentul nr. 216/96 se diferențiază de calea de atac prevăzută la articolul 60 din Regulamentul nr. 207/2009. Astfel, condițiile referitoare la termenul de formulare a unei căi de atac și la achitarea taxei corespunzătoare căii de atac prevăzute la articolul 60 din Regulamentul nr. 207/2009 nu se aplică concluziilor întemeiate pe articolul 8 alineatul (3) din Regulamentul nr. 216/96. În speță, reclamanta a prezentat, conform acestei din urmă dispoziții, în cadrul observațiilor sale în răspuns și în termenul acordat, concluzii privind modificarea deciziei diviziei de opoziție referitoare la un aspect neinvocat de intervenientă. Reclamanta nu era obligată, pentru a proceda astfel, să respecte condițiile prevăzute la articolul 60 din Regulamentul nr. 207/2009. În consecință, camera de recurs a respins în mod eronat ca inadmisibile respectivelor concluzii.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 8 iunie 2016, **Monster Energy/EUIPO (Reprezentarea unui simbol al păcii)** (T-583/15, [EU:T:2016:338](#)), Tribunalul a avut ocazia de a preciza că problema respectării termenului de introducere a unei acțiuni la Tribunal este o chestiune a cărei apreciere ține exclusiv de competența instanței Uniunii și că nerespectarea acestui termen poate face obiectul unei cereri de *restitutio in integrum* în temeiul articolului 81 din Regulamentul nr. 207/2009. Reclamanta formulase o astfel de cerere la EUIPO pentru motivul că nu putuse contesta la Tribunal o decizie a uneia dintre camerele de recurs ale EUIPO în termenul care curge de la data notificării acestei decizii prin fax, deoarece acesta din urmă nu i-ar fi parvenit. Camera a doua de recurs a EUIPO, confirmând totuși poziția grefei camerelor de recurs, a considerat că nu se putea da curs cererii menționate, având în vedere în special faptul că articolul 81 din Regulamentul nr. 207/2009 se referea doar la termenele aplicabile în fața EUIPO, iar nu la termenele aplicabile în fața Tribunalului. În cadrul acțiunii introduse la Tribunal, reclamanta susținea, dimpotrivă, că, prin menționarea în cuprinsul acestei dispoziții a unui „termen față de Oficiu”, legiuitorul a urmărit să aibă în vedere termenele „cu privire la” EUIPO sau „în raport cu” EUIPO. În opinia sa, EUIPO ar fi vizat în diverse calități de termenul de introducere a acțiunii la Tribunal, iar nerespectarea acestui termen ar putea face, așadar, obiectul unei cereri de *restitutio in integrum*.

Cu privire la acest aspect, Tribunalul observă că considerentul (12) al Regulamentului nr. 207/2009 arată că înființarea EUIPO nu trebuie să aducă atingere competențelor exercitate de instituțiile Uniunii și că recunoașterea posibilității uneia dintre instanțele EUIPO de a admite o cerere de *restitutio in integrum* în ceea ce privește un termen de introducere a acțiunii la Tribunal ar conduce la afectarea competențelor acestuia, care este singura instanță, sub rezerva controlului Curții, competentă să aprecieze admisibilitatea unei acțiuni cu care este sesizat, conform articolelor 256 și 263 TFUE. Astfel, admisibilitatea este unul dintre elementele de apreciere a unei acțiuni care ține de competența instanței, cu atât mai mult cu cât trebuie să o examineze din oficiu. Prin urmare, nu articolul 81 din Regulamentul nr. 207/2009, privind *restitutio in integrum*, este cel care se aplică în circumstanțele în care o acțiune formulată la Tribunal împotriva unei decizii a unei camere de recurs a EUIPO poate fi considerată de către instanță ca fiind tardivă, ci dispozițiile aplicabile instanței, cu

88 | Regulamentul (CE) nr. 216/96 al Comisiei din 5 februarie 1996 de stabilire a regulamentului de procedură al camerelor de recurs ale Oficiului pentru Armonizare în cadrul Pieței Interne (mărci și desene și modele industriale) (JO 1996, L 28, p. 11, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 221).

alte cuvinte, pe lângă articolul 263 TFUE, articolul 45 al doilea paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, potrivit căruia, „[î]n cazul în care cel interesat dovedește existența unui caz fortuit sau a unui caz de forță majoră, nu i se poate opune nicio decădere care decurge din expirarea termenelor”.

VI. POLITICA EXTERNĂ ȘI DE SECURITATE COMUNĂ – MĂSURI RESTRICTIVE

Contenciosul referitor la măsurile restrictive în domeniul politicii externe și de securitate comună (PESC) s-a îmbogățit și în 2016, ca și în anii precedenți. Mai multe decizii merită o atenție deosebită.

REPUBLICA ISLAMICĂ IRAN

În primul rând, în Hotărârea din 28 aprilie 2016, *Sharif University of Technology/Consiliul* (T-52/15, în prezent în recurs⁸⁹, [EU:T:2016:254](#)), Tribunalul a avut ocazia să aducă precizări suplimentare cu privire la criteriul juridic referitor la oferirea unui sprijin guvernului Iranului în sensul articolului 23 alineatul (2) litera (d) din Regulamentul nr. 267/2012 și al articolului 20 alineatul (1) litera (c) din Decizia 2010/413.

Potrivit Tribunalului, acest criteriu nu implică stabilirea existenței unei legături de cauzalitate între conduita care constituie sprijin oferit guvernului Iranului și continuarea activităților de proliferare nucleară. Desigur, potrivit jurisprudenței, criteriul în litigiu nu vizează toate formele de sprijin oferit guvernului Iranului, ci acele forme de sprijin care contribuie la continuarea activităților nucleare iraniene și definește astfel în mod obiectiv o categorie circumscrisă de persoane și entități susceptibile să facă obiectul măsurilor de înghețare a fondurilor. Din jurisprudență nu rezultă însă că noțiunea „sprijin acordat guvernului Iranului” implică dovada unei legături între acest sprijin și activitățile nucleare ale Republicii Islamice Iran. În această privință, Tribunalul consideră că în mod întemeiat Consiliul a apreciat că reclamanta confundase criteriul privind oferirea de sprijin guvernului Iranului, singurul pertinent în speță, cu criteriul privind „susțin[erea] activităților nucleare care prezintă un risc de proliferare sau [a] activităților de dezvoltare a vectorilor purtători de arme nucleare desfășurate de Iran”. Or, aplicarea primului criteriu nu implică existența unui anumit grad de legătură, fie și indirect, cu activitățile nucleare ale Republicii Islamice Iran. Astfel, existența unei legături între oferirea de sprijin guvernului Iranului și continuarea activităților de proliferare nucleară este stabilită în mod expres de reglementarea aplicabilă. În acest context, criteriul în litigiu trebuie înțeles în sensul că vizează orice sprijin care, chiar dacă nu are nicio legătură directă sau indirectă cu dezvoltarea proliferării nucleare, este totuși susceptibil să favorizeze o asemenea dezvoltare, oferind guvernului Iranului resurse sau facilități în special de ordin material, financiar sau logistic. În plus, acest criteriu nu poate fi interpretat în sensul că urmărește doar să priveze guvernul Iranului de sursele sale de venituri și să îl oblige astfel să pună capăt activităților sale de proliferare nucleară.

Tribunalul apreciază că trebuie, în consecință, să se verifice dacă, în contextul reglementării aplicabile, activitățile care nu corespund uneia dintre cele trei tipuri de sprijin – material, financiar sau logistic – menționate cu titlu de exemplu în această reglementare sunt susceptibile să intre sub incidența criteriului în litigiu. Cu privire la acest aspect, Tribunalul arată că din reglementarea menționată rezultă că se pot adopta măsuri restrictive cu privire la persoane sau entități implicate în achiziționarea de către Republica Islamică Iran de bunuri sau tehnologii interzise sau care furnizează asistență tehnică în raport cu aceste bunuri sau

89 | Cauza C-385/16 P, *Sharif University of Technology/Consiliul*.

tehnologii. În special, articolul 1 alineatul (1) litera (c) din Decizia 2010/413 interzice furnizarea, vânzarea sau transferul către Republica Islamică Iran de arme și materiale conexe. Pe de altă parte, în temeiul articolului 5 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 267/2012, se interzice furnizarea de asistență tehnică, în mod direct sau indirect, cu privire la produsele și tehnologiile incluse în Lista comună a Uniunii Europene⁹⁰ sau cu privire la furnizarea, la fabricarea, la întreținerea și la utilizarea produselor incluse în listă oricărei persoane, entități sau organism iranian sau în scopul utilizării în Iran. Astfel, prin faptul că a prevăzut o asemenea interdicție, legiuitorul a stabilit o legătură între achiziționarea de către Republica Islamică Iran a acestui tip de echipamente și continuarea de către guvernul Iranului a activităților care prezintă un risc de proliferare sau a dezvoltării vectorilor purtători de arme nucleare. Această interpretare este confirmată de Rezoluțiile 1737 (2006)⁹¹ și 1929 (2010)⁹² ale Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite. Prin urmare, oferirea de sprijin guvernului Iranului în materie de cercetare și de dezvoltare tehnologică, în domenii militare sau asociate celor militare, îndeplinește criteriul în litigiu atunci când se raportează la echipamente sau tehnologii enumerate în Lista comună a Uniunii cuprinzând produsele militare, a căror achiziționare de către Republica Islamică Iran este interzisă.

În al doilea rând, în Hotărârea din 2 iunie 2016, **Bank Mellat/Consiliul** (T-160/13, în prezent în recurs⁹³, [EU:T:2016:331](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune în anulare împotriva articolului 1 punctul 15 din Regulamentul (UE) nr. 1263/2012⁹⁴, care introdusese în Regulamentul nr. 267/2012 o interdicție care viza transferurile de fonduri către și de la instituții financiare cu sediul în Iran. În cadrul acestei acțiuni, reclamanta ridica o excepție de nelegalitate referitoare la articolul 1 punctul 6 din Decizia 2012/635/PESC⁹⁵.

În această privință, Tribunalul începe prin a examina problema competenței sale de a se pronunța cu privire la excepția de nelegalitate ridicată de reclamantă. Acesta arată că măsurile instituite prin articolul 1 punctul 6 din Decizia 2012/635 sunt măsuri de natură generală, domeniul lor de aplicare fiind determinat prin raportare la criterii obiective, iar nu prin raportare la persoane fizice sau juridice identificate. În consecință, articolul 1 punctul 6 din Decizia 2012/635 nu constituie în sine o decizie care prevede măsuri restrictive împotriva unor persoane fizice sau juridice în sensul articolului 275 al doilea paragraf TFUE. Întrucât nici articolul 1 punctul 15 din Regulamentul atacat nu îndeplinește această cerință, excepția de nelegalitate privind articolul 1 punctul 6 din Decizia 2012/635 nu a fost invocată în susținerea unei acțiuni în anulare introduse împotriva unei decizii care prevede măsuri restrictive împotriva unor persoane fizice sau juridice în sensul articolului 275 al doilea paragraf TFUE. Tribunalul nu este deci competent, în temeiul dispoziției menționate, să se pronunțe asupra respectivei excepții de nelegalitate. În aceste condiții, derogarea de la competența instanței Uniunii prevăzută la articolul 275 TFUE nu poate fi interpretată ca ajungând până la a exclude din sfera acestei competențe controlul legalității unui act adoptat în temeiul articolului 215 TFUE, cum este articolul 1 punctul 15 din regulamentul atacat, care nu privește PESC, pentru simplul motiv că adoptarea valabilă a actului menționat este condiționată de adoptarea prealabilă a unei decizii privind PESC.

90 | Lista comună a Uniunii Europene cuprinzând produsele militare, adoptată de Consiliu la 17 martie 2014 (JO 2014, C 107, p. 1).

91 | Rezoluția 1737 (2006) a Consiliului de Securitate din 23 decembrie 2006.

92 | Rezoluția 1929 (2010) a Consiliului de Securitate din 9 iunie 2010.

93 | Cauza C-430/16 P, **Bank Mellat/Consiliul**.

94 | Regulamentul (UE) nr. 1263/2012 al Consiliului din 21 decembrie 2012 de modificare a Regulamentului (UE) nr. 267/2012 privind măsuri restrictive împotriva Iranului (JO 2012, L 356, p. 34).

95 | Decizia 2012/635/PESC a Consiliului din 15 octombrie 2012 de modificare a Deciziei 2010/413/PESC a Consiliului privind adoptarea de măsuri restrictive împotriva Iranului (JO 2012, L 282, p. 58).

În ceea ce privește admisibilitatea cererii de anulare referitoare la articolul 1 punctul 15 din regulamentul atacat, Tribunalul arată că această dispoziție are o aplicabilitate generală și nu constituie un act legislativ, ci un act normativ în sensul articolului 263 al patrulea paragraf TFUE. După ce subliniază că această dispoziție o privea direct pe reclamantă și nu presupunea măsuri de executare în măsura în care modifica anumite dispoziții ale Regulamentului nr. 267/2012, având în vedere în special inexistența unei puteri de apreciere a autorităților naționale competente în ceea ce privește aplicarea acestor dispoziții, și deci că reclamanta avea calitate procesuală în această privință, Tribunalul observă, în privința interesului reclamantei de a exercita acțiunea, că adoptarea regimului în litigiu nu a avut un impact imediat și efectiv asupra sa, din moment ce măsurile restrictive individuale cărora le fusese supusă anterior prevedeau restricții mai severe. Nu este mai puțin adevărat că, în urma anulării măsurilor restrictive individuale care o vizau, reclamanta a fost efectiv supusă regimului menționat. În aceste împrejurări, constatarea lipsei interesului reclamantei de a exercita acțiunea împotriva articolului 1 punctul 15 din regulamentul atacat ar avea drept consecință încălcarea dreptului său la protecție jurisdicțională efectivă și trebuie, așadar, ca acest interes de a exercita acțiunea să fie recunoscut.

Pe fond, Tribunalul precizează că noțiunea de necesitate prevăzută la articolul 215 alineatul (1) TFUE nu privește relația dintre actul adoptat în temeiul articolului 215 TFUE și obiectivul PESC urmărit, ci relația dintre actul respectiv și decizia în materia PESC pe care se întemeiază acest act. Astfel, referirea la „măsurile necesare” urmărește să garanteze că Consiliul nu adoptă, în temeiul articolului 215 TFUE, măsuri restrictive care le depășesc pe cele adoptate prin decizia în materia PESC care îi corespunde. În ceea ce privește întinderea controlului jurisdicțional exercitat de Tribunal, este necesar să se țină seama de natura specială a regimului în litigiu, întrucât, pe de o parte, articolul 1 punctul 15 din regulamentul atacat are o aplicabilitate generală și, prin urmare, nu constituie un act individual și, pe de altă parte, anumite dispoziții ale Regulamentului nr. 267/2012 care au fost modificate sau introduse prin articolul 1 punctul 15 din regulamentul atacat o privesc direct pe reclamantă și nu presupun măsuri de executare. În aceste împrejurări, Consiliului trebuie să îi fie recunoscută o putere de apreciere cu privire la oportunitatea adoptării unor măsuri restrictive ca atare și cu privire la determinarea măsurilor restrictive generale adoptate pentru a atinge obiectivul urmărit. Întrucât regimul în litigiu nu are natura unei măsuri restrictive individuale, nu trebuie să se transpună în speță jurisprudența referitoare la asemenea măsuri, astfel încât nu este necesar să se impună Consiliului să demonstreze că entitățile afectate de regimul în litigiu sunt efectiv implicate în proliferarea nucleară.

În ceea ce privește proporționalitatea regimului în litigiu, Tribunalul arată că obiectivul care vizează să împiedice transferurile de fonduri susceptibile de a contribui, ca atare, la proliferarea nucleară urmărită de regimul iranian se înscrie în mod clar în cadrul obiectivului legitim care urmărește să împiedice proliferarea menționată ca atare și finanțarea sa. Deși este, desigur, adevărat că obligația de notificare și obligația de a solicita autorizarea prealabilă se aplică atât transferurilor susceptibile să contribuie, cât și celor care nu sunt susceptibile să contribuie la proliferarea nucleară, această împrejurare este inevitabilă având în vedere finalitatea obligațiilor în discuție și, prin urmare, nu înseamnă că obligațiile menționate nu sunt necesare. Alegerea Consiliului de a prevedea că regimul în litigiu trebuie să se aplice transferurilor în care sunt implicate instituții financiare iraniene, în condițiile în care celelalte transferuri sunt supuse unui regim restrictiv care diferă sub anumite aspecte, face parte din puterea care trebuie să îi fie recunoscută în această privință. În plus, regimul în litigiu nu este un embargo generalizat, nediferențiat și nespecific.

Pe de altă parte, referitor la obligația de motivare aplicabilă la adoptarea unui act cu aplicabilitate generală precum regimul în litigiu, Tribunalul observă că, în ceea ce privește această categorie de acte, garanțiile juridice cerute de articolul 215 alineatul (3) TFUE nu includ nici obligația Consiliului de a prezenta motive concrete și specifice pentru fiecare persoană sau entitate afectată, nici obligația de a acorda acces la dosar și nici posibilitatea persoanelor și a entităților afectate de a prezenta observații și obligația Consiliului de a lua în considerare aceste observații. Garanția juridică esențială de ordin procedural constă în controlul

jurisdicțional efectiv al legalității actului în discuție. În sfârșit, întrucât criticile întemeiate pe încălcarea principiilor securității juridice, pe interzicerea arbitrariului și pe pretinsa discriminare pe motiv de cetățenie sau naționalitate trebuie de asemenea înlăturate, Tribunalul respinge acțiunea în totalitatea sa.

În al treilea și ultimul rând, în Hotărârea din 24 mai 2016, **Good Luck Shipping/Consiliul** (T-423/13 și T-64/14, [EU:T:2016:308](#)), Tribunalul s-a pronunțat în special cu privire la consecințele care trebuie deduse din anularea măsurilor restrictive care vizează o entitate în cadrul examinării validității măsurilor restrictive care privesc entități deținute sau controlate de această entitate sau care acționează în numele său.

Tribunalul subliniază că validitatea includerii denumirii unei entități în lista persoanelor sau entităților vizate de măsurile restrictive din cauza legăturilor sale cu o altă entitate a cărei denumire a fost inclusă în lista menționată este supusă condiției ca, la data includerii, denumirea acestei alte entități să fie valabil inclusă în această listă. Astfel, includerea unei entități în lista persoanelor sau entităților vizate de măsurile restrictive, întemeiată pe criteriul existenței unei legături cu o altă entitate înscrisă de asemenea în lista menționată, rămâne fără fundament juridic atunci când înscrierea acesteia din urmă dispăre din ordinea juridică în urma unei hotărâri de anulare care o vizează. În această privință, Tribunalul observă că, deși efectele măsurilor restrictive anulate printr-o hotărâre pot fi menținute până la expirarea termenului prevăzut la articolul 60 al doilea paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, această suspendare a anulării unui act nu infirmă principiul potrivit căruia, odată scurs termenul de suspendare, anularea actelor vizate produce efecte retroactive care permit să se considere că actele vizate de anulare nu au existat niciodată.

În plus, Tribunalul amintește regula potrivit căreia legalitatea actelor atacate nu poate fi apreciată, în principiu, decât în temeiul elementelor de fapt și de drept pe baza cărora aceste acte au fost adoptate, iar nu în temeiul unor elemente de fapt și de drept intervenite ulterior adoptării actelor respective. Prin urmare, deși, atunci când anulează măsuri restrictive, Tribunalul poate stabili un termen în care efectele anulării unui act sunt suspendate pentru a permite Consiliului să remedieze încălcările constatate prin adoptarea, dacă este cazul, a unor noi criterii generale de includere în lista persoanelor sau entităților care fac obiectul măsurilor restrictive și a unor noi măsuri restrictive, nici noile criterii generale de includere, nici noile măsuri restrictive nu permit să se valideze măsurile declarate nelegale printr-o hotărâre a Tribunalului. În această privință, o modificare a criteriilor generale de includere, adoptată de Consiliu pentru a justifica includeri efectuate pe baza criteriilor generale de includere precedente și anulate ulterior printr-o hotărâre a Tribunalului, nu infirmă nici principiul potrivit căruia includerile anulate sunt eliminate din ordinea juridică retroactiv, ca și cum ele nu ar fi existat niciodată. Astfel, modificarea menționată a criteriilor generale nu permite să se remedieze nelegalitățile constatate de Tribunal în hotărârea de anulare și nici nu face valabile, cu începere de la data la care a intervenit modificarea respectivă, includerile efectuate pe baza criteriilor generale de includere precedente care nu au permis justificarea includerilor anulate.

REPUBLICA TUNISIANĂ

În cauzele în care au fost pronunțate Hotărârile din 30 iunie 2016, **CW/Consiliul** (T-224/14, nepublicată, [EU:T:2016:375](#)), **Al Matri/Consiliul** (T-545/13, nepublicată, [EU:T:2016:376](#)) și **CW/Consiliul** (T-516/13, nepublicată, [EU:T:2016:377](#)), Tribunalul a fost chemat să se pronunțe cu privire la acțiuni formulate de persoane ale căror active erau înghețate pentru motivul că făceau obiectul, în Tunisia, al unor anchete judiciare referitoare la o însușire ilegală de fonduri ale statului. Aceste hotărâri au permis Tribunalului, între altele, să aducă precizări

cu privire la noțiunea de însușire ilegală de fonduri ale statului, prevăzută la articolul 1 alineatul (1) din Decizia 2011/72/PESC⁹⁶.

Cu privire la acest aspect, Tribunalul constată mai întâi că aplicarea uniformă a dreptului Uniunii impune, în lipsa unei trimiteri exprese la dreptul statelor terțe în cauză, la dreptul internațional sau la dreptul statelor membre, ca noțiunea de însușire ilegală de fonduri ale statului să primească o interpretare autonomă, independentă de orice sistem național. Prin adoptarea unor măsuri de natură conservatorie împotriva unor persoane răspunzătoare de însușirea ilegală de fonduri ale statului tunisian, și anume a unor măsuri care au ca unic scop menținerea posibilității autorităților tunisiene de a recupera fondurile statului deturnate susceptibile să fie deținute de aceste persoane, Consiliul urmărește să faciliteze atât constatarea unor acte săvârșite în detrimentul autorităților tunisiene, cât și restituirea produsului lor. Având în vedere aceste obiective, precum și contextul general în care a fost adoptată Decizia 2011/72 și temeiul său juridic, trebuie să se considere că noțiunea de însușire ilegală de fonduri ale statului înglobează orice act care constă în utilizarea ilicită de resurse care aparțin colectivităților publice tunisiene sau care sunt plasate sub controlul acestora în scopuri contrare celor cărora respectivele resurse le sunt destinate, în special în scopuri private. Această utilizare trebuie astfel să fi avut drept consecință o atingere adusă intereselor financiare ale colectivităților menționate și să fi cauzat, așadar, un prejudiciu susceptibil să fie de evaluat în termeni financiari. Prin urmare, potrivit Tribunalului, nu se poate exclude ca acțiuni care nu au fost calificate penal de autoritățile judiciare tunisiene drept însușire ilegală de fonduri ale statului să fi avut totuși drept efect privarea nejustificată a colectivităților publice tunisiene de fonduri care le revin, astfel încât s-ar dovedi necesară înghețarea activelor persoanelor răspunzătoare de aceste acțiuni și a asociaților lor pentru a asigura o eventuală recuperare de către autoritățile tunisiene și pe toate căile posibile a fondurilor amintite mai sus.

Tribunalul precizează în plus că, având în vedere obiectivele Deciziei 2011/72, articolul 1 alineatul (1) din aceasta trebuie interpretat în sensul că decizia vizează nu numai persoanele despre care s-a statuat că sunt responsabile de fapte de „însușire ilegală de fonduri ale statului tunisian”, ci și persoanele care fac obiectul unei proceduri judiciare în curs prin care se urmărește stabilirea răspunderii lor în perpetrarea unor fapte specifice care constituie asemenea însușiri ilegale. Astfel, stadiul exact în care se află o asemenea procedură nu poate constitui un element susceptibil să justifice excluderea lor din categoria persoanelor vizate. De asemenea, noțiunea „răspunzătoare de însușirea ilegală de fonduri ale statului tunisian” și cea de persoane asociate acestora, în sensul deciziei menționate, nu pot fi restrânse numai la beneficiarii finali ai produsului unor astfel de acte, întrucât aceasta ar compromite efectul util al respectivei decizii. Pe de altă parte, persoanele care fac obiectul unei proceduri penale pentru complicitate la aceste acte intră cel puțin în categoria „asociaților persoanelor răspunzătoare”. Potrivit Tribunalului, această expresie vizează o categorie deosebit de largă, în care poate fi inclusă orice persoană, entitate sau organism care prezintă legături suficient de strânse cu o persoană răspunzătoare de însușirea ilegală de fonduri ale statului, astfel încât activele sale ar fi putut beneficia de produsul însușirii respective. O interpretare mai strictă ar compromite efectul util al dispoziției în cauză.

În sfârșit, Tribunalul observă că, deși Consiliul nu poate, desigur, confirma în orice circumstanțe constatările autorităților judiciare tunisiene, totuși nu îi revine, în principiu, sarcina de a examina și de a aprecia el însuși exactitatea și relevanța elementelor pe care se întemeiază aceste autorități pentru a desfășura în speță procedurile penale respective. Astfel, în cauzele în discuție era de competența Consiliului să aprecieze, în funcție de circumstanțele concrete, necesitatea de a efectua verificări suplimentare, în special de a solicita autorităților tunisiene comunicarea unor elemente de probă suplimentare dacă cele furnizate deja s-au dovedit insuficiente. Întrucât Consiliul a adus probe cu privire la existența unor proceduri penale desfășurate

96 | Decizia 2011/72/PESC a Consiliului din 31 ianuarie 2011 privind măsuri restrictive îndreptate împotriva anumitor persoane și entități având în vedere situația din Tunisia (JO 2011, L 28, p. 62).

împotriva reclamanților, le revenea acestora sarcina de a indica elementele concrete pe care înțelegeau să se bazeze pentru a contesta temeinicia procedurilor menționate.

UCRAINA

Prin trei hotărâri, și anume Hotărârile din 15 septembrie 2016, *Klyuyev/Consiliul* (T-340/14, [EU:T:2016:496](#)), *Yanukovych/Consiliul* (T-346/14, în prezent în recurs⁹⁷, [EU:T:2016:497](#)) și *Yanukovych/Consiliul* (T-348/14, în prezent în recurs⁹⁸, [EU:T:2016:508](#)), Tribunalul s-a pronunțat cu privire la măsurile restrictive luate în privința situației din Ucraina care vizau persoane identificate ca fiind responsabile pentru delapidarea de fonduri ale statului. În cauză era includerea numelui reclamanților în lista persoanelor cărora li se aplică măsurile restrictive luate în privința situației din Ucraina. Întemeiată inițial pe faptul că reclamanții făceau obiectul unor anchete efectuate de autoritățile ucrainene referitoare la infracțiuni legate de o delapidare de fonduri ale statului ucrainean și transferul lor ilegal în afara Ucrainei, această includere fusese menținută, ca urmare a modificării reglementării aplicabile, pentru motivul că reclamanții făceau obiectul unor proceduri penale efectuate de autoritățile ucrainene pentru delapidarea de fonduri sau de active ale statului. Reclamanții contestau atât temeinicia includerii lor inițiale în listă, cât și temeinicia menținerii numelor lor pe această listă.

În ceea ce privește, în primul rând, includerea inițială a numelor reclamanților în listă, Tribunalul amintește că, deși Consiliul dispune de o largă putere de apreciere în privința criteriilor generale care trebuie luate în considerare în vederea adoptării unor măsuri restrictive, efectivitatea controlului jurisdicțional garantat la articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale impune ca, în cadrul controlului legalității motivelor pe care se întemeiază decizia de includere sau de menținere a numelui unei anumite persoane pe o listă de persoane care fac obiectul unor măsuri restrictive, instanța Uniunii să se asigure că această decizie, care are o aplicabilitate individuală pentru persoana în cauză, se întemeiază pe o bază factuală suficient de solidă. Aceasta presupune verificarea faptelor invocate în expunerea de motive pe care se bazează decizia menționată, astfel încât controlul jurisdicțional nu se limitează la aprecierea verosimilității abstracte a motivelor invocate, ci privește aspectul dacă respectivele motive sunt întemeiate în mod suficient de precis și de concret.

Îndreptându-și atenția asupra scrisorii biroului procurorului general al Ucrainei către Înalțului Reprezentant al Uniunii Europene pentru afaceri externe și politica de securitate comună, invocată de Consiliu în susținerea includerii numelor reclamanților pe lista în litigiu, Tribunalul observă că, deși provine de la o înaltă autoritate judiciară a unei țări terțe, scrisoarea menționată nu cuprindea decât afirmații generale și generice care asociau numele reclamanților, printre cele ale altor foști înalți funcționari, cu anchete care ar fi stabilit fapte de delapidare de fonduri ale statului. Această scrisoare nu furniza nicio precizare cu privire la faptele care erau verificate prin anchetele în curs de desfășurare ale autorităților ucrainene și, cu atât mai puțin, cu privire la răspunderea individuală, fie ea și numai prezumată, a reclamanților în această privință. Rezultă, potrivit Tribunalului, că scrisoarea în cauză nu poate constitui o bază factuală suficient de solidă pentru a include numele reclamanților în lista în litigiu pentru motivul că erau identificați ca fiind responsabili de deturnare de fonduri publice. Tribunalul anulează, în consecință, actele atacate în măsura în care acestea îi priveau pe reclamanți.

În ceea ce privește, în al doilea rând, menținerea numelor reclamanților pe listă, mai întâi, Tribunalul consideră că criteriul general de includere, referitor la „persoanele identificate ca fiind responsabile pentru

97| Cauza C-598/16 P, *Yanukovych/Consiliul*.

98| Cauza C-599/16 P, *Yanukovych/Consiliul*.

deturnarea de fonduri ale statului ucrainean”, trebuie interpretat în sensul că nu viza în mod abstract orice faptă de deturnare de fonduri publice, ci mai degrabă fapte de deturnare de fonduri sau de active publice care, având în vedere cuantumul sau tipul fondurilor ori al activelor deturnate sau contextul în care acestea se produsese, erau cel puțin susceptibile să aducă atingere fundamentelor instituționale și juridice ale Ucrainei. În continuare, Tribunalul apreciază că menținerea numelor reclamanților pe lista în litigiu permitea să se faciliteze, în ipoteza în care urmărirea judiciară s-ar fi dovedit întemeiată, reprimarea, prin mijloace judiciare, a pretenșilor acte de corupție săvârșite de membrii fostului regim, contribuind astfel la susținerea statului de drept în Ucraina. Tribunalul respinge, așadar, acțiunile în măsura în care urmăreau obținerea anulării menținerii numelor reclamanților pe lista în litigiu.

REPUBLICA ARABĂ SIRIANĂ

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 26 octombrie 2016, *Hamcho și Hamcho International/Consiliul* (T-153/15, [EU:T:2016:630](#)), Tribunalul era chemat să se pronunțe cu privire la acțiunea formulată de un om de afaceri de cetățenie siriană și de societatea holding deținută de acesta, referitoare la măsurile restrictive luate în privința lor pe baza reglementării de instituire a măsurilor restrictive împotriva anumitor persoane sau entități responsabile de represiunea violentă împotriva populației civile din Siria⁹⁹. Reclamanții reproșau Consiliului între altele caracterul vag, abstract și lipsit de orice forță probantă al documentelor, în special articole de presă, prezentate în susținerea reincluderii numelor lor în actele atacate, deoarece, în opinia lor, aceste documente nu identifică prima sursă a informațiilor pe care le cuprind. Aceștia îi reproșau, pe de altă parte, Consiliului o eroare de apreciere a temeiniciei respectivei reincluderi.

În primul rând, în ceea ce privește lipsa identificării surselor primare ale informațiilor cuprinse în articolele de presă prezentate de Consiliu, Tribunalul amintește că, în mod similar activității Curții, activitatea sa este guvernată de principiul liberei aprecieri a probelor și că singurul criteriu de apreciere a valorii probelor prezentate constă în credibilitatea acestora. În plus, pentru a aprecia valoarea probantă a unui document, trebuie să se verifice verosimilitatea informațiilor conținute de acesta și să se țină seama, printre altele, de originea documentului, de împrejurările întocmirii și de destinatarul său și să se ridice problema dacă pare logic și fiabil având în vedere cuprinsul său. În această privință, Tribunalul arată că elemente de probă care provin din diferite surse de informații digitale și din studii academice, având origini geografice variate, publicate la date diferite și care aduc elemente de informare diferite, pot fi considerate fiabile, chiar dacă nu indică în mod expres sursa primară a informațiilor lor. Astfel, situația de război din Siria face în practică dificilă sau chiar imposibilă obținerea de mărturii din partea unor persoane care să accepte să fie identificate. Dificultățile de investigare care decurg de aici și pericolul la care se expun cei care furnizează informații împiedică identificarea cu precizie a unor surse care să ateste comportamente personale de susținere a regimului.

În al doilea rând, amintind jurisprudența Curții potrivit căreia, având în vedere situația din Siria, Consiliul îndeplinește sarcina probei care îi incumbă dacă prezintă în fața instanței Uniunii o serie de indicii suficient de concrete, precise și concordante care să permită stabilirea existenței unei legături suficiente între persoana căreia i s-a aplicat o măsură de înghețare a fondurilor și regimul combătut¹⁰⁰, Tribunalul consideră că motivele

99| A se vedea în special Regulamentul (UE) nr. 36/2012 al Consiliului din 18 ianuarie 2012 privind măsuri restrictive având în vedere situația din Siria și de abrogare a Regulamentului (UE) nr. 442/2011 (JO 2012, L 16, p. 1), Regulamentul de punere în aplicare (UE) 2015/108 al Consiliului din 26 ianuarie 2015 privind punerea în aplicare a Regulamentului (UE) nr. 36/2012 (JO 2015, L 20, p. 2), Decizia 2013/255/PESC a Consiliului din 31 mai 2013 privind măsuri restrictive împotriva Siriei (JO 2013, L 147, p. 14) și Decizia de punere în aplicare (PESC) 2015/117 a Consiliului din 26 ianuarie 2015 privind punerea în aplicare a Deciziei 2013/255 (JO 2015, L 20, p. 85).

100| Hotărârea din 21 aprilie 2015, *Anboubă/Consiliul*, C-630/13 P, [EU:C:2015:247](#), punctul 53.

care susțin reincluderea numelui reclamantilor în actele atacate sunt suficient de bine documentate. Astfel, potrivit Tribunalului, funcția reclamantului în cadrul unor consilii economice cum sunt consiliile de afaceri bilaterale siriene pentru China, care au ca obiectiv promovarea economiei siriene și dezvoltarea întreprinderilor, a activităților sale comerciale și a investițiilor, nu poate fi explicată decât printr-o anumită apropiere față de regimul existent și constituie un element de fapt necontestat care demonstrează o legătură certă a reclamantului cu regimul domnului Bashar al-Assad. Această legătură este coroborată de numirea sa, în decembrie 2014, în funcția de secretar general al Camerei de Comerț din Damasc (Siria) de către ministrul economiei al Republicii Arabe Siriene.

LUPTA ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

În Hotărârea din 13 decembrie 2016, **Al-Ghabra/Comisia** (T-248/13, [EU:T:2016:721](#)), Tribunalul a avut ocazia de a pune în aplicare principiile enunțate de Curte în Hotărârea *Comisia și alții/Kadi* (denumită în continuare „Hotărârea Kadi II”)¹⁰¹ în ceea ce privește controlul legalității unei decizii de înghețare a fondurilor unei persoane identificate ca având legătură cu rețeaua Al-Qaida. Tribunalul era sesizat cu o acțiune prin care se urmărea în special anularea Regulamentului (CE) nr. 14/2007¹⁰² în măsura în care prin acesta din urmă numele reclamantului fusese inclus în lista care figurează în anexa I la Regulamentul (CE) nr. 881/2002¹⁰³. Reclamantul pretindea că decizia atacată era afectată de nelegalitate în special pentru motivul unei încălcări a principiului termenului rezonabil.

În această privință, Tribunalul începe prin a aminti că caracterul „rezonabil” al termenului în care instituția a adoptat actul în cauză trebuie apreciat în funcție de totalitatea circumstanțelor proprii fiecărei cauze și în special de miza litigiului pentru persoana interesată, de complexitatea cauzei și de comportamentul părților respective. În speță, observă Tribunalul, circumstanțele particulare ale speței invocate de Comisie explică în parte durata relativ lungă a procedurilor de reexaminare a deciziilor de includere a numelui persoanelor în cauză în lista în litigiu, astfel cum s-au desfășurat în urma pronunțării Hotărârii *Kadi și Al Barakaat International Foundation/Consiliul și Comisia*¹⁰⁴. Totuși, în speță, termenul mai lung de patru ani care s-a scurs între data cererii de reexaminare și cea a adoptării deciziei atacate depășește în mod semnificativ durata care ar putea fi considerată „normală” pentru finalizarea unei astfel de proceduri de reexaminare, chiar ținând seama de toate circumstanțele speciale. Deși, în aceste împrejurări, trebuie să se constate o încălcare a principiului termenului rezonabil, o asemenea încălcare nu justifică anularea unei decizii adoptate în urma unei proceduri administrative decât în măsura în care conduce și la o încălcare a dreptului la apărare al persoanei interesate. Or, nu s-a dovedit și nici măcar nu s-a susținut cu seriozitate că, în speță, capacitatea reclamantului de a se apăra într-o manieră efectivă a fost compromisă în mod concret din cauza duratei excesive a procedurii de reexaminare. Reclamantul nu se poate prevala, așadar, de întârzierea în cauză pentru a obține anularea deciziei atacate.

101 | Hotărârea din 18 iulie 2013, C-584/10 P, C-593/10 P și C-595/10 P, [EU:C:2013:518](#).

102 | Regulamentul (CE) nr. 14/2007 al Comisiei din 10 ianuarie 2007 de modificare pentru a 74-a oară a Regulamentului (CE) nr. 881/2002 al Consiliului de instituire a unor măsuri restrictive specifice împotriva anumitor persoane și entități care au legătură cu Osama ben Laden, cu rețeaua Al-Qaida și cu talibanii și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 467/2001 al Consiliului (JO 2007, L 6, p. 6).

103 | Regulamentul (CE) nr. 881/2002 al Consiliului din 27 mai 2002 de instituire a unor măsuri restrictive specifice împotriva anumitor persoane și entități care au legătură cu Osama ben Laden, cu rețeaua Al-Qaida și cu talibanii și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 467/2001 al Consiliului de interdicere a exportului anumitor mărfuri și servicii către Afganistan, de întărire a interdicției de zbor și de extindere a înghețării fondurilor și a altor resurse financiare în ceea ce-i privește pe talibanii din Afganistan (JO 2002, L 139, p. 9, Ediție specială, 18/vol. 1, p. 189).

104 | Hotărârea din 3 septembrie 2008, C-402/05 P și C-415/05 P, [EU:C:2008:461](#).

În continuare, Tribunalul arată că, la punctele 114 și 115 din Hotărârea *Kadi II*, Curtea a precizat că, în temeiul obligației sale de examinare cu diligență și cu imparțialitate a temeiniciei motivelor invocate, Comisia are obligația de a evalua, având în vedere în special conținutul observațiilor formulate de persoana interesată, necesitatea de a solicita colaborarea Comitetului pentru sancțiuni pentru a obține comunicarea unor informații sau a unor elemente de probă suplimentare. Totuși, Comisia nu poate fi criticată în speță numai în acest temei pentru că nu a obținut de la Comitetul pentru sancțiuni sau de la statul care a făcut desemnarea, în cursul procedurii administrative care a condus la adoptarea deciziei atacate, informațiile sau elementele de probă în susținerea afirmațiilor făcute împotriva reclamantului și pentru că, în consecință, a efectuat un control „pur formal și artificial” al temeiniciei motivelor invocate, în lumina observațiilor formulate de persoana interesată cu privire la expunerea de motive furnizată de comitetul menționat.

Tribunalul arată, pe de altă parte, că „criteriul juridic” care trebuie aplicat în etapa administrativă a reexaminării deciziilor de includere în lista în litigiu se distinge de cel aplicabil în etapa controlului jurisdicțional. Astfel, deși sarcina probei revine în mod incontestabil Comisiei, probele nu trebuie administrate de aceasta în etapa procedurii de reexaminare, ci numai în etapa ulterioară a procedurii de control jurisdicțional al deciziei sale de menținere după reexaminare. Prin urmare, problema nivelului de probațiune impus se pune numai în această din urmă etapă. În această privință, numai Tribunalului îi revine obligația de a se asigura că decizia atacată „se întemeiază pe o bază factuală suficient de solidă”, verificând dacă faptele invocate în expunerea de motive sunt „susținute” și, prin urmare, „dovedite” din punct de vedere material. Așadar, o eventuală eroare de drept săvârșită de Comisie în definirea nivelului de probațiune necesar sau în punerea în aplicare a acestuia nu este de natură, ea singură, să justifice anularea deciziei atacate dacă aceasta îndeplinește, pe de altă parte, aceste condiții de probă. În orice caz, Comisia nu a săvârșit nicio eroare atunci când a apreciat că includerea numelui unui individ în lista în litigiu și, în consecință, înghețarea fondurilor sale ar trebui să fie întemeiate „pe motive rezonabile sau pe o bază rezonabilă pentru a suspecta sau pentru a crede că aceste fonduri sau aceste alte bunuri ar putea servi la finanțarea unor activități teroriste”. În sfârșit, Tribunalul arată că, deși este adevărat că, la data adoptării deciziei atacate, nu fusese prezentată nicio informație sau element de probă în susținerea motivelor reținute prin aceasta împotriva reclamantului, luarea în considerare elementelor noi de informare și de probă prezentate în anexa la memoriul în apărare în cadrul controlului de legalitate pe care trebuie să îl efectueze Tribunalul este conformă principiilor enunțate de Curte în Hotărârea *Kadi II*. Astfel, trebuie să se diferențieze, pe de o parte, cerința procedurală a unei expuneri de motive suficient de specifice și a comunicării sale persoanei interesate în cursul procedurii administrative și, pe de altă parte, verificarea de către instanța Uniunii a faptului că expunerea de motive se întemeiază pe o bază factuală solidă, după ce a solicitat, dacă este cazul, autorității competente să prezinte informațiile sau elementele de probă relevante pentru efectuarea unei asemenea examinări. Elementele noi prezentate în anexa la memoriul în apărare sunt anume destinate să servească acestui scop.

VII. ÎNREGISTRAREA PRODUSELOR CHIMICE

Jurisprudența din 2016 a permis Tribunalului între altele să statueze, prin două hotărâri pronunțate în aceeași zi, cu privire la redevența datorată pentru înregistrarea unor substanțe la Agenția Europeană pentru Produse Chimice (ECHA) și în special cu privire la competența ECHA de a acorda o reducere a cuantumului redevenței menționate pentru microîntreprinderi și întreprinderi mici și mijlocii.

În primul rând, în cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 15 septembrie 2016, ***La Ferla/Comisia și ECHA*** (T-392/13, [EU:T:2016:478](#)), reclamanta susținea printre altele că ECHA nu avea competența necesară pentru a evalua dimensiunea întreprinderilor declarante în cadrul stabilirii redevenței aplicabile. În această

privință, Tribunalul subliniază că unul dintre obiectivele urmărite de Regulamentul (CE) nr. 1907/2006¹⁰⁵ este de a garanta că ECHA asigură o gestionare eficientă a aspectelor tehnice, științifice și administrative ale regulamentului menționat și joacă un rol decisiv în punerea sa în aplicare, în special prin acordarea unor capacități de reglementare ridicate. În plus, Regulamentul (CE) nr. 340/2008¹⁰⁶ prevede în special că ECHA poate solicita în orice moment dovada faptului că sunt îndeplinite condițiile necesare pentru reducerea redevențelor sau a drepturilor sau pentru scutire de la plata redevențelor. Tribunalul concluzionează că ECHA dispune de competența necesară pentru a verifica îndeplinirea condițiilor cerute pentru ca o întreprindere declarantă să poată beneficia de o reducere a redevențelor sau a taxelor sau de o scutire de redevență.

Pe de altă parte, reclamanta se prelava de un exces sau de un abuz de putere al ECHA întrucât, în esență, aceasta ar fi trebuit să se limiteze la aplicarea definiției categoriilor de întreprinderi reluată la articolul 2 din anexa la Recomandarea 2003/361¹⁰⁷. Cu privire la acest aspect, Tribunalul arată că atât Regulamentul nr. 1907/2006, cât și Regulamentul nr. 340/2008 efectuează o trimitere expresă la Recomandarea 2003/361 pentru a defini ceea ce trebuie să se înțeleagă prin întreprinderi mici și mijlocii (IMM), recomandare care vizează asigurarea respectării aceleiași definiții a IMM-urilor la nivelul Uniunii, în cadrul politicilor Uniunii. Or, nu se poate exclude, în principiu, că dispozițiile unei recomandări se pot aplica prin intermediul unei trimiteri exprese dintr-un regulament la dispozițiile acesteia din urmă sub rezerva respectării principiilor generale de drept și în special a principiului securității juridice. Pe de altă parte, Tribunalul statuează că nimic nu permite să se considere, în lipsa unei indicații în acest sens, că trimiterea respectivă nu ar privi decât o parte a definiției IMM-urilor reluate în Recomandarea 2003/361, excluzând anumite criterii dintre cele menționate în anexa la recomandarea respectivă. Acesta concluzionează că niciun element nu permite să se considere că ECHA, prin decizia de a aplica totalitatea criteriilor reluate în anexa la Recomandarea 2003/361, ar fi săvârșit un exces și chiar un abuz de putere.

În al doilea rând, în Hotărârea din 15 septembrie 2016, *K Chimica/ECHA* (T-675/13, [EU:T:2016:480](#)), Tribunalul a fost chemat să se pronunțe cu privire la criteriile de calculare de către ECHA a dimensiunii unei întreprinderi în scopul de a stabili cuantumul redevenței care trebuie percepută.

În această privință, după ce amintește că Regulamentele nr. 1907/2006 și nr. 340/2008 făceau trimitere la Recomandarea 2003/361 în scopul definirii IMM-urilor, Tribunalul arată mai întâi că, în cazul unei întreprinderi autonome, adică al unei întreprinderi care nu este calificată drept „întreprindere parteneră” sau drept „întreprindere legată”, în sensul articolului 3 alineatele (2) și (3) din anexa la Recomandarea 2003/361, stabilirea datelor, inclusiv a numărului de angajați, se efectuează doar pe baza conturilor acestei întreprinderi, în conformitate cu articolul 6 alineatul (1) din anexa menționată.

În continuare, Tribunalul arată că, în cazul unei întreprinderi care are întreprinderi partenere sau legate, stabilirea datelor, inclusiv a numărului de angajați, se efectuează pe baza conturilor și a altor date ale întreprinderii sau, dacă există, a conturilor consolidate ale întreprinderii sau a conturilor consolidate în care întreprinderea este preluată prin consolidare, în conformitate cu articolul 6 alineatul (2) primul paragraf din anexa la Recomandarea 2003/361. În temeiul articolului 6 alineatul (2) al doilea și al treilea paragraf din anexa

¹⁰⁵ | Regulamentul (CE) nr. 1907/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 decembrie 2006 privind înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (REACH), de înființare a Agenției Europene pentru Produse Chimice, de modificare a Directivei 1999/45/CE și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 793/93 al Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 1488/94 al Comisiei, precum și a Directivei 76/769/CEE a Consiliului și a Directivelor 91/155/CEE, 93/67/CEE, 93/105/CE și 2000/21/CE ale Comisiei (JO 2006, L 396, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 3).

¹⁰⁶ | Regulamentul (CE) nr. 340/2008 al Comisiei din 16 aprilie 2008 privind redevențele și taxele plătite ECHA în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 1907/2006 (JO 2008, L 107, p. 6).

¹⁰⁷ | Recomandarea 2003/361/CE a Comisiei din 6 mai 2003 privind definirea microîntreprinderilor și a întreprinderilor mici și mijlocii (JO 2003, L 124, p. 36).

la Recomandarea 2003/361, la aceste date trebuie adăugate, pe de o parte, datele întreprinderilor partenere (situate imediat în amonte sau în aval față de întreprinderea vizată), proporțional cu procentul de participare la capital sau cu procentul drepturilor de vot, reținându-se cel mai mare dintre aceste două procente, și pe de altă parte, 100 % din datele întreprinderilor legate în mod direct sau indirect de întreprinderea vizată și care nu au fost deja preluate în conturi prin consolidare.

În sfârșit, Tribunalul precizează că, pentru aplicarea articolului 6 alineatul (2) din anexa la Recomandarea 2003/361, datele întreprinderilor partenere ale întreprinderii vizate rezultă din conturi și din alte date, consolidate dacă există, la care se adaugă 100 % din datele întreprinderilor legate de aceste întreprinderi partenere, în afară de cazul în care datele acestora au fost deja preluate prin consolidare, iar aceasta în temeiul articolului 6 alineatul (3) primul paragraf din anexa la Recomandarea 2003/361. În privința datelor întreprinderilor legate de întreprinderea vizată, acestea rezultă din conturile lor și din alte date, consolidate dacă există. La acestea sunt adăugate proporțional datele eventualelor întreprinderi partenere ale acestor întreprinderi legate, situate imediat în amonte sau în aval față de acestea, în cazul în care nu au fost deja preluate în conturile consolidate, într-o proporție cel puțin echivalentă cu procentul de participare la capital sau cu cel al drepturilor de vot, reținându-se cel mai mare dintre aceste două procente, aceasta în temeiul articolului 6 alineatul (3) al doilea paragraf din anexa la Recomandarea 2003/361.

VIII. DUMPING

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 9 iunie 2016, **Growth Energy și Renewable Fuels Association/Consiliul** (T-276/13, în prezent în recurs¹⁰⁸, [EU:T:2016:340](#)), Tribunalul era sesizat cu o cerere de anulare în parte a Regulamentului de punere în aplicare (UE) nr. 157/2013¹⁰⁹ în măsura în care acest act le privea pe reclamante și pe membrii lor. Tribunalul a fost chemat în special să se pronunțe cu privire la aspectul dacă, în calitate de asociații care reprezintă interesele industriei americane a bioetanolului, reclamantele se puteau prevala de un drept de a exercita acțiunea în speță.

În această privință, Tribunalul amintește că, atunci când un regulament de instituire a unei taxe antidumping impune taxe diferite unei serii de societăți, o societate nu are calitate procesuală activă decât împotriva dispozițiilor care îi impun o taxă antidumping specifică și stabilesc cuantumul ei, iar nu în raport cu acele dispoziții care impun taxe antidumping altor societăți, astfel încât acțiunea respectivei societăți nu este admisibilă decât în măsura în care prin aceasta se solicită anularea regulamentului în privința dispozițiilor care o privesc în mod exclusiv. Pe de altă parte, efectele unei anulări nu se pot produce decât față de membrii asociației ale căror acțiuni ar fi fost admisibile. Astfel, dacă situația ar fi diferită, o asociație profesională ar putea să invoce calitatea procesuală activă a unora dintre membrii săi pentru a obține anularea unui regulament în favoarea tuturor membrilor ei, inclusiv a celor care nu îndeplinesc cu titlu individual condițiile prevăzute la articolul 263 al patrulea paragraf TFUE. Rezultă că, în speță, reclamantele nu pot solicita anularea regulamentului atacat în favoarea membrilor lor decât în măsura în care îi afectează pe aceia dintre membrii lor care au ei înșiși calitate procesuală activă pentru a introduce o acțiune în anulare în temeiul articolului 263 al patrulea paragraf TFUE împotriva regulamentului atacat.

Chemat în plus să examineze calitatea procesuală a reclamantelor cu titlu individual, Tribunalul statuează că, deși împrejurarea că reclamantele au fost părți la procedura antidumping nu are incidență asupra constatării

¹⁰⁸ Cauza C-465/16 P, *Consiliul/Growth Energy și Renewable Fuels Association*.

¹⁰⁹ Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 157/2013 al Consiliului din 18 februarie 2013 de instituire a unei taxe antidumping definitive la importurile de bioetanol originar din Statele Unite ale Americii (JO 2013, L 49, p. 10).

că impunerea de taxe antidumping produselor membrilor lor nu creează niciun drept în favoarea lor și nicio obligație în sarcina lor, acestora trebuie să li se recunoască, în calitate de părți interesate în procedură, calitatea procesuală activă pentru motivul că sunt vizate direct și individual. Ele nu pot invoca însă în mod admisibil decât singurul motiv al acțiunii invocat în vederea protecției drepturilor lor procedurale.

Tribunalul precizează de asemenea că, dacă reclamantele pun în discuție, în numele celor patru producători incluși în eșantion, temeinicia deciziei de instituire a unei taxe antidumping ca atare, acestea trebuie să demonstreze că ei au un statut special în sensul Hotărârii din 15 iulie 1963, *Plaumann/Comisia* (C-25/62). Tribunalul constată că, presupunând chiar că este vorba despre producătorii produsului căruia i se aplică o taxă antidumping, dar care nu sunt deloc implicați în exportul acestuia, situația ar fi cu siguranță aceasta în cazul în care, în primul rând, ei ar putea demonstra că fuseseră identificați în actele Comisiei sau ale Consiliului sau vizați de anchetele pregătitoare și, în al doilea rând, poziția lor pe piață ar fi substanțial afectată de taxa antidumping care face obiectul regulamentului atacat. Or, având în vedere că cei patru producători americani incluși în eșantion au fost vizați de anchetele pregătitoare întrucât au participat intensiv la acestea și că au fost afectați substanțial de taxa antidumping care face obiectul regulamentului atacat, Tribunalul apreciază că sunt vizați individual de acesta din urmă.

Pe de altă parte, arată Tribunalul, din însăși adoptarea Regulamentului (UE) nr. 765/2012¹¹⁰ de modificare a Regulamentului de bază în materia protecției împotriva importurilor care fac obiectul unui dumping din partea unor țări terțe¹¹¹, reiese că legiuitorul Uniunii consideră că, prin articolul 9 alineatul (5) din regulamentul de bază, Uniunea a înțeles să execute o obligație specială asumată în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), cuprinsă în speță la articolele 6.10 și 9.2 din Acordul antidumping al OMC¹¹². Rezultă că articolul 9 alineatul (5) din regulamentul de bază menționat, în versiunea sa originală, trebuie interpretat în conformitate cu dispozițiile Acordului antidumping al OMC. Astfel, orice exportator sau producător care a fost reținut în eșantionul furnizorilor produsului care face obiectul dumpingului și care a cooperat, așadar, cu instituțiile pe tot parcursul anchetei îndeplinește condițiile pentru a fi considerat un „furnizor” în sensul articolului 9 alineatul (5) din regulamentul menționat. În acest context, Tribunalul observă că obiectivul constituirii unui eșantion de producători-exportatori este de a stabili, cu ocazia unei anchete limitate, cât mai exact posibil presiunea asupra prețurilor suportată de industria Uniunii. Prin urmare, Comisia are puterea de a modifica în orice moment compunerea unui eșantion potrivit nevoilor anchetei. În sfârșit, Tribunalul arată că, în măsura în care instituțiile au recurs la eșantionare, precum în speță, în principiu, o excepție de la determinarea de marje de dumping individuale și de la instituirea de taxe antidumping individuale nu este posibilă decât pentru întreprinderile care nu fac parte dintr-un eșantion și care nu au altfel dreptul să aibă propria lor taxă antidumping individuală. Mai precis, articolul 9 alineatul (5) din regulamentul de bază nu permite nicio excepție de la obligația de a institui o taxă antidumping individuală unui producător inclus în eșantion care a cooperat la anchetă atunci când instituțiile consideră că nu sunt în măsură să stabilească pentru acesta un preț de export individual.

110|Regulamentul (UE) nr. 765/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iunie 2012 de modificare a Regulamentului (CE) nr. 1225/2009 al Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind protecția împotriva importurilor care fac obiectul unui dumping din partea țărilor care nu sunt membre ale Comunității Europene (JO 2012, L 237, p. 1).

111|Regulamentul (CE) nr. 1225/2009 al Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind protecția împotriva importurilor care fac obiectul unui dumping din partea țărilor care nu sunt membre ale Comunității Europene (JO 2009, L 343, p. 51).

112|Acordul privind aplicarea articolului VI din Acordul General pentru Tarife și Comerț 1994 (GATT) (JO 1994, L 336, p. 103, Ediție specială, 11/vol. 10, p. 112).

IX. SUPRAVEGHEREA SECTORULUI FINANCIAR

În Ordonanța din 24 iunie 2016, **Onix Asigurări/AEAPP** (T-590/15, [EU:T:2016:374](#)), Tribunalul a adus precizări cu privire la mecanismul prevăzut la articolul 17 din Regulamentul (UE) nr. 1094/2010¹¹³, care permite Autorității Europene de Asigurări și Pensii Ocupaționale (EIOPA) să soluționeze cazurile de încălcare a dreptului Uniunii de către autoritățile naționale în cadrul practicilor lor de supraveghere. Reclamanta solicita în special anularea deciziei EIOPA prin care aceasta refuza să dea curs unei cereri de deschidere a unei proceduri, formulată în temeiul articolului 17 din regulamentul menționat.

În primul rând, Tribunalul subliniază că din articolul 17 din Regulamentul nr. 1094/2010 reiese că EIOPA dispune de o putere discreționară în ceea ce privește anchetele, atât atunci când este sesizată printr-o cerere a uneia dintre entitățile prevăzute în mod expres la articolul 17 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1093/2010, cât și atunci când acționează din proprie inițiativă. Rezultă că EIOPA nu este nicidecum obligată să acționeze în aplicarea articolului 17 din Regulamentul nr. 1094/2010. Pe de altă parte, această interpretare este conformă cu obiectivele și sarcinile EIOPA, precum și cu economia mecanismului instituit prin articolul 17 din Regulamentul nr. 1094/2010. Astfel, conform articolului 1 alineatul (6) din acest regulament, obiectivul EIOPA este acela de a proteja interesul public prin contribuția la stabilitatea și la eficacitatea sistemului financiar pe termen scurt, mediu și lung, pentru economia, cetățenii și întreprinderile Uniunii. Reiese în plus din considerentul (26) al regulamentului menționat că mecanismul instituit la articolul 17 din același regulament nu are ca obiectiv acordarea unei protecții sau reparații cu titlu individual în litigii dintre o persoană fizică sau juridică și o autoritate competentă la nivel național.

În al doilea rând, Tribunalul observă că depunerea unei cereri cum este cea formulată în speță de reclamantă nu creează niciun raport juridic special între aceasta din urmă și EIOPA și nu poate fi de natură să oblige EIOPA să efectueze o anchetă în temeiul articolului 17 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1094/2010. În aceste condiții, decizia de refuz în speță nu produce efecte juridice obligatorii. În special, întrucât reclamanta nu poate impune EIOPA deschiderea unei anchete în temeiul articolului 17 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1094/2010, refuzul acesteia din urmă de a deschide din oficiu o astfel de procedură nu poate fi de natură să îi afecteze interesele, în sensul că ar modifica în mod distinct situația sa juridică. Prin urmare, decizia menționată nu poate fi calificată drept act atacabil.

X. CONTRACTE DE ACHIZIȚII PUBLICE ALE INSTITUȚIILOR UNIUNII

În primul rând, în Hotărârea din 27 aprilie 2016, **Österreichische Post/Comisia** (T-463/14, [EU:T:2016:243](#)), Tribunalul s-a pronunțat cu privire la o acțiune în anulare introdusă de operatorul de servicii poștale universale austriac împotriva unei decizii a Comisiei¹¹⁴ de aplicare a articolului 30 din Directiva 2004/17/

¹¹³ | Regulamentul (UE) nr. 1094/2010 al Parlamentului European și al Consiliului din 24 noiembrie 2010 de instituire a Autorității europene de supraveghere (Autoritatea Europeană de Asigurări și Pensii Ocupaționale), de modificare a Deciziei nr. 716/2009/CE și de abrogare a Deciziei 2009/79/CE a Comisiei (JO 2010, L 331, p. 48).

¹¹⁴ | Decizia de punere în aplicare 2014/184/UE a Comisiei din 2 aprilie 2014 privind scutirea anumitor servicii din sectorul poștal din Austria de la aplicarea Directivei 2004/17/CE a Parlamentului European și a Consiliului de coordonare a procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții în sectoarele apei, energiei, transporturilor și serviciilor poștale (JO 2014, L 101, p. 4).

CE¹¹⁵, care excludea activitățile „expuse direct concurenței” din domeniul de aplicare al normelor europene privind procedurile de atribuire a contractelor de achiziții publice în sectoarele apei, energiei, transporturilor și serviciilor poștale.

În acest sens, Tribunalul statuează că Comisia nu a săvârșit o eroare atunci când a considerat că criteriile și metodologia utilizate pentru a evalua expunerea directă la concurență în temeiul articolului 30 din Directiva 2004/17 nu erau în mod obligatoriu aceleași cu cele utilizate pentru a efectua evaluarea în temeiul articolelor 101 și 102 TFUE sau al Regulamentului (CE) nr. 139/2004¹¹⁶. Desigur, articolul 30 alineatul (2) din Directiva 2004/17 prevede că, pentru a determina dacă o activitate este expusă direct concurenței, trebuie să se facă referire la criterii conforme cu dispozițiile Tratatului FUE în materia concurenței. Modul de redactare a acestei dispoziții nu impune însă ca aceste criterii să fie exact cele ale dispozițiilor în materia concurenței ale Uniunii. De asemenea, reiese din considerentele (2) și (40) ale Directivei 2004/17 că, în cadrul examinării unei cereri formulate în temeiul articolului 30 din aceeași directivă, Comisia nu are obligația să aplice ca atare criteriile și metodele prevăzute de Tratatul FUE în materia concurenței. În sfârșit, în ceea ce privește Comunicarea privind definirea pieței relevante¹¹⁷ și documentul Comisiei intitulat „Bune practici privind comunicarea probelor economice și de colectare de date în cauze legate de aplicarea articolelor 101 TFUE și 102 TFUE și în cauze privind concentrări”, invocate de reclamantă, Tribunalul constată că acestea se referă exclusiv la dreptul Uniunii în materia concurenței. Din documentele amintite nu rezultă nicidecum că Comisia are obligația să aplice criteriile și metodologia menționate în acestea în cadrul unei proceduri privind dreptul achizițiilor publice.

În al doilea rând, în Hotărârea din 27 aprilie 2016, *European Dynamics Luxembourg și alții/EUIPO* (T-556/11, în prezent în recurs¹¹⁸, [EU:T:2016:248](#)) Tribunalul s-a pronunțat cu privire la noțiunea de conflict de interese¹¹⁹. Acesta amintește că existența unor legături structurale între două societăți, dintre care una a participat la elaborarea caietului de sarcini și cealaltă a participat la procedura de cerere de ofertă pentru contractul de achiziții publice în cauză, este în principiu de natură să creeze un astfel de conflict de interese. În schimb, riscul de conflict de interese este mai puțin important atunci când, precum în speță, societatea sau societățile însărcinate cu pregătirea caietului de sarcini nu fac parte ele însele din consorțiul ofertant, ci sunt numai membre ale aceluiași grup de întreprinderi la care este afiliată și societatea membră a consorțiului menționat. În această privință, simpla constatare a unui raport de control între societatea-mamă și diferitele sale filiale nu este suficientă pentru ca autoritatea contractantă să poată exclude în mod automat una dintre aceste societăți de la procedura de cerere de ofertă fără a verifica dacă un asemenea raport a avut efecte concrete asupra comportamentului său în cadrul acestei proceduri. Existența unui conflict de interese trebuie să determine însă autoritatea contractantă să excludă ofertantul în cauză atunci când acest demers constituie singura măsură posibilă pentru a evita o încălcare a principiilor egalității de tratament și transparenței care se impun în orice procedură de atribuire a unui contract de achiziții publice, cu alte cuvinte, atunci când nu există nicio măsură mai puțin restrictivă pentru a asigura respectarea principiilor menționate.

115|Directiva 2004/17/CE a Parlamentului European și a Consiliului de coordonare a procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții în sectoarele apei, energiei, transporturilor și serviciilor poștale (JO 2004, L 134, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 8, p. 3).

116|Regulamentul (CE) nr. 139/2004 al Consiliului din 20 ianuarie 2004 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi [„Regulamentul (CE) privind concentrările economice”] (JO 2004, L 24, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 201).

117|Comunicarea Comisiei privind definirea pieței relevante în sensul dreptului comunitar al concurenței (JO 1997, C 372, p. 5, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 60).

118|Cauza C-376/16 P, *EUIPO/European Dynamics Luxembourg și alții*, și Ordonanța din 24 noiembrie 2016, *European Dynamics Luxembourg și alții/EUIPO*, C-379/16 P, nepublicată, [EU:C:2016:905](#).

119|A se vedea de asemenea, în continuare, dezvoltările din cadrul secțiunii „XII. Contenciosul în despăgubire – Pierderea unei șanse”.

XI. ACCESUL LA DOCUMENTELE INSTITUȚIILOR

În anul 2016, Tribunalul a avut ocazia de a pronunța mai multe hotărâri importante în materia accesului la documente. Această jurisprudență i-a permis în special să aducă noi precizări cu privire la cererile de acces la documente divulgate anterior și la excepțiile întemeiate pe protecția procesului decizional, a consultanței juridice și a procedurilor jurisdicționale.

CEREREA DE ACCES LA DOCUMENTE DIVULGATE ANTERIOR

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 26 aprilie 2016, **Strack/Comisia** (T-221/08, [EU:T:2016:242](#)), Tribunalul a fost chemat să se pronunțe cu privire la legalitatea refuzului Comisiei de a oferi reclamantului accesul la o serie de documente referitoare la o investigație a Oficiului European de Luptă Antifraudă (OLAF)¹²⁰. Reclamantul contesta în special refuzul care îi fusese opus în ceea ce privește cererea sa de acces la anumite documente care îi fuseseră comunicate anterior în totalitate, identificate cu mențiunea „PD” [„précédemment divulgués” (divulgate anterior)], în alt temei decât Regulamentul (CE) nr. 1049/2001¹²¹. Refuzul menționat era motivat prin faptul că aceste documente erau deja în posesia persoanei interesate.

În această privință, Tribunalul arată că documentele divulgate în temeiul Regulamentului nr. 1049/2001 intră în domeniul public. Astfel, refuzul de a acorda reclamantului accesul la documente care conțineau mențiunea „PD” în temeiul acestui regulament nu permite, dacă este cazul, ca documentele menționate să fie considerate publice, ceea ce reprezintă tocmai scopul avut în vedere de reclamant și corespunde obiectivului urmărit prin Regulamentul nr. 1049/2001. În consecință, împrejurarea că reclamantul deținea deja documentele vizate prin cererea sa de acces și că, prin urmare, obiectivul acesteia din urmă nu era de a-i permite să ia cunoștință despre conținutul lor, ci mai degrabă de a le divulga unor terți, este irelevantă. Tribunalul concluzionează că o instituție nu poate invoca simpla împrejurare că solicitantul accesului se afla deja sau se presupune că se afla în posesia documentelor solicitate, dar în alt temei, pentru a refuza să examineze cererea de acces la aceleași documente în temeiul Regulamentului nr. 1049/2001.

EXCEPȚIA PRIVIND PROTECȚIA PROCESULUI DECIZIONAL

Hotărârea din 26 aprilie 2016, **Strack/Comisia** (T-221/08, [EU:T:2016:242](#)), a reprezentat de asemenea pentru Tribunal ocazia de a preciza întinderea excepției referitoare la protecția procesului decizional prevăzute la articolul 4 alineatul (3) al doilea paragraf din Regulamentul nr. 1049/2001 în ceea ce privește accesul la documente privind o investigație OLAF¹²².

Tribunalul arată că accesul publicului la documente referitoare la o investigație a OLAF ar fi deosebit de prejudiciabil pentru capacitatea Comisiei și în special a OLAF de a-și îndeplini misiunea de combatere a fraudei în interes public. Divulgarea documentelor în cauză ar dăuna în mod considerabil procesului decizional al Comisiei și al OLAF, întrucât ar compromite în mod serios deplina independență a investigațiilor viitoare ale OLAF și obiectivele acestora, dezvăluind strategia și metodele de lucru ale OLAF și reducând

120 | A se vedea de asemenea, în continuare, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „Excepția privind protecția procesului decizional”.

121 | Regulamentul (CE) nr. 1049/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei (JO 2001, L 145, p. 43, Ediție specială, 01/vol. 3, p. 76).

122 | A se vedea de asemenea, mai sus, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „Cererea de acces la documente divulgate anterior”.

posibilitatea acestuia din urmă de a obține de la colaboratorii săi aprecieri independente și de a consulta serviciile Comisiei în legătură cu teme foarte sensibile. Ea ar risca de asemenea să descurajeze particularii să trimită informații referitoare la eventuale fraude și ar priva astfel OLAF și Comisia de informații utile pentru a declanșa investigațiile pentru protecția intereselor financiare ale Uniunii. Această concluzie se impune cu atât mai mult cu cât, atunci când, precum în prezenta cauză, documentele în discuție fac parte dintr-un domeniu specific al dreptului Uniunii, excepțiile de la dreptul de acces la documente care figurează în special la articolul 4 din Regulamentul nr. 1049/2001 nu pot fi interpretate fără a ține cont de normele specifice care reglementează accesul la aceste documente, și anume cele stabilite prin Decizia 1999/352/CE¹²³ și prin Regulamentul (CE) nr. 1073/1999¹²⁴.

Potrivit Tribunalului, confidențialitatea specială de care beneficiază documentele menționate legate de investigație se justifică nu numai întrucât OLAF colectează în cadrul unei asemenea investigații secrete comerciale sensibile și informații deosebit de sensibile despre persoane, a căror divulgare ar putea dăuna în mod considerabil reputației lor, ci și întrucât accesul la documentele referitoare la o investigație internă a OLAF, chiar și după închiderea procedurii în cauză, ar risca să împiedice grav lucrările acestui organ, să dezvăluie metodologia și strategia de investigare a OLAF, să afecteze disponibilitatea persoanelor care intervin în procedură de a colabora în viitor și, prin urmare, să compromită funcționarea corectă a procedurilor în cauză și realizarea obiectivelor urmărite. În aceste condiții, Comisia era îndreptățită, în cadrul aplicării excepțiilor prevăzute la articolul 4 alineatele (2) și (3) din Regulamentul nr. 1049/2001, să prezume, fără a efectua o examinare concretă și individuală a fiecăruia dintre documentele în cauză, că un acces al publicului la respectivele documente, în temeiul Regulamentului nr. 1049/2001, ar aduce în principiu atingere protecției intereselor care erau vizate în acestea.

EXCEPȚIA REFERITOARE LA PROTECȚIA PRIVIND CONSULTANȚA JURIDICĂ

În Hotărârile din 15 septembrie 2016, **Herbert Smith Freehills/Consiliul** (T-710/14, [EU:T:2016:494](#)) și **Philip Morris/Comisia** (T-796/14, [EU:T:2016:483](#))¹²⁵, referitoare la cererea de divulgare a unor documente privind discuții prealabile adoptării Directivei 2014/40/UE¹²⁶, Tribunalul s-a pronunțat cu privire la excepția de la dreptul de acces la documente întemeiată pe protecția privind consultanța juridică, prevăzută la articolul 4 alineatul (2) a doua liniuță din Regulamentul nr. 1049/2001.

În prima cauză, Tribunalul a avut ocazia de se pronunțe între altele cu privire la interpretarea noțiunii de consultanță juridică. În acest sens, în primul rând, Tribunalul arată că noțiunea „consultanță juridică” nu este definită în Regulamentul nr. 1049/2001. Această noțiune este legată de conținutul unui document, iar nu de autorul său sau de destinatarul său. Astfel cum reiese dintr-o interpretare literală a termenilor „consultanță juridică”, este vorba despre o consiliere referitoare la un aspect de drept, indiferent care ar fi modalitățile potrivit cărora o astfel de consultanță este acordată. Cu alte cuvinte, nu prezintă importanță

123|Decizia 1999/352/CE, CECO, Euratom a Comisiei din 28 aprilie 1999 de instituire a OLAF (JO 1999, L 136, p. 20, Ediție specială, 01/vol. 2, p. 148).

124|Regulamentul (CE) nr. 1073/1999 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 mai 1999 privind investigațiile efectuate de OLAF (JO 1999, L 136, p. 1, Ediție specială, 01/vol. 2, p. 129).

125|A se vedea de asemenea, în continuare, dezvoltările consacrate acestei din urmă hotărâri în cadrul secțiunii „Excepția privind protecția procedurilor jurisdicționale”.

126|Directiva 2014/40/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind apropierea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre în ceea ce privește fabricarea, prezentarea și vânzarea produselor din tutun și a produselor conexe și de abrogare a Directivei 2001/37/CE (JO 2014, L 127, p. 1).

pentru aplicarea excepției referitoare la protecția consultanței juridice faptul că documentul care conține o astfel de consultanță a fost dat într-un stadiu precoce, avansat sau final al procesului decizional. Și faptul că consultanța a fost acordată într-un context formal sau informal este fără importanță pentru interpretarea acestei noțiuni.

În al doilea rând, precizează Tribunalul, modul de redactare a articolului 4 alineatul (2) a doua liniuță din Regulamentul nr. 1049/2001 nu permite să se concluzioneze că acesta privește numai consultanța oferită sau primită în intern de o instituție. Excepția referitoare la consultanța juridică trebuie interpretată în sensul că vizează protejarea interesului unei instituții de a solicita consultanță juridică și de a primi avize sincere, obiective și complete. Deși, în principiu, o instituție se adresează propriului serviciu juridic, nimic nu se opune ca instituția menționată să externalizeze cererea pentru o asemenea consultanță. Acesta este, de exemplu, cazul atunci când instituția în cauză solicită consultanță unui cabinet de avocatură. Prin urmare, aspectul dacă sfatul juridic este emis de un autor intern sau extern nu are importanță pentru instituția care invocă excepția referitoare la protecția consultanței. În sfârșit, nimic nu se opune nici ca instituția care a invocat excepția referitoare la protecția consultanței juridice să împărtășească această consultanță cu „un terț”. Or, faptul că un document care conține o consultanță juridică emis de o instituție a fost trimis serviciilor juridice ale celorlalte instituții sau unui stat membru nu modifică, în sine, natura acestui document. Prin urmare, nu rezultă din articolul 4 alineatul (2) a doua liniuță din Regulamentul nr. 1049/2001 că o consultanță juridică trebuie emisă de o instituție numai pentru uz intern. În speță, Tribunalul consideră schimburile de puncte de vedere juridice în cadrul unui dialog între serviciile juridice a trei instituții pentru a ajunge la un compromis, în cadrul procedurii legislative ordinare prevăzute la articolul 294 TFUE, asupra unui text legislativ pot fi calificate, dacă este cazul, drept consultanță juridică și, din acest motiv, pot intra în domeniul de aplicare al excepției referitoare la consultanța juridică. Astfel, serviciile juridice acționează potrivit unui mandat și în scopul de a ajunge la un acord. Acestea acționează, așadar, atât în calitate de negociatori, cât și în calitate de consilieri asupra unor aspecte juridice.

În cea de a doua cauză, Tribunalul a precizat condițiile în care o instituție poate refuza divulgarea unei consultanțe juridice. În această privință, Tribunalul începe prin a aminti că, deși rezultă din Hotărârea *Suedia și Turco/Consiliul*¹²⁷ că, în principiu, un aviz juridic trebuie divulgat, hotărârea menționată nu exclude nedivulgarea unui aviz juridic în cazuri specifice. Tribunalul subliniază de asemenea că este, desigur, adevărat că Curtea a respins argumentul potrivit căruia divulgarea unui aviz juridic putea aduce atingere capacității instituției de a apăra ulterior validitatea unui act legislativ în fața unei instanțe ca un argument de ordin atât de general încât nu putea justifica o excepție de la transparența prevăzută de Regulamentul nr. 1049/2001. Cu toate acestea, situația este diferită în cazul în care, precum în speță, la momentul adoptării deciziei prin care se refuză divulgarea unei consultanțe juridice specifice, luată în contextul unui proces legislativ, pe de o parte, o acțiune prin care se contestă validitatea actului juridic în cauză și care implică puternica probabilitate a unei trimiteri preliminare se află pe rolul instanțelor dintr-un stat membru și, pe de altă parte, un stat membru a introdus la instanța Uniunii o acțiune prin care se contestă validitatea anumitor dispoziții ale actului menționat care ar încălca articolul 114 TFUE, principiul proporționalității, precum și principiul subsidiarității.

Din acest motiv, Tribunalul apreciază că argumentul Comisiei întemeiat pe atingerea adusă capacității sale de a-și apăra poziția în cadrul procedurilor judiciare și principiului egalității armelor nu este neîntemeiat. Astfel, din părțile divulgate ale documentului în cauză reiese că Serviciul juridic considera că, pentru anumite alegeri politice, dintre care unele fuseseră oculte, cuprinse în proiectul de evaluare a impactului și legate de produsele din tutun, Uniunea Europeană nu avea competența de a legifera sau că aceste alegeri politice nu erau proporționale în raport cu articolul 114 TFUE. Or, divulgarea părților oculte din acest document ar putea compromite protecția consultanței juridice, cu alte cuvinte, protecția interesului unei instituții de

127 | Hotărârea din 1 iulie 2008, C-39/05 P și C-52/05 P, [EU:C:2008:374](#).

a solicita consultanță juridică și de a primi avize sincere, obiective și complete, precum și poziția Serviciului juridic al Comisiei în apărarea sa privind validitatea Directivei 2014/40 în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene, pe picior de egalitate cu celelalte părți, în măsura în care aceasta ar revela poziția Serviciului juridic al Comisiei cu privire la aspecte sensibile și în litigiu chiar înainte de a fi avut oportunitatea de a o prezenta în cursul procedurii judiciare, în condițiile în care celelalte părți nu îi era impusă nicio obligație similară. În sfârșit, potrivit Tribunalului, din decizia atacată rezultă că Comisia a furnizat motivele aferente dreptului său la apărare care justificau subordonarea interesului public legat de transparență motivelor care stau la baza excepției pe care aceasta o invocase și a stabilit că interesul reclamantei de a obține accesul cel mai extins posibil la documente nu era un interes public, ci în mod evident un interes privat. În consecință, nu se poate considera că Comisia nu a realizat o analiză concretă sau că aceasta nu a enunțat motivele care justifică decizia sa.

EXCEPȚIA PRIVIND PROTECȚIA PROCEDURILOR JURISDICȚIONALE

Hotărârea din 15 septembrie 2016, **Philip Morris/Comisia** (T-796/14, [EU:T:2016:483](#)), a reprezentat pentru Tribunal și ocazia de a reveni asupra domeniului de aplicare al excepției de la dreptul de acces la documentele referitoare la procedurile jurisdicționale, prevăzută de asemenea la articolul 4 alineatul (2) a doua liniuță din Regulamentul nr. 1049/2001¹²⁸.

Tribunalul constată mai întâi că din Hotărârea *Suedia și alții/API și Comisia*¹²⁹ nu rezultă că alte documente în afară de memoriile sunt excluse, dacă este cazul, din domeniul de aplicare al excepției referitoare la protecția procedurilor judiciare. Astfel, din această jurisprudență rezultă că principiul egalității armelor, precum și buna administrare a justiției se află în centrul acestei excepții. Or, nevoia de a asigura egalitatea armelor în fața instanței justifică protecția nu numai a documentelor redactate doar pentru un anumit litigiu, precum memoriile, ci și a documentelor a căror divulgare poate să compromită, în cadrul unui anumit litigiu, egalitatea în cauză, care constituie un corolar al noțiunii înseși de proces echitabil. Totuși, pentru ca această excepție să se poată aplica, trebuie ca documentele solicitate să divulge poziția instituției respective cu privire la aspecte în litigiu ridicate în procedura judiciară invocată. Potrivit Tribunalului, aceste considerații se pot aplica de asemenea pentru proceduri aflate pe rolul unei instanțe naționale la momentul adoptării unei decizii prin care se refuză accesul la documentele solicitate, cu condiția ca acestea să ridice o problemă de interpretare sau de validitate a unui act al dreptului Uniunii astfel încât, având în vedere contextul cauzei, o trimitere preliminară pare deosebit de plauzibilă. În aceste două cazuri, deși documentele menționate nu au fost elaborate în cadrul unei anumite proceduri judiciare, integritatea procedurii judiciare respective și egalitatea armelor între părți ar putea fi serios afectate dacă părțile ar beneficia de un acces privilegiat la informații interne ale celeilalte părți care au o legătură strânsă cu aspectele juridice ale unui litigiu aflat pe rol sau potențial, dar iminent. În lumina acestor elemente, Tribunalul consideră că în speță, în mod întemeiat Comisia a putut să considere, având în vedere istoricul procesului legislativ privind adoptarea Directivei 2014/40, că o trimitere preliminară era foarte probabilă într-un viitor apropiat și, prin urmare, că divulgarea documentelor în cauză putea aduce atingere principiului egalității în procedura preliminară așteptată.

Pe de altă parte, Tribunalul arată că principiul egalității armelor impune ca instituția de la care emană actul incriminat să fie în măsură să apere în mod eficient în fața instanței legalitatea acțiunii sale. Or, această

¹²⁸ | A se vedea de asemenea, mai sus, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „Excepția referitoare la protecția consultanței juridice”.

¹²⁹ | Hotărârea din 21 septembrie 2010, C-514/07 P, C-528/07 P și C-532/07 P, [EU:C:2010:541](#).

posibilitate ar fi serios afectată dacă instituția respectivă ar fi obligată să se apere nu numai în ceea ce privește motivele și argumentele invocate de reclamant sau, precum în speță, în cadrul unei proceduri preliminare viitoare, ci și în ceea ce privește pozițiile luate în intern cu privire la legalitatea diferitor opțiuni preconizate în cadrul elaborării actului în cauză. În special, divulgarea documentelor care conțin acest tip de poziții este de natură să oblige în fapt instituția respectivă să se apere împotriva unor aprecieri ale propriului personal care în final nu au fost reținute. Această împrejurare poate rupe echilibrul dintre părțile la o procedură judiciară, întrucât reclamantul nu ar putea fi obligat să divulge aprecieri interne de acest tip. Rezultă că divulgarea unor astfel de documente publicului atunci când există o procedură judiciară în curs cu privire la interpretarea și la legalitatea actului în cauză ar putea compromite poziția de apărare a Comisiei, precum și principiul egalității armelor, în măsura în care aceasta ar comunica deja pozițiile interne de natură juridică ce emană de la serviciile sale asupra unor aspecte în litigiu, în condițiile în care celelalte părți nu i-ar fi impusă nicio obligație similară.

XII. CONTENCIOSUL ÎN DESPĂGUBIRE

ADERAREA REPUBLICII CROAȚIA LA UNIUNEA EUROPEANĂ

În Hotărârea din 26 februarie 2016, *Šumelj și alții/Comisia* (T-546/13, T-108/14 și T-109/14, în prezent în recurs¹³⁰, [EU:T:2016:107](#)), Tribunalul a fost chemat să se pronunțe cu privire la o acțiune în despăgubire prin care se urmărea obținerea reparării prejudiciului invocat de reclamânți și cauzat de comportamentul pretins ilicit al Comisiei în monitorizarea respectării de către Republica Croația a angajamentelor de aderare. Aceste cauze au permis Tribunalului să aducă precizări inedite atât în ceea ce privește obligațiile care revin Comisiei în monitorizarea respectării angajamentelor asumate de un stat candidat la aderarea la Uniune, cât și, în speță, în privința celor care trebuie asumate de autoritățile croate în temeiul angajamentelor care decurg din articolul 36 din Actul de aderare a Republicii Croația la Uniune¹³¹ și în special din anexa VII la acest act, privind angajamentele asumate de Republica Croația în domeniul puterii judiciare și al drepturilor fundamentale.

Precizând că comportamentul pretins nelegal reproșat Comisiei constă numai într-o omisiune culpabilă, respectiv neluarea măsurilor care ar fi permis să se împiedice abrogarea Legii privind executorii judecătorești, Tribunalul subliniază mai întâi, în ceea ce privește angajamentul nr. 1 care figurează în anexa VII la actul de aderare menționat mai sus, că reiese din modul de redactare a acestuia că nu vizează o anumită strategie de reformă judiciară și un anumit plan de acțiune. Astfel, acest angajament face trimitere în mod general la „strategi[a] de reformă judiciară” și la „planul[...] de acțiune” al autorităților croate, fără altă precizare, chiar dacă strategia și planul în cauză puteau fi identificate, prin menționarea celor în vigoare la data semnării Tratatului de aderare. Astfel de mențiuni generale se explică prin faptul că perioada dintre data semnării Actului de aderare și data aderării definitive este caracterizată prin comunicări constante între autoritățile Uniunii și cele ale statului aderent, care se materializează în mod necesar în ajustări efectuate și de o parte, și de cealaltă. Rezultă de aici că strategia de reformă și planul de acțiune menționate în anexa VII la Actul

130 | Cauza C-239/16 P, *Šumelj și alții/Comisia*.

131 | Actul privind condițiile de aderare a Republicii Croația, precum și adaptările la Tratatul privind Uniunea Europeană, la Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene și la Tratatul de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice (JO 2012, L 112, p. 21), anexat la Tratatul între Regatul Belgiei, Republica Bulgaria, Republica Cehă, Regatul Danemarcei, Republica Federală Germania, Republica Estonia, Irlanda, Republica Elenă, Regatul Spaniei, Republica Franceză, Republica Italiană, Republica Cipru, Republica Letonia, Republica Lituania, Marele Ducat al Luxemburgului, Republica Ungară, Republica Malta, Regatul Țărilor de Jos, Republica Austria, Republica Polonă, Republica Portugheză, România, Republica Slovenia, Republica Slovacă, Republica Finlanda, Regatul Suediei, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (state membre ale Uniunii Europene) și Republica Croația privind aderarea Republicii Croația la Uniunea Europeană (JO 2012, L 112, p. 10).

de aderare nu făceau trimitere numai la strategia de reformă judiciară și la planul de acțiune în vigoare la data Actului de aderare, astfel încât nu reiese din angajamentul nr. 1 nicio obligație a autorităților croate de a institui funcția de executor judecătoresc. Nu se poate însă deduce de aici că autoritățile croate aveau dreptul de a modifica strategia de reformă judiciară și planul de acțiune în vigoare la momentul aderării. Ținând seama de prevederile Actului de aderare, în special de articolul 36 din acesta și de anexa VII la acesta, autoritățile menționate aveau obligația de a respecta nu numai angajamentul nr. 1, ci totalitatea angajamentelor prevăzute în anexa amintită.

În continuare, în ceea ce privește angajamentul nr. 3 care figurează în anexa VII la Actul de aderare, privind îmbunătățirea eficacității sistemului judiciar, Tribunalul observă că acesta vizează numai eficiența sistemului judiciar și nu impune nicidecum atribuirea competenței de executare a deciziilor judecătorești unui anumit organism potrivit unor proceduri la rândul lor predefinite. Nu se poate deduce, așadar, din acest angajament obligația de a încredința procedurile de executare unor executori judecătorești.

În sfârșit, în ceea ce privește pretinsa nerespectare de către Comisie a principiului protecției încrederii legitime, Tribunalul observă că reclamantii nu au invocat niciun element care să demonstreze sau care să permită să se presupună că instituțiile Uniunii, printre care în special Comisia, i-au determinat să nutrească speranțe întemeiate în sensul că vor asigura menținerea profesiei de executor judecătoresc. Împrejurarea, în plus, nedovedită, că Comisia ar fi participat la redactarea Legii privind executorii judecătorești, ar fi finanțat-o și chiar s-ar găsi la originea acesteia nu poate, prin ea însăși, să constituie o asigurare precisă dată de Comisie în sensul că ar considera instituirea profesiei de executor judecătoresc drept unica adecvată să respecte angajamentele de aderare. Pentru ca astfel de asigurări să fie stabilite, aceste acte de susținere inițială a Legii privind executorii judecătorești ar trebui, ținând seama de lipsa unei obligații a Republicii Croația de a crea profesia de executor judecătoresc, să fie completate prin acte ulterioare, concordante și explicate în acest sens.

PRELUCRAREA DATELOR CU CARACTER PERSONAL

La originea cauzei în care a fost pronunțată Hotărârea din 20 iulie 2016, *Oikonomopoulos/Comisia* (T-483/13, [EU:T:2016:421](#)), se află contractele încheiate între o societate și Comisie în cadrul Celui de al șaselea program-cadru al Comunității pentru activități de cercetare, dezvoltare tehnologică și demonstrație, care contribuie la crearea Spațiului European de Cercetare și la inovare (2002-2006). Întrucât un raport de audit revelase anumite anomalii, OLAF deschisese o investigație pentru a stabili dacă fuseseră comise infracțiuni care afectează interesele financiare ale Uniunii. Directorul societății în cauză a introdus în fața Tribunalului o acțiune prin care se urmărea obținerea, pe de o parte, a reparării prejudiciilor cauzate de Comisie, precum și de OLAF și, pe de altă parte, o declarație potrivit căreia actele OLAF erau inexistente juridic și inadmisibile în scopuri probatorii în fața autorităților naționale¹³². Tribunalul era astfel chemat să se pronunțe, între altele, cu privire la aspectul dacă notificarea tardivă a prelucrărilor de date cu caracter personal efectuate în cursul investigației care îl viza pe reclamant responsabilului cu protecția datelor constituia o încălcare suficient de gravă a unei norme de drept care are ca obiect conferirea unor drepturi particularilor, de natură să angajeze răspunderea extracontractuală a Uniunii.

¹³² | A se vedea de asemenea, în continuare, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „XII. Contenciosul în despăgubire – Competențele OLAF”.

În această privință, Tribunalul constată că, în materia răspunderii extracontractuale a Uniunii, în cazul în care articolul 25 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 45/2001¹³³ a fost încălcat, întrucât notificarea datelor către responsabilul cu protecția datelor a intervenit după prelucrarea acestora, instituția în cauză încalcă o normă de drept având ca obiect conferirea unor drepturi persoanelor vizate de datele cu caracter personal deținute de instituțiile și de organele Uniunii. În ceea ce privește aspectul dacă o asemenea încălcare poate fi considerată suficient de gravă, pe de o parte, Tribunalul arată că, în temeiul Regulamentului nr. 45/2001, responsabilul cu protecția datelor are rolul de a asigura ca prelucrarea datelor cu caracter personal să nu aducă atingere drepturilor și libertăților persoanelor vizate de prelucrarea menționată. În acest context, el are în special ca sarcină să avertizeze Autoritatea Europeană pentru Protecția Datelor (AEPD) cu privire la o prelucrare a datelor care ar putea constitui un risc în sensul articolului 27 din Regulamentul nr. 45/2001. În consecință, în cazul în care acesta nu este informat despre o prelucrare a datelor, nu poate informa la rândul său AEPD și, prin urmare, nu își poate îndeplini în mod eficient sarcina esențială de supraveghere pe care i-a atribuit-o legiuitorul european. Pe de altă parte, observă Tribunalul, după cum se menționează în considerentul (14) al Regulamentului nr. 45/2001, dispozițiile acestuia se aplică în cazul oricărei prelucrări a datelor cu caracter personal efectuate de către toate instituțiile. Instituțiile și organele Uniunii nu dispun astfel de nicio marjă de apreciere pentru aplicarea Regulamentului nr. 45/2001. Ținând seama de aceste elemente – caracterul esențial al sarcinii de supraveghere a responsabilului cu protecția datelor și lipsa oricărei marje de apreciere a instituțiilor și a organelor Uniunii –, Tribunalul consideră că simpla încălcare a articolului 25 alineatul (1) din Regulamentul nr. 45/2001 este suficientă pentru dovedirea existenței unei încălcări suficient de grave a unei norme de drept care are ca obiect conferirea unor drepturi particularilor. În speță, Comisia a prezentat tardiv notificările prelucrărilor de date cu caracter personal responsabilului cu protecția datelor. Deși Comisia încearcă să justifice această întârziere prin faptul că practicile impuse la articolul 25 alineatul (1) din Regulamentul nr. 45/2001 nu se puteau efectua decât progresiv și că AEPD a considerat, într-o decizie privind o notificare tardivă, că nu exista niciun motiv pentru a se concluziona în sensul existenței unei încălcări a regulamentului sus-menționat din moment ce încălcarea fusese eliminată, potrivit Tribunalului, nu se poate admite că regularizarea situației permite să se concluzioneze în sensul inexistenței unei încălcări. Astfel, articolul 25 alineatul (1) din Regulamentul nr. 45/2001 a fost încălcat, având în vedere că notificarea datelor a intervenit după prelucrarea acestora.

COMPETENȚELE OLAF

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 20 iulie 2016, *Oikonomopoulos/Comisia* (T-483/13, [EU:T:2016:421](#)), Tribunalul era chemat să se pronunțe și cu privire la competența OLAF de a desfășura o investigație referitoare la executarea unui contract încheiat în vederea punerii în aplicare a unui program-cadru¹³⁴.

În primul rând, Tribunalul arată că, pentru ca protecția intereselor financiare ale Uniunii consacrată la articolul 325 TFUE să devină efectivă, este imperativ ca descurajarea și combaterea fraudei și a altor abateri să fie efectuate la toate nivelurile și pentru toate activitățile pentru care interesele menționate pot fi afectate de astfel de fenomene. Pentru a îndeplini cel mai bine acest obiectiv, Comisia a prevăzut că OLAF își exercită competențele în materia investigațiilor administrative externe. Astfel, existența unei relații contractuale între Uniune și persoane juridice sau fizice bănuite că desfășoară activități ilegale nu are relevanță în ceea ce privește competența de investigație a OLAF. Acesta din urmă poate desfășura investigații în privința acestor

133 | Regulamentul (CE) nr. 45/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 decembrie 2000 privind protecția persoanelor fizice cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal de către instituțiile și organele comunitare și privind libera circulație a acestor date (JO 2001, L 8, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 30, p. 142).

134 | A se vedea de asemenea, mai sus, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „Prelucrarea datelor cu caracter personal”.

persoane în cazul în care există suspiciuni de fraudă sau de activități ilegale împotriva lor, în pofida existenței unui contract între părțile sus-menționate. Tribunalul precizează în plus că lipsa unor dispoziții specifice în această privință în Regulamentul nr. 1073/1999 nu poate fi interpretată în sensul că ar exista o interdicție ca OLAF să organizeze audieri în cadrul investigațiilor externe. Astfel, competența de a efectua controale și inspecții la fața locului o implică în mod incontestabil pe cea de a organiza audieri cu persoanele vizate de aceste controale și inspecții. Pe de altă parte, nicio dispoziție a Regulamentului (Euratom, CE) nr. 2185/96¹³⁵ și nici, de altfel, a unui alt regulament nu împiedică Comisia și nici, în speță, OLAF să efectueze un control și o inspecție la fața locului la un subcontractant, fără să efectueze în prealabil un control și o inspecție la fața locului la un operator economic suspectat de fraudă.

În al doilea rând, chemat să se pronunțe cu privire la întinderea dreptului la apărare în cadrul unei investigații externe, Tribunalul apreciază că respectarea dreptului la apărare este suficient garantată în cadrul unei investigații interne în cazul în care partea interesată este informată rapid despre posibilitatea unei implicări personale în fapte de fraudă, de corupție sau în activități ilegale care prejudiciază interesele Uniunii, atât timp cât acest lucru nu prejudiciază investigația. OLAF nu este însă obligat să acorde unei persoane vizate de o investigație externă accesul la documentele care fac obiectul unei asemenea investigații sau la cele întocmite de el însuși cu această ocazie, eficacitatea și confidențialitatea sarcinii conferite OLAF, precum și independența acestuia putând fi afectate. În ceea ce privește în special accesul la raportul final al unei investigații externe, nicio dispoziție nu prevede că o astfel de obligație se impune OLAF.

În al treilea și ultimul rând, pronunțându-se cu privire la existența unei legături de cauzalitate între încălcarea articolului 25 alineatul (1) din Regulamentul nr. 45/2001, având în vedere notificarea tardivă prin care a fost informat responsabilul cu protecția datelor despre prelucrarea unor date cu caracter personal care îl priveau pe reclamant, și prejudiciile invocate de acesta din urmă, Tribunalul consideră că reclamantul nu a putut să o demonstreze. Astfel, acesta nu a prezentat niciun argument care să permită să se înțeleagă modul în care în speță notificarea tardivă ar fi adus atingere reputației sale și ar fi condus la încetarea activităților profesionale și la întreruperea activităților universitare ale acestuia și nu a explicat nici modul în care respectiva notificare tardivă i-ar fi cauzat un prejudiciu moral.

PIERDEREA UNEI ȘANSE

Hotărârea din 27 aprilie 2016, *European Dynamics Luxembourg și alții/EUIPO* (T-556/11, în prezent în recurs¹³⁶, [EU:T:2016:248](#)), a constituit pentru Tribunal ocazia de a aduce precizări cu privire la noțiunea de pierdere a unei șanse în cadrul contenciosului contractelor de achiziții publice ale instituțiilor Uniunii¹³⁷. În speță, Tribunalul era chemat să se pronunțe cu privire la o acțiune având ca obiect, în primul rând, o cerere de anulare a deciziei prin care EUIPO respinsese, în cadrul unei proceduri de cerere de ofertă, oferta reclamantei și a altor decizii conexe ale EUIPO adoptate în cadrul aceleiași proceduri, între care deciziile de atribuire a contractului de achiziții publice respectiv altor ofertanți, și, în al doilea rând, o cerere de despăgubiri întemeiată pe repararea pretinsului prejudiciu suferit ca urmare a pierderii unei șanse de a i se atribui acest contract de achiziții publice.

135| Regulamentul (Euratom, CE) nr. 2185/96 al Consiliului din 11 noiembrie 1996 privind controalele și inspecțiile la fața locului efectuate de Comisie în scopul protejării intereselor financiare ale Comunităților Europene împotriva fraudei și a altor abateri (JO 1996, L 292, p. 2, Ediție specială, 01/vol. 3, p. 76).

136| Cauza C 376/16 P, *EUIPO/European Dynamics Luxembourg și alții*, și Ordonanța din 24 noiembrie 2016, *European Dynamics Luxembourg și alții/EUIPO*, C 379/16 P, nepublicată, EU:C:2016:905.

137| A se vedea de asemenea, mai sus, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „X. Contractele de achiziții publice ale instituțiilor Uniunii”.

În cadrul examinării cererii de despăgubiri, Tribunalul amintește că angajarea răspunderii extracontractuale a Uniunii, în sensul articolului 340 al doilea paragraf TFUE, pentru conduita ilicită a organelor sale este supusă întrunirii a trei condiții, și anume nelegalitatea comportamentului imputat, caracterul real al prejudiciului și existența unei legături de cauzalitate între conduita invocată și prejudiciul pretins. Aceste principii se aplică *mutatis mutandis* răspunderii extracontractuale a Uniunii, în sensul aceleiași dispoziții, angajate de un comportament ilegal și de un prejudiciu cauzat de unul dintre organismele sale, cum ar fi EUIPO, pe care acesta este obligat să îl repare în temeiul articolului 118 alineatul (3) din Regulamentul nr. 207/2009. În această privință, Tribunalul subliniază că, în cauza în discuție, cererea de despăgubiri este întemeiată pe aceleași nelegalități precum cele invocate în susținerea cererii de anulare a deciziei de respingere a ofertei și că această decizie este afectată de mai multe nelegalități de fond, printre care încălcarea principiului egalității de tratament între ofertanți, și de erori vădite de apreciere, precum și de mai multe vicii de motivare. Cu toate acestea, în ceea ce privește existența unei legături de cauzalitate între nelegalitățile menționate și prejudiciul pretins suferit, Tribunalul precizează că o motivare insuficientă nu este de natură să demonstreze că, în absența ei, contractul ar fi putut sau chiar ar fi trebuit să fie atribuit reclamantului. În schimb, în ceea ce privește legătura de cauzalitate dintre nelegalitățile care afectează deciziile atacate, pe de o parte, și pierderea unei șanse, pe de altă parte, EUIPO nu se poate limita să susțină că, ținând seama de larga sa putere de apreciere ca autoritate contractantă, nu era obligată să semneze un contract-cadru cu reclamanta. Aceste erori au afectat, astfel, în mod necesar șansa acesteia din urmă de a fi clasată mai bine în procedura în cauză. Rezultă că, chiar ținând cont de marja largă de apreciere a autorității contractante cu privire la atribuirea contractului în cauză, pierderea șansei suferită în speță de reclamantă constituie un prejudiciu real și cert.

Pe de altă parte, într-o situație precum cea din speță, în care există un risc însemnat ca contractul în cauză să fie deja executat în integralitate la finalizarea procedurii în litigiu în fața Tribunalului, însăși nerecunoașterea de către instanța Uniunii a pierderii unei astfel de șanse și a necesității de a acorda o compensație în această privință ar fi contrară principiului protecției jurisdicționale efective consacrat la articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale. În plus, observă Tribunalul, trebuie să se țină seama de faptul că, date fiind condițiile care guvernează procedurile privind măsurile provizorii în fața președintelui Tribunalului, ofertantul căruia i-a fost evaluată și înlăturată nelegal oferta nu este în practică decât rareori în măsură să obțină suspendarea executării unei astfel de decizii. În consecință, este necesară despăgubirea reclamantei pentru pierderea unei șanse în măsura în care decizia de respingere a ofertei, chiar și în cazul anulării sale cu efect retroactiv, a înlăturat practic în mod definitiv posibilitatea ca acesteia să îi fie atribuit contractul în cauză.

XIII. RECURSURI

Printre cele 39 de decizii pronunțate de Camera de recursuri a Tribunalului în cursul anului 2016, Hotărârea din 27 octombrie 2016, **BCE/Cerafogli** (T-787/14 P, [EU:T:2016:633](#)), merită o atenție specială întrucât marchează o evoluție în ceea ce privește regimul admisibilității excepției de nelegalitate în materia funcției publice.

Astfel, în această hotărâre, pronunțată în cameră extinsă, Tribunalul concluzionează că economia regimului juridic al excepției de nelegalitate și în special considerațiile legate de faptul că numai instanța este abilitată să constate inaplicabilitatea unui act cu caracter general trebuie să conducă la neaplicarea regulii concordanței dintre cererea introductivă și reclamație, care ar impune că, pentru a fi admisibilă în stadiul contencios, excepția de nelegalitate trebuie să fi fost invocată în prealabil în stadiul precontencios al reclamației. Astfel, Tribunalul statuează că, deși caracterul incidental al excepției de nelegalitate nu face imposibilă invocarea unei astfel de excepții în stadiul reclamației, aceasta nu implică faptul că excepția este inadmisibilă atunci când este ridicată pentru prima dată în fața instanței Uniunii.

XIV. CERERI DE MĂSURI PROVIZORII

În anul 2016, Tribunalul s-a pronunțat definitiv în 23 de cauze¹³⁸, a adoptat nouă ordonanțe de suspendare în temeiul articolului 157 alineatul (2) din Regulamentul de procedură și a admis două cereri de suspendare a executării, prin Ordonanțele din 20 iulie 2016, **PTC Therapeutics Internațional/EMA** (T-718/15 R, nepublicată, în prezent în recurs¹³⁹, [EU:T:2016:425](#)) și **MSD Animal Health Innovation și Intervet international/EMA** (T-729/15 R, nepublicată, în prezent în recurs¹⁴⁰, [EU:T:2016:435](#)).

În aceste două ordonanțe, referitoare la problematica divulgării, avută în vedere de Agenția Europeană pentru Medicamente (EMA) în temeiul Regulamentului nr. 1049/2001, de informații pretins confidențiale, președintele Tribunalului adoptă aceeași abordare pe care a adoptat-o în ordonanțele corespunzătoare semnate în 2014 și în 2015¹⁴¹.

Președintele Tribunalului admite mai întâi existența unui *fumus boni iuris*, amintind că, în ceea ce privește contenciosul privind protecția provizorie a informațiilor pretins confidențiale, judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii nu poate, în principiu, să concluzioneze în sensul lipsei *fumus boni iuris* decât în ipoteza în care caracterul confidențial al informațiilor în cauză ar lipsi în mod vădit. Or, în speță, Tribunalul constată că este vorba despre examinarea confidențialității unor rapoarte care prezentau strategia antreprenorială inovativă pusă în aplicare de reclamante în vederea realizării fie a testărilor clinice necesare pentru obținerea unei autorizări a punerii pe piață a unui medicament, fie a testărilor toxicologice necesare în cadrul testărilor privind siguranța unui medicament. În această privință, președintele Tribunalului arată că, în măsura în care nu există în domeniul farmaceutic o jurisprudență care ar permite să se răspundă cu ușurință la problemele legate de confidențialitate care trebuie soluționate în speță prin hotărârea care se va pronunța ulterior pe fond, este vorba despre probleme de principiu inedite, care nu pot fi soluționate, pentru prima dată, de judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii, ci necesită o examinare aprofundată în cadrul procedurii principale.

Președintele Tribunalului apreciază, în continuare, că evaluarea comparativă a intereselor înclină în favoarea reclamantelor. Astfel, în cauzele în care au fost date aceste două ordonanțe, instanța de fond va trebui să decidă cu privire la legalitatea deciziei luate de EMA de a divulga unui terț rapoartele în litigiu. Pentru a menține efectul util al unei hotărâri care ar anula această decizie, reclamantele trebuie să fie însă în măsură să evite această divulgare înainte de închiderea procedurii principale. Or, dacă cererea de măsuri provizorii ar fi respinsă, o astfel de hotărâre ar fi lipsită de efect util, întrucât EMA ar putea divulga rapoartele menționate, ceea ce ar prejudica sensul viitoarei decizii pe fond. În plus, în răspuns la obiecția ridicată de EMA potrivit

138| Două decizii au fost luate conform dispozițiilor coroborate ale articolului 157 alineatul (4) și ale articolului 12 din Regulamentul de procedură al Tribunalului, și anume Ordonanța din 16 decembrie 2016, **Casasnovas Bernard/Comisia** (T 826/16 R, nepublicată, [EU:T:2016:752](#)), și Ordonanța din 11 noiembrie 2016, **Solelec și alții/Parlamentul** (T 281/16 R, nepublicată, [EU:T:2016:659](#)).

139| Cauza C-513/16 P(R), **EMA/PTC Therapeutics International**.

140| Cauza C-512/16 P(R), **EMA/MSD Animal Health Innovation și Intervet International**.

141| Este vorba despre Ordonanța din 13 februarie 2014, **Luxembourg Pamol (Cyprus) și Luxembourg Industries/Comisia** (T 578/13 R, nepublicată, [EU:T:2014:103](#)), și despre Ordonanța din 25 iulie 2014, **Deza/ECHA** (T 189/14 R, nepublicată, [EU:T:2014:686](#)), care nu au făcut obiectul unui recurs (a se vedea Raportul anual 2014, p. 161 și 162), și despre Ordonanța din 1 septembrie 2015, **Pari Pharma/EMA** (T 235/15 R, [EU:T:2015:587](#)). Aceasta din urmă a făcut obiectul unui recurs, în care Curtea a constatat lipsa necesității de a se pronunța [Ordonanța din 17 martie 2016, **EMA/Pari Pharma**, C 550/15 P(R), nepublicată, [EU:C:2016:196](#)]. Sesizat de EMA ca urmare a acestei ordonanțe prin care se constată lipsa necesității de a se pronunța, președintele Tribunalului a respins cererea de revocare a Ordonanței sale de suspendare din 1 septembrie 2015 (Ordonanța din 23 mai 2016, **Pari Pharma/EMA**, T 235/15 R, nepublicată, [EU:T:2016:309](#)). În recurs, vicepreședintele Curții a anulat Ordonanța din 23 mai 2016 și a revocat Ordonanța din 1 septembrie 2016 [Ordonanța din 18 octombrie 2016, **EMA/Pari Pharma**, C 406/16 P(R), nepublicată, [EU:C:2016:775](#)].

căreia această abordare ar avea ca rezultat să se permită manevre dilatorii, președintele Tribunalului concluzionează în sensul absenței unui asemenea risc, întrucât, pe de o parte, constată existența unui *fumus boni iuris* și, pe de altă parte, dacă EMA consideră necesar să se prevaleze mai repede de principiul transparenței, are posibilitatea să prezinte o cerere de procedură accelerată.

În ceea ce privește urgența, președintele Tribunalului recunoaște, într-o primă etapă, caracterul grav al prejudiciului invocat, amintind că, având în vedere jurisprudența relevantă, pentru necesitățile procedurii referitoare la măsurile provizorii, trebuie să se prezume confidențialitatea informațiilor cuprinse în rapoartele în litigiu. Astfel, întrucât acestea din urmă vizează activitatea de producție și comercială a reclamantelor, constituie un bun imaterial care ar putea fi utilizat în scopul concurențiale, a cărui valoare ar fi considerabil redusă dacă și-ar pierde caracterul secret. Președintele Tribunalului concluzionează, într-o a doua etapă, în sensul caracterului ireparabil al prejudiciului care ar putea fi cauzat de divulgarea rapoartelor în litigiu terților care au introdus cereri de acces în temeiul Regulamentului nr. 1049/2001. Astfel, după cum s-a subliniat deja în ordonanțele adoptate în 2014 și în 2015, din mecanismul de acces la documente instituit prin regulamentul menționat reiese că acești terți ar putea lua cunoștință imediat de informații sensibile și le-ar putea exploata de îndată în scopul concurențiale și ar putea să submineze astfel poziția concurențială a reclamantelor. Întrucât divulgarea unui document pe această bază juridică dobândește un efect *erga omnes*, prejudiciul invocat nu este cuantificabil, un număr nedeterminat și nelimitat de concurenți actuali și potențiali din întreaga lume putând să obțină aceste informații pentru a proceda la numeroase utilizări pe termen scurt, mediu sau lung.

Președintele Tribunalului precizează în plus că, în orice caz, chiar dacă prejudiciul invocat de reclamante nu poate fi calificat drept ireparabil, rapoartele în litigiu trebuie protejate în totalitate împotriva divulgării avute în vedere de EMA. Astfel, acesta amintește că nu poate proceda la o examinare a confidențialității fiecărei date individuale care figurează în rapoartele în litigiu, pentru a permite o divulgare parțială a rapoartelor în cauză, întrucât nu se poate exclude, în stadiul examinării cererii de măsuri provizorii, ipoteza în care instanța de fond ar admite principiul unei prezumții generale de confidențialitate pentru rapoartele în litigiu. Or, dacă s-ar adopta o astfel de soluție, nu ar fi autorizată nicio divulgare – nici măcar parțială – a rapoartelor menționate. În aceste circumstanțe, judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii trebuie să țină seama de caracterul accesoriu al competențelor sale și să refuze un acces parțial, pentru a nu lipsi de efect util decizia instanței de fond. În caz contrar, divulgarea unor date pe care instanța de fond le-ar califica ulterior drept confidențiale ar determina judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii să își aroge *de facto* competențele instanțelor de fond, singurele abilitate să se pronunțe, în decizia care pune capăt procedurii principale, cu privire la caracterul confidențial al datelor respective și, pe cale de consecință, cu privire la autorizarea definitivă de a proceda la divulgarea lor. O asemenea imixtiune în prerogativele instanței de fond, efectuată cu intenție și în cunoștință de cauză, ar risca să încalce principiul instanței stabilite de lege care decurge din articolul 6 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Printre cauzele care s-au aflat la originea unei ordonanțe de respingere a unei cereri de suspendare a executării, Ordonanța din 19 iulie 2016, **Belgia/Comisia** (T-131/16 R, nepublicată, [EU:T:2016:427](#)), a permis președintelui Tribunalului să examineze, în contextul recuperării unui ajutor de stat declarat incompatibil cu piața internă, relevanța unei flexibilizări a condiției privind urgența, în condițiile în care *fumus boni iuris* stabilit era deosebit de serios. În această privință, judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii amintește că o asemenea flexibilizare nu a fost admisă decât în privința a trei tipuri de contencios (cel privind măsurile restrictive, cel privind atribuirea contractelor de achiziții publice și cel privind accesul la documente), în care, din rațiuni sistemice, este excesiv de dificil sau chiar imposibil să se îndeplinească această condiție, astfel cum este prevăzută în Regulamentul de procedură și cum este interpretată în mod tradițional în jurisprudență. Or, întrucât speța nu putea fi asociată cu niciuna dintre rațiunile care au justificat flexibilizările efectuate în cadrul acestor tipuri de contencios, condițiile referitoare la *fumus boni iuris* și la urgență trebuie aplicate așa cum

sunt interpretate în mod tradițional în jurisprudență, astfel încât Regatul Belgiei ar fi trebuit să demonstreze iminența unui prejudiciu grav și ireparabil, întrucât un *fumus boni iuris*, oricât ar fi de puternic, nu poate suplini lipsa urgenței.

C | ACTIVITATEA GREFEI TRIBUNALULUI ÎN ANUL 2016

de domnul Emmanuel COULON, grefierul Tribunalului

Aceste observații sunt inedite. Sunt de fapt primele observații ale unui grefier al Tribunalului în cadrul unui raport de activitate judiciară a instituției.

Se oferă astfel ocazia de a sublinia trei trăsături caracteristice ale grefei Tribunalului.

În primul rând, grefa Tribunalului este unicul serviciu al acestei instanțe. Aceasta se distinge deci, în cadrul Curții de Justiție a Uniunii Europene, de serviciile care sunt comune Curții de Justiție și Tribunalului (și care erau de asemenea comune Tribunalului Funcției Publice până la 1 septembrie 2016). Acest fapt rezultă din textele aplicabile, care reflectă cerințe funcționale.

În al doilea rând, grefa se află în nucleul administrării justiției. Conștientă că buna administrare înseamnă a contribui la buna înfăptuire a justiției, grefa acționează pentru ca Tribunalul să poată da decizii de calitate într-un termen previzibil și optim. Grefa își stabilește, așadar, ca obiectiv cotidian să contribuie la buna funcționare a instanței și, mai general, la calitatea justiției înfăptuite. Această contribuție la bunul mers al instanței este asigurat cu respectarea dispozițiilor normelor de procedură și cu resursele puse la dispoziția instanței. În această privință, trebuie să se țină seama de faptul că grefa nu are niciun control nici în ceea ce privește numărul de cauze introduse, nici în ceea ce privește numărul de cauze închise, nici în ceea ce privește numărul de acte de procedură depuse în cadrul cauzelor aflate pe rol și că, prin urmare, trebuie să trateze toate actele de procedură, fără ca această misiune de asistență jurisdicțională să poată fi externalizată. De asemenea, trebuie amintit că grefa tratează actele de procedură depuse în oricare dintre cele 24 de limbi vizate de Regulamentul de procedură al Tribunalului și poartă corespondență cu reprezentanții părților în limba de procedură a cauzei.

În al treilea rând, activitățile grefei sunt marcate de o vocație externă, întrucât grefa este interlocutorul părților pe parcursul întregii proceduri jurisdicționale, cu excepția ședinței, și de o vocație internă, întrucât grefa este în serviciul direct al membrilor instanței, pe care îi asistă în toate actele mandatului lor.

Anul 2016, care va fi fost marcat de punerea în aplicare a primei¹ și a celei de a doua² etape ale reformei jurisdicționale a instituției, care vizează dublarea numărului de judecători ai Tribunalului la orizontul anului 2019, a dat semnalul începutului unei noi perioade. Intrarea în funcție a unor judecători suplimentari, transferul competenței de a se pronunța în primă instanță asupra litigiilor dintre funcționari și agenți, pe de o parte, și instituțiile Uniunii Europene, pe de altă parte, plecarea și sosirea unor judecători în cadrul reînnoirii parțiale a colegiului sunt evenimente care au impus adoptarea unor măsuri de natură diversă, care au fost în mod necesar pregătite în amonte și executate în aval. Organizarea și funcționarea instanței, regândite în profunzime, au fost adaptate în vederea atingerii obiectivului reformei arhitecturii jurisdicționale a Curții de Justiție a Uniunii Europene, care constă cu prioritate în reducerea volumului cauzelor aflate pe rol și a duratei procedurilor în fața Tribunalului. În consecință, instanței și grefei sale le-au fost conferite instrumente. Numărul de posturi bugetare ale grefei a ajuns astfel de la 55 la 72 cu efect de la 1 ianuarie 2016.

1] Propunerea Curții de Justiție depusă în martie 2011 s-a concretizat prin adoptarea Regulamentului (UE, Euratom) 2015/2422 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 decembrie 2015 de modificare a Protocolului nr. 3 privind statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene (JO 2015, L 341, p. 14).

2] Regulamentul (UE, Euratom) 2016/1192 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 iulie 2016 privind transferul către Tribunal al competenței de a se pronunța în primă instanță asupra litigiilor dintre Uniunea Europeană și agenții acesteia (JO 2016, L 200, p. 137).

Grefa a fost un actor major al punerii în aplicare a reformei. A se adapta, a se organiza, a reacționa, a anticipa, a observa, a asculta, a propune etc., cu siguranță, verbele nu lipsesc pentru a califica acțiunile pe care grefa le-a angajat pentru a-și asigura funcționarea optimă și pentru a continua să lucreze cu grijă în perioada de concretizare a acestei reforme. Instanța a putut conta încă o dată pe implicarea unui personal al grefei calificat și motivat și a obținut beneficii depline ca urmare a noului dispozitiv procedural (Regulamentul de procedură și Dispozițiile practice de punere în aplicare a Regulamentului de procedură), adaptat la natura litigiilor aduse în fața instanței și care a intrat în vigoare la 1 iulie 2015.

La sfârșitul anului 2016 s-a constatat cu satisfacție că grefa a onorat misiunile care îi sunt încredințate de texte și de instanță, cu respectarea cerințelor unui proces echitabil, în pofida unui context caracterizat prin mai multe serii de schimbări importante și profunde.

Astfel, grefa a oferit Tribunalului asistență jurisdicțională și administrativă:

- prin asigurarea bunei desfășurări a procedurilor și a bunei gestiuni a dosarelor;
- prin asigurarea comunicării dintre reprezentanții părților și judecători;
- prin asistarea activă a judecătorilor și a colaboratorilor acestora;
- prin administrarea Tribunalului sub autoritatea președintelui Tribunalului și cu concursul serviciilor Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Incidențele punerii în aplicare a reformei au fost, cu toate acestea, foarte numeroase.

I. INCIDENTELE ORGANIZATORICE LEGATE DE INTRAREA ÎN FUNCȚIE A UNOR NOI JUDECĂTORI

Numirile și intrările în funcție ale unui număr de douăzeci și doi de noi judecători la Tribunal au intervenit în mai multe etape succesive în cursul anului 2016.

În cadrul primei etape a reformei arhitecturii jurisdicționale a instituției, care viza numirea a doisprezece judecători suplimentari ai Tribunalului, șapte judecători numiți la 23 martie 2016 au depus jurământ în fața Curții de Justiție la 13 aprilie 2016, trei judecători numiți la 24 mai 2016 au depus jurământ la 8 iunie 2016 și un judecător numit la 7 septembrie 2016 a depus jurământ la 19 septembrie 2016.

În cadrul celei de a doua etape a reformei, care viza numirea a șapte judecători suplimentari ai Tribunalului, cinci judecători au fost numiți la 7 septembrie 2016 și au depus jurământ la 19 septembrie 2016³.

La 19 septembrie 2016 au depus de asemenea jurământ în fața Curții de Justiție cinci noi judecători, numiți pentru a succeda unor judecători ai Tribunalului al căror mandat nu fusese reînnoit, și un nou judecător, numit pentru a înlocui un judecător al Tribunalului care și-a dat demisia.

3] La 31 decembrie 2016, un judecător dintre cei doisprezece judecători suplimentari a căror numire era prevăzută în cadrul primei etape a reformei și doi judecători dintre cei șapte judecători suplimentari a căror numire era prevăzută în cadrul celei de a doua etape a reformei trebuiau încă să fie numiți.

La 20 septembrie 2016, Tribunalul și-a ales președintele și vicepreședintele, iar ulterior, la 21 septembrie, judecătorii i-au ales pe cei nouă președinți ai camerelor compuse din câte cinci judecători.

După fiecare dintre aceste intrări în funcție, Tribunalul a repartizat judecătorii pe camere, s-a procedat la constituirea de noi portofolii de cauze și la reatribuirea cauzelor între judecători. Conform Regulamentului de procedură, grefa a informat părțile din cauzele respective și a publicat în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* toate deciziile luate de instanță⁴. Grefa a actualizat toate bazele de date interne cu ocazia fiecărei operațiuni de reatribuire.

Intrarea în funcție și instalarea judecătorilor și a personalului cabinetelor lor în spații amenajate în acest scop sunt operațiuni care au necesitat o asistență administrativă foarte susținută din partea grefei, care s-a reflectat în același timp în muncă de pregătire împreună cu serviciile comune ale instituției, în primirea și acompanierea adecvate, precum și în supravegherea strictă a repartizării personalului.

Încetarea activității a șase judecători a reprezentat de asemenea ocazia de a aduce un omagiu contribuției acestora la înfăptuirea justiției, în cadrul unui eveniment solemn pe care Tribunalul l-a organizat, pentru prima dată cu ocazia plecării unor judecători, la 19 septembrie 2016.

La 31 decembrie 2016, colegiul de patruzeci și patru de judecători era compus jumătate din judecători care au intrat în funcție în cursul aceluiași an. O asemenea situație nu are precedent în istoria instituției noastre și s-a dovedit a fi, în termeni de incidențe administrative asupra grefei Tribunalului, fără comună măsură cu sosirea a zece judecători din statele membre care au aderat la Uniune în 2004.

II. INCIDENȚELE PROCEDURALE ALE REFORMEI

Transferul cauzelor în materia funcției publice în primă instanță

Regulamentul 2015/2422 prevedea că creșterea cu șapte a numărului de judecători ai Tribunalului la 1 septembrie 2016 trebuia să fie însoțită de transferul către Tribunal al competenței de a se pronunța în primă instanță asupra cauzelor în materia funcției publice.

Acest transfer de competență pentru a se pronunța în primă instanță asupra litigiilor dintre Uniune și agenții acesteia a fost concretizat prin Regulamentul 2016/1192, potrivit căruia Tribunalul exercită în primă instanță competența de a se pronunța asupra litigiilor dintre Uniune și agenții acesteia, în temeiul articolului 270 TFUE, inclusiv în ceea ce privește litigiile dintre orice instituție, organ, oficiu sau agenție, pe de o parte, și agenții acestora, pe de altă parte, pentru care competența este atribuită Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Regulamentul 2016/1192 a fost adoptat la 6 iulie 2016. Adoptarea acestui text era însă o condiție prealabilă pentru aprobarea de către Consiliul Uniunii Europene a modificărilor Regulamentului de procedură destinate să confere Tribunalului un cadru procedural adecvat și permanent pentru soluționarea cauzelor în materia funcției publice începând de la 1 septembrie 2016.

Astfel, anticipând, Tribunalul, în urma avizului Curții de Justiție, sesizase Consiliul cu modificări ale regulamentului său de procedură încă din luna martie 2016.

4) Între care Deciziile Tribunalului privind modul de desemnare a judecătorului care îl înlocuiește pe judecătorul aflat într-un caz de împiedicare (JO 2016, C 296, p. 2), privind compunerea Marii Camere (JO 2016, C 296, p. 2), privind criteriile de atribuire a cauzelor camerelor (JO 2016, C 296, p. 2), precum și privind constituirea camerelor și repartizarea judecătorilor pe camere (JO 2016, C 392, p. 2).

Aprobate de Consiliu la 6 iulie 2016 și adoptate de instanță la 13 iulie 2016, modificările Regulamentului de procedură au fost publicate în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* la 12 august 2016⁵ și au intrat în vigoare la 1 septembrie 2016.

Tribunalul a ținut de asemenea seama de specificitățile contenciosului în materia funcției publice și de incidențele schimbărilor de norme, decizând să modifice, la 13 iulie 2016, Dispozițiile practice de punere în aplicare a Regulamentului de procedură⁶.

O consecință directă a adoptării Regulamentului 2016/1192 a fost dizolvarea Tribunalului Funcției Publice a Uniunii Europene la 31 august 2016 și transferul la Tribunal al cauzelor în materia funcției publice care se aflau pe rol la acea dată în fața acestei instanțe. Grefa Tribunalului Funcției Publice și grefa Tribunalului au colaborat în cel mai bun mod pentru a pregăti acest transfer și pentru a asigura desfășurarea sa în condiții excelente.

Operațiunea transferului fizic și digital al dosarelor s-a desfășurat perfect, sistemele informatice au fost actualizate pentru a ține seama de specificitățile dispozițiilor care reglementează contenciosul în materia funcției publice, bazele de date au fost imediat actualizate, iar tratarea noilor dosare a fost prompt asigurată de grefa Tribunalului. Difuzarea de informații prealabilă transferului efectuată de grefa Tribunalului Funcției Publice, apoi comunicarea efectuată prin scrisorile pe care grefa Tribunalului le-a adresat reprezentanților părților în cele 139 de cauze transferate și publicarea în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*⁷ sub forma unui tabel de concordanță între numerele de ordine ale cauzelor în fața Tribunalului Funcției Publice (F-...) și cele atribuite de Tribunal după transfer (T-...) au permis, cu siguranță, părților și publicului interesat să dispună de informațiile adecvate.

Alte modificări ale normelor de procedură

Deși punerea în aplicare a reformei structurale a mobilizat foarte puternic energiile în cursul anului 2016, adaptări ale textelor de procedură au fost totuși propuse atunci când circumstanțele au justificat sau au impus aceasta.

În primul rând, trebuind să respecte o cerință legală care rezultă din intrarea în vigoare a Regulamentului (UE) 2015/2424⁸, Tribunalul a trebuit să își modifice Regulamentul de procedură pentru a ține seama de schimbarea denumirii Oficiului pentru Armonizare în cadrul Pieței Interne (mărci, desene și modele industriale) (OAPI), care a devenit, de la 23 martie 2016, Oficiul Uniunii Europene pentru Proprietate Intelectuală (EUIPO). Modificarea Regulamentului de procedură, aprobată de Consiliu la 6 iulie 2016, a fost adoptată de Tribunalul la 13 iulie 2016⁹.

Cu toate că o schimbare terminologică de această natură este minoră, adaptările care au rezultat din aceasta pentru Tribunal și instituție nu pot fi ignorate. Astfel, toate sistemele de informare ale instituției au trebuit să

5| JO 2016, L 217, p. 73.

6| JO 2016, L 217, p. 78.

7| JO 2016, C 364, p. 2.

8| Regulamentul (UE) 2015/2424 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 decembrie 2015 de modificare a Regulamentului (CE) nr. 207/2009 privind marca comunitară și a Regulamentului (CE) nr. 2868/95 al Comisiei de punere în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 40/94 al Consiliului privind marca comunitară și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 2869/95 al Comisiei privind taxele care trebuie plătite OAPI (JO 2015, L 341, p. 21).

9| JO 2016, L 217, p. 71.

fie adaptate pentru a ține seama de această schimbare, mobilizând resurse ale grefei și ale mai multor alte servicii.

În al doilea rând, a fost modificat articolul 105 din Regulamentul de procedură, referitor la tratamentul informațiilor sau al înscrisurilor ori mijloacelor materiale de probă care țin de siguranța Uniunii ori a celei a unuia sau a mai multe dintre statele sale membre ori de desfășurarea relațiilor lor internaționale. Unicul articol al Regulamentului de procedură ale cărui dispoziții nu au fost aplicabile de la 1 iulie 2015 și deși dispozițiile care condiționează aplicabilitatea sa nu fuseseră încă finalizate, articolul 105 alineatul (10) a fost amendat la 13 iulie 2016¹⁰, concomitent cu adăugarea unui articol în Regulamentul de procedură al Curții de Justiție. S-a prevăzut astfel un cadru procedural care garantează că informațiile sau înscrisurile ori mijloacele materiale de probă care țin de siguranța Uniunii ori a celei a unuia sau a mai multe dintre statele sale membre ori de desfășurarea relațiilor lor internaționale nu sunt restituite persoanei care le-a prezentat decât la finalizarea procedurii judiciare, și anume după curgerea termenului de recurs împotriva deciziei Tribunalului sau, în caz de recurs, la finalizarea procedurii în fața Curții de Justiție.

Acest regim procedural ar fi fost incomplet dacă nu ar fi fost însoțit de un dispozitiv de securitate adecvat care vizează să asigure protecția informațiilor sau a înscrisurilor ori mijloacelor materiale de probă care țin de siguranța Uniunii ori a celei a unuia sau a mai multe dintre statele sale membre ori de desfășurarea relațiilor lor internaționale în cursul diverselor etape ale cercetării judecătorești în fața Tribunalului. Articolul 105 alineatul (11) din Regulamentul de procedură cuprinde, așadar, o normă care abilitază Tribunalul să adopte norme care permit instituirea unui sistem de securitate global în vederea protecției unor asemenea informații. Tribunalul a adoptat astfel de norme în Decizia (UE) 2016/2387¹¹, care a fost elaborată în strânsă concertare cu Curtea de Justiție și cu serviciul responsabil de securitate în cadrul instituției. Publicarea deciziei menționate în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* la 24 decembrie 2016, survenită în ziua publicării de către Curtea de Justiție a Deciziei (UE) 2016/2386¹², a avut drept efect să facă aplicabil articolul 105 din Regulamentul de procedură de la 25 decembrie 2016.

În calitate de serviciu care gestionează cauze în care vor fi depuse documentele sensibile, grefa Tribunalului a fost foarte implicată în elaborarea dispozitivului destinat să garanteze un tratament al unor astfel de documente care să răspundă standardului aplicabil documentelor clasificate „secret UE”, care să includă *inter alia* instituirea unor proceduri destinate să abilitze funcționari și agenți ai instituției.

---

10 | JO 2016, L 217, p. 72.

11 | Decizia (UE) 2016/2387 a Tribunalului din 14 septembrie 2016 privind normele de securitate aplicabile informațiilor sau înscrisurilor ori mijloacelor materiale de probă prezentate în temeiul articolului 105 alineatul (1) sau alineatul (2) din Regulamentul de procedură (JO 2016, L 355, p. 18).

12 | Decizia (UE) 2016/2386 a Curții de Justiție din 20 septembrie 2016 privind normele de securitate aplicabile informațiilor sau înscrisurilor ori mijloacelor materiale de probă prezentate în fața Tribunalului în temeiul articolului 105 din Regulamentul de procedură al acestuia (JO 2016, L 355, p. 5).

III. MISIUNEA DE ASISTENȚĂ JURISDICȚIONALĂ

În pofida marilor mișcări descrise mai sus, grefa și-a îndeplinit misiunea de asistență juridică prin tratarea a 835 de cereri de sesizare, a 139 de cauze în materia funcției publice transferate de Tribunalul Funcției Publice la 1 septembrie 2016 și a 3 879 de alte memorii prezentate în cadrul cauzelor aflate pe rol, prin înscrierea a 49 773 de acte de procedură în registru, prin executarea deciziilor luate de completele de judecată, sub formă de măsuri de organizare a procedurii sau de măsuri de cercetare judecătorească, și prin efectuarea a 1 412 comunicări judiciare în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*.

În plus, grefa a însoțit judecătorii și cabinetele acestora în munca lor cotidiană în 321 de conferințe de cameră și în cadrul a 244 de cauze pledate.

Asistența logistică asigurată de grefă sub diverse forme (ajutor în coordonare, documentare, gestiunea sistemelor de informare, producerea de statistici) urmărește să permită instanței să lucreze în cele mai bune condiții posibile, în special prin contribuția la calitatea deciziilor luate de președinte și de cele nouă complete de judecată și prin susținerea vicepreședintelui în îndeplinirea misiunii de a sprijini coerența jurisprudenței, cu care instanța l-a investit în septembrie 2016.

În îndeplinirea misiunii sale de asistență juridică, grefa a putut profita de dematerializarea cvasitotalității etapelor procesului judiciar, inclusiv cea a schimburilor interne cu cabinetele judecătorilor și cea a schimburilor externe cu reprezentanții părților.

Această dematerializare a procedurilor a permis, cu siguranță, descărcarea grefei, în interesul tuturor, de sarcini repetitive, conferindu-i-se instrumente pentru a personaliza mai mult răspunsurile așteptate de la acest serviciu și pentru a-și concentra resursele pe subiectele care merită efectiv.

În ceea ce privește schimburile interne dintre grefă și cabinetele judecătorilor Tribunalului, trebuie subliniat, la sfârșitul celui de al doilea an complet de utilizare, succesul fișelor de transmisiune digitală¹³. Au fost simplificate procedurile interne, au fost raționalizate metodele de lucru, s-au economisit resurse și timp ca rezultat al caracterului imediat al schimburilor dintre grefă și cabinetele judecătorilor, ceea ce contribuie la optimizarea timpului judiciar. Digitalizarea permite, în plus, asigurarea unei perfecte trasabilități a schimburilor și cuantificarea activității. În 2016, grefa a adresat 10 822 de fișe cabinetelor în cadrul cauzelor în curs.

Schimburile externe cu reprezentanții părților sunt de acum asigurate în foarte mare măsură prin intermediul aplicației e-Curia¹⁴, comună instanțelor care compun instituția. Succesul acestei aplicații este indubitabil și se măsoară prin rapiditatea evoluției sale. Procentajul de depuneri asigurate prin intermediul acestei aplicații nu a încetat să crească de la lansarea sa în producție, în noiembrie 2011, ca și numărul de avocați și de agenți care dispun de un cont de acces¹⁵. În 2016, 76 % dintre depunerile la Tribunal au fost efectuate pe această cale electronică (față de 72 % în 2015), ceea ce corespunde unui număr de 396 072 de pagini (466 875 pagini în 2015), toate statele membre și 3 014 avocați și agenți fiind în prezent titulari ai unui cont e-Curia. Acțiunile necesare vor fi urmate pentru atingerea obiectivului de 100 % depuneri de acte de procedură efectuate în

13| Schimburile dintre grefă și cabinetele judecătorilor Tribunalului se efectuează sub forma unor fișe de transmitere care urmăresc să informeze sau obțină o decizie a autorității competente cu privire la o chestiune de procedură. Aceste fișe sunt dematerializate din noiembrie 2014.

14| Decizia Tribunalului din 14 septembrie 2011 referitoare la depunerea și la comunicarea de acte de procedură prin intermediul aplicației e-Curia (JO 2011, C 289, p. 9).

15| De la 1 iulie 2015, poșta electronică nu mai poate fi utilizată pentru depunerea actelor de procedură.

fața Tribunalului prin e-Curia și pentru a se putea obține astfel toate beneficiile practice ale acestei aplicații, în special prin evitarea gestionării în paralel a formatelor pe hârtie și electronic.

Anul 2016 a fost primul an complet de punere în aplicare a normelor de procedură care au intrat în vigoare la 1 iulie 2015. Deși nu este încă posibil să se evidențieze toate avantajele care rezultă din acest nou dispozitiv, trebuie totuși să se constate cu satisfacție că obiectivele de simplificare și de raționalizare urmărite pot fi deja considerate în mod obiectiv ca fiind realizate, ținând seama de diminuarea semnificativă a numărului de ordonanțe pregătite de grefă (241 față de 521 în 2015)¹⁶, de soluționarea primelor acțiuni directe prin hotărâre fără organizarea unei ședințe¹⁷, de scăderea drastică a numărului de observații privind limba de procedură prezentate în cauzele în materia proprietății intelectuale (33 față de 279 în 2015) și de absența celui de al doilea schimb de memorii pentru această categorie de cauze. A scăzut de asemenea nivelul de regularizare a cererilor care nu respectă prescripțiile formale (ajungând sub pragul de 39 %), chiar dacă rămâne în continuare prea ridicat, în special pentru cererile în cauze în materia proprietății intelectuale.

Măsurile necesare au fost luate, așadar, pentru a permite grefei Tribunalului să își asume responsabilitățile care îi revin, iar rezultatele eforturilor consimțite în 2016 sunt tangibile.

Au fost inițiate de asemenea primele dispoziții pentru ca grefa Tribunalului să poată, pe de o parte, să facă față provocărilor anului 2017, în cursul căruia trei judecători suplimentari ar trebui să consolideze capacitatea Tribunalului de înfăptuire a justiției, și, pe de altă parte, să se pregătească pentru finalul anului 2019, ultima etapă a reformei arhitecturii jurisdicționale a instituției, care va consacra intrarea în funcție a nouă judecători suplimentari.

16| De la 1 iulie 2015, anumite decizii care erau luate anterior sub formă de ordonanțe (suspendarea și reluarea, conexarea unor cauze, intervenție fără confidențialitate a unui stat membru sau a unei instituții) sunt luate sub formă de simplă decizie depusă la dosarul cauzei.

17| Înainte de 1 iulie 2015, posibilitatea de se pronunța prin hotărâre fără organizarea unei ședințe nu era prevăzută decât pentru cauzele în materia proprietății intelectuale și pentru recursurile formulate împotriva deciziilor Tribunalului Funcției Publice.

D | STATISTICI JUDICIARE ALE TRIBUNALULUI

I. ACTIVITATEA GENERALĂ A TRIBUNALULUI

1. Cauze introduse, cauze soluționate, cauze aflate pe rol (2012-2016)

II. CAUZE INTRODUSE

2. Natura procedurilor (2012-2016)
3. Natura acțiunii (2012-2016)
4. Domeniul acțiunii (2012-2016)

III. CAUZE SOLUȚIONATE

5. Natura procedurilor (2012-2016)
6. Domeniul acțiunii (2016)
7. Domeniul acțiunii (2012-2016)
8. Completul de judecată (2012-2016)
9. Durata procedurilor exprimată în luni (2012-2016)

IV. CAUZE AFLATE PE ROL LA 31 DECEMBRIE

10. Natura procedurilor (2012-2016)
11. Domeniul acțiunii (2012-2016)
12. Completul de judecată (2012-2016)

V. DIVERSE

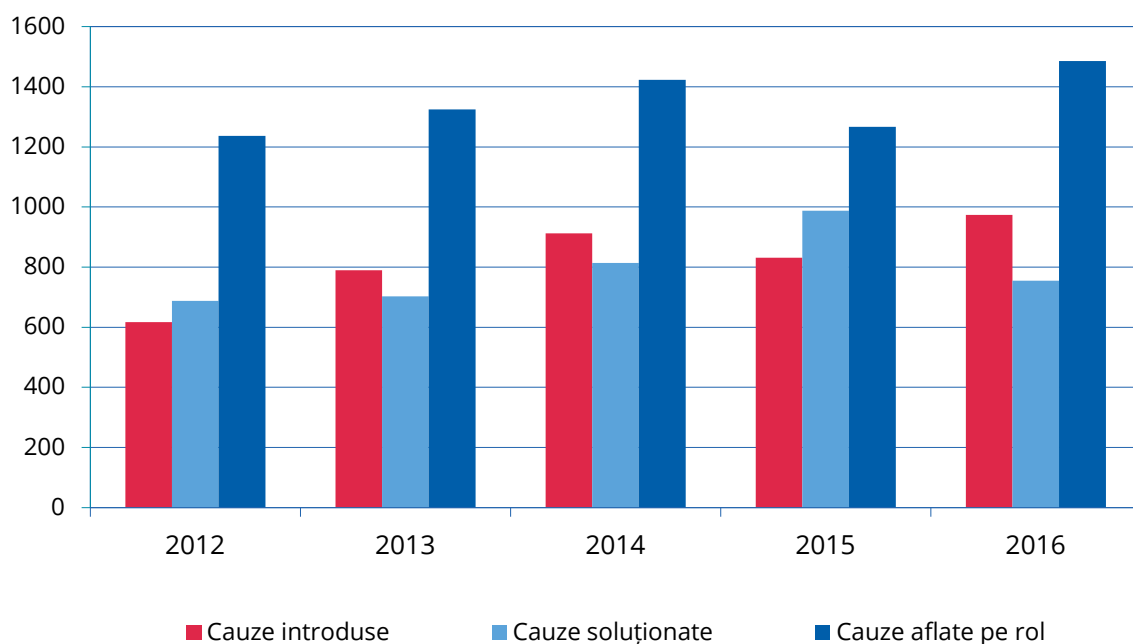
13. Măsuri provizorii (2012-2016)
14. Proceduri accelerate (2012-2016)
15. Decizii ale Tribunalului care au făcut obiectul unui recurs la Curtea de Justiție (1990-2016)
16. Repartizarea recursurilor la Curtea de Justiție în funcție de natura procedurii (2012-2016)
17. Soluționarea recursurilor la Curtea de Justiție (2016)
18. Soluționarea recursurilor la Curtea de Justiție (2012-2016)
19. Evoluție generală (1989-2016)

VI. ACTIVITATEA GREFEI TRIBUNALULUI

20. Activitatea grefei Tribunalului (2015-2016)
21. Modalități de depunere a actelor de procedură depuse la Tribunal
22. Numărul de pagini depuse prin e-Curia (2012-2016)
23. Comunicări în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* (2012-2016)
24. Numărul de cauze pledate (2012-2016)

I. ACTIVITATEA GENERALĂ A TRIBUNALULUI

1. CAUZE INTRODUSE, CAUZE SOLUȚIONATE, CAUZE AFLATE PE ROL (2012-2016)^{1 2}

	2012	2013	2014	2015	2016
Cauze introduse	617	790	912	831	974
Cauze soluționate	688	702	814	987	755
Cauze aflate pe rol	1 237	1 325	1 423	1 267	1 486

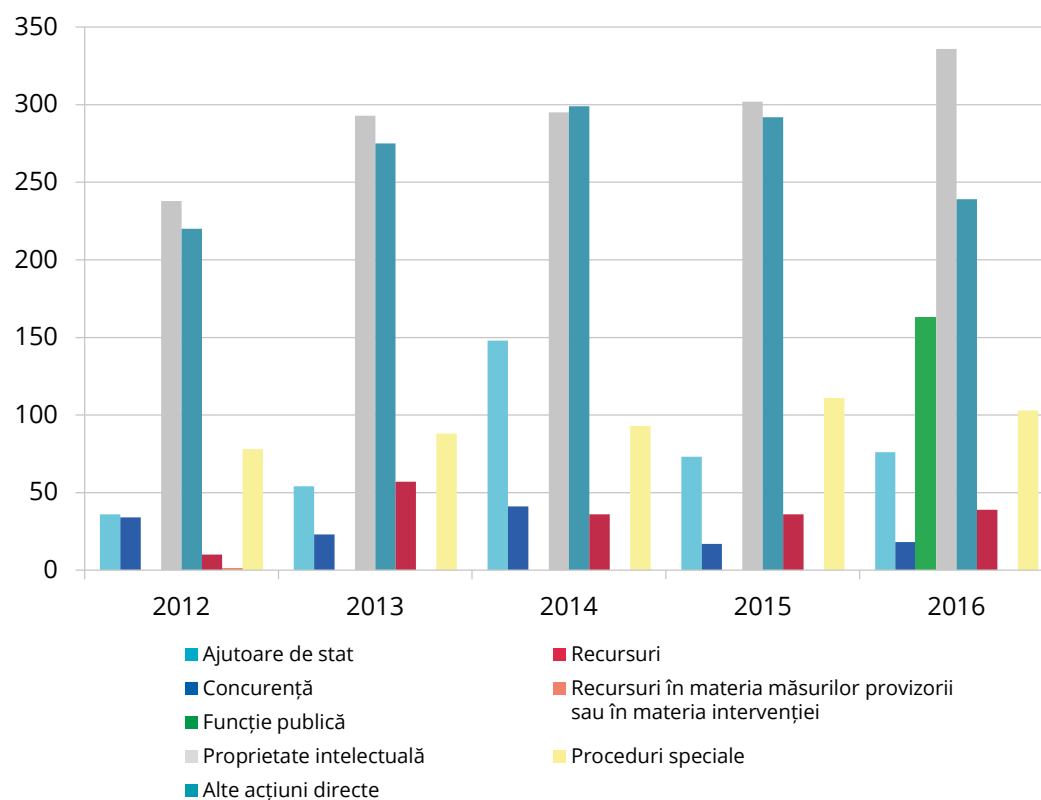
1] În lipsa unei mențiuni contrare, prezentul tabel și tabelele din paginile următoare iau în considerare procedurile speciale.

Sunt considerate „proceduri speciale”: opoziția la o hotărâre pronunțată într-o cauză judecată în lipsă (articolul 41 din Statutul Curții; articolul 166 din Regulamentul de procedură al Tribunalului); terța opoziție (articolul 42 din Statutul Curții; articolul 167 din Regulamentul de procedură al Tribunalului); interpretarea (articolul 43 din Statutul Curții; articolul 168 din Regulamentul de procedură al Tribunalului); revizuirea (articolul 44 din Statutul Curții; articolul 169 din Regulamentul de procedură al Tribunalului); asistența judiciară (articolul 148 din Regulamentul de procedură al Tribunalului); îndreptarea (articolul 164 din Regulamentul de procedură al Tribunalului) și stabilirea cheltuielilor de judecată (articolul 170 din Regulamentul de procedură al Tribunalului).

2] În lipsa unei mențiuni contrare, prezentul tabel și tabelele din paginile următoare nu iau în considerare procedurile măsurilor provizorii.

II. CAUZE INTRODUSE

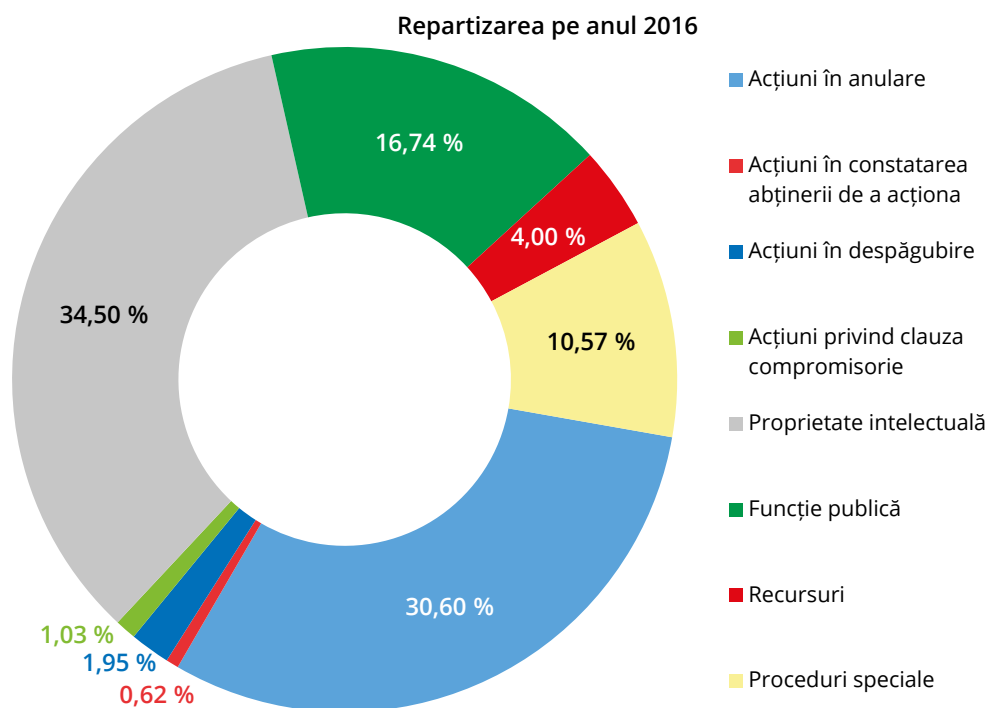
2. NATURA PROCEDURILOR (2012-2016)

	2012	2013	2014	2015	2016 ¹
Ajutoare de stat	36	54	148	73	76
Concurență	34	23	41	17	18
Funcție publică					163
Proprietate intelectuală	238	293	295	302	336
Alte acțiuni directe	220	275	299	292	239
Recursuri	10	57	36	36	39
Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	1				
Proceduri speciale	78	88	93	111	103
Total	617	790	912	831	974

1 | La 1 septembrie 2016, 123 de cauze în materia funcției publice și 16 proceduri speciale în acest domeniu au fost transferate Tribunalului.

3. NATURA ACȚIUNII (2012-2016)

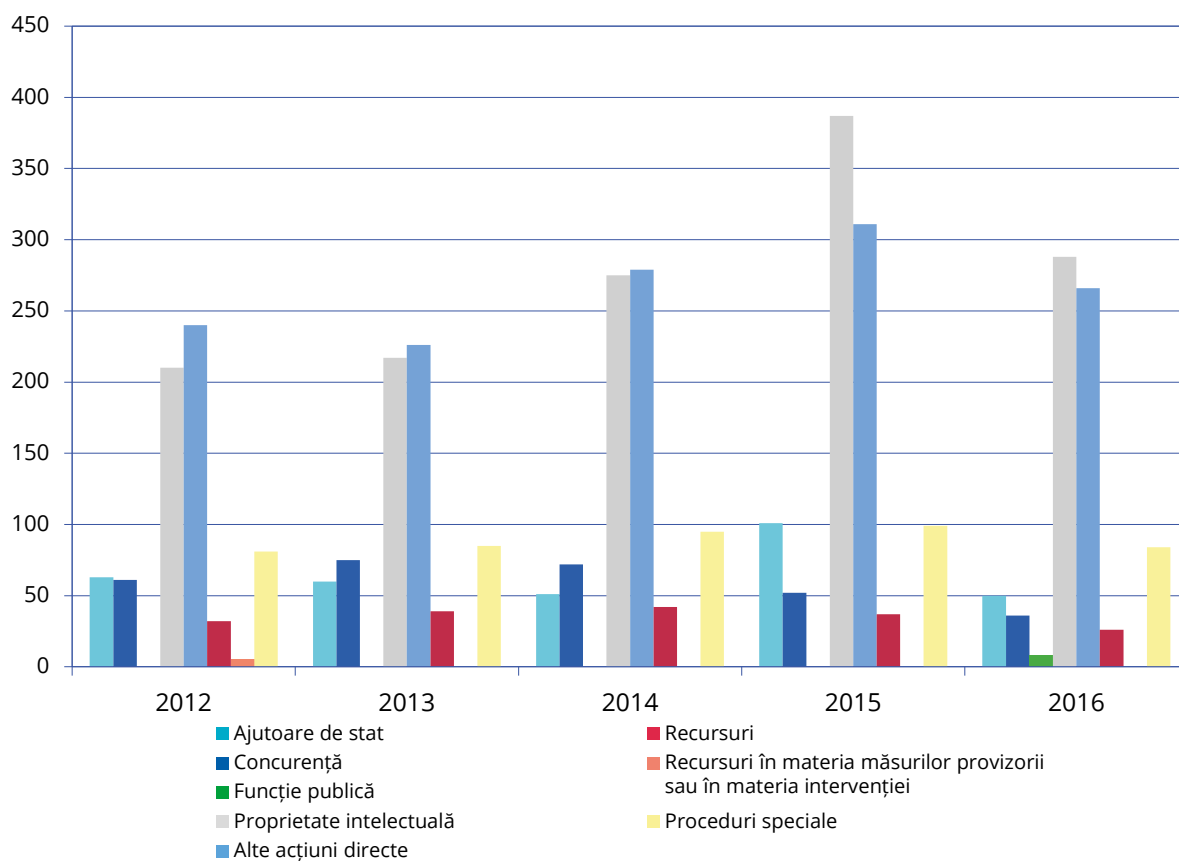
	2012	2013	2014	2015	2016
Acțiuni în anulare	257	319	423	332	298
Acțiuni în constatarea abținerii de a acționa	8	12	12	5	6
Acțiuni în despăgubire	17	15	39	30	19
Acțiuni privind clauza compromisorie	8	6	14	15	10
Proprietate intelectuală	238	293	295	302	336
Funcție publică					163
Recursuri	10	57	36	36	39
Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	1				
Proceduri speciale	78	88	93	111	103
Total	617	790	912	831	974

4. DOMENIUL ACȚIUNII (2012-2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Accesul la documente	18	20	17	48	19
Achiziții publice	23	15	16	23	9
Acțiunea externă a Uniunii Europene	1		2	1	2
Aderarea de noi state		1			
Agricultură	11	27	15	37	20
Ajutoare de stat	36	54	148	73	76
Apropierea legislațiilor		13		1	1
Asocierea țărilor și teritoriilor de peste mări		1			
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	3	5	2	10	8
Cetățenia Uniunii			1		
Clauză compromisorie	8	6	14	15	10
Coeziunea economică, socială și teritorială	4	3	3	5	2
Concurență	34	23	41	17	18
Cultură		1			1
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei)	1		4	7	4
Drept instituțional	41	44	67	53	52
Dreptul întreprinderilor			1	1	
Educația, formarea profesională, tineretul și sportul	1	2		3	1
Energie		1	3	3	4
Fiscalitate	1	1	1	1	2
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)	2	12	3	5	6
Libera circulație a capitalurilor				2	1
Libera circulație a mărfurilor		1		2	1
Libera circulație a persoanelor				1	1
Libera prestare a serviciilor	1		1		1
Libertatea de stabilire			1		
Măsuri restrictive (Acțiunea externă)	59	41	69	55	28
Mediu	3	11	10	5	6
Ocuparea forței de muncă		2			
Politica comercială	20	23	31	6	17
Politica economică și monetară	3	15	4	3	23
Politica externă și de securitate comună		2			1
Politica în domeniul pescuitului		3	3		1
Politica industrială			2		
Politica socială	1		1		1
Proprietatea intelectuală și industrială	238	294	295	303	336
Protecția consumatorilor		1	1	2	1
Rețele transeuropene		3			
Sănătatea publică	12	5	11	2	6
Securitatea socială a lucrătorilor migranți		1			
Spațiul de libertate, securitate și justiție		6	1		7
Transporturi		5	1		
Turism		2			
Uniunea vamală și Tariful vamal comun	6	1	8		3
Total Tratatul CE/TFUE	527	645	777	684	669
Proceduri speciale	78	88	93	111	103
Statutul funcționarilor	12	57	42	36	202
TOTAL GENERAL	617	790	912	831	974

III. CAUZE SOLUȚIONATE

5. NATURA PROCEDURILOR (2012-2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Ajutoare de stat	63	60	51	101	50
Concurență	61	75	72	52	36
Funcție publică					5
Proprietate intelectuală	210	217	275	387	288
Alte acțiuni directe	240	226	279	311	266
Recursuri	32	39	42	37	26
Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	1				
Proceduri speciale	81	85	95	99	84
Total	688	702	814	987	755

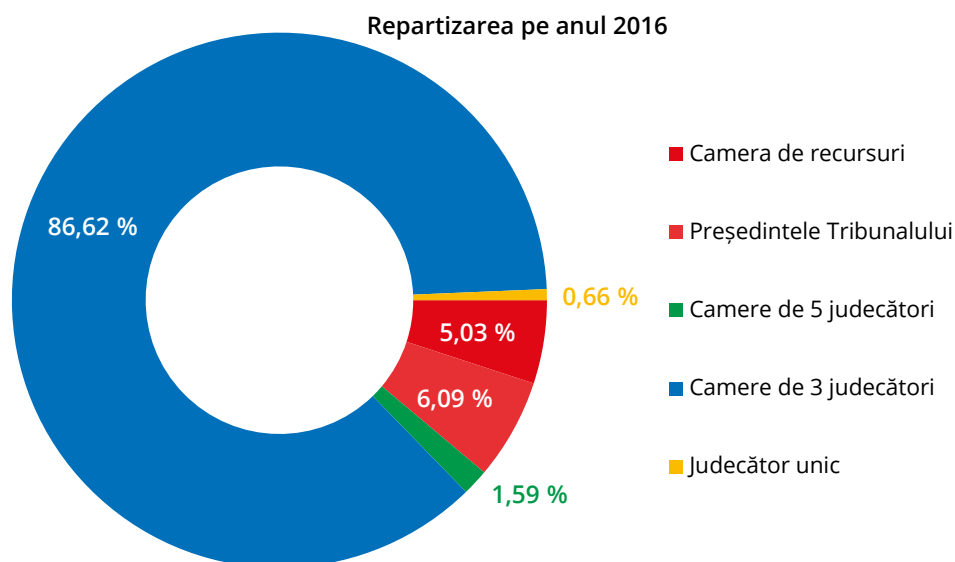
6. DOMENIUL ACȚIUNII (2016)

	Hotărâri	Ordonanțe	Total
Accesul la documente	9	4	13
Achiziții publice	10	10	20
Agricultură	14	20	34
Ajutoare de stat	27	23	50
Apropierea legislațiilor		1	1
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	3	3	6
Clauză compromisorie	11	6	17
Coeziunea economică, socială și teritorială		1	1
Concurență	35	1	36
Cultură	1		1
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei)		1	1
Drept instituțional	17	29	46
Educația, formarea profesională, tineretul și sportul		1	1
Energie		3	3
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)	4	4	8
Libera circulație a capitalurilor		1	1
Libera circulație a mărfurilor		1	1
Libera prestare a serviciilor		1	1
Măsuri restrictive (Acțiunea externă)	39	31	70
Mediu	2	2	4
Politica comercială	19	2	21
Politica economică și monetară		2	2
Politica în domeniul pescuitului	1	1	2
Politica socială		1	1
Proprietatea intelectuală și industrială	224	64	288
Protecția consumatorilor	1		1
Rețele transeuropene	1	1	2
Sănătatea publică	1	2	3
Uniunea vamală și Tariful vamal comun	2	1	3
Total Tratatul CE/TFUE	421	217	638
Proceduri speciale		84	84
Statutul funcționarilor	27	6	33
TOTAL GENERAL	448	307	755

7. DOMENIUL ACȚIUNII (2012-2016)

(HOTĂRÂRI ȘI ORDONANȚE)

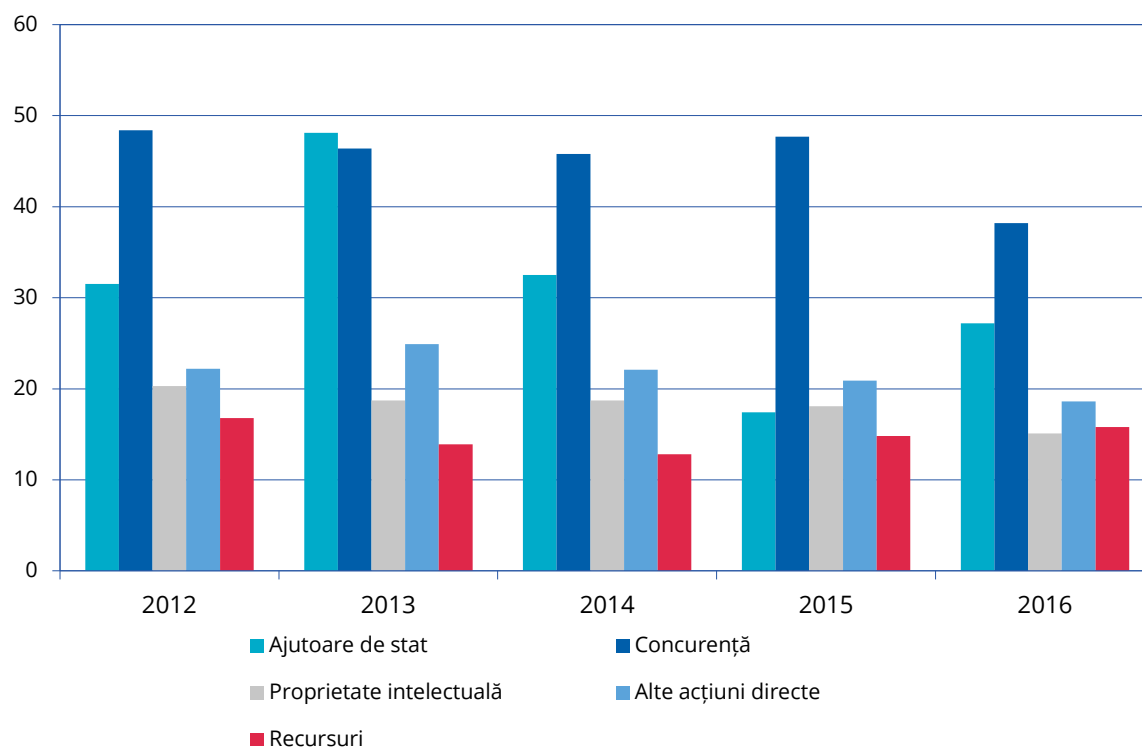
	2012	2013	2014	2015	2016
Accesul la documente	21	19	23	21	13
Achiziții publice	24	21	18	22	20
Acțiunea externă a Uniunii Europene		2		2	
Aderarea de noi state				1	
Agricultură	32	16	15	32	34
Ajutoare de stat	63	59	51	101	50
Apropierea legislațiilor			13		1
Asocierea țărilor și teritoriilor de peste mări			1		
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	3	4	1	2	6
Cetățenia Uniunii			1		
Clauză compromisorie	11	8	10	2	17
Coeziunea economică, socială și teritorială	12	14	1	6	1
Concurență	61	75	72	52	36
Cultură					1
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei)	2			5	1
Drept instituțional	41	35	33	58	46
Dreptul întreprinderilor				1	
Educația, formarea profesională, tineretul și sportul	1	1	2		1
Energie		1	3	1	3
Fiscalitate	2		2	1	
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)	1	6	3	9	8
Libera circulație a capitalurilor				2	1
Libera circulație a mărfurilor		1		2	1
Libera circulație a persoanelor	1			1	
Libera prestare a serviciilor	2		1		1
Libertatea de stabilire				1	
Măsuri restrictive (Acțiunea externă)	42	40	68	60	70
Mediu	8	6	10	18	4
Ocuparea forței de muncă		2			
Politica comercială	14	19	18	24	21
Politica economică și monetară	2	1	13	9	2
Politica externă și de securitate comună			2	1	
Politica în domeniul pescuitului	9	2	15	3	2
Politica industrială				2	
Politica socială	1	4			1
Proprietatea intelectuală și industrială	210	218	275	388	288
Protecția consumatorilor				2	1
Rețele transeuropene			1		2
Sănătatea publică	2	4	10	15	3
Securitatea socială a lucrătorilor migranți		1			
Spațiul de libertate, securitate și justiție	2	7	1		
Transporturi	1		3	3	
Turism		1	1		
Uniunea vamală și Tariful vamal comun	6	9	6	4	3
Total Tratatul CE/TFUE	574	576	673	851	638
Total Tratatul CO		1			
Statutul funcționarilor	33	40	46	37	33
Proceduri speciale	81	85	95	99	84
TOTAL GENERAL	688	702	814	987	755

8. COMPLETUL DE JUDECATĂ (2012-2016)

	2012			2013			2014			2015			2016		
	Hotărâri	Ordonanțe	Total	Hotărâri	Ordonanțe	Total	Hotărâri	Ordonanțe	Total	Hotărâri	Ordonanțe	Total	Hotărâri	Ordonanțe	Total
Camera de recursuri	17	23	40	13	47	60	21	32	53	23	14	37	25	13	38
Președintele Tribunalului		47	47		38	38		46	46		44	44		46	46
Camere de 5 judecători	9		9	7	1	8	9	7	16	8	3	11	10	2	12
Camere de 3 judecători	328	264	592	378	218	596	398	301	699	538	348	886	408	246	654
Judecător unic										1	8	9	5		5
Total	354	334	688	398	304	702	428	386	814	570	417	987	448	307	755

9. DURATA PROCEDURILOR EXPRIMATĂ ÎN LUNI (2012-2016)¹

(HOTĂRÂRI ȘI ORDONANȚE)

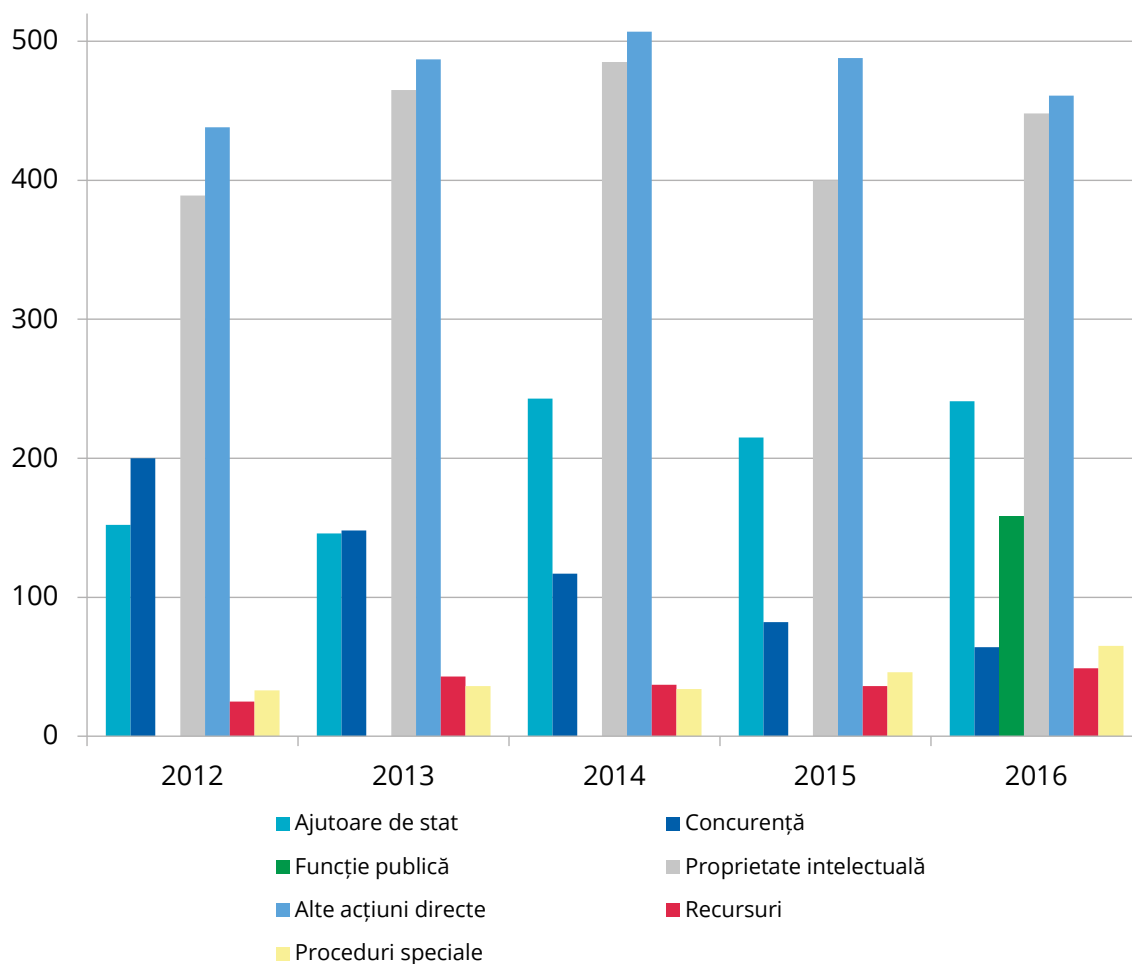

	2012	2013	2014	2015	2016
Ajutoare de stat	31,5	48,1	32,5	17,4	27,2
Concurență	48,4	46,4	45,8	47,7	38,2
Proprietate intelectuală	20,3	18,7	18,7	18,1	15,1
Alte acțiuni directe	22,2	24,9	22,1	20,9	18,6
Recursuri	16,8	13,9	12,8	14,8	15,8
Toate cauzele	24,8	26,9	23,4	20,6	18,7

1 | Calculul duratei medii a procedurilor nu ține seama de: cauzele soluționate prin hotărâre interlocutorie, procedurile speciale, recursurile privind măsurile provizorii sau în materia intervenției. Duratae sunt exprimate în luni și în zecimi de lună.

IV. CAUZE AFLATE PE ROL LA 31 DECEMBRIE

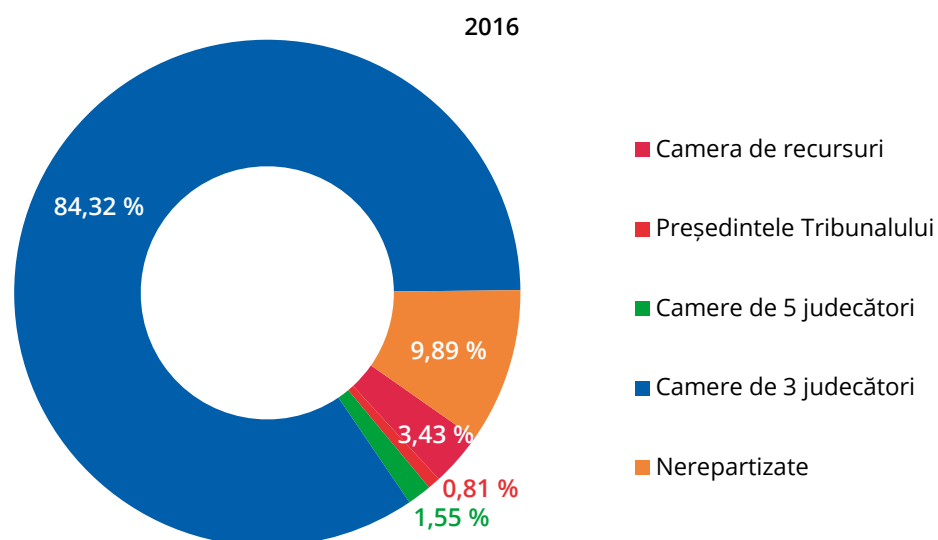
10. NATURA PROCEDURILOR (2012-2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Ajutoare de stat	152	146	243	215	241
Concurență	200	148	117	82	64
Funcție publică					158
Proprietate intelectuală	389	465	485	400	448
Alte acțiuni directe	438	487	507	488	461
Recursuri	25	43	37	36	49
Proceduri speciale	33	36	34	46	65
Total	1 237	1 325	1 423	1 267	1 486

11. DOMENIUL ACȚIUNII (2012-2016)

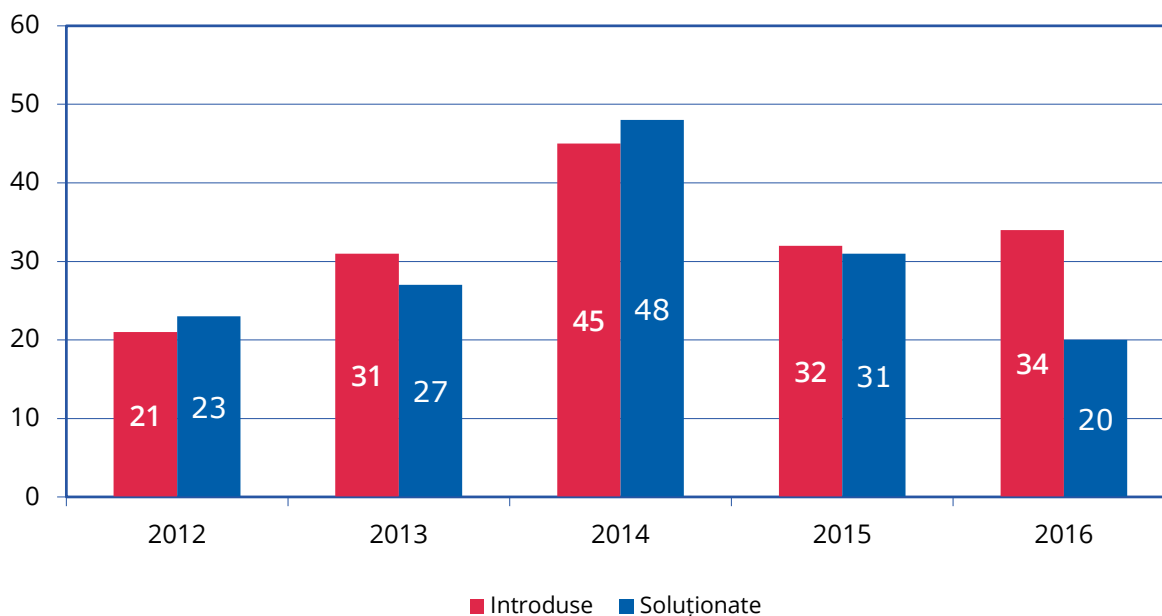
	2012	2013	2014	2015	2016
Accesul la documente	37	38	32	59	65
Achiziții publice	42	36	34	35	24
Acțiunea externă a Uniunii Europene	3	1	3	2	4
Aderarea de noi state		1	1		
Agricultură	40	51	51	56	42
Ajutoare de stat	151	146	243	215	241
Apropierea legislațiilor		13		1	1
Asocierea țărilor și teritoriilor de peste mări		1			
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	7	8	9	17	19
Clauză compromisorie	15	13	17	30	23
Coeziunea economică, socială și teritorială	24	13	15	14	15
Concurență	200	148	117	82	64
Cultură		1	1	1	1
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei)	1	1	5	7	10
Drept instituțional	41	50	84	79	85
Dreptul întreprinderilor			1	1	1
Educația, formarea profesională, tineretul și sportul	1	2		3	3
Energie	1	1	1	3	4
Fiscalitate		1			2
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)	8	14	14	10	8
Libera circulație a persoanelor					1
Libertatea de stabilire			1		
Măsuri restrictive (Acțiunea externă)	106	107	108	103	61
Mediu	13	18	18	5	7
Politica comercială	41	45	58	40	36
Politica economică și monetară	4	18	9	3	24
Politica externă și de securitate comună	1	3	1		1
Politica în domeniul pescuitului	16	17	5	2	1
Politica industrială			2		
Politica socială	4		1	1	1
Proprietatea intelectuală și industrială	389	465	485	400	448
Protecția consumatorilor		1	2	2	2
Rețele transeuropene		3	2	2	
Sănătatea publică	15	16	17	4	7
Spațiul de libertate, securitate și justiție	1				7
Transporturi		5	3		
Turism		1			
Uniunea vamală și Tariful vamal comun	15	7	9	5	5
Total Tratatul CE/TFUE	1 176	1 245	1 349	1 182	1 213
Total Tratatul CO	1				
Proceduri speciale	27	44	40	39	208
Statutul funcționarilor	33	36	34	46	65
TOTAL GENERAL	1 237	1 325	1 423	1 267	1 486

12. COMPLETUL DE JUDECATĂ (2012-2016)

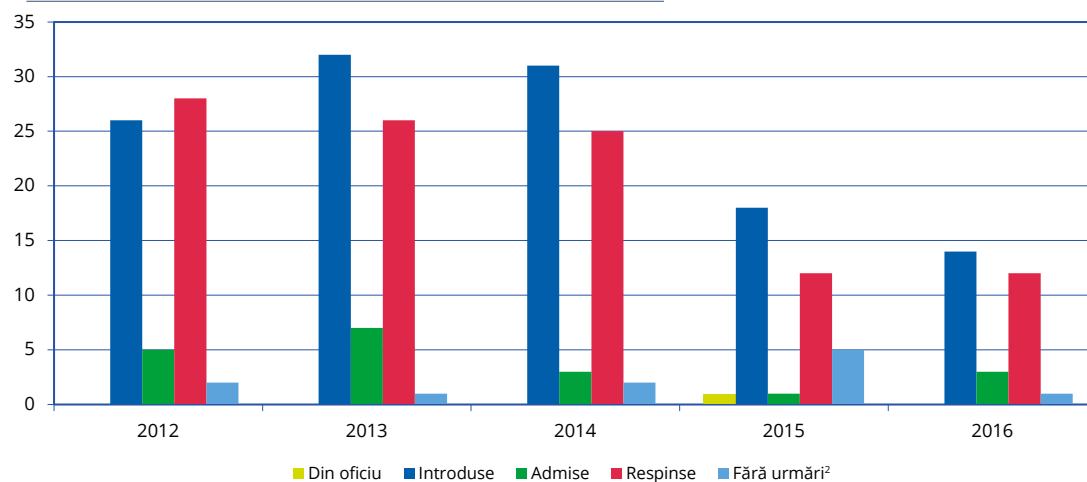
	2012	2013	2014	2015	2016
Camera de recursuri	40	51	37	48	51
Președintele Tribunalului	1	1	1	12	12
Camere de 5 judecători	10	12	15	6	23
Camere de 3 judecători	1123	1146	1272	1099	1253
Judecător unic				1	
Nerepartizate	63	115	98	101	147
Total	1 237	1 325	1 423	1 267	1 486

V. DIVERSE

13. MĂSURI PROVIZORII (2012-2016)

	Cereri de măsuri provizorii introduse	2016 Cereri de măsuri provizorii soluționate	Soluția		
			Acord	Radiere/Nepronunțare asupra fondului	Respingere
Accesul la documente	1	2	2		
Agricultură	1	3			3
Ajutoare de stat	3	1			1
Clauză compromisorie	3	1			1
Concurență	1				
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei)	1	1			1
Drept instituțional	7	4		1	3
Energie	2				
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)	2				
Mediu	1	2			2
Libera circulație a mărfurilor	1	1		1	
Achiziții publice	4	2		1	1
Politica economică și monetară	1				
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	3	2			2
Sănătatea publică	1				
Statutul funcționarilor	2	1			1
Total	34	20	2	3	15

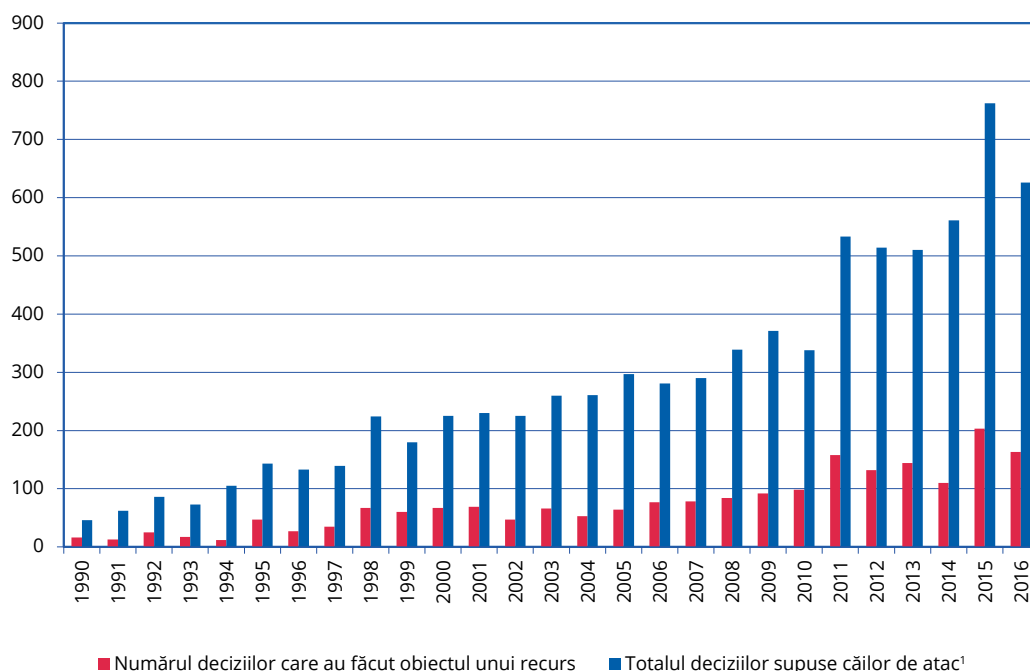
14. PROCEDURI ACCELERATE (2012-2016)¹

	2012					2013					2014					2015					2016				
	Din oficiu	Introduse	Soluția			Din oficiu	Introduse	Soluția			Din oficiu	Introduse	Soluția			Din oficiu	Introduse	Soluția			Din oficiu	Introduse	Soluția		
			Admise	Respinse	Fără urmărire ²			Admise	Respinse	Fără urmărire ²			Admise	Respinse	Fără urmărire ²			Admise	Respinse	Fără urmărire ²			Admise	Respinse	Fără urmărire ²
Accesul la documente		1		2			1		1			2		2			2		2			2		2	
Acțiunea externă a Uniunii Europene																	1		1						
Agricultură							1		1								1		1						
Ajutoare de stat		2			2							13	2	10			3		2						2
Coeziunea economică, socială și teritorială		1		1																					
Concurență		2		2			2		2			1		1								1		1	
Drept instituțional		1		1								1			1		2			2		2		2	
Energie							1		1																
Mediu							5		5			1						1							
Spațiul de libertate, securitate și justiție																						3		3	
Libera circulație a capitalurilor																	2			2					
Libera circulație a mărfurilor																						1			1
Achiziții publice							2		1			1		2		1	1			1		1		1	
Măsuri restrictive (Acțiunea externă)		10	4	16			4		4			9		9			4		4			1		1	
Politica comercială		3		2			15	2	14	1												1		1	
Politica economică și monetară																	1		1						
Sănătatea publică		5	1	3			1		2			3	1	1	1							1		1	
Statutul funcționarilor																	1		1			1		1	
Uniunea vamală și Tariful vamal comun		1		1																					
Total		26	5	28	2		32	7	26	1		31	3	25	2	1	18	1	12	5		14	3	12	1

1 | Judecarea accelerată a unei cauze în fața Tribunalului se poate dispune la cererea unei părți principale și, începând de la 1 iulie 2015, din oficiu, de către Tribunal.

2 | În categoria „fără urmărire” se înscriu următoarele situații: retragerea cererii, desistarea și situațiile în care acțiunea este soluționată prin ordonanță înainte de pronunțarea asupra cererii de procedură accelerată.

15. DECIZII ALE TRIBUNALULUI CARE AU FĂCUT OBIECTUL UNUI RECURS LA CURTEA DE JUSTIȚIE (1990-2016)

	Numărul deciziilor care au făcut obiectul unui recurs	Totalul deciziilor supuse căilor de atac ¹	Procentajul deciziilor care au făcut obiectul unui recurs
1990	16	46	35 %
1991	13	62	21 %
1992	25	86	29 %
1993	17	73	23 %
1994	12	105	11 %
1995	47	143	33 %
1996	27	133	20 %
1997	35	139	25 %
1998	67	224	30 %
1999	60	180	33 %
2000	67	225	30 %
2001	69	230	30 %
2002	47	225	21 %
2003	66	260	25 %
2004	53	261	20 %
2005	64	297	22 %
2006	77	281	27 %
2007	78	290	27 %
2008	84	339	25 %
2009	92	371	25 %
2010	98	338	29 %
2011	158	533	30 %
2012	132	514	26 %
2013	144	510	28 %
2014	110	561	20 %
2015	203	762	27 %
2016	163	626	26 %

1 | Totalul deciziilor supuse căilor de atac – hotărâri, ordonanțe privind măsurile provizorii și de respingere a cererii de intervenție, precum și toate ordonanțele prin care se finalizează judecata, altele decât ordonanțele de radiere și de transfer – pentru care termenul de recurs a expirat sau a fost declarat recurs.

16. REPARTIZAREA RECUSURILOR LA CURTEA DE JUSTIȚIE ÎN FUNCȚIE DE NATURA PROCEDURII (2012-2016)

	2012			2013			2014			2015			2016		
	Decizii care au făcut obiectul unui recurs	Decizii supuse căilor de atac	Recursuri în %	Decizii care au făcut obiectul unui recurs	Decizii supuse căilor de atac	Recursuri în %	Decizii care au făcut obiectul unui recurs	Decizii supuse căilor de atac	Recursuri în %	Decizii care au făcut obiectul unui recurs	Decizii supuse căilor de atac	Recursuri în %	Decizii care au făcut obiectul unui recurs	Decizii supuse căilor de atac	Recursuri în %
Ajutoare de stat	18	52	35 %	16	52	31 %	15	77	19 %	22	75	29 %	23	56	41 %
Concurență	24	60	40 %	28	73	38 %	15	44	34 %	32	61	52 %	17	41	41 %
Proprietate intelectuală	41	190	22 %	38	183	21 %	33	209	16 %	64	334	19 %	48	276	17 %
Alte acțiuni directe	47	208	23 %	62	202	31 %	47	231	20 %	85	290	29 %	75	253	30 %
Recursuri		2									2				
Proceduri speciale	2	2	100 %												
Total	132	514	26 %	144	510	28 %	110	561	20 %	203	762	27 %	163	626	26 %

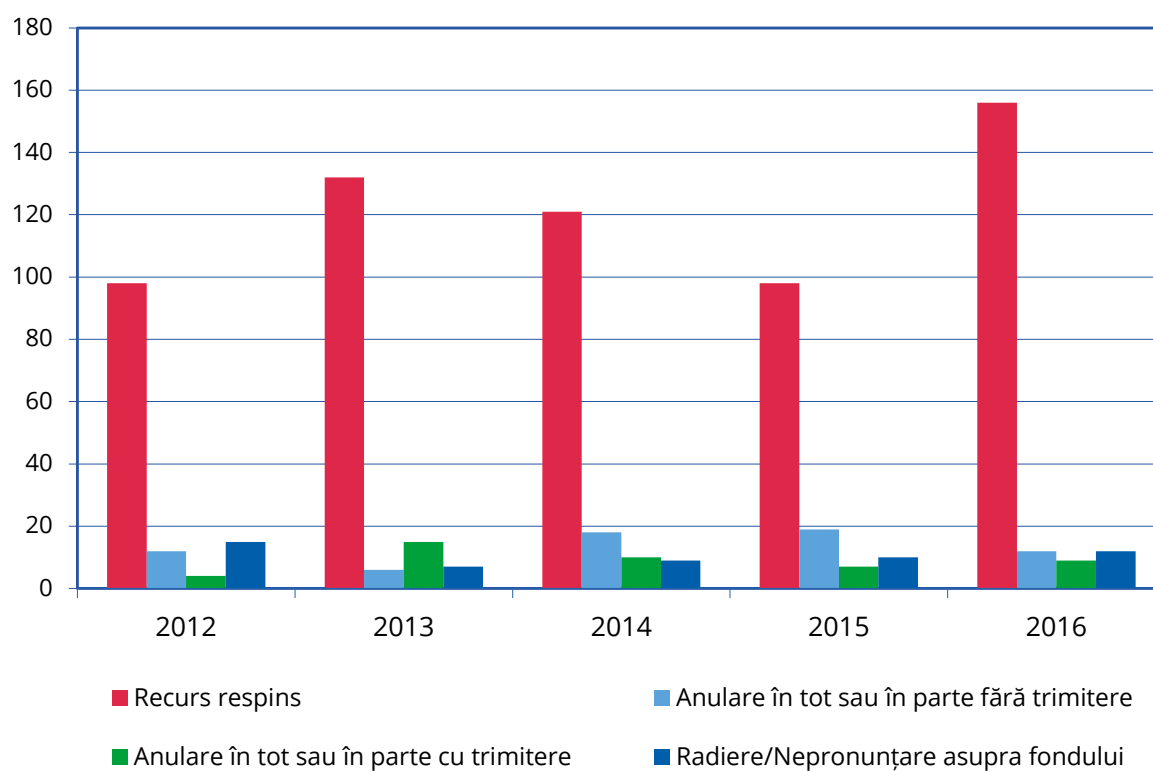
17. SOLUȚIONAREA RECUSURILOR LA CURTEA DE JUSTIȚIE (2016)

(HOTĂRÂRI ȘI ORDONANȚE)

	Recurs respins	Anulare în tot sau în parte fără trimitere	Anulare în tot sau în parte cu trimitere	Radiere/ Nepronunțare asupra fondului	Total
Accesul la documente	3		1	1	5
Achiziții publice	3				3
Acțiunea externă a Uniunii Europene		1			1
Agricultură	4			1	5
Ajutoare de stat	16	2	3		21
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	2		1		3
Coeziunea economică, socială și teritorială	2			1	3
Concurență	18	4	1		23
Drept instituțional	9			2	11
Mediu	8				8
Politica comercială	7				7
Politica economică și monetară	6	3			9
Politica externă și de securitate comună	9		1	1	11
Politica în domeniul pescuitului	1				1
Procedură	3				3
Proprietatea intelectuală și industrială	58	2	2	6	68
Rețele transeuropene	1				1
Sănătatea publică	3				3
Transporturi	1				1
Uniunea vamală și Tariful vamal comun	2				2
Total	156	12	9	12	189

18. SOLUȚIONAREA RECURSURILOR LA CURTEA DE JUSTIȚIE (2012-2016)

(HOTĂRÂRI ȘI ORDONANȚE)

	2012	2013	2014	2015	2016
Recurs respins	98	132	121	98	156
Anulare în tot sau în parte fără trimitere	12	6	18	19	12
Anulare în tot sau în parte cu trimitere	4	15	10	7	9
Radiere/Nepronunțare asupra fondului	15	7	9	10	12
Total	129	160	158	134	189

19. EVOLUȚIE GENERALĂ (1989-2016)

CAUZE INTRODUSE, CAUZE SOLUȚIONATE, CAUZE AFLATE PE ROL

	Cauze introduse ¹	Cauze soluționate ²	Cauze aflate pe rol la 31 decembrie
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1 117
1998	238	348	1 007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1 174
2005	469	610	1 033
2006	432	436	1 029
2007	522	397	1 154
2008	629	605	1 178
2009	568	555	1 191
2010	636	527	1 300
2011	722	714	1 308
2012	617	688	1 237
2013	790	702	1 325
2014	912	814	1 423
2015	831	987	1 267
2016	974	755	1 486
Total	13 457	11 971	

- 1| 1989: Curtea de Justiție a trimis 153 de cauze Tribunalului, nou creat.
 1993: Curtea de Justiție a trimis 451 de cauze ca urmare a primei extinderi a competențelor Tribunalului.
 1994: Curtea de Justiție a trimis 14 cauze ca urmare a celei de a doua extinderi a competențelor Tribunalului.
 2004-2005: Curtea de Justiție a trimis 25 de cauze ca urmare a celei de a treia extinderi a competențelor Tribunalului.
 2016: la 1 septembrie 2016, 139 de cauze în materia funcției publice au fost transferate Tribunalului.

- 2| 2005-2006: Tribunalul a trimis 118 cauze Tribunalului Funcției Publice, nou creat.

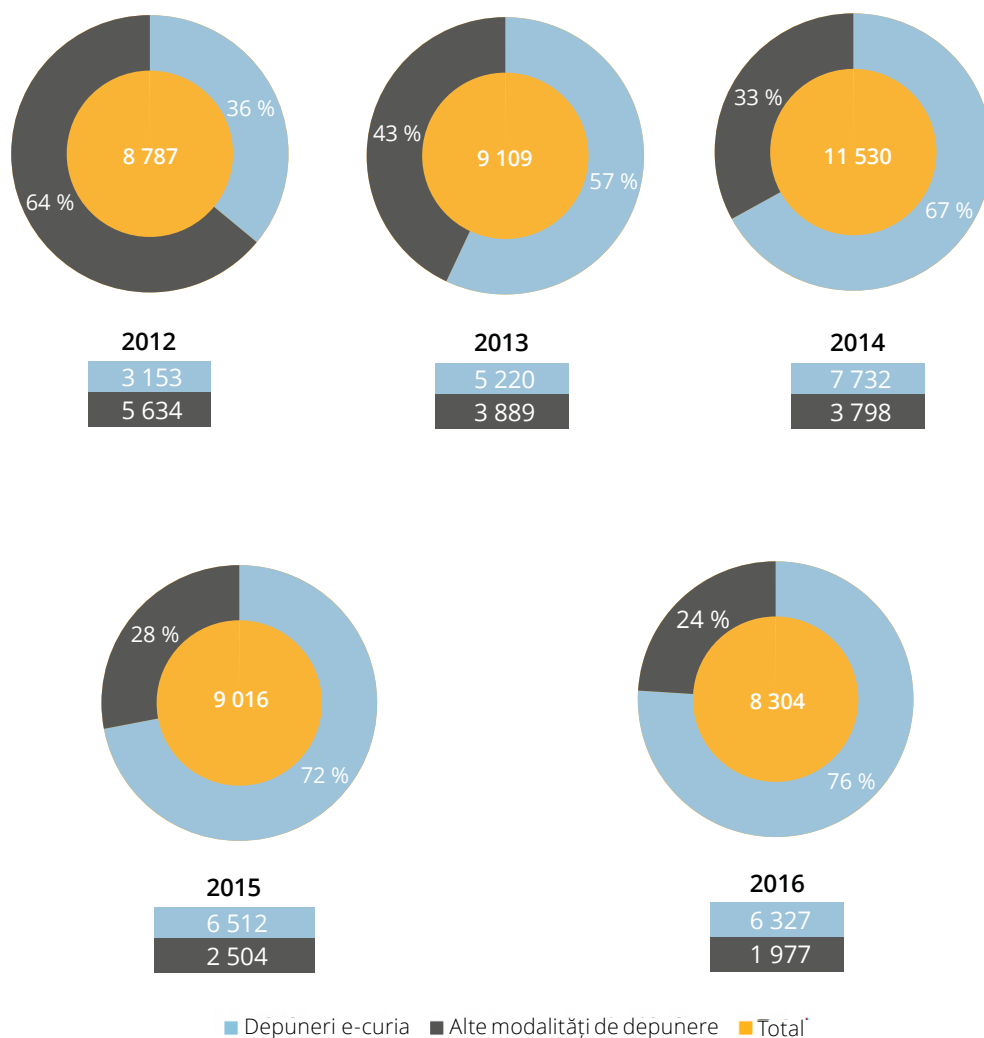
VI. ACTIVITATEA GREFEI TRIBUNALULUI

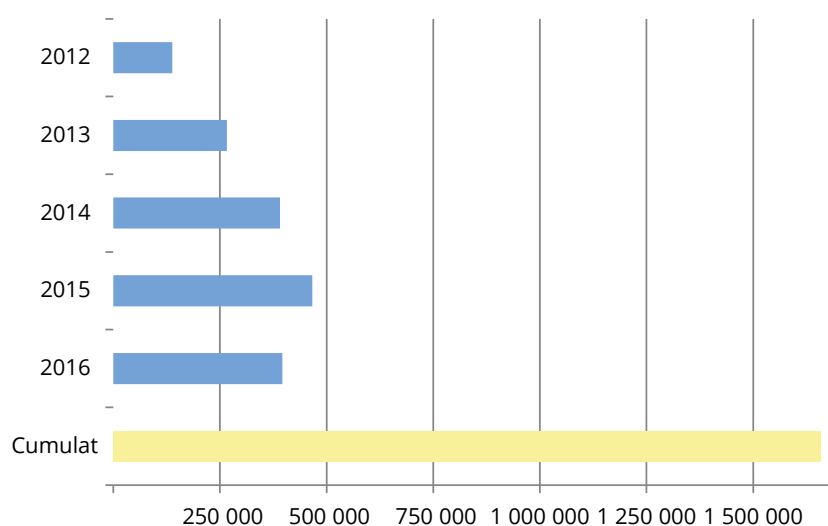
20. ACTIVITATEA GREFEI TRIBUNALULUI (2015-2016)

Tip de intervenție	2015	2016
Numărul de documente înscrise în registrul grefei ¹	46 432	49 773
Numărul de cereri de sesizare ²	831	835
Numărul de cauze în materia funcției publice transferate Tribunalului ³	–	139
Proporția de regularizare a cererilor de sesizare ⁴	42,50 %	38,20 %
Numărul de memorii (altele decât cererile)	4 484	3 879
Numărul de cereri de intervenție	194	160
Numărul de cereri de aplicare a regimului de confidențialitate (în privința datelor conținute în actele de procedură) ⁵	144	163
Proiecte de ordonanțe pregătite de grefă ⁶ (inadmisibilitate vădită înainte de notificare, suspendare/reluare, conexare a cauzelor, conexare a excepției de inadmisibilitate cu fondul, intervenție necontestată, radiere, nepronunțare în cauzele în materia proprietății intelectuale, redeschidere a fazei orale și rectificare)	521	241
Numărul de conferințe de cameră (cu serviciul grefei)	303	321
Numărul de procese-verbale de ședință și de constatări de pronunțare a unei hotărâri	873	637

- 1 | Acest număr constituie un indicator al măsurii volumului de muncă al serviciului, deoarece fiecare act care intră sau care iese face obiectul unei înscrieri în registru. Numărul de acte de procedură înscrise în registru trebuie apreciat ținând seama de natura procedurilor de resortul instanței. Întrucât numărul de părți la un litigiu este limitat în cadrul acțiunilor directe (reclamant, pârât și, eventual, intervenient/intervenienți), notificările nu sunt făcute decât acestor părți.
- 2 | Orice memoriu depus (inclusiv cererea) trebuie să fie înscris în registru, atașat la dosar, dacă este cazul, regularizat, comunicat cabinetelor judecătorilor împreună cu o fișă de transmitere, uneori detaliată, ulterior eventual tradus și, în sfârșit, notificat părților.
- 3 | La 1 septembrie 2016.
- 4 | Atunci când o cerere de sesizare nu respectă anumite cerințe, grefa procedează la regularizarea sa, astfel cum prevăd normele de procedură (ceea ce este valabil de asemenea pentru orice alt memoriu).
- 5 | Numărul de cereri de confidențialitate nu aduce atingere numărului de date conținute în unul sau mai multe memorii al căror regim de confidențialitate este solicitat.
- 6 | De la 1 iulie 2015, data intrării în vigoare a noului Regulament de procedură al Tribunalului, anumite decizii care erau anterior luate sub formă de ordonanțe (suspendare/reluare, conexare a cauzelor, intervenție fără confidențialitate a unui stat membru sau a unei instituții) sunt luate sub formă de simplă decizie depusă la dosarul cauzei.

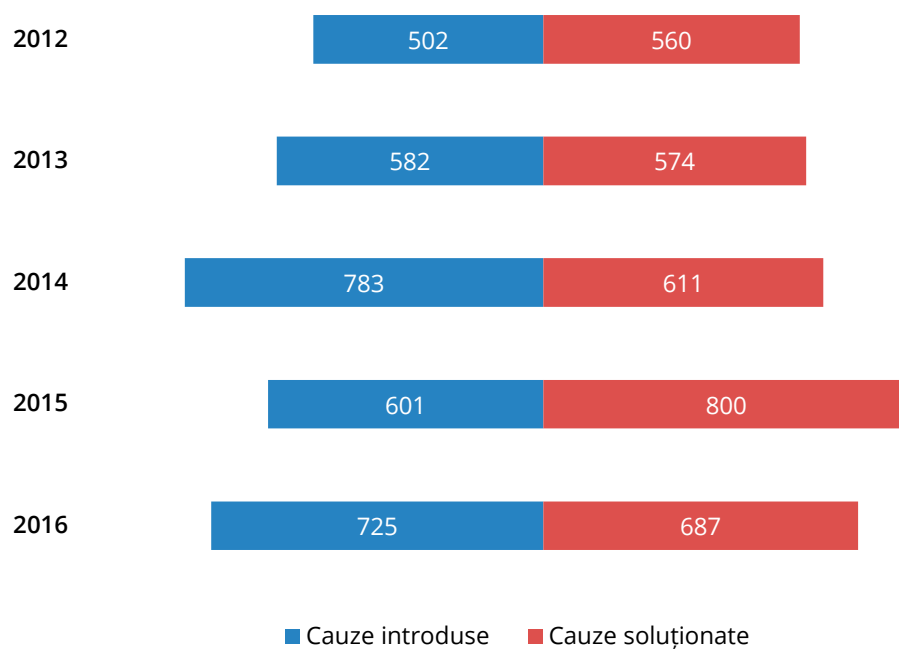
21. MODALITĂȚI DE DEPUNERE A ACTELOR DE PROCEDURĂ DEPUSE LA TRIBUNAL

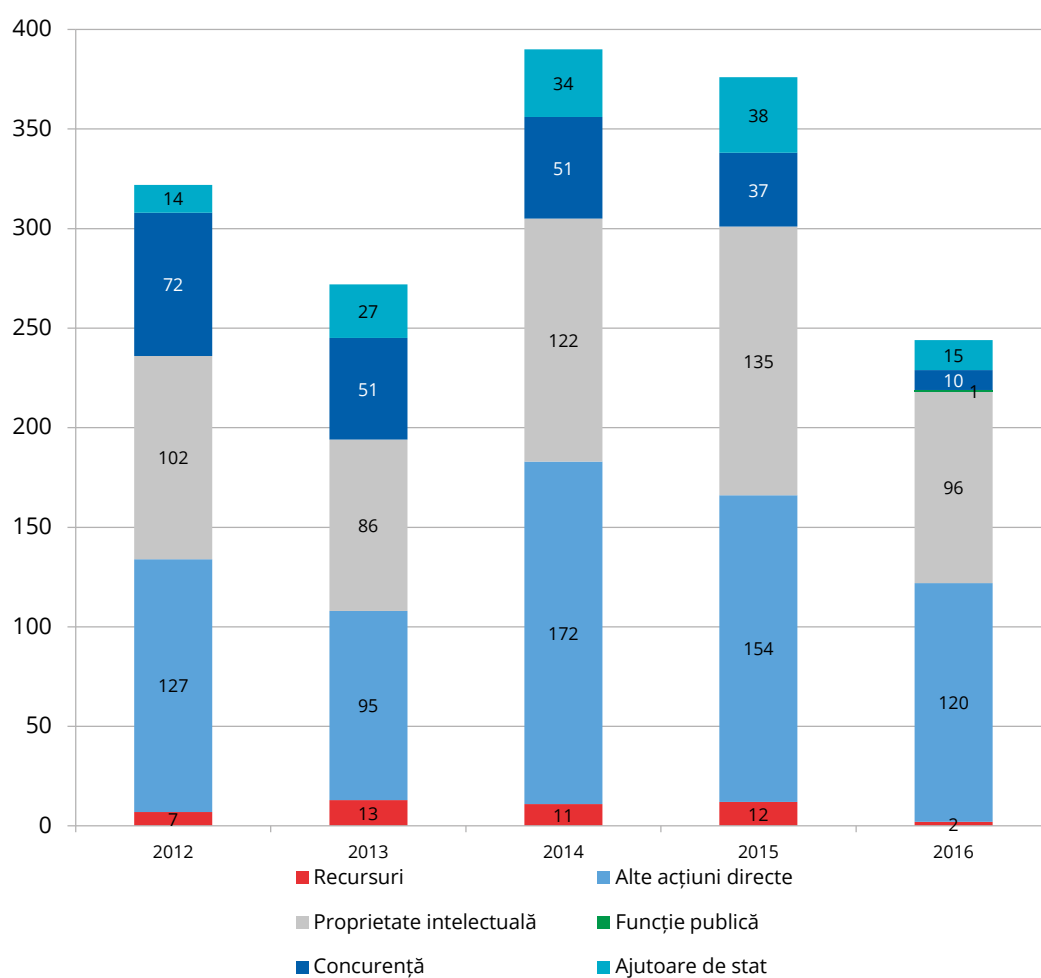
22. NUMĂRUL DE PAGINI DEPUSE PRIN E-CURIA (2012-2016)

	2012	2013	2014	2015	2016	Cumulat
Numărul de pagini depuse prin e-Curia	138 182	266 048	390 892	466 875	396 072	1 658 069

23. COMUNICĂRI ÎN JURNALUL OFICIAL AL UNIUNII EUROPENE (2012-2016)

24. NUMĂRUL DE CAUZE PLEDATE (2012-2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Total	322	272	390	376	244

E | COMPUNEREA TRIBUNALULUI

(Ordinea protocolară la data de 31 decembrie 2016)

Primul rând, de la stânga la dreapta:

Domnul judecător A. Dittrich, doamna judecător I. Labucka, domnul președinte de cameră A. M. Collins, domnul președinte de cameră G. Berardis, domnul președinte de cameră H. Kanninen, domnul președinte de cameră M. Prek, domnul vicepreședinte al Tribunalului M. Van der Woude, domnul președinte al Tribunalului M. Jaeger; doamna președinte de cameră I. Pelikánová, domnul președinte de cameră S. Frimodt Nielsen, domnul președinte de cameră D. Gratsias, doamna președinte de cameră V. Tomljenović, domnul președinte de cameră S. Gervasoni, domnii judecători S. Papasavvas și J. Schwarcz

Al doilea rând, de la stânga la dreapta:

Doamna judecător A. Marcoulli, domnii judecători Z. Csehi, D. Spielmann, C. Iliopoulos, L. Madise, V. Kreuschitz și E. Buttigieg, doamna judecător M. Kancheva, domnii judecători E. Bieliūnas, I. Ulloa Rubio, I. S. Forrester, L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín și V. Valančius, doamna judecător N. Póltorak, domnul judecător P. G. Xuereb

Al treilea rând, de la stânga la dreapta:

Domnii judecători A. Kornezov și J. Passer, doamna judecător O. Spineanu-Matei, domnii judecători J. Svenningsen, P. Nihoul și R. Barents, doamna judecător I. Reine, domnii judecători F. Schalin, E. Perillo, R. da Silva Passos, B. Berke și U. Öberg, doamnele judecător M. J. Costeira și K. Kowalik-Bańczyk, domnul grefier E. Coulon

1. MODIFICĂRI ÎN COMPUNEREA TRIBUNALULUI ÎN ANUL 2016

ȘEDINȚA SOLEMNĂ DIN 13 APRILIE 2016

În cadrul punerii în aplicare a reformei arhitecturii jurisdicționale a instituției, care prevede între altele o creștere a numărului de judecători ai Tribunalului¹, reprezentanții guvernelor statelor membre ale Uniunii Europene i-au numit, printr-o decizie luată la 23 martie 2016, în calitate de judecători la Tribunal, pentru perioada 3 aprilie 2016-31 august 2016, pe domnii Csehi și Iliopoulos, pe doamnele Marcoulli și Póthorak și pe domnul Spielmann și, pentru perioada 3 aprilie 2016-31 august 2019, pe domnii Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín și Valančius.

O ședință solemnă a avut loc la Curtea de Justiție la 13 aprilie 2016, cu ocazia prestării jurământului și a intrării în funcție a acestor șapte noi judecători ai Tribunalului.

ȘEDINȚA SOLEMNĂ DIN 8 Iunie 2016

În cadrul punerii în aplicare a reformei arhitecturii jurisdicționale a instituției, reprezentanții guvernelor statelor membre ale Uniunii Europene i-au numit, printr-o decizie luată la 24 mai 2016, în calitate de judecători la Tribunal, pentru perioada 29 mai 2016-31 august 2019, pe doamna Reine și pe domnii Schalin și Xuereb.

O ședință solemnă a avut loc la Curtea de Justiție la 8 iunie 2016, cu ocazia prestării jurământului și a intrării în funcție a acestor trei noi judecători ai Tribunalului.

ȘEDINȚA SOLEMNĂ DIN 19 SEPTEMBRIE 2016

În cadrul reînnoirii parțiale a Tribunalului, reprezentanții guvernelor statelor membre ale Uniunii Europene i-au numit, printr-o decizie luată la 23 martie 2016, în calitate de judecători la Tribunal, pentru perioada 1 septembrie 2016-31 august 2022, pe doamna Kowalik-Bańczyk și pe domnul Nihoul, pentru a-i înlocui pe doamna Wiszniewska-Białecka și, respectiv, pe domnul Dehousse.

În cadrul reînnoirii parțiale a Tribunalului, reprezentanții guvernelor statelor membre ale Uniunii Europene i-au numit, printr-o decizie luată la 7 septembrie 2016, în calitate de judecători la Tribunal, pentru perioada 16 septembrie 2016-31 august 2022, pe domnii Berke și da Silva Passos și pe doamna Spineanu-Matei, pentru a-i înlocui pe domnul Czúcz, pe doamna Martins de Nazaré Ribeiro și, respectiv, pe domnul Popescu.

Pe de altă parte, în cadrul punerii în aplicare a reformei arhitecturii jurisdicționale a instituției, reprezentanții guvernelor statelor membre ale Uniunii Europene i-au numit, printr-o decizie luată la 7 septembrie 2016, în calitate de judecători la Tribunal, pentru perioada 16 septembrie 2016-31 august 2019, pe domnul Passer, pentru perioada 16 septembrie 2016-31 august 2022, pe doamna Costeira, pentru perioada 1 septembrie 2016-31 august 2019, pe domnii Kornezov și Perillo și, pentru perioada 1 septembrie 2016-31 august 2022, pe domnii Barents și Svenningsen.

1 | Regulamentul (UE, Euratom) 2015/2422 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 decembrie 2015 de modificare a Protocolului nr. 3 privind statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene (JO 2015, L 341, p. 14).

Ca urmare a încetării activității domnului Wetter, reprezentanții guvernelor statelor membre ale Uniunii Europene l-au numit, printr-o decizie luată la 7 septembrie 2016, în calitate de judecător la Tribunal, pentru perioada 19 septembrie 2016-31 august 2019, pe domnul Öberg.

În sfârșit, reprezentanții guvernelor statelor membre ale Uniunii Europene au reînnoit, prin decizii luate la 16 septembrie 2015, la 23 martie 2016, la 24 mai 2016 și la 7 septembrie 2016, pentru perioada 1 septembrie 2016 - 31 august 2022, mandatul unor judecători ai Tribunalului, și anume domnii Jaeger, van der Woude, Frimodt Nielsen, Kanninen, Gratsias, Papasavvas, Schwarcz, Kreuschitz, Madise, Iliopoulos, Spielmann și Csehi și doamna Marcoulli.

O ședință solemnă a avut loc la Curtea de Justiție la 19 septembrie 2016, cu ocazia reînnoirii parțiale a Tribunalului și a prestării jurământului și a intrării în funcție a doisprezece noi judecători ai Tribunalului.

2. ORDINI PROTOCOLARE

DE LA 1 IANUARIE 2016 PÂNĂ LA 3 APRILIE 2016

Domnul M. JAEGER, președinte
Domnul H. KANNINEN, vicepreședinte
Doamna M. E. MARTINS RIBEIRO, președinte de cameră
Domnul S. PAPASAVVAS, președinte de cameră
Domnul M. PREK, președinte de cameră
Domnul A. DITTRICH, președinte de cameră
Domnul S. FRIMODT NIELSEN, președinte de cameră
Domnul M. van der WOUDE, președinte de cameră
Domnul D. GRATSIAS, președinte de cameră
Domnul G. BERARDIS, președinte de cameră
Domnul F. DEHOUSSE, judecător
Domnul O. CZÚCZ, judecător
Doamna I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, judecător
Doamna I. PELIKÁNOVÁ, judecător
Doamna I. LABUCKA, judecător
Domnul J. SCHWARCZ, judecător
Domnul A. POPESCU, judecător
Doamna M. KANCHEVA, judecător
Domnul E. BUTTIGIEG, judecător
Domnul C. WETTER, judecător
Doamna V. TOMLJENOVIC, judecător
Domnul E. BIELIŪNAS, judecător
Domnul V. KREUSCHITZ, judecător
Domnul A. M. COLLINS, judecător
Domnul I. ULLOA RUBIO, judecător
Domnul S. GERVASONI, judecător
Domnul L. MADISE, judecător
Domnul I. S. FORRESTER, judecător

Domnul E. COULON, grefier

DE LA 13 APRILIE 2016 PÂNĂ LA 8 IUNIE 2016

Domnul M. JAEGER, președinte
Domnul H. KANNINEN, vicepreședinte
Doamna M. E. MARTINS RIBEIRO, președinte de cameră
Domnul S. PAPASAVVAS, președinte de cameră
Domnul M. PREK, președinte de cameră
Domnul A. DITTRICH, președinte de cameră
Domnul S. FRIMODT NIELSEN, președinte de cameră
Domnul M. van der WOUDE, președinte de cameră
Domnul D. GRATSIAS, președinte de cameră
Domnul G. BERARDIS, președinte de cameră
Domnul F. DEHOUSSE, judecător
Domnul O. CZÚCZ, judecător
Doamna I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, judecător
Doamna I. PELIKÁNOVÁ, judecător
Doamna I. LABUCKA, judecător
Domnul J. SCHWARCZ, judecător
Domnul A. POPESCU, judecător
Doamna M. KANCHEVA, judecător
Domnul E. BUTTIGIEG, judecător
Domnul C. WETTER, judecător
Doamna V. TOMLJENOVIĆ, judecător
Domnul E. BIELIŪNAS, judecător
Domnul V. KREUSCHITZ, judecător
Domnul A. M. COLLINS, judecător
Domnul I. ULLOA RUBIO, judecător
Domnul S. GERVASONI, judecător
Domnul L. MADISE, judecător
Domnul I. S. FORRESTER, judecător
Domnul C. ILIOPOULOS, judecător
Domnul L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, judecător
Domnul D. SPIELMANN, judecător
Domnul V. VALANČIUS, judecător
Domnul Z. CSEHI, judecător
Doamna N. PÓŁTORAK, judecător
Doamna A. MARCOULLI, judecător
Domnul E. COULON, grefier

DE LA 8 Iunie 2016 PÂNĂ LA 19 SEPTEMBRIE 2016

Domnul M. JAEGER, președinte
Domnul H. KANNINEN, vicepreședinte
Doamna M. E. MARTINS RIBEIRO, președinte de cameră
Domnul S. PAPASAVVAS, președinte de cameră
Domnul M. PREK, președinte de cameră
Domnul A. DITTRICH, președinte de cameră
Domnul S. FRIMODT NIELSEN, președinte de cameră
Domnul M. van der WOUDE, președinte de cameră
Domnul D. GRATSIAS, președinte de cameră
Domnul G. BERARDIS, președinte de cameră
Domnul F. DEHOUSSE, judecător
Domnul O. CZÚCZ, judecător
Doamna I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, judecător
Doamna I. PELIKÁNOVÁ, judecător
Doamna I. LABUCKA, judecător
Domnul J. SCHWARCZ, judecător
Domnul A. POPESCU, judecător
Doamna M. KANCHEVA, judecător
Domnul E. BUTTIGIEG, judecător
Domnul C. WETTER, judecător
Doamna V. TOMLJENOVIĆ, judecător
Domnul E. BIELIŪNAS, judecător
Domnul V. KREUSCHITZ, judecător
Domnul A. M. COLLINS, judecător
Domnul I. ULLOA RUBIO, judecător
Domnul S. GERVASONI, judecător
Domnul L. MADISE, judecător
Domnul I. S. FORRESTER, judecător
Domnul C. ILIOPOULOS, judecător
Domnul L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, judecător
Domnul D. SPIELMANN, judecător
Domnul V. VALANČIUS, judecător
Domnul Z. CSEHI, judecător
Doamna N. PÓŁTORAK, judecător
Doamna A. MARCOULLI, judecător
Domnul P. G. XUEREB, judecător
Domnul F. SCHALIN, judecător
Doamna I. REINE, judecător

Domnul E. COULON, grefier

DE LA 21 SEPTEMBRIE 2016 PÂNĂ LA 31 DECEMBRIE 2016

Domnul M. JAEGER, președinte
Domnul M. van der WOUDE, vice-președinte
Doamna I. PELIKÁNOVÁ, președinte de cameră
Domnul M. PREK, președinte de cameră
Domnul S. FRIMODT NIELSEN, președinte de cameră
Domnul H. KANNINEN, președinte de cameră
Domnul D. GRATSIAS, președinte de cameră
Domnul G. BERARDIS, președinte de cameră
Doamna V. TOMLJENOVIC, președinte de cameră
Domnul A. M. COLLINS, președinte de cameră
Domnul S. GERVASONI, președinte de cameră
Doamna I. LABUCKA, judecător
Domnul S. PAPASAVVAS, judecător
Domnul A. DITTRICH, judecător
Domnul J. SCHWARCZ, judecător
Doamna M. KANCHEVA, judecător
Domnul E. BUTTIGIEG, judecător
Domnul E. BIELIŪNAS, judecător
Domnul V. KREUSCHITZ, judecător
Domnul I. ULLOA RUBIO, judecător
Domnul L. MADISE, judecător
Domnul I. S. FORRESTER, judecător
Domnul C. ILIOPOULOS, judecător
Domnul L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, judecător
Domnul D. SPIELMANN, judecător
Domnul V. VALANČIUS, judecător
Domnul Z. CSEHI, judecător
Doamna N. PÓŁTORAK, judecător
Doamna A. MARCOULLI, judecător
Domnul P. G. XUEREB, judecător
Domnul F. SCHALIN, judecător
Doamna I. REINE, judecător
Domnul E. PERILLO, judecător
Domnul R. BARENTS, judecător
Domnul R. da SILVA PASSOS, judecător
Domnul P. NIHOUL, judecător
Domnul B. BERKE, judecător
Domnul J. SVENNINGSSEN, judecător
Domnul U. ÖBERG, judecător
Doamna O. SPINEANU-MATEI, judecător
Doamna M. J. COSTEIRA, judecător
Domnul J. PASSER, judecător
Doamna K. KOWALIK-BAŃCZYK, judecător
Domnul A. KORNEZOV, judecător

Domnul E. COULON, grefier

3. FOȘTI MEMBRI AI TRIBUNALULUI

(în ordinea intrării în funcție)

JUDECĂTORI

Domnul Donal Patrick Michael BARRINGTON (1989-1996)
Domnul Antonio SAGGIO (1989-1998), președinte (1995-1998)
Domnul David Alexander Ogilvy EDWARD (1989-1992)
Domnul Heinrich KIRSCHNER (1989-1997)
Domnul Christos YERARIS (1989-1992)
Domnul Romain Alphonse SCHINTGEN (1989-1996)
Domnul Cornelis Paulus BRIËT (1989-1998)
Domnul José Luis da CRUZ VILAÇA (1989-1995), președinte (1989-1995)
Domnul Bo VESTERDORF (1989-2007), președinte (1998-2007)
Domnul Rafael GARCÍA-VALDECASAS Y FERNÁNDEZ (1989-2007)
Domnul Jacques BIANCARELLI (1989-1995)
Domnul Koen LENAERTS (1989-2003)
Domnul Christopher William BELLAMY (1992-1999)
Domnul Andreas KALOGEROPOULOS (1992-1998)
Doamna Virpi TIILI (1995-2009)
Doamna Pernilla LINDH (1995-2006)
Domnul Josef AZIZI (1995-2013)
Domnul André POTOCKI (1995-2001)
Domnul Rui Manuel GENS de MOURA RAMOS (1995-2003)
Domnul John D. COOKE (1996-2008)
Domnul Jörg PIRRUNG (1997-2007)
Domnul Paolo MENGOZZI (1998-2006)
Domnul Arjen W. H. MEIJ (1998-2010)
Domnul Mihail VILARAS (1998-2010)
Domnul Nicholas James FORWOOD (1999-2015)
Domnul Hubert LEGAL (2001-2007)
Doamna Maria Eugénia MARTINS de NAZARÉ RIBEIRO (2003-2016)
Domnul Franklin DEHOUSSE (2003-2016)
Doamna Ena CREMONA (2004-2012)
Domnul Ottó CZÚCZ (2004-2016)
Doamna Irena WISZNIEWSKA-BIAŁECKA (2004-2016)
Domnul Daniel ŠVÁBY (2004-2009)
Domnul Vilenas VADAPALAS (2004-2013)
Doamna Küllike JÜRIMÄE (2004-2013)
Doamna Verica TRSTENJAK (2004-2006)
Domnul Enzo MOAVERO MILANESI (2006-2011)
Domnul Nils WAHL (2006-2012)
Domnul Teodor TCHIPEV (2007-2010)
Domnul Valeriu M. CIUCĂ (2007-2010)
Domnul Santiago SOLDEVILA FRAGOSO (2007-2013)
Domnul Laurent TRUCHOT (2007-2013)
Domnul Kevin O'HIGGINS (2008-2013)
Domnul Andrei POPESCU (2010-2016)
Domnul Carl WETTER (2013-2016)

PREȘEDINȚI

José Luís da CRUZ VILAÇA (1989-1995)

Antonio SAGGIO (1995-1998)

Bo VESTERDORF (1998-2007)

GREFIER

Hans JUNG (1989-2005)

CAPITOLUL III

TRIBUNALUL FUNCȚIEI PUBLICE

A | ACTIVITATEA TRIBUNALULUI FUNCȚIEI PUBLICE ÎN ANUL 2016

de domnul **Sean VAN RAEPEBUSCH**, președintele Tribunalului Funcției Publice

Anul 2016 constituie ultimul an de existență a Tribunalului Funcției Publice a Uniunii Europene. Acesta a încetat să funcționeze la 1 septembrie 2016, cu ocazia transferului la această dată la Tribunalul Uniunii al competenței de a statua din nou în primă instanță în litigiile dintre Uniune și funcționarii sau agenții săi ¹. Acest transfer de competență a fost însoțit de o creștere cu șapte noi posturi de judecător în cadrul Tribunalului de la 1 septembrie 2016 și se înscrie în cadrul reformei sistemului jurisdicțional al Uniunii prin care se urmărește dublarea în final a numărului de judecători ai Tribunalului ².

Anul 2016 a fost de asemenea marcat de plecarea și de înlocuirea, în luna aprilie, a doi judecători, ale căror mandate expiraseră în octombrie 2014 și în septembrie 2015.

Statisticile judiciare ale Tribunalului Funcției Publice pentru anul 2016, și anume de la 1 ianuarie până la 31 august 2016, înregistrează soluționarea a 169 de cauze, față de 152 pentru întregul an 2015, precum și pentru anul 2014. Astfel, numărul de cauze soluționate în primele opt luni din 2016 constituie al doilea rezultat cantitativ foarte bun al instanței după cel atins pentru întregul an 2013 (184). Este vorba în special despre un mare număr de cauze privind transferuri în sistemul de pensii al Uniunii Europene ale unor drepturi de pensie dobândite anterior, aceste cauze fiind suspendate în așteptarea unor decizii ale Tribunalului Uniunii care au fost pronunțate la începutul acestui an.

Pe de altă parte, numărul de cauze aflate pe rol se ridică la 139 la 31 august 2016, față de 231 la 31 decembrie 2015 și 216 în 2014. Aceste 139 de cauze au fost transferate la Tribunalul Uniunii la 1 septembrie 2016. Dintre aceste cauze, 46 au rămas suspendate în așteptarea unor decizii în cauze aflate pe rolul Tribunalului Uniunii, majoritatea vizând punerea în aplicare a reformei din 2013 a Statutului funcționarilor Uniunii Europene (denumit în continuare „statutul”) și a Regimului aplicabil celorlalți agenți ai Uniunii Europene (denumit în continuare „RAA”) ³. Subliniem că în 2005, la înființarea Tribunalului Funcției Publice, pe rolul Tribunalului de Primă Instanță se aflau 269 de cauze de funcție publică.

Durata medie a procedurii, fără a include durata eventualei suspendări, s-a modificat de la 12,1 luni în 2015 la 10 luni în 2016. Trebuie amintit că această durată era de 14,7 luni în 2013.

În perioada avută în vedere, președintele Tribunalului Funcției Publice a adoptat două ordonanțe privind măsuri provizorii, la fel ca în 2015, ceea ce tinde să confirme scăderea pe termen lung a numărului de cereri de măsuri provizorii în contenciosul funcției publice.

În sfârșit, opt cauze au fost soluționate pe cale amiabilă în temeiul Regulamentului de procedură, față de paisprezece în anul precedent. Deși scăderea este netă, numărul de încercări de soluționare amiabilă s-a ridicat, în ceea ce îl privește, la 18, ceea ce reprezintă o cifră inegală.

În cele ce urmează vor fi prezentate deciziile cele mai semnificative ale Tribunalului Funcției Publice.

1| Regulamentul (UE, Euratom) 2016/1192 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 iulie 2016 privind transferul către Tribunal al competenței de a se pronunța în primă instanță asupra litigiilor dintre Uniunea Europeană și agenții acesteia (JO 2016, L 200, p. 137).

2| Regulamentul (UE, Euratom) 2015/2422 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 decembrie 2015 de modificare a Protocolului nr. 3 privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene (JO 2015, L 341, p. 14).

3| Regulamentul (UE, Euratom) nr. 1023/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 22 octombrie 2013 de modificare a Statutului funcționarilor Uniunii Europene și a Regimului aplicabil celorlalți agenți ai Uniunii Europene (JO 2013, L 287, p. 15).

B | JURISPRUDENȚA TRIBUNALULUI FUNCȚIEI PUBLICE ÎN ANUL 2016

I. CHESTIUNI DE PROCEDURĂ

1. PROCEDURA PRECONTENCIOASĂ

Tribunalul Funcției Publice a amintit în Hotărârea din 25 mai 2016, **GW/Comisia** (F-111/15, [EU:F:2016:122](#)), că, ținând seama de însuși scopul său, care este acela de a permite administrației să își reconsidere decizia, procedura precontencioasă are un caracter evolutiv, astfel încât, în sistemul căilor de atac prevăzut la articolele 90 și 91 din Statutul funcționarilor Uniunii Europene (denumit în continuare „statutul”), administrația poate, chiar dacă respinge reclamația, să fie în situația să modifice, în raport cu aceasta, motivele pe baza cărora a adoptat actul contestat. În pofida acestui aspect, ceea ce se examinează este legalitatea actului inițial care lezează, analiza efectuându-se în raport cu motivarea cuprinsă în decizia de respingere a reclamației. Mai precis, Tribunalul Funcției Publice a statuat că, atunci când un birou de lichidare al Sistemului comun de asigurări de sănătate (denumit în continuare „RCAM”) refuză acoperirea anumitor cheltuieli medicale pe baza unui aviz defavorabil și succint din partea medicului consultant, iar cel interesat formulează o reclamație, este posibil ca administrația, pentru a răspunde la această reclamație, să furnizeze o motivare mai explicită în cursul procedurii precontencioase. Astfel de motive specifice referitoare la cazul individual, comunicate înainte de introducerea acțiunii în justiție, trebuie să coincidă cu decizia de refuz și trebuie considerate ca fiind elemente de informație relevante pentru aprecierea legalității acestei din urmă decizii.

2. ACT CARE LEZEAZĂ

Cauza **Zink/Comisia** (Hotărârea din 11 aprilie 2016, F-77/15, [EU:F:2016:74](#), care face obiectul unui recurs) a permis Tribunalului Funcției Publice să amintească jurisprudența potrivit căreia comunicarea fișei de remunerație unui funcționar are ca efect faptul că începe să curgă termenul pentru formularea unei reclamații și a unei acțiuni împotriva unei decizii administrative numai atunci când această fișă dovedește în mod clar existența și conținutul acestei decizii. În speță, Tribunalul Funcției Publice a reținut totuși că funcționarul vizat a fost privat de o indemnizație nu din cauza unei decizii a administrației, ci din cauza unei erori materiale, în speță cu caracter informatic. În aceste împrejurări, s-a statuat că fișele de remunerație în care nu figura indemnizația în litigiu nu reflectau nicio decizie a administrației, nu modificau situația juridică a funcționarului vizat și nici nu stabileau definitiv poziția Comisiei Europene. În plus, nu puteau avea ca efect faptul că începea să curgă termenul statutar de introducere a unei reclamații.

3. NECOMPETENȚA AUTORULUI ACTULUI CARE LEZEAZĂ

În cauza **Opreana/Comisia** (Hotărârea din 19 iulie 2016, F-67/15, [EU:F:2016:153](#)), reclamanta a solicitat prelungirea contractului său și singurul act relevant depus la dosar era răspunsul negativ al șefului de echipă din cadrul unității de resurse umane a Direcției Generale „Sănătate și consumatori” a Comisiei. Întrucât acest șef de echipă nu avea competența de a acționa ca autoritate abilitată să încheie contractele de muncă (denumită în continuare „AAIC”) și în lipsa unui element concret care să indice că a fost efectiv adoptată de către această autoritate o decizie de neprelungire a contractului, Tribunalul Funcției Publice a constatat că acest șef de echipă nu era abilitat să adopte decizia în litigiu. În aceste împrejurări s-a statuat că decizia de

neprelungire, care constituia un act care lezează distinct de contractul în discuție și susceptibil de a face obiectul unei acțiuni, nu fusese adoptată de autoritatea competentă.

4. TERMENUL DE INTRODUCERE A ACȚIUNII

Tribunalul Funcției Publice a amintit în Hotărârea din 25 ianuarie 2016, **Darchy/Comisia** (F-47/15, [EU:F:2016:3](#)), că termenele de introducere a reclamației și a acțiunii urmăresc în cadrul instituțiilor Uniunii apărarea securității juridice, indispensabilă pentru buna lor funcționare, evitându-se repunerea nesfârșită în discuție a actelor Uniunii care determină efecte juridice. În consecință, Tribunalul Funcției Publice a refuzat să admită că, drept răspuns la o cerere de reexaminare introdusă de funcționarul vizat după expirarea acestor termene, acesta poate beneficia de plata retroactivă a unor alocații anterior refuzate, întrucât aceasta ar fi de natură să genereze o puternică insecuritate juridică, cu un risc de acumulare de datorii ale instituțiilor față de funcționari.

5. CHELTUIELILE DE JUDECATĂ

În Ordonanța din 17 martie 2016, **Grazyte/Comisia** (F-76/11 DEP, [EU:F:2016:67](#)), Tribunalul Funcției Publice a statuat că, având în vedere articolul 6 alineatul (1) primul paragraf TUE, normele cu o forță obligatorie inferioară Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene trebuie să fie interpretate în măsura posibilului astfel încât să poată primi o aplicare conformă cu aceasta și, astfel, că Regulamentul de procedură trebuie interpretat în conformitate cu articolul 47 din cartă, care garantează un drept la o cale de atac eficientă. Și mai exact, și ținând seama de articolul 52 alineatul (3) din cartă, Tribunalul Funcției Publice a amintit că, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, impunerea unei sarcini financiare considerabile, chiar și după încheierea procedurii, poate constitui o restrângere a dreptului de acces la o instanță judecătorească. Astfel, Tribunalul a statuat, în conformitate cu jurisprudența acesteia, că cuantumul cheltuielilor de judecată trebuie apreciat în lumina împrejurărilor specifice unei cauze date, inclusiv solvabilitatea reclamantului. În plus, tot în raport cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, Tribunalul Funcției Publice a arătat că dreptul la un proces echitabil privește mai întâi instanțele de prim grad și că, prin urmare, trebuie să se țină seama și de faptul că era prima instanță la care avea acces reclamanta din cauza principală.

În plus, Tribunalul Funcției Publice a arătat, tot în Ordonanța din 17 martie 2016, **Grazyte/Comisia** (F-76/11 DEP, [EU:F:2016:67](#)), că rezultă din articolul 80 din Regulamentul (UE, Euratom) nr. 966/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 octombrie 2012 privind normele financiare aplicabile bugetului general al Uniunii și de abrogare a Regulamentului (CE, Euratom) nr. 1605/2002 al Consiliului (JO 2012, L 298, p. 1), precum și din articolul 91 din Regulamentul delegat (UE) nr. 1268/2012 al Comisiei din 29 octombrie 2012 privind normele de aplicare a Regulamentului [nr. 966/2012] (JO 2012, L 362, p. 1) că eșalonarea achitării unei datorii sau renunțarea la aceasta constituie o simplă posibilitate oferită instituției creditoare. În acest context, a considerat că dreptul de acces la o instanță judecătorească nu ar fi menținut în mod adecvat dacă perspectiva unei părți de a trebui sau de a nu trebui să suporte cheltuieli considerabile la încheierea procesului era lăsată numai la discreția părții adverse și, dimpotrivă, instanței trebuie să îi revină, în caz de dificultate, sarcina de a stabili cheltuielile de judecată în funcție de împrejurări precum solvabilitatea persoanei interesate.

6. AUTORITATEA DE LUCRU JUDECAT

Prin Ordonanța din 7 iunie 2016, adoptată în cauza **Verile/Comisia** (F-108/12, [EU:F:2016:125](#)), Tribunalul Funcției Publice a amintit că principiul respectării autorității de lucru judecat are o importanță fundamentală în ordinea juridică a Uniunii. Astfel, în vederea atât a garantării stabilității dreptului și a raporturilor juridice, cât și a unei bune administrări a justiției, este important ca deciziile judecătorești rămase definitive după epuizarea căilor de atac disponibile sau după expirarea termenelor prevăzute pentru introducerea acestora să nu mai poată fi contestate. În speță, Tribunalul Uniunii Europene, statuând în calitate de instanță de recurs, prin Hotărârea din 13 octombrie 2015, **Comisia/Verile și Gjergji** (T-104/14 P, [EU:T:2015:776](#)), a recalificat obiectul acțiunii pe fond ca fiind nu actul atacat în primă instanță, ci o altă decizie. Or, această altă decizie era tocmai cea care făcea obiectul acțiunii înregistrate sub numărul F-108/12. Astfel, din moment ce Hotărârea T-104/14 P a dobândit autoritate de lucru judecat și, ca urmare a recalificării sus-menționate, hotărârea Tribunalului Uniunii Europene și acțiunea F-108/12 se caracterizau printr-o identitate de obiect și de părți, Tribunalul Funcției Publice a considerat că această acțiune a rămas fără obiect și că nu mai era necesar să se pronunțe asupra ei.

II. CHESTIUNI DE FOND

CONDIȚIILE GENERALE DE VALIDITATE A ACTELOR ȘI DREPTURI FUNDAMENTALE

1. CONȚINUTUL UNUI PREAMBUL

În Hotărârea din 2 martie 2016, **Frieberger și Vallin/Comisia** (F-3/15, [EU:F:2016:26](#), care face obiectul unui recurs), Tribunalul Funcției Publice a amintit că funcția preambulului unui act cu aplicabilitate generală constă în motivarea acestuia, indicându-se, de regulă, pe de o parte, situația de ansamblu care a condus la adoptarea acestuia și, pe de altă parte, scopurile generale pe care își propune să le atingă. Prin urmare, preambulul unui astfel de act nu are forță juridică obligatorie și nu poate fi invocat pentru a deroga de la dispozițiile înseși ale actului vizat și nici, a fortiori, pentru a fonda nelegalitatea acestuia.

2. MOTIVAREA FORMALĂ

În cauza **Frieberger și Vallin/Comisia** (Hotărârea din 2 martie 2016, F-3/15, [EU:F:2016:26](#), care face obiectul unui recurs), Tribunalul Funcției Publice a considerat că, în cazul în care autoritatea împuternicită să facă numiri (denumită în continuare „AIPN”) apreciază că motivele actului inițial sunt în același timp fondate și suficiente pentru a răspunde la criticile formulate în reclamație, aceasta nu are motiv să se îndepărteze de această motivare înlocuind-o cu altă motivare, ci, în această ipoteză, poate să respingă reclamația, preluând în decizia de respingere aceleași motive ca acelea care figurează în actul inițial. În plus, Tribunalul Funcției Publice a statuat că, în situația specială a unor reclamații redactate în aceiași termeni, nu se poate reproșa AIPN că răspunde la acestea într-un mod standardizat. Dimpotrivă, acest mod de a proceda este conform principiului bunei administrări și garantează egalitatea de tratament între reclamanți.

3. APLICABILITATEA ÎN TIMP A DISPOZIȚIILOR NOULUI STATUT

Tribunalul Funcției Publice s-a aplecat asupra sistemului de reîncadrare pus în aplicare de Comisie pentru agenții temporari angajați în temeiul articolului 2 litera (d) din Regimul aplicabil celorlalți agenți ai Uniunii Europene (denumit în continuare „RAA”) și care beneficiază de un contract pe durată nedeterminată în cauza **Stips/Comisia** (Hotărârea din 19 iulie 2016, F-131/15, [EU:F:2016:154](#)). Tribunalul Funcției Publice a statuat că, atunci când adoptă o decizie privind reîncadrarea unui agent temporar după intrarea în vigoare, la 1 ianuarie 2014, a noului statut, chiar dacă această decizie privește exercițiul de reîncadrare al anului 2013, Comisia este obligată să aplice prin analogie dispozițiile noului statut, în special articolul 45 și anexa I secțiunea A punctul 1, care limitează la gradul AD 12 evoluția carierei funcționarilor care aparțin grupului administratorilor atunci când aceștia nu au fost încadrați în prealabil pe unul dintre posturile-tip care permit o evoluție dincolo de acest grad. În speță, Tribunalul a constatat că, la data intrării în vigoare a noului statut, 1 ianuarie 2014, reclamantul avea numai vocația de a fi reîncadrat, fără a dispune de niciun drept dobândit la o astfel de reîncadrare, astfel încât Comisia nu a repus deloc în discuție drepturi dobândite de reclamant înainte de această dată.

4. REEXAMINAREA ACTELOR ADMINISTRATIVE

În Hotărârea din 25 ianuarie 2016, **Darchy/Comisia** (F-47/15, [EU:F:2016:3](#)), Tribunalul Funcției Publice a apreciat că administrația este obligată să reexamineze situația unui funcționar și să reconsidere, cel puțin pentru viitor, refuzul de a-i acorda o prestație continuă, precum alocația pentru creșterea copilului aflat în întreținere, dacă s-a dovedit că persoana interesată avea dreptul de a pretinde plata prestației menționate și, prin urmare, că refuzul care i-a fost opus anterior era nelegal, chiar dacă acest refuz a rămas definitiv prin expirarea termenelor de introducere a reclamației și a acțiunii. Astfel, în asemenea împrejurări, principiul securității juridice nu poate să justifice posibilitatea administrației de a prelungi o nelegalitate. În schimb, nici obligația de solitudine, nici principiul bunei administrări nu pot constrânge administrația să se îndepărteze de termenele de introducere a reclamației și a acțiunii, care, fiind de ordine publică, nu se află la dispoziția sa, și nu ar putea să o forțeze să reconsidere pentru trecut o decizie rămasă definitivă. Situația este aceeași în privința securității juridice, care fondează tocmai această imposibilitate.

5. INVOCAREA PRINCIPIILOR CARE FIGUREAZĂ ÎN CARTA DREPTURILOR FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE

Prin Hotărârea din 2 martie 2016, **Frieberger și Vallin/Comisia** (F-3/15, [EU:F:2016:26](#), care face obiectul unui recurs), Tribunalul Funcției Publice a arătat că articolul 27 din Carta drepturilor fundamentale prevede că lucrătorilor li se garantează, la diferite niveluri, informarea și consultarea, în cazurile și în condițiile prevăzute de dreptul Uniunii, precum și de legislațiile și practicile naționale, așa încât acest articol nu își poate produce efectele pe deplin dacă nu este precizat. Prin urmare, Tribunalul Funcției Publice a considerat că, din punctul de vedere al procedurii, articolul 27 din cartă nu poate, singur, să constituie temeiul unei critici.

6. OBLIGAȚIA DE COOPERARE LOIALĂ CU INSTANȚELE NAȚIONALE

În Hotărârea din 19 iulie 2016, **Earlie/Parlamentul** (F-130/14, [EU:F:2016:156](#)), Tribunalul Funcției Publice a amintit că orice instituție este obligată, în temeiul obligației sale de cooperare loială cu instanțele judiciare naționale, să dea curs unor cereri de executare a unei decizii adoptate de o instanță națională, cum este

decizia care prevede obligația fostului funcționar de a plăti o pensie alimentară fostei sale soții. Din moment ce această decizie a fost comunicată instituției vizate, această obligație de cooperare loială presupune ca o instituție, chiar dacă ea nu este în mod direct destinatară unei astfel de decizii judecătorești, având calitatea de angajator al funcționarului debitor al pensiei alimentare, să respecte termenii respectivei decizii, abținându-se să admită o cerere a funcționarului debitor care încalcă în mod vădit obligațiile care îi sunt impuse în mod direct prin aceasta. Astfel, atunci când o decizie a unei instanțe naționale impune unui fost funcționar să solicite angajatorului său, și anume o instituție a Uniunii, să rețină din pensia sa cuantumul pensiei alimentare datorate fostei soții și să îi plătească respectiva sumă acesteia din urmă, instituția poate refuza să accepte o cerere a fostului funcționar care este contrară termenilor acestei decizii și care urmărește încetarea acestor plăți.

7. DREPTUL DE A FI ASCULTAT

Într-o cauză care a făcut obiectul Hotărârii din 5 februarie 2016, *GV/SEAE* (F-137/14, [EU:F:2016:14](#)), Tribunalul Funcției Publice a amintit mai întâi jurisprudența sa potrivit căreia respectarea dreptului la apărare în materie statutară și în special a dreptului de a fi ascultat cu privire la elementele care pot fi reținute în sarcina unui agent contractual pentru a sta la baza unei decizii care îl lezează constituie o normă fundamentală de procedură a cărei încălcare poate fi invocată din oficiu. În această cauză, Tribunalul Funcției Publice a arătat că SEAE a concediat un agent fără a-l asculta în prealabil, deși îi era relativ ușor să își îndeplinească obligațiile care rezultă din principiul bunei administrări informând persoana interesată în scris cu privire la motivele pentru care are intenția să o concedieze și dându-i posibilitatea de a lua poziție în această privință, într-un termen rezonabil, în scris și/sau oral. În acest context, s-a statuat că SEAE nu putea invoca situații interne proprii administrării sale, cum ar fi dificultățile din procesul său decizional, inclusiv cele legate de rezistența unora dintre serviciile sale, pentru a justifica nerespectarea obligațiilor care rezultă din norme de drept primar al Uniunii.

Într-o altă cauză în care contractul pe perioadă determinată al unui agent temporar nu a fost reînnoit în condițiile în care persoanei interesate nu i s-a dat posibilitatea să își prezinte în mod util observațiile înainte de adoptarea acestei decizii (Hotărârea din 19 iulie 2016, F-67/15, *Opreana/Comisia*, [EU:F:2016:153](#)), Tribunalul Funcției Publice a considerat că unicul argument avansat de pârâtă în această privință, și anume că răspunsul care îi fusese dat reclamantei demonstra că aceasta fusese „anterior” informată despre această decizie ținând seama de folosirea termenilor „[d]upă cum v-am spus înainte”, nu era deloc convingător. Astfel, întrebată despre acest aspect în ședință, pârâta nu a putut indica momentul precis, locul și detaliile acestei pretense informări prelabile.

8. DREPTUL LA BUNĂ ADMINISTRARE

Tribunalul Funcției Publice a statuat, în Hotărârea din 19 iulie 2016, *Stips/Comisia* (F-131/15, [EU:F:2016:154](#)), care privea sistemul de reîncadrare instituit de Comisie pentru agenții temporari angajați în temeiul articolului 2 litera (d) din RAA și care beneficiau de un contract pe perioadă nedeterminată, că, prin adoptarea deciziei sale de a nu îl reîncadra pe reclamant în gradul AD 13 în cadrul exercițiului de reîncadrare 2013 abia la data de 21 ianuarie 2015, și anume la mai mult de un an de la încheierea exercițiului, fără a fi luat măsurile de încercare a încheierii sale înainte de 31 decembrie 2013, Comisia a încălcat dreptul la bună administrare și în special dreptul agenților săi de a fi tratați în mod echitabil. Potrivit Tribunalului Funcției Publice, dacă Comisia nu ar fi întârziat în organizarea exercițiului de reîncadrare 2013 și dacă ar fi depus toate eforturile pentru a efectua, cu diligența necesară, comparația meritelor câtorva agenți temporari pe perioadă nedeterminată care aveau vocația la o reîncadrare începând cu anul 2013, ar fi putut întocmi lista agenților temporari reîncadrați în cadrul exercițiului de reîncadrare 2013 înainte de intrarea în vigoare, la 1 ianuarie 2014, a noului articol 45

și a anexei I secțiunea A punctul 1 din statut, care limitează pentru viitor la gradul AD 12 evoluția carierei administratorilor atunci când aceștia nu au fost clasificați în prealabil în unul dintre posturile-tip care permit o evoluție dincolo de acest grad, printre care și reclamantul. În speță, Tribunalul Funcției Publice a statuat de asemenea că Comisia nu se putea prevala de regula potrivit căreia protecția drepturilor și a intereselor funcționarilor trebuie să se limiteze întotdeauna la respectarea normelor în vigoare, întrucât a admite un asemenea argument în speță ar avea consecința că ar fi suficient ca administrația să amâne, după bunul său plac, organizarea și încheierea unui exercițiu de reîncadrare și să profite de trecerea timpului pentru a aplica noi dispoziții în materia reîncadrării, mai puțin favorabile persoanelor interesate.

În cauza **Bulté și Krempa/Comisia** (Hotărârea din 5 februarie 2016, F-96/14, [EU:F:2016:10](#)), care privea decizia Comisiei de a modifica, cu efect retroactiv, pensiile de care beneficiau reclamantii în calitate de succesori ai unui fost funcționar decedat și de a trece la recuperarea sumelor plătite în mod necuvenit, Tribunalul Funcției Publice a concluzionat că nu era îndeplinită condiția referitoare la evidența nelegalității plăților în litigiu, căreia articolul 85 din statut îi subordonează restituirea plății nedatorate. Tribunalul Funcției Publice a considerat în special că erorile săvârșite de Comisie erau de o asemenea anvergură încât nu puteau să își aibă originea decât în încălcarea de către aceasta a obligației de a examina cu grijă dosarul reclamantilor, după cum impune principiul bunei administrări.

9. OBLIGAȚIA DE SOLICITUDINE

Cu ocazia unei acțiuni (Hotărârea din 19 iulie 2016, F-67/15, **Opreana/Comisia**, [EU:F:2016:153](#)) care privea neprelungirea unui contract pe perioadă determinată al unui agent temporar după ce a introdus o cerere de prelungire a contractului său, persoană a cărei stare de graviditate era cunoscută de pârâtă, Tribunalul Funcției Publice a concluzionat că aceasta și-a încălcat în mod vădit obligația de solitudine din cauza faptului că interesele reclamantei nu au fost luate în considerare în niciun mod. Astfel, nu reieșea din dosar că pârâta a ascultat-o pe reclamantă sau că a invitat-o să își prezinte observațiile privind interesul său de a-și păstra locul de muncă. În plus, pârâta a omis să o avertizeze în legătură cu publicarea iminentă a unui anunț de ocupare a unui post vacant referitor la postul său și a rezervat un tratament sumar, chiar expeditiv, cererii sale de prelungire a contractului. Mai mult, nu a ținut seama de interesul reclamantei și de situația sa de precaritate în raport cu starea sa de graviditate și cu nașterea iminentă, stare care o împiedica o anumită perioadă să caute activ un alt loc de muncă și să se reintegreze pe piața muncii.

10. DREPTUL FUNCȚIONARULUI SAU AL AGENTULUI DE A AVEA ACCES LA DOSARUL CARE ÎL PRIVEȘTE

În cauza care a făcut obiectul Hotărârii din 12 mai 2016, **FS/CESE** (F-102/15, [EU:F:2016:117](#)), președintele CESE a încredințat unui fost președinte al CESE o misiune de conciliere care i-ar fi impus acestuia din urmă să audieze numeroase persoane și să întocmească un raport confidențial adresat mandantului său. Reclamanta solicita să aibă acces la acest raport, în timp ce pârâtul își justifica refuzul prin protecția secretului corespondenței dintre membrii unei instituții și a secretului profesional. Tribunalul Funcției Publice a considerat totuși că însuși cuprinsul raportului menționat confirma că el nu consta într-o corespondență profesională sau privată între doi membri ai organului în discuție și care privea activitățile acestuia, ci, dimpotrivă, era vorba despre un document care o privea în mod direct pe reclamantă în sensul articolului 41 alineatul (2) litera (b) din cartă și care a fost adus la cunoștința președintelui organului în scopul ca, dacă este cazul, să își exercite atribuțiile de AAIC în materie disciplinară față de persoana interesată.

REGIMUL FINANCIAR ȘI AVANTAJELE SOCIALE ALE FUNCȚIONARILOR

1. ASIGURĂRILE SOCIALE

Nu se contestă, potrivit Tribunalului Funcției Publice, că, deși afiliatul la RCAM poate considera în mod legitim că cheltuielile sale medicale vor fi în principiu rambursate în limita plafoanelor prevăzute la articolul 72 alineatul (1) din statut, rambursarea anumitor cheltuieli poate totuși să fie refuzată în mod legal de biroul lichidatorului vizat dacă respectivul birou apreciază că aceste cheltuieli se raportează la un tratament sau la prestări a căror validitate științifică nu este dovedită. În această perspectivă, Tribunalul Funcției Publice a arătat că progresele medicinei și tehnicile moderne permit deja să se propună un tratament ambulatoriu pentru prestații medicale care altfel ar necesita spitalizare și că revine persoanei afiliate să fie atentă la această evoluție și să facă dovada caracterului necesar al unei spitalizări atunci când acesta este contestat (Hotărârea din 25 mai 2016, **GW/Comisia**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

În plus, tot în ceea ce privește cheltuielile de spitalizare, Tribunalul Funcției Publice a statuat, având în vedere titlul II capitolul 2 punctul 1.1 din Dispozițiile generale de aplicare referitoare la rambursarea cheltuielilor medicale, că cheltuielile de cazare într-un spital care sunt rambursabile sunt cele care sunt legate chiar de existența unui tratament medical (Hotărârea din 25 mai 2016, **GW/Comisia**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

În aceeași hotărâre, Tribunalul Funcției Publice a amintit că medicii consultanți, consilierii medicali și administrația trebuie să efectueze un examen concret și detaliat al situației supuse atenției lor și că revine administrației sarcina de a stabili că un astfel de examen a fost efectuat. În plus, a precizat că, în cadrul acestei examinări, deși medicii consultanți, consilierul medical și administrația trebuie să se pronunțe pe baza literaturii științifice, aceștia nu pot face abstracție de starea de sănătate efectivă și completă a persoanei în cauză, din moment ce caracterul funcțional sau nefuncțional al unui tratament sau al unei spitalizări este o problemă medicală. Această obligație de a ține seama de situația personală a afiliatului la RCAM este de altfel impusă de obligația de solitudine (Hotărârea din 25 mai 2016, **GW/Comisia**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

În plus, Tribunalul Funcției Publice a statuat că consilierul medical are doar o competență consultativă, astfel cum rezultă din articolul 41 din Reglementarea comună privind asigurarea împotriva riscurilor de boală a funcționarilor Uniunii Europene, și a dedus de aici că recomandările sale nu constituie norme opozabile funcționarilor, ci prezumții refutabile în lumina fiecărei spețe (Hotărârea din 25 mai 2016, **GW/Comisia**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

În sfârșit, după ce a arătat că avizele exprimate în mod unilateral de medicii consultanți în temeiul articolului 72 din statut nu reprezintă același nivel de garanție în materie de echilibru între părți precum cele formulate de comisia medicală sau de comisia pentru invaliditate în temeiul articolului 73 din același text, Tribunalul Funcției Publice a apreciat că a considera, astfel cum i-a solicitat Comisia, că raporturile medicale furnizate a posteriori de medicii afiliaților la RCAM nu ar avea forță probatorie în sine i-ar priva pe aceștia de un mijloc elementar de probă susceptibil să determine administrația să își reconsidere refuzul inițial de rambursare a cheltuielilor medicale (Hotărârea din 25 mai 2016, **GW/Comisia**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

2. PENSILE

Sesizat cu o acțiune formulată după reforma din 2013 a statutului, Tribunalul Funcției Publice a statuat că articolul 83 alineatul (2) și articolul 83a alineatele (1), (3) și (4) din statut trebuie interpretate în sensul că sistemul de pensii este în echilibru, în sensul actuarial al anexei XII la statut, dacă nivelul contribuțiilor care trebuie plătite în fiecare an de funcționarii aflați în activitate permite finanțarea unei treimi din valoarea viitoare a drepturilor pe care acești funcționari le-au dobândit în cursul aceluiași an. Rezultă că obligația funcționarilor de a contribui cu o treime din suma necesară finanțării sistemului de pensii trebuie înțeleasă în perspectiva actuarială sus-menționată și pe termen lung, astfel încât distorsiunile privind valorizarea nu pot fi excluse (Hotărârea din 2 martie 2016, **Frieberger și Vallin/Comisia**, F-3/15, [EU:F:2016:26](#), care face obiectul unui recurs, cauza T-232/16 P).

Pe de altă parte, în aceeași hotărâre, Tribunalul Funcției Publice a statuat că vârsta legală de pensionare, stabilită la articolul 22 din anexa XIII la statut și pe care a impus-o reforma din 2013, nu este decât un element care interacționează cu estimările valorii viitoare a mai multor parametri prevăzuți în anexa menționată (rata dobânzii, mortalitate, progresia salarială etc.) pentru asigurarea echilibrului actuarial al sistemului de pensii al Uniunii. În consecință, sistemul de pensii al Uniunii este organizat pe baza principiului solidarității și nu este conceput în sensul că contribuțiile fiecărui funcționar creează un drept individual la o pensie care reprezintă contravaloarea lor exactă, astfel încât aceștia nu pot pretinde o rambursare a eventualului surplus cauzat de creșterea vârstei lor de pensionare și de perioada mai lungă decât înainte în care vor cotiza (Hotărârea din 2 martie 2016, **Frieberger și Vallin/Comisia**, F-3/15, [EU:F:2016:26](#), care face obiectul unui recurs, cauza T-232/16 P).

În sfârșit, tot în aceeași hotărâre s-a considerat că nimic din modul de redactare a articolului 26 alineatul (5) din anexa XIII la statut nu se opune ca, după o primă revalorizare a sporului de drepturi de pensie ale sale ca urmare a unei prime creșteri a vârstei legale de pensionare prin reforma din 2004, un funcționar să obțină o a doua revalorizare, ținând seama de creșterea acestei vârste operată în temeiul articolului 22 din anexa XIII la statut, astfel cum a fost modificat în cadrul reformei din 2013.

3. INDEMNIZAȚIA DE PLECARÉ

În Hotărârea din 2 martie 2016, **FX/Comisia** (F-59/15, [EU:F:2016:27](#)), Tribunalul Funcției Publice a precizat că indemnizația de plecare prevăzută la articolul 39 din RAA nu constituie o indemnizație de final al perioadei de muncă la care agentul vizat ar avea dreptul din oficiu la momentul rezilierii sau al expirării contractului său, ci o măsură pecuniară care se înscrie în cadrul dispozițiilor statutare în materie de asigurări sociale. Prin urmare, rezilierea sau expirarea unui contract de agent temporar nu poate da naștere prin ea însăși, în mod automat, dreptului la o indemnizație de plecare. Astfel, reiese din dispozițiile relevante ale sistemului de pensii și în special din articolul 39 și din articolul 12 alineatul (2) din anexa VIII la statut, că agentul temporar are dreptul la o indemnizație de plecare atunci când, întrucât nu mai este titularul unui contract de muncă în urma rezilierii sau a expirării acestuia și nu are intenția să exercite alte atribuții în cadrul Uniunii Europene, nu îndeplinește totuși în acel moment nici condițiile necesare pentru a putea beneficia de o pensie pentru limită de vârstă imediată sau anticipată, nici condițiile menționate la articolul 12 alineatul (1) litera (b) punctele (i)-(iv) din anexa VIII la statut.

În aceeași cauză s-a arătat că noțiunea de încetare definitivă a raporturilor de muncă de la articolul 12 alineatul (2) din anexa VIII la statut, aplicată prin analogie unui agent temporar, nu poate fi interpretată decât de la caz la caz, potrivit împrejurărilor speței, tocmai în scopul de a se evita, în măsura posibilului, plata unei indemnizații de plecare unui agent al Uniunii Europene care, la momentul efectuării cererii în acest sens, știe

în mod pertinent că poate reîntra în serviciul Uniunii Europene. Din această perspectivă, plata automată a indemnizației de plecare ca urmare a simplei rezilieri sau expirării a contractului de muncă al agentului ar fi contrară nu numai scopului acestei dispoziții, ci și principiului general al bunei administrări a finanțelor Uniunii Europene.

4. AVANSAREA ÎN TREAPTĂ

Amintind că dispozițiile care dau dreptul la prestații financiare trebuie să fie interpretate și aplicate de instituții în mod strict, Tribunalul Funcției Publice a considerat, în Hotărârea din 12 mai 2016, **FS/CESE** (F-50/15, [EU:F:2016:119](#)), că avansarea în treaptă prevăzută la articolul 44 al doilea paragraf din statut nu trebuia acordată decât în cazurile în care funcționarul este numit șef de unitate, director sau director general „în același grad” ca și cel pe care îl deținea în postul său precedent și că, pe de altă parte, statutul nu prevedea înainte de 1 ianuarie 2014 o aplicare prin analogie a acestei dispoziții în beneficiul agenților temporari.

CARIERA FUNCȚIONARILOR ȘI A AGENȚILOR

1. PROMOVAREA PERSONALULUI PUS LA DISPOZIȚIA ORGANIZAȚIILOR SINDICALE SAU PROFESIONALE

Statuând asupra legalității nepromovării unui reprezentant sindical, Tribunalul Funcției Publice a reținut, în Hotărârea din 2 martie 2016, **Loescher/Consiliul** (F-84/15, [EU:F:2016:29](#)), că un funcționar nu poate solicita unei instituții să adopte norme care organizează în mod specific proceduri și metode de comparare a meritelor funcționarilor în funcție de pozițiile lor statutare respective și că, prin urmare, lipsa punerii în aplicare a unui sistem de evaluare ad-hoc în ceea ce privește funcționarii care exercită activități în cadrul punerii la dispoziția unei organizații sindicale sau profesionale (OSP) nu determină în sine nicio discriminare. Pe de altă parte, chiar dacă exercitarea anumitor funcții de reprezentare a personalului, precum cea de președinte al unui comitet pentru personal sau cea de președinte al unei OSP, poate permite în anumite cazuri să se prezume că, prin ele însele, funcțiile respective de reprezentare implică exercitarea unor răspunderi de nivel ridicat, revine funcționarului pus la dispoziția unei OSP să facă dovada, pentru o eventuală promovare, a realității, a nivelului și a duratei răspunderilor pe care le-a exercitat efectiv și specific.

2. REGIMUL DISCIPLINAR

Statuând asupra legalității unei decizii prin care administrația, în urma unor declarații mincinoase ale agentului vizat, a decis că acest agent va fi exclus, la încheierea contractului, de la orice recrutare de către instituție pe o perioadă de șase ani, Tribunalul Funcției Publice a stabilit, în Hotărârea din 20 iulie 2016, **HC/Comisia** (F-132/15, [EU:F:2016:158](#)), că o astfel de măsură, ținând seama de obiectivul său vădit coercitiv, nu constituia decât o sancțiune aplicată de administrație în legătură cu comportamentele reproșate. Decizia în litigiu a fost astfel anulată întrucât, pe de o parte, nu a fost adoptată în temeiul dispozițiilor regimului disciplinar statutar și, pe de altă parte, nu era în niciun caz prevăzută printre sancțiunile care pot fi aplicate în cadrul dispozițiilor statutare menționate.

Pe de altă parte, în Hotărârea din 17 februarie 2016, **Kerstens/Comisia** (F-23/15, [EU:F:2016:65](#), care face obiectul unui recurs), Tribunalul Funcției Publice a apreciat că, în cadrul procedurii în materie disciplinară aplicabile la nivelul Comisiei, cerința de a efectua o anchetă administrativă anterior inițierii unei proceduri

disciplinare decurge din dispozițiile generale de aplicare privind desfășurarea anchetelor administrative și a procedurilor disciplinare, adoptate de Comisie însăși. În consecință, atunci când inițiază o procedură disciplinară fără să fi efectuat o anchetă administrativă, Comisia încalcă obligațiile care îi revin în temeiul dispozițiilor menționate.

3. SCHIMBAREA REPARTIZĂRII PERSONALULUI TEMPORAR ȘI CONTRACTUAL LA TRANSFERUL SEDIULUI UNEI AGENȚII DINTR-UN STAT MEMBRU ÎN ALTUL

În executarea deciziei Consiliului Uniunii Europene de a transfera sediul Colegiului European de Poliție (CEPOL) la Budapesta (Ungaria), în urma refuzului Regatului Unit de a continua să găzduiască această agenție pe teritoriul său, directorul agenției menționate i-a rugat pe membrii personalului să își preia atribuțiile la noul sediu și le-a indicat că orice refuz va fi considerat că echivalează cu demisia. Sesizat de mai multe grupuri de agenți, unii rămânând în Regatul Unit, alții deplasându-se la noul sediu, Tribunalul Funcției Publice a statuat, în Hotărârea din 11 aprilie 2016, ***FN și alții/CEPOL*** (F-41/15 DISS II, [EU:F:2016:70](#)), că neprezentarea unui agent la locul de muncă poate fi considerată că exprimă un comportament demisionar al respectivului agent, echivalent, prin urmare, cu o demisie în sensul articolului 47 din RAA. Amintind în special că legiuitorul Uniunii sau șefii de stat sau de guvern ai statelor membre pot să modifice în orice moment sediile diferitor instituții și agenții ale Uniunii și că, în temeiul articolului 20 din statut, aplicabil prin analogie agenților temporari și contractuali în conformitate cu articolele 11 și 81 din RAA, funcționarii și agenții Uniunii au obligația de a-și stabili domiciliul fie la locul lor de repartizare, fie la o distanță de acesta care să nu le afecteze exercitarea atribuțiilor, Tribunalul Funcției Publice a confirmat, pe de altă parte, că AAIC putea decide în legătură cu repartizarea și cu schimbarea repartizării agenților temporari și contractuali într-un loc de muncă situat într-un alt stat membru, întrucât numai agenții locali, care sunt recrutați prin contract chiar dintr-un anumit loc, au dreptul de a se opune unei schimbări a locului de repartizare, deoarece, în cazul lor, stabilitatea locului de muncă face parte chiar din condițiile de muncă.

4. SCHIMBAREA RADICALĂ A CARIEREI UNUI AGENT

În Hotărârea din 17 februarie 2016, ***DE/EMA*** (F-58/14, [EU:F:2016:16](#)), Tribunalul Funcției Publice a aplicat Hotărârea din 16 septembrie 2015 pe care Tribunalul Uniunii Europene a pronunțat-o în cauza ***EMA/Drakeford*** (T-231/14 P, [EU:T:2015:639](#)). În temeiul acestei ultime hotărâri, atunci când trebuie să se determine dacă a doua prelungire a contractului unui agent temporar, în sensul articolului 2 litera (a) din RAA, trebuie să se facă pe perioadă nedeterminată, termenii „orice prelungire ulterioară a acestui contract de muncă”, cuprinși la articolul 8 primul paragraf a treia teză din RAA, trebuie interpretați ca vizând orice procedeu prin care un agent temporar, în sensul articolului 2 litera (a) din RAA, la încetarea contractului său de muncă pe perioadă determinată, se află în situația de a-și continua, în această calitate, raportul de muncă cu angajatorul său, chiar dacă această prelungire este însoțită de o înaintare în grad sau de o evoluție a atribuțiilor exercitate. Tot în temeiul acestei hotărâri a Tribunalului Uniunii Europene, situația poate fi diferită numai dacă noul contract ar materializa o schimbare radicală în carieră, manifestată de exemplu printr-o modificare substanțială a naturii atribuțiilor exercitate de agentul vizat. În speță, Agenția Europeană pentru Medicamente, după ce a prelungit o dată contractul de agent temporar al reclamantului, i-a oferit un nou contract. După ce a comparat atribuțiile exercitate de reclamant în cadrul primului său contract cu cele exercitate în cadrul celui de al doilea contract, Tribunalul Funcției Publice a constatat că natura atribuțiilor persoanei interesate a suferit modificări substanțiale privind sarcinile și responsabilitățile sale, sarcinile de management și de supervizare și poziția sa în agenție așa cum reieșea din organigrama acesteia. Tribunalul Funcției Publice a considerat că aceste

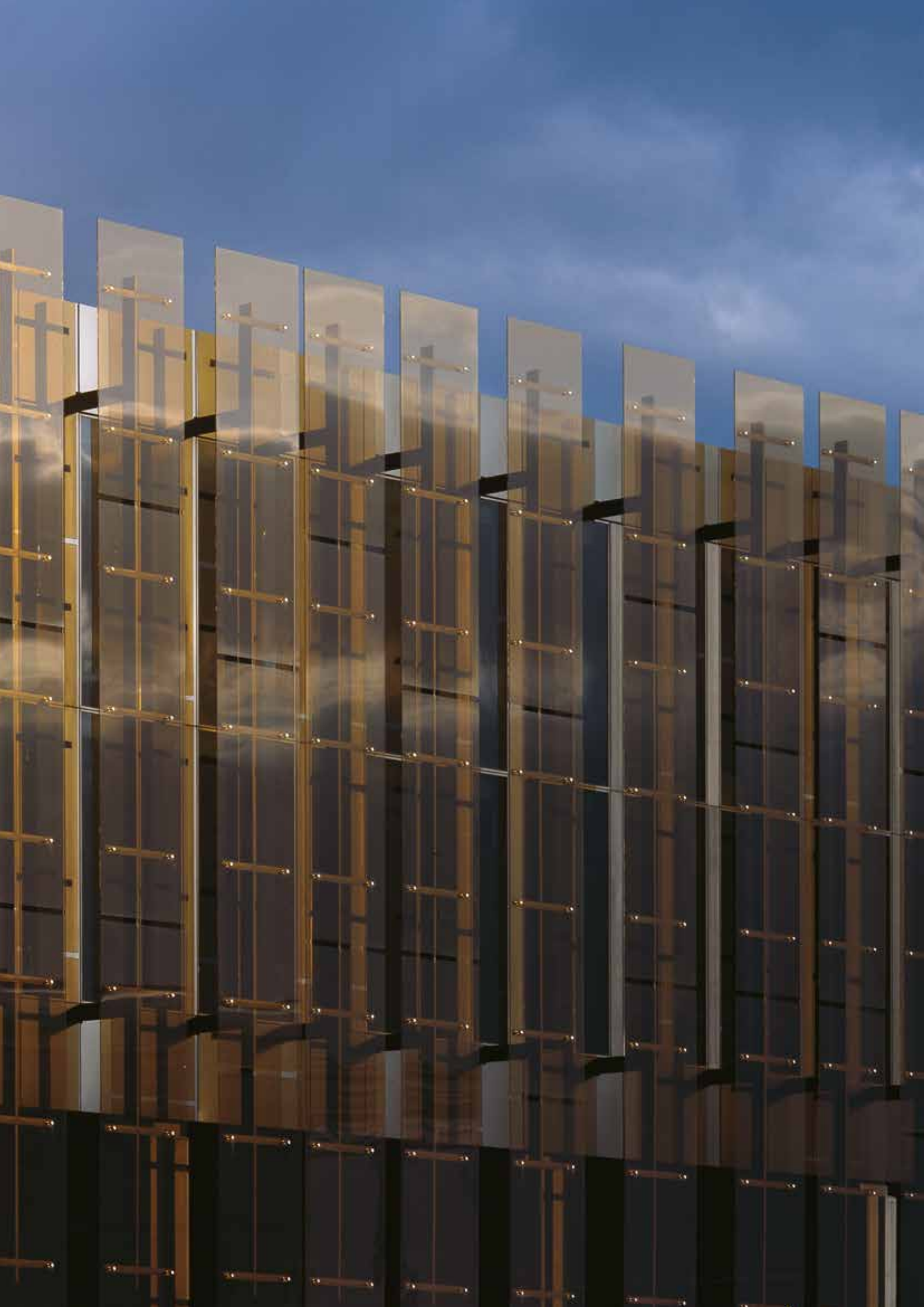
elemente materializau o schimbare radicală de carieră în sensul interpretării reținute de Tribunalul Uniunii în hotărârea citată anterior.

LANSAREA UNEI ALERTE

Statuând într-o trimitere spre rejudecare după anulare într-o cauză care privea denunțarea de către un funcționar, în temeiul articolelor 12a și 22a din statut, a unor fapte de hărțuire sau a altor fapte care puteau lăsa să se prezume o eventuală activitate nelegală prejudiciabilă pentru interesele Uniunii, Tribunalul Funcției Publice a statuat, în Hotărârea din 2 iunie 2016, **Bermejo Garde/CESE** (F-41/10 RENV, [EU:F:2016:123](#)), că, atât în cazul funcționarului care se consideră victimă a unei hărțuiri în sensul articolului 12a din statut, cât și în cazul funcționarului care, în temeiul articolului 22a din statut, informează superiorul său ierarhic din instituția sa sau direct Oficiul European de Luptă Antifraudă (denumit în continuare „OLAF”), faptele denunțate trebuie să fie comunicate instituției în cauză cu respectarea obligațiilor generale care figurează la articolele 11 și 12 din statut.

În aceeași hotărâre, Tribunalul Funcției Publice a constatat mai întâi că orice plângere pentru hărțuire morală sau sexuală care vizează un superior ierarhic implică în majoritatea cazurilor ruptura legăturii de încredere între funcționarii în cauză. În acest context, Tribunalul Funcției Publice a considerat totuși că articolul 12a din statut conferă funcționarului care este victima hărțuirii o „protecție specială”, pentru a lupta eficace împotriva unor asemenea fenomene, prevăzând că acest funcționar, odată ce a formulat o plângere în temeiul acestui articol și cu respectarea obligațiilor generale prevăzute la articolele 11 și 12 din statut, nu suferă în principiu niciun prejudiciu din partea instituției sale, mai ales atunci când relația de încredere dintre el și presupusul hărțuitor nu mai există și în special dacă acesta din urmă este superiorul său ierarhic direct.

În ceea ce privește aprecierea bunei-credințe a funcționarului care lansează alerta, în lumina celor trei criterii de evaluare enunțate de Tribunalul Uniunii în hotărârea prin care dispune trimiterea spre rejudecare (Hotărârea din 8 octombrie 2014, **Bermejo Garde/CESE**, T-530/12 P, [EU:T:2014:860](#)), care sunt gravitatea faptelor denunțate, caracterul autentic sau verosimil al informațiilor transmise și modalitățile de comunicare utilizate, Tribunalul a estimat că articolul 22a din statut nu impunea ca persoana interesată să stabilească o „prezumție de nelegalitate gravă sau de neîndeplinire gravă a obligațiilor”, întrucât ar fi vorba despre o operațiune destul de complexă din punct de vedere juridic, care, din acest motiv, nu s-ar afla la dispoziția oricărui funcționar sau agent al Uniunii. Articolul 22a din statut se limitează astfel să prevadă că orice funcționar care ia cunoștință de fapte „din care se poate presupune” existența unei conduite „care poate constitui o încălcare gravă a obligațiilor” din statut își informează „de îndată” cu privire la aceasta superiorii ierarhici. Astfel, după informarea superiorilor ierarhici ai persoanei care lansează o alertă, articolul 22a alineatul (2) din statut le impune acestora obligația de a comunica „de îndată” OLAF „orice element de probă” de care apreciază că dispun în legătură cu existența unor nereguli de care au luat cunoștință.

C | STATISTICI JUDICIARE ALE TRIBUNALULUI FUNCȚIEI PUBLICE

I. ACTIVITATEA GENERALĂ A TRIBUNALULUI FUNCȚIEI PUBLICE

1. Cauze introduse, cauze soluționate, cauze aflate pe rol (ianuarie 2012-august 2016)

II. CAUZE INTRODUSE

2. Procentajul cauzelor repartizate pe instituție pârâtă principală
3. Limba de procedură

III. CAUZE SOLUȚIONATE

4. Hotărâri și ordonanțe – Completul de judecată
5. Soluția
6. Măsuri provizorii (2012-2016)
7. Durata procedurilor în luni (2016)

IV. CAUZE AFLATE PE ROL LA 31 DECEMBRIE

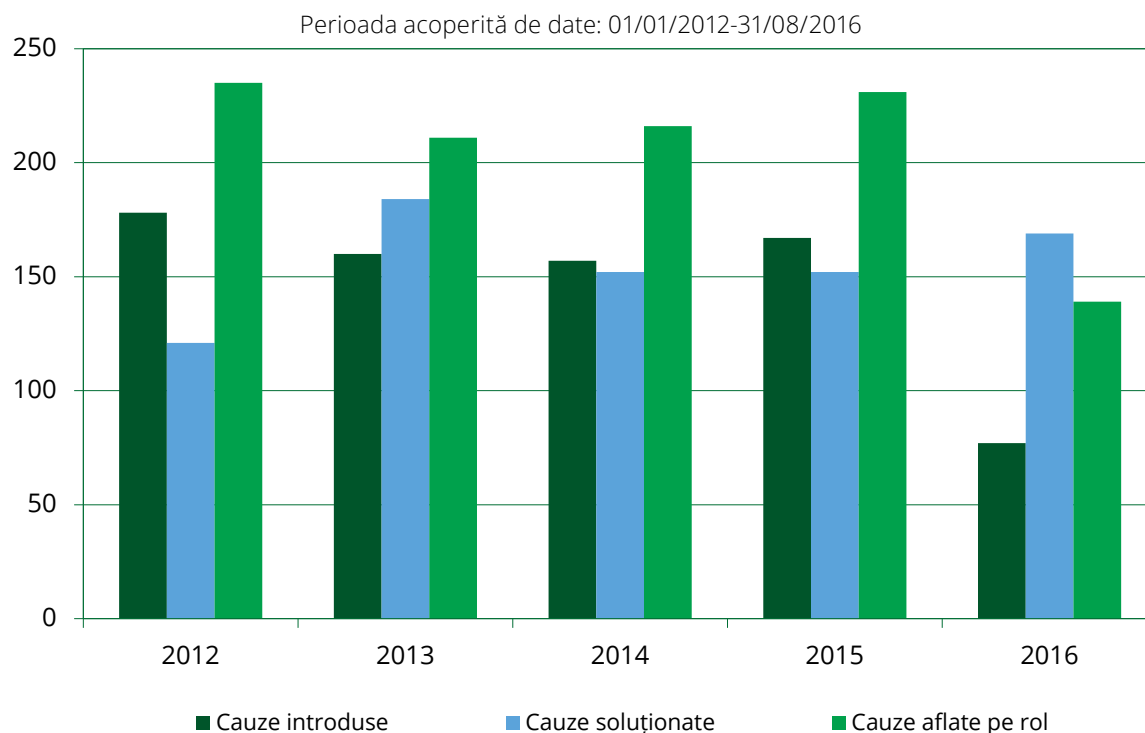
8. Completul de judecată (2012-2016)
9. Numărul de reclamânți

V. DIVERSE

10. Deciziile Tribunalului Funcției Publice care au făcut obiectul unui recurs la Tribunalul Uniunii Europene
11. Soluțiile pronunțate în recursurile în fața Tribunalului (2012-2016)

I. ACTIVITATEA GENERALĂ A TRIBUNALULUI FUNCȚIEI PUBLICE

1. CAUZE INTRODUSE, CAUZE SOLUȚIONATE, CAUZE AFLATE PE ROL (IANUARIE 2012-AUGUST 2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Cauze introduse	178	160	157	167	77
Cauze soluționate	121	184	152	152	169 ¹
Cauze aflate pe rol	235	211	216	231	139 ²

Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reunirile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

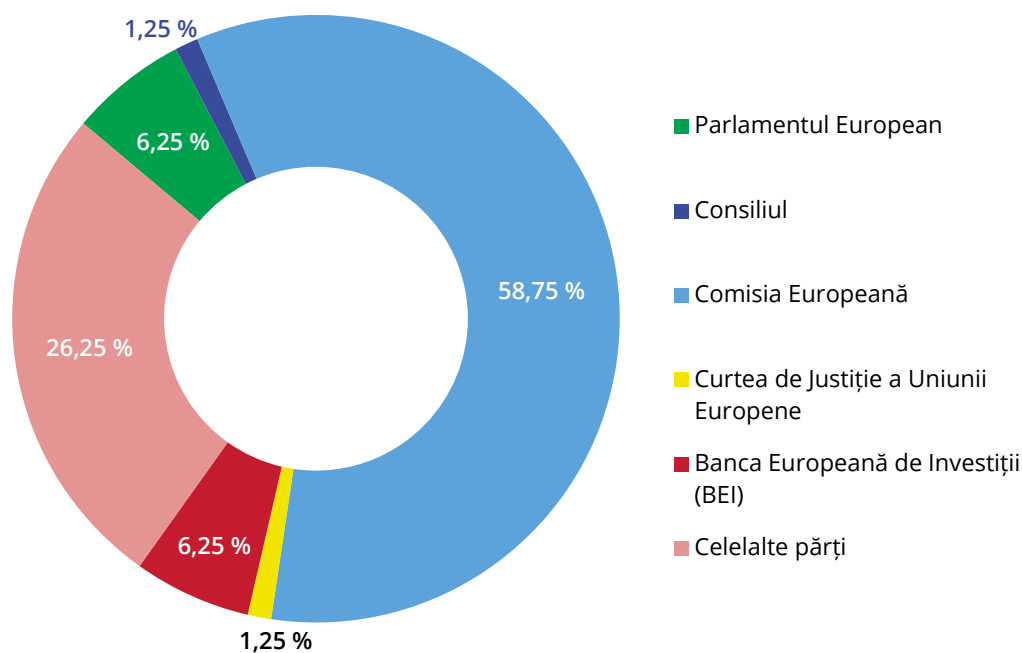
1 | Dintre care două cauze conexe.

2 | Din care 46 de cauze suspendate și 4 cauze conexe

II. CAUZE INTRODUSE

2. PROCENTAJUL CAUZELOR REPARTIZATE PE INSTITUȚIE PÂRÂTĂ PRINCIPALĂ

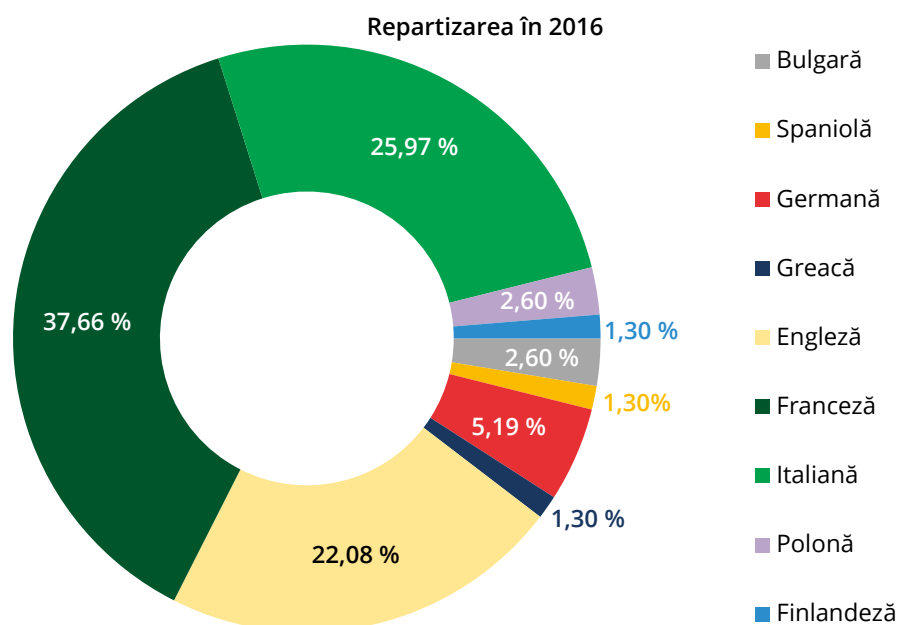
Procentajul cauzelor introduse în 2016
Perioada acoperită de date: 01/01/2012-31/08/2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Parlamentul European	6,11 %	5,66 %	11,80 %	8,38 %	6,25 %
Consiliul	3,89 %	3,77 %	8,70 %	5,99 %	1,25 %
Comisia Europeană	58,33 %	49,69 %	45,96 %	52,69 %	58,75 %
Curtea de Justiție a Uniunii Europene		0,63 %		1,80 %	1,25 %
Banca Centrală Europeană	1,11 %	1,89 %	1,24 %	2,40 %	
Curtea de Conturi	2,22 %	0,63 %	1,24 %	0,60 %	
Banca Europeană de Investiții (BEI)	4,44 %	5,03 %	1,24 %	3,59 %	6,25 %
Celelalte părți	23,89 %	32,70 %	29,81 %	24,55 %	26,25 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

3. LIMBA DE PROCEDURĂ

Perioada acoperită de date: 01/01/2012-31/08/2016

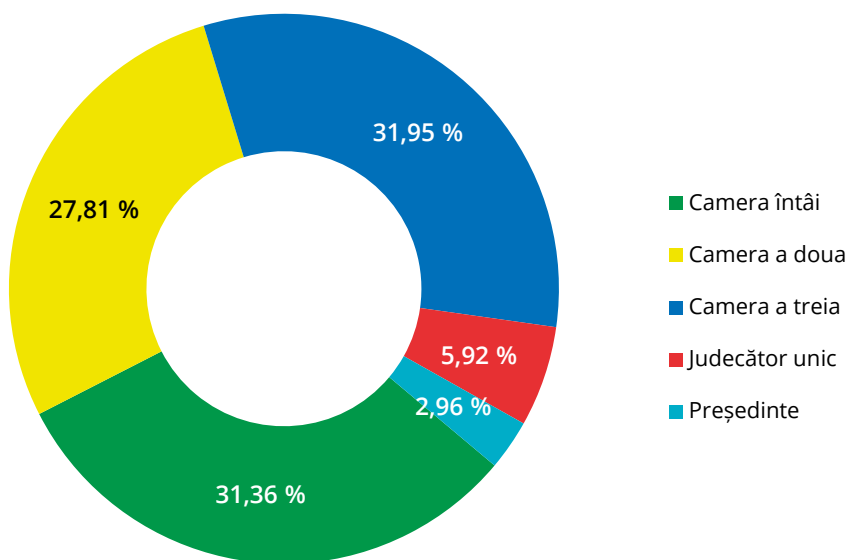
Limba de procedură	2012	2013	2014	2015	2016
Bulgară	2				2
Spaniolă	3		2	5	1
Germană	5	2	9	7	4
Greacă	1	4	2	1	1
Engleză	14	26	23	20	17
Franceză	108	95	113	122	29
Italiană	35	21	8	8	20
Neerlandeză	6	12		2	
Polonă	2				2
Română	2				
Finlandeză					1
Suedeză				2	
Total	178	160	157	167	77

Limba de procedură indică limba în care a fost introdusă cauza, iar nu limba maternă sau cetățenia reclamantului.

III. CAUZE SOLUȚIONATE

4. HOTĂRĂRI ȘI ORDONANȚE – COMPLETUL DE JUDECATĂ

Perioada acoperită de date: 01/01/2016-31/08/2016

	Hotărâri	Ordonanțe de radiere ca urmare a unei soluționări amiabile ¹	Alte ordonanțe prin care se finalizează judecata	Total
Ședință plenară				
Camera întâi	6		47	53
Camera a doua	18	1	28	47
Camera a treia	21	4	29	54
Judecător unic	7	3		10
Președinte			5	5
Total	52	8	109	169

1| În anul 2016 s-au înregistrat alte 10 încercări de soluționare amiabilă la inițiativa Tribunalului Funcției Publice, care au rămas fără rezultat.

5. SOLUȚIA

Perioada acoperită de date: 01/01/2016-31/08/2016

	Hotărâri		Ordonanțe				Total
	Acțiuni admise în tot sau în parte	Acțiuni respinse în întregime, nepronunțare asupra fondului	Acțiuni/Cereri [în mod vădit] inadmisibile sau nefondate	Soluționări amiabile ca urmare a intervenției completului de judecată	Radiere pentru alt motiv, nepronunțare asupra fondului sau trimitere	Cereri admise în tot sau în parte (proceduri speciale)	
Repartizare/Schimbare repartizării a	2	1					3
Concurs	1		2	1			4
Condiții de muncă/Concedii		1					1
Evaluare/Promovare		9	2		1		12
Pensii și prestații de invaliditate	5	5	34		44		88
Proceduri disciplinare	1	4					5
Recrutare/Numire/Încadrare în grad	2	1	2	1			6
Remunerație și despăgubiri	2	4		1	2		9
Reziliere sau neprelungire a contractului unui agent	3	4	2	2	1		12
Asigurări sociale/Boală profesională/Accidente	4		2	2			8
Altele	3		4	1	1	12	21
Total	23	29	48	8	49	12	169

6. MĂSURI PROVIZORII (2012-2016)

Proceduri finalizate privind măsurile provizorii		Soluția		
		Admitere în tot sau în parte	Respingere	Radiere
2012	11		10	1
2013	3		3	
2014	5	1	4	
2015	2		2	
2016	2		2	
Total	23	1	21	1

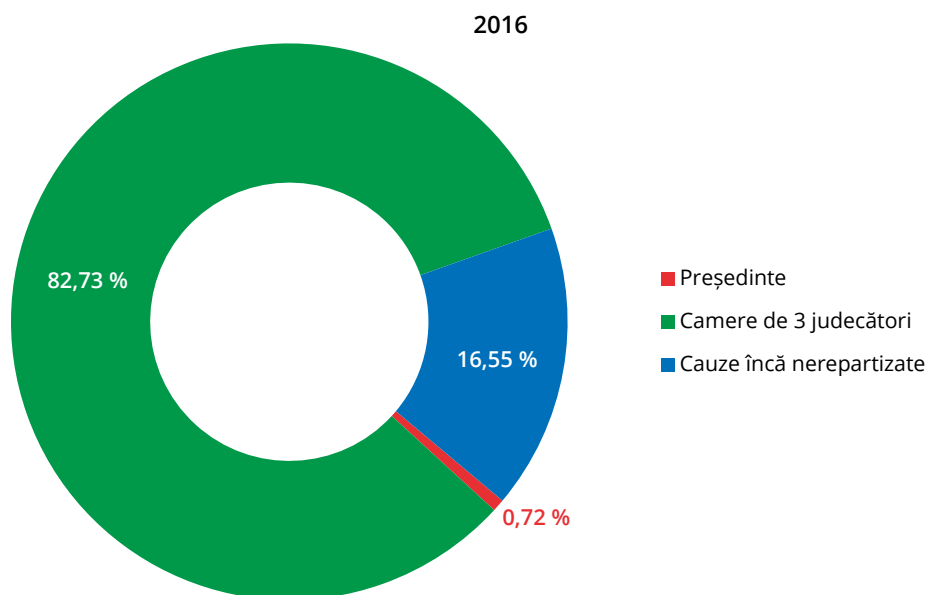
7. DURATA PROCEDURILOR ÎN LUNI (2016)

Cauze soluționate		Durata medie	
		Durata întregii proceduri	Durata procedurii, durata unei eventuale suspendări nefiind inclusă
Hotărâri	52	11,3	11,2
Ordonanțe	117	24,3	9,4
Total	169	20,3	10,0

Duratele sunt exprimate în luni și în zecimi de lună.

IV. CAUZE AFLATE PE ROL LA 31 DECEMBRIE

8. COMPLETUL DE JUDECATĂ (2012-2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Ședință plenară	1	1			
Președinte		2	1	2	1
Camere de 3 judecători	205	172	201	219	115
Judecător unic	8	3	2	1	
Cauze încă nerepartizate	21	33	12	9	23
Total	235	211	216	231	139

9. NUMĂRUL DE RECLAMANȚI

Cauzele aflate pe rol care reunesec cel mai mare număr de reclamanți în 2016

Numărul de reclamanți	Domenii
486	Statut – BEI – Remunerație – Ajustare anuală a salariilor Statut – Promovare – Exercițiul de promovare 2005 – Grade adiționale prevăzute de noul statut
484	Statut – Remunerație – Reforma sistemului de remunerații și de progresie salarială al BEI Statut – Promovare – Exercițiul de promovare 2005 – Grade adiționale prevăzute de noul statut
451	Statut – BEI – Remunerație – Noul sistem de performanță – Acordarea unor prime Statut – Promovare – Exercițiul de promovare 2005 – Grade adiționale prevăzute de noul statut
394 (3 cauze)	Statut – BEI – Remunerație – Ajustare anuală a salariilor Statut – Promovare – Exercițiul de promovare 2005 – Grade adiționale prevăzute de noul statut
34	Statut – Trimitere spre rejudecare după reexaminarea hotărârii Tribunalului – BEI – Pensii – Reforma din 2008 Statut – Promovare – Exercițiul de promovare 2005 – Grade adiționale prevăzute de noul statut
32	Statut – BEI – Pensii – Reforma sistemului de pensii Statut – Promovare – Exercițiul de promovare 2005 – Grade adiționale prevăzute de noul statut
32 (8 cauze)	Statut – Statutul funcționarilor – Reforma statutului din 1 ianuarie 2014 – Norme noi privind calcularea cheltuielilor de călătorie de la locul de repartizare la locul de origine – Legătura dintre acordarea acestui beneficiu și statutul de expatriat sau de persoană cu reședința în afara țării de origine Statut – Promovare – Exercițiul de promovare 2005 – Grade adiționale prevăzute de noul statut
30	Statut – Fondul european de investiții (FEI) – Remunerație – Ajustare anuală a salariilor Statut – Promovare – Exercițiul de promovare 2005 – Grade adiționale prevăzute de noul statut
29	Statut – Fondul european de investiții (FEI) – Remunerație – Reforma sistemului de remunerații și de progresie salarială al FEI Statut – Agent contractual – Agent temporar – Condiții de angajare – Durata contractului
26 (4 cauze)	Statut – Statutul funcționarilor – Reforma statutului din 1 ianuarie 2014 – Norme noi privind calcularea cheltuielilor de călătorie de la locul de repartizare la locul de origine – Legătura dintre acordarea acestui beneficiu și statutul de expatriat sau de persoană cu reședința în afara țării de origine – Eliminarea numărului de zile aferent duratei călătoriei

Termenul „statut” se referă la Statutul funcționarilor Uniunii Europene și la Regimul aplicabil celorlalți agenți ai Uniunii.

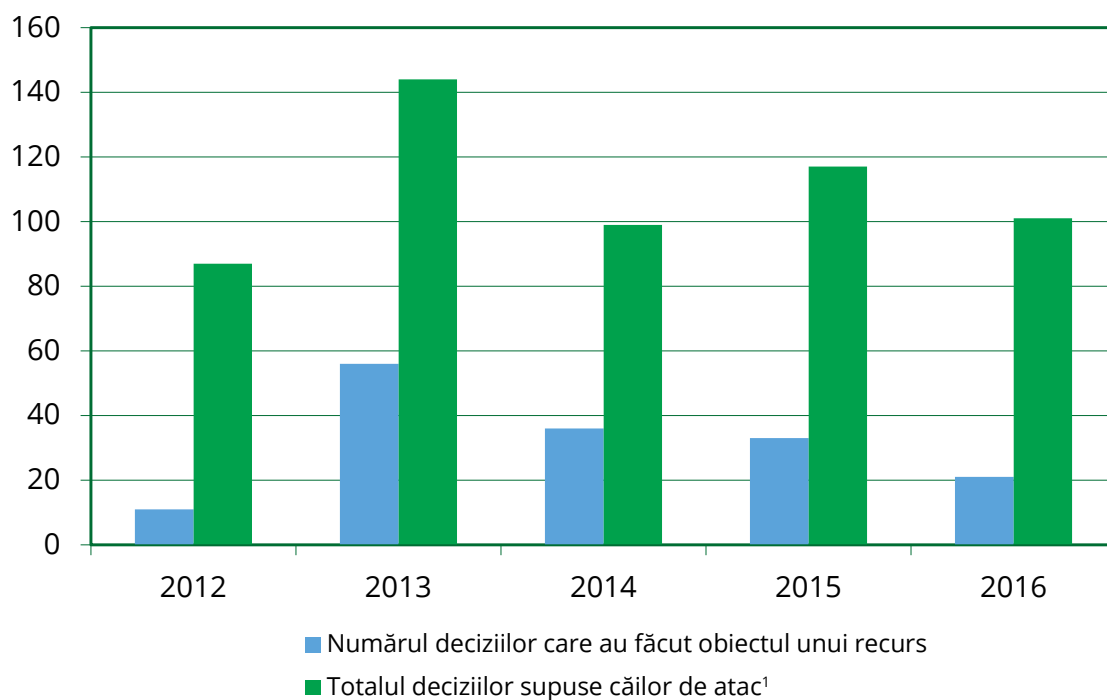
Numărul total de reclamanți în toate cauzele aflate pe rol (2012-2016)

	Totalul reclamanților	Totalul cauzelor aflate pe rol
2012	1 086	235
2013	1 867	211
2014	1 902	216
2015	2 333	231
2016	2 211	139

V. DIVERSE

10. DECIZIILE TRIBUNALULUI FUNCȚIEI PUBLICE CARE AU FĂCUT OBIECTUL UNUI RECURS LA TRIBUNALUL UNIUNII EUROPENE

Perioada acoperită de date: 01/01/2012-31/08/2016

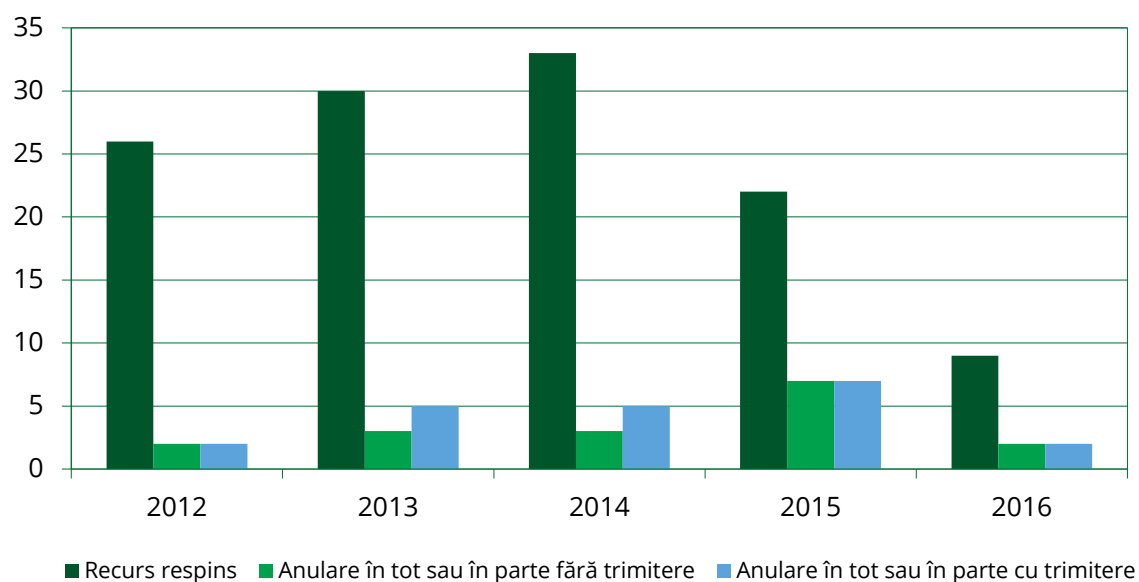

	Numărul deciziilor care au făcut obiectul unui recurs	Totalul deciziilor supuse căilor de atac ¹	Procentajul deciziilor care au făcut obiectul unui recurs ²
2012	11	87	12,64 %
2013	56	144	38,89 %
2014	36	99	36,36 %
2015	33	117	28,21 %
2016	21	101	20,79 %

1 | Hotărâri, ordonanțe – prin care acțiunea este respinsă ca inadmisibilă, vădit inadmisibilă sau vădit nefondată, ordonanțe privind măsuri provizorii, de nepronunțare asupra fondului sau de respingere a intervenției – pronunțate sau adoptate în cursul anului de referință.

2 | Acest procent poate să nu corespundă, pentru un anumit an, deciziilor care pot fi atacate cu recurs pronunțate în anul de referință, în măsura în care termenul de recurs poate să curgă de-a lungul a doi ani calendaristici.

11. SOLUȚIILE PRONUNȚATE ÎN RECURSURILE ÎN FAȚA TRIBUNALULUI (2012-2016)

	2012	2013	2014	2015	2016
Recurs respins	26	30	33	22	9
Anulare în tot sau în parte fără trimitere	2	3	3	7	2
Anulare în tot sau în parte cu trimitere	2	5	5	7	2
Radiere/Nepronunțare asupra fondului	3		1	1	
Total	33	38	42	37	13

D | COMPUNEREA TRIBUNALULUI FUNCȚIEI PUBLICE

(Ordinea protocolară la data de 31 august 2016)

De la stânga la dreapta:

Domnii judecători J. Sant'Anna și E. Perillo,, domnul președinte de cameră R. Barents, domnul președinte S. Van Raepenbusch, domnul președinte de cameră K. Bradley, domnii judecători J. Svenningsen și A. Kornezov, doamna grefier W. Hakenberg

1. SCHIMBĂRI ÎN COMPUNEREA TRIBUNALULUI FUNCȚIEI PUBLICE ÎN ANUL 2016

Prin decizia din 22 martie 2016, Consiliul Uniunii Europene i-a numit pe domnii João Sant'Anna și Alexander Kornezov judecători la Tribunalul Funcției Publice a Uniunii Europene, pentru perioada cuprinsă între 13 aprilie 2016 și data transferului competenței acestei instanțe la Tribunalul Uniunii Europene.

2. ORDINI PROTOCOLARE

DE LA 1 IANUARIE 2016 PÂNĂ LA 13 APRILIE 2016

Domnul S. VAN RAEPENBUSCH, președintele Tribunalului

Domnul R. BARENTS, președinte de cameră

Domnul K. BRADLEY, președinte de cameră

Domnul H. KREPPEL, judecător

Doamna M. I. ROFES i PUJOL, judecător

Domnul E. PERILLO, judecător

Domnul J. SVENNINGSSEN, judecător

Doamna W. HAKENBERG, grefier

DE LA 14 APRILIE 2016 PÂNĂ LA 31 AUGUST 2016

Domnul S. Van RAEPENBUSCH, președintele Tribunalului

Domnul R. BARENTS, președinte de cameră

Domnul K. BRADLEY, președinte de cameră

Domnul E. PERILLO, judecător

Domnul J. SVENNINGSSEN, judecător

Domnul J. SANT'ANNA, judecător

Domnul A. KORNEZOV, judecător

Doamna W. HAKENBERG, grefier

3. FOȘTI MEMBRI AI TRIBUNALULUI FUNCȚIEI PUBLICE

(în ordinea intrării în funcție)

JUDECĂTORI

Domnul Horstpeter KREPPEL (2005-2016)
Domnul Paul J. MAHONEY (2005-2011)
Doamna Irena BORUTA (2005-2013)
Domnul Heikki KANNINEN (2005-2009)
Domnul Haris TAGARAS (2005-2011)
Domnul Sean Van RAEPENBUSCH (2005-2016), președinte în perioada 2011-2016
Domnul Stéphane GERVASONI (2005-2011)
Doamna Maria Isabel ROFES i PUJOL (2009-2016)
Domnul Ezio PERILLO (2011-2016)
Domnul René BARENTS (2011-2016)
Domnul Kieran BRADLEY (2011-2016)
Domnul Jesper SVENNINGSSEN (2013-2016)
Domnul João SANT'ANNA (2016)
Domnul Alexander KORNEZOV (2016)

PREȘEDINȚI

Domnul Paul J. MAHONEY (2005-2011)
Domnul Sean Van RAEPENBUSCH (2011-2016)

GREFIER

Doamna Waltraud HAKENBERG (2005-2016)

CUM VĂ PUTEȚI PROCURA PUBLICAȚIILE UNIUNII EUROPENE?

Publicații gratuite:

- un singur exemplar:
pe site-ul EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- mai multe exemplare/postere/hărți:
de la reprezentanțele Uniunii Europene (http://ec.europa.eu/represent_ro.htm),
de la delegațiile din țările care nu sunt membre ale UE (http://eeas.europa.eu/delegations/index_ro.htm)
sau contactând rețeaua Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_ro.htm)
la numărul 00 800 6 7 8 9 10 11 (gratuit în toată UE) (*).

(*). Informațiile primite sunt gratuite, ca și cea mai mare parte a apelurilor telefonice (unii operatori și unele cabine telefonice și hoteluri taxează totuși aceste apeluri).

Publicații contra cost:

- pe site-ul EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

CURTEA DE JUSTIȚIE
A UNIUNII EUROPENE